SUSAN SONTAG

deținătoarea premiului National Book Awards

LADY HAMILTON

SUSAN SONTAG

LADY HAMILTON

SUSAN SONTAG

LADY HAMILTON

Traducere de Delia Răzdolescu

Editura ORIZONTURI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SONTAG, SUSAN
Lady Hamilton/Susan Sontag; trad.: Delia Răzdolescu - București : Orizonturi, 2010
ISBN 978-973-736-141-7

I. Răzdolescu, Delia (trad.)

821.111-31=135.1

Redactor: Mihaela Nicolae
Tehnoredactare: Gela Gogu
Coperta: Magda Bitay

THE VOLCANO LOVER

Tel.: 0744.531.333; 021.317.76.75; Fax: 021.317.76.78
E-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

PROLOG

Intrarea în hala de vechituri. Fără plată. Intrare liberă. Mulțimi dezordonate. Viclene, se distrează. De ce să intri? Ce vă aşteptați să vedeți? Eu văd. Verific ce mai este pe lume. Ce a mai rămas. Ce s-a aruncat. Ce nu mai este îndrăgit. Ce trebuie sacrificat. Ce şi-a închipuit cineva că ar putea interesa pe altcineva. Dar sunt nişte vechituri. Oricum au fost analizate şi cernute fie că sunt aici ori dincolo. Dar s-ar putea să existe ceva valoros acolo. Nu chiar valoros. Însă ceva ce mi-aş dori eu. Pe care aş dori să-l salvez. Ceva care să-mi vorbească. Să răspundă dorințelor mele. Să vorbească despre cineva, cu cineva. Ah...

De ce să intri? Ai chiar atâta timp liber? Te vei uita. Te vei abate. Vei pierde noțiunea timpului. Crezi că ai timp suficient. Întotdeauna îți ia mai mult timp decât crezi. Apoi vei întârzia. Te vei supăra pe tine însuți. Ai vrea să stai. Vei fi tentat să stai. Vei fi respins. Lucrurile sunt murdare. Unele sunt sparte. Prost reparate sau deloc. Ele îi vor vorbi despre patimi, despre capricii de care nu am nevoie să ştiu. Nevoie. Ah, nu. Nu am nevoie de nimic din acestea. Pe unele le voi mângâia cu privirea. Pe unele am nevoie să le ridic, să le dezmierd. În timpul acesta, sunt privit, cu ochi de om priceput, de către vânzătorul lor. Nu sunt hoț. Mai mult ca probabil, nu sunt cumpărător.

De ce să intru? Doar ca să mă joc. Un joc al recunoaşterilor. Să ştiu ce, şi să ştiu cât de mult a fost, cât de mult ar trebui să fie, cât de mult va fi. Dar poate nu pentru a oferi vreun preţ, pentru a mă tocmi, nu pentru a achiziţiona. Doar să privesc. Doar să mă plimb. Mă simt cu inima uşoară. Nu vreau să fac nimic altceva.

De ce să intru? Sunt multe alte locuri ca acesta. O câmpie, o piaţă, un spaţiu de depozitare, un arsenal, o parcare, un chei. Ar putea avea loc oriunde, deşi din întâmplare are loc aici. Va fi plin pretutindeni. Dar eu aş intra aici. Aşa cum sunt, în blugi, bluză de mătase şi pantofi de tenis. Manhattan, primăvara anului 1992. O experienţă redusă de pură posibilitate. Acesta cu ilustrate reprezentând stele de cinematograf, aceea cu tava ei cu inele Navajo. Acesta cu etajera lui cu mantale de aviator pe un bombardier din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, acela cu cuţite. Maşinuţele lui de jucărie, farfuriile ei de sticlă ornamentate cu modele, scaunele lui cu fund împletit din trestie, jobenele ei, monedele lui romane şi acolo... o piatră preţioasă, o comoară. S-ar putea întâmpla, puteam să o văd, s-ar putea să o vreau. Aş putea-o cumpăra pentru a o dărui, da, altcuiva. În cel mai rău caz, învăţam că exista, şi apăream aici pe neaşteptate.

De ce să intru? Este oare îndeajuns? Puteam descoperi că nu se găseşte aici. Oricum ar fi, adesea nu sunt sigură, puteam să o pun înapoi pe masă. Dorinţa mă conduce. Îmi spun că vreau să aud. Da, ajunge.

*

Suntem la sfârşitul unei licitaţii pentru un tablou. Londra,

toamna anului 1772. Tabloul în ramă proeminentă, poleită, stă sprijinit de peretele de lângă partea din față a sălii imense, *Venus dezarmându-l pe Cupidon*, despre care se credea că ar fi fost pictat de Correggio și în privința căruia proprietarul lui își pusese mari speranțe – a rămas nevândut. S-a crezut greșit că fusese pictat de Correggio. Sala se golește treptat. Un bărbat înalt, de 42 de ani, cu chipul osos (era înalt pentru vremea aceea) înaintează încet, urmat la o distanță cuviincioasă de un bărbat care avea jumătate din vârsta lui și semăna leit cu el, asemănări moștenite din familie.

– Venus a mea, spune bărbatul mai în vârstă. Eram sigur că se va vinde.

S-a manifestat mult interes pentru tablou.

– Dar, din păcate..., observă tânărul.

– Greu de înțeles, spuse gânditor bărbatul mai în vârstă, când distincția tabloului vorbește de la sine. Este sincer nedumerit. Tânărul asculta încruntat.

– Pentru că m-a durut să mă despart de Venus. Presupun că ar trebui să fiu încântat că n-am reușit să vând tabloul, continuă el. Dar m-a silit nevoia, și nu cred că am cerut un preț prea mare.

Se uită fix la Venus a lui.

– Cel mai greu, continuă el, referindu-se de data aceasta nu la dificultatea de a înțelege de ce nu s-a vândut tabloul (nu la greutatea de a ține creditorii la distanță), ci la decizia de a vinde. Pentru că am ținut ca un nebun la acest tablou, spuse el. Apoi am știut că va trebui să-l vând și astfel m-am întărit sufletește ca să renunț la el; și acum, pentru că nimeni nu a oferit prețul meritat, și tabloul îmi rămâne mie, trebuie să-l iubesc ca înainte, dar nu voi putea, sunt convins. După ce nu l-am mai iubit pentru

a-l vinde, nu mă mai pot bucura în acelaşi fel, dar, dacă nu sunt în stare să-l vând, vreau cu tot dinadinsul să-l iubesc din nou. Ar fi o mojicie din partea mea să cred că frumuseţea lui s-a alterat din cauza acestui ghinion.

Ce să fac? Cât să-l iubesc? se întrebă el gânditor. Cum să-l iubesc acum?

– Aş crede, domnule, spuse tânărul, că singura problemă este depozitarea lui. Un cumpărător sigur se va găsi. Îmi daţi permisiunea să încerc în numele dumneavoastră printre colecţionarii pe care îi cunosc, dar pe care poate dumneavoastră nu-i cunoaşteţi? Aş fi încântat să fac câteva investigaţii discrete după plecarea dumneavoastră.

– Da, e vremea să mergem, spuse bărbatul mai în vârstă.

Şi au ieşit.

*

Este gura unui Vulcan. Da, gura; şi limba de lavă. Un trup, un monstruos trup viu, atât de bărbat, cât şi de femeie. Emite, aruncă lavă. Este şi un interior, un abis. Ceva viu, care poate muri. Ceva inert, ce devine, din când în când, agitat. Existând doar intermitent. O ameninţare permanentă. Deşi previzibilă, de obicei nu este prevestită. Capricioasă, de nedomesticit, urât mirositoare. Asta or fi gândit primitivii? Nevado del Ruiz, Muntele Sf. Elena, La Soufričre, Muntele Pelée, Krakatos, Tambora. Uriaşul adormit care se trezeşte. Uriaşul stângaci ce-ţi îndreaptă atenţia asupra *ta*. King Kong. Varsă distrugere, apoi se scufundă din nou în somnolenţă.

Eu? Dar eu n-am făcut nimic. S-a întâmplat să fiu acolo, amestecată în rutinele mele rustice. Unde să trăiesc într-altă

parte? M-am născut aici, se tânguie săteanul oacheş. Fiecare trebuie să trăiască undeva.

Putem, desigur, să-l privim ca pe un mare spectacol pirotehnic. Este doar o chestiune de mijloace. O privire destul de lungă. Sunt splendori făcute doar pentru a fi admirate de la distanţă, spune dr. Johnson; niciun spectacol nu este mai grandios decât o revărsare de lumină. De la o distanţă lipsită de pericol, este spectacolul extrem, tot atât de instructiv pe cât este de palpitant. După o gustare în vila domnului ***, ne ducem pe terasă, echipaţi cu telescoape, pentru a privi. Dâra de fum alb, bubuitul comparat adesea cu bătăi de tobă în timpane: uvertura. Apoi spectacolul colosal începe, dâra de fum se înroşeşte, se umflă, se înalţă, un copac de cenuşă ce se urcă mai sus şi mai sus, până când se turteşte sub greutatea stratosferei (dacă avem noroc vom vedea apărând în josul pantei piste de schi de culoare portocalie şi roşie) – ore, zile întregi. Apoi *calando*, se domoleşte. Dar aproape sus, teama îţi răscoleşte intestinele. Acest zgomot, acest zgomot ce te face să vomiţi, nu ţi l-ai fi putut imagina niciodată, nu-l poţi suporta. O revărsare continuă de sunet nemaipomenit de asurzitor ce pare să crească în volum, şi totuşi nu poate fi mai puternic decât este deja; un bubuit cât cerul îţi inundă urechile, îţi stoarce măduva din oase şi îţi chinuie sufletul. Chiar şi cei ce se pretind spectatori nu pot scăpa de năvala de repulsie şi de teroare, aşa cum nu le-au cunoscut niciodată înainte. Într-un sat de la poalele muntelui – ne-am putea aventura acolo – ceea ce a părut de departe drept o revărsare torenţială este o scurgere lentă, neagră şi roşie, vâscoasă, ce înghionteşte pereţii ce mai rezistă încă, apoi se năpusteşte cu un zgomot cutremurător asupra faţadei lor;

împingând, inhalând, devorând, desfăcând în bucățele case, maşini, căruțe, copaci, unele după altele. Deci este un fapt neiertător.

Aveți grijă. Acoperiți-vă gura cu o cârpă. Feriți-vă capul! O intensificare pe timp de noapte a unui vulcan moderat activ este una dintre marile excursii. După un drum lung şi obositor în susul conului, ne aflăm în picioare pe buza craterului (da, buză) şi privim în jos, aşteptând ca miezul arzând de străfunduri să-şi facă mendrele. Şi le face, la fiecare douăsprezece minute. Nu prea aproape! Începe. Auzim un glas profund de bas gâlgâind, crusta de zgură cenuşie începând să strălucească. Uriaşul este gata să-şi dea frâu liber. Iar putoarea sufocantă de sulf este aproape insuportabilă. Lava se adună, dar nu dă pe dinafară. Pietre aprinse şi cenuşă se ridică, dar nu foarte sus. Pericolul fascinează.

Neapole, 19 martie 1944, orele patru după-amiază. În vilă arătătoarele marelui pendul englezesc se opresc la altă oră fatală. Iar? Fusese liniştit multă vreme.

Ca o patimă, a cărei emblemă este, poate muri. Se ştie acum, mai mult sau mai puțin, când poate începe o iertare, contând ca o cură, dar experții ezită să pronunțe mort un vulcan inactiv. Haleakala, care a erupt ultima oară în 1790, este clasificat oficial drept latent. Senin pentru că este somnolent? Sau pentru că este mort? Ca şi mort – doar dacă nu este. Râul de foc, după ce va acoperi tot drumul său, va deveni un râu de piatră neagră. Copacii nu vor mai creşte aici niciodată. Muntele devine un cimitir al propriei lui violențe: ruina provocată de vulcan îl include şi pe el. De fiecare dată când erupe Vezuviul, o halcă din vârful său este retezată. Devine inform, mic, deprimant.

Pompei a fost îngropat sub o ploaie de cenuşă, Herculanaeum sub o alunecare de noroi care a gonit în josul pantei cu o viteză de aproape 50 de kilometri pe oră. Însă lava distruge o stradă destul de încet, câţiva metri pe oră, pentru ca toată lumea să se retragă din calea ei. Avem timp să ne salvăm lucrurile, o parte dintre ele. Altarul cu chipuri sfinte? Bucata nemâncată de pui? Jucăriile copiilor? Noua mea tunică? Orice ar fi lucrat manual? Calculatorul? Oalele? Manuscrisul? Vaca? Tot ceea ce avem nevoie pentru a începe din nou să trăim.

Nu cred că suntem în primejdie. Merg în partea aceea. Priveşte.

Te duci. Eu rămân... Doar dacă nu ajunge... acolo.

S-a întâmplat. S-a sfârşit.

Ei au fugit. Au jelit. Până când mâhnirea s-a împietrit şi ea, iar ei s-au întors. Înfioraţi de dispariţia completă a oricărei urme, se uitau lung la pământul îngrăşat sub care lumea lor zăcea îngropată. Cenuşa de sub picioarele lor, caldă încă, nu le mai ardea pantofii. Se răcea în continuare. Ezitările s-au evaporat. Nu mult după anul 79 d. Hr. – când muntele lor înmiresmat, acoperit cu viţă-de-vie, înconjurat de pădurile în care Spartacus şi miile de sclavi care îl însoţeau încercaseră să se ascundă de legiunile care îi urmăreau, s-a dovedit a fi un vulcan – mulţi dintre cei care supravieţuiseră s-au apucat să reconstruiască, să trăiască din nou; acolo. Muntele lor avea acum o gaură urâtă în vârf. Pădurile arseseră. Dar şi ele aveau să crească din nou.

O părere despre catastrofă. Aceasta se întâmplase. Cine s-ar fi aşteptat la aşa ceva? Niciodată. Niciodată. Nimeni. Este cel mai rău lucru. Şi dacă este cel mai rău, înseamnă că

e unic. Ceea ce înseamnă irepetabil. Să-l uităm. Să nu prezicem calamităţi.

Cealaltă părere. Unic acum: ceea ce se întâmplă odată se poate întâmpla din nou. Veţi vedea. Aşteptaţi. Mai mult ca sigur veţi avea mult timp de aşteptat.

Revenim. Revenim.

PARTEA ÎNTÂI

1

Prima lui permisie a luat sfârşit. Bărbatul ce va fi cunoscut de aci înainte în limba politicoasă din Neapole drept Il Cavaliere, Cavalerul îşi începea lunga călătorie înapoi către postul său, spre „regatul cenuşilor". Aşa îl numea unul dintre prietenii lui de la Londra.

Când sosise, se credea despre el că ar arăta mult mai în vârstă. Era şi acum tot atât de uscăţiv: un trup umflat cu macaroane şi cu produse de patiserie cu lămâie nu s-ar fi potrivit unui astfel de chip inteligent şi subţire, cu un nas acvilin şi sprâncene stufoase. Dar îşi pierduse paloarea castei sale. Întunecarea pielii sale albe de când plecase cu şapte ani în urmă a fost remarcată cu ceva ce se apropia de dezaprobare. Doar săracii – adică, majoritatea oamenilor – erau arşi de soare. Nu nepotul unui duce, fiul cel mai mic al unui lord, camaradul din copilărie al regelui însuşi.

Nouă luni petrecute în Anglia au refăcut chipul său osos, redându-i paloarea plăcută, au albit dungile bronzate de pe mâinile lui subţiri deprinse cu muzica.

Geamantanele voluminoase, noul şemineu în stil Adam, cele trei lăzi cu mobilier, zece lăzi cu cărţi, medicamente, articole de gospodărie, două butoiaşe cu bere neagră, violoncelul şi harfa recondiţionată aparţinând Caterinei Shudi au plecat cu două săptămâni în urmă pe o navă de depozitare ce va ajunge la Neapole în două luni, în timp ce el va urca la bordul unei corăbii cu trei catarge, care îl va debarca pe el şi

pe ai lui la Boulogne după o călătorie aproape tot atât de lungă, cu escală la Paris, Ferney, Viena, Veneția, Florența și Roma, pentru vizite.

Sprijinindu-se de bastonul său în curtea unui hotel din King Street, unde unchiul și mătușa sa locuiseră în aceste ultime săptămâni încărcate la Londra, nepotul Cavalerului, Charles, a contribuit cu prezența sa ursuză la pregătirea celor două diligențe. Toată lumea se simte ușurată când rubedeniile mai în vârstă și pretențioase, care trăiesc în străinătate, își încheie vizita. Dar nimănui nu-i place să fie lăsat singur.

Catherine se instalase deja împreună cu slujnica ei în diligența mare, întărindu-se pentru călătoria istovitoare cu o poțiune de laudanum și apă cu săruri feruginoase. Trăsura mai încăpătoare și mai joasă din spate fusese încărcată cu cea mai mare parte a bagajelor. Lacheii Cavalerului, nedorind să-și mototolească livreaua de călătorie castanie, erau agățați la spate și se agitau cu propriile lor catrafuse înghesuite. A fost lăsat în seama hamalilor hotelului și a unui lacheu angajat de Charles să se cațere pe diligență și să se asigure că cele vreo zece geamantane mai mici, cutii, geamantane mari, cufărul cu rufăria de pat, biroul de abanos și, în cele din urmă, pungile din pânză cu hainele servitorilor erau bine fixate cu frânghii și lanțuri de fier deasupra și în spatele ei. Doar cutia mare și plată ce conținea trei tablouri cumpărate de Cavaler cu o săptămână în urmă era strânsă în curele de acoperișul primei diligențe pentru a călători cât se poate de ușor până la nava care-i aștepta la Dover. Unul dintre slujitori o controla cu temeinicie de dedesubt. Diligența în care avea să se afle soția astmatică a Cavalerului nu trebuia deloc zgâlțâită.

Între timp, o altă ladă de piele mai mare, aproape uitată, a fost adusă în grabă de la hotel și fixată printre lucrurile ce

trebuiau duse de diligenţa care se clătina şi se îndoia acum sub greutate şi mai vârtos. Ruda preferată a Cavalerului s-a gândit la nava de depozitare, care ducea în calǎ mult mai multe lăzi aparţinând unchiului său şi care era posibil să fi ajuns deja la Cádiz.

Chiar şi pentru vremea aceea, când cu cât era mai înalt statutul social, cu atât erau mai mari şi numărul, şi greutatea lucrurilor socotite indispensabile călătorului, Cavalerul călătorea cu o cantitate excepţional de mare de bagaje. Dar mai puţine – patruzeci şi şapte de cufere mari – decât atunci când a sosit. Unul dintre scopurile călătoriei Cavalerului, altul decât acela de a-şi vedea prietenii şi rudele, şi pe iubitul său nepot, de a-i face o plăcere soţiei sale care suferea de dor de casă, de a reînnoi contactele utile la curte, de a se asigura că secretarii de stat apreciau mai mult abilitatea cu care reprezenta el interesele britanice la această curte foarte diferită, de a participa la întrunirile Academiei Regale de Ştiinţe Naturale şi de a controla publicarea unui epistolar format din şapte scrisori ale sale despre vulcani, era să aducă înapoi majoritatea lucrurilor de preţ pe care le colecţionase – inclusiv şapte sute de vase antice (greşit numite etrusce) şi să le vândă.

Îşi făcuse vizitele în familie şi avusese plăcerea de a petrece multă vreme cu Charles, cea mai mare parte la moşia Catherinei din Ţara Galilor, pe care o administra acum Charles pentru el. Impresionase mai mulţi miniştri, sau cel puţin aşa credea el. Fusese primit de două ori de rege şi o dată a luat cina sigur cu cel care încă îi mai spunea „frate vitreg" şi în ianuarie îl făcuse Cavaler al Ordinului Militar de Bath, pe care acest al patrulea fiu a îndrăznit să-l considere doar primul pas pe scara titlurilor ce aveau să fie câştigate

datorită propriilor sale reuşite. Alţi membri ai Academiei Regale îl felicitaseră pentru faptele sale îndrăzneţe de a observa îndeaproape monstrul în plină erupţie. A participat la câteva vânzări de tablouri şi a cumpărat în mod judicios. Iar British Museum îi cumpărase vasele sale etrusce, toată colecţia, precum şi câteva tablouri mai puţin valoroase, colierele de aur şi cerceii de la Herculanaeum şi Pompei, unele suliţe din bronz şi coifuri, zaruri din chihlimbar şi fildeş, statuete şi amulete, pentru suma mulţumitoare de opt mii patru sute de lire sterline (ceva mai mult decât venitul anual obţinut de la moşia a cărei moştenitoare era Catherine), cu toate că tabloul pentru care îşi făcuse cele mai mari speranţe a rămas nevândut. El o lăsa în Ţara Galilor, la Charles, pe destrăbălata Venus nudă ce ţinea triumfător arcul lui Cupidon deasupra capului ei, pentru care ceruse trei mii de lire sterline.

Se întorcea mai puţin încărcat şi mai alb.

Trecându-şi pe furiş de la unul la altul o sticlă, lacheii şi bucătarul Cavalerului pălăvrăgeau cu hamalii într-un colţ al curţii. Soarele auroleat de septembrie se lumina. Un vânt de la nord-est adusese la Whitehall (strada din Londra unde se află ministerele şi sediul guvernului) un nor de fum şi miros de cărbuni, neţinând seama de efluviile de demnitari de rang înalt din acea dimineaţă. Huruitul altor caleşti, căruţe, cărucioare, al diligenţelor ce plecau, putea fi auzit din stradă. Unul dintre căluţii primei caleşti se mişca neliniştit, iar vizitiul trăgea de frâul calului rotaş şi pocnea din bici. Charles se uită împrejur, căutându-l pe Valerio, valetul unchiului său, pentru a restabili ordinea printre servitori. Încruntându-se, îşi scoase ceasul.

Câteva minute mai târziu, Cavalerul apăru din hotel, urmat de slugarnicul proprietar şi soţia acestuia, precum şi de

Valerio, care ducea vioara preferată a Cavalerului într-o cutie de piele bogat împodobită. Slujitorii au amuțit. Charles aștepta în picioare un semnal, pe chipul său lunguieț așternându-se o expresie mai vioaie, care sporea asemănarea dintre ei. Tăcerea plină de respect a continuat în timp ce Cavalerul s-a oprit, privind cerul palid, adulmecând aerul prost mirositor, aruncând cu gândul într-altă parte o urmă de murdărie de pe mânecă. Apoi se întoarse, adresându-i un zâmbet scurt din vârful buzelor nepotului său, care a venit repede alături de el, și cei doi s-au îndreptat braț la braț către caleașcă.

Dându-l la o parte cu un semn din mână, Charles se întinse și deschise ușa caleștii pentru ca unchiul său să se urce, să se aplece, să intre, apoi îi înmână vioara Stradivarius. În timp ce Cavalerul se instala pe canapeaua acoperită cu catifea verde, Charles se aplecă înăuntru pentru a întreba cu considerație cum se simțea mătușa lui și să spună ultimele cuvinte de rămas bun.

Vizitiii și călăreții înaintași și-au ocupat pozițiile. Valerio și ceilalți slujitori s-au urcat în caleașca mai mare, care se oprise cu zgomot cu câțiva centimetri mai aproape de pământ. Charles, la revedere! Fereastra este închisă pentru a nu permite pătrunderea aerului infestat cu cărbune, atât de periculos pentru astmatici, și a strigătelor de plecare și de mânare a cailor. Porțile sunt deschise și lucruri, și animale, slujitori și stăpâni au plecat în galop pe stradă.

Cavalerul și-a scos mănușile de culoarea chihlimbarului, și-a scuturat degetele. Era pregătit să se întoarcă, de fapt aștepta cu nerăbdare călătoria – îi priau lucrurile obositoare – și noile întâlniri și achiziții pe care aceasta i le pune la dispoziție. Îngrijorarea legată de plecare dispăruse în momentul în care s-a urcat în caleașcă, și s-a transformat într-o

exaltare a plecării. Dar fiind un om cu sentimente delicate, cel puţin faţă de soţia sa, cu care era tot atât de afectuos cum fusese faţă de oricine, el nu avea să-şi exprime bucuria crescândă pe care a resimţit-o când trecea încet, închis ermetic, prin larma ce ţâşnea pe străzile din ce în ce mai agitate. O va aştepta pe Catherine, care stătea cu ochii închişi şi respira superficial prin gura ei întredeschisă.

El tuşi – un înlocuitor pentru un oftat. Ea deschise ochii. Vena albastră ce-i pulsa pe tâmplă nu este o rostire. În colţ, pe un scaun scund, autorizată să vorbească doar atunci când i se adresa cineva, slujnica şi-a aplecat chipul rozaliu şi umed pe cartea lui Joseph Alleine, *An Alarme to Unconverted Sinners* (*O alarmă pentru păcătoşii neconvertiţi*), pe care i-o dăduse stăpâna ei. El întinse o mână spre lada de lângă şoldul lui în care erau atlasul de călătorie legat în piele şi împăturit, caseta de scris, pistolul şi un volum de Voltaire pe care începuse să-l citească. Cavalerul nu avea niciun motiv să ofteze.

– Ce ciudat, murmură Catherine, să fii răcit într-o zi cu o temperatură atât de moderată. Mă tem – înclinaţie născută din dorinţa de a plăcea, de a urma o declaraţie stoică cu una autocritică –, mă tem că m-am obişnuit cu verile noastre călduroase.

– S-ar putea să fii prea gros îmbrăcată pentru călătorie, observă Cavalerul cu glasul său înalt, uşor nazal.

– Mă rog să nu mă îmbolnăvesc, spuse Catherine, trăgând peste picioare un şal din păr de cămilă. Nu voi fi bolnavă dacă voi avea grijă, se corectă ea zâmbind ca şi cum şi-ar feri privirea.

– Şi eu simt tristeţea despărţirii de prietenii noştri, şi mai ales de dragul nostru Charles, îi răspunse Cavalerul cu blândeţe.

– Nu, spuse Catherine. Nu sunt nefericită că mă întorc. Deşi nu pot să sufăr trecerea Canalului şi apoi greutăţile – dădu din cap întrerupându-se – ştiu că voi respira mai uşor. Aerul... Închise ochii o clipă. Dar mai important pentru mine este că tu eşti fericit să te întorci, adăugă ea.

– Îmi va lipsi Venus a mea, spuse Cavalerul.

Murdăria, putoarea, zgomotul erau afară – ca şi umbra caleştii ce trecea întunecând geamurile prăvăliilor. Londra îi apare Cavalerului ca un spectacol, timpul retrăgându-se în spaţiu. Caleaşca se leagănă, scârţâie, se clatină; vânzătorii şi băieţii care împing cărucioare, precum şi alţi vizitii strigă, dar timbrul lor este diferit de ceea ce avea să audă; acestea sunt aceleaşi străzi cunoscute pe care le-ar putea parcurge pentru a participa la o întrunire a Academiei Regale, să treacă pe la o licitaţie sau să-i facă o vizită cumnatului său, dar astăzi nu le parcurgea în acel scop ci înainta pe drum de-a dreptul – intrase în împărăţia urărilor de rămas-bun, a finalităţilor, a ultimelor priviri privilegiate care sunt înregistrate pe loc ca amintiri: în împărăţia aşteptărilor. Fiecare stradă, fiecare colţ zgomotos emite un mesaj: ceea ce este, ceea ce va fi în curând. Aluneca de la dorinţa de a privi, pentru a-şi grava în memorie, la înclinaţia de a-şi închide simţurile în caleaşca răcoroasă, de a se considera (ceea ce era cu adevărat) deja plecat.

Cavalerului îi plăceau specimenele umane şi ar fi putut găsi o droaie în mulţimea completată neîncetat de cerşetori, slujnice, vânzători ambulanţi, ucenici, cumpărători, hoţi de buzunare, agenţi de reclamă, hamali, comisionari care se scurg primejdios în apropiere de şi între obstacole mişcătoare şi roţi. Aici, chiar şi agitaţia nenorocită. Ei nu se strâng împreună, nu se grupează, nu stau pe vine, nu dansează; una

dintre multele diferențe, ce pot fi înregistrate sau asupra cărora să cugete, între mulțimile de aici și cele din orașul în care se reîntoarce – dacă exista vreun motiv ca să se gândească la aceste diferențe. Dar nu era în obiceiul Cavalerului să reflecteze asupra înghesuielii și îmbrâncirii londoneze; nu se așteaptă nimeni ca cineva să-și vadă propriul oraș drept pitoresc. Când caleașca lui a fost blocată timp de un sfert de oră zgomotos între cărucioarele cu fructe și vagonetul unui ascuțitor mânios de cuțite, Cavalerul nu a urmat bărbatul nevăzător cu părul roșu, care se aventurase să traverseze strada la câțiva metri mai departe, cu toiagul împins în fața lui, nețința seama de vehiculele care începeau să se apropie de el. Acest interior înmiresmat, plin de tot felul de echipamente privilegiate care să-ți gâdile simțurile, spune: Nu te uita. Nu este nimic afară care merită să fie privit.

Dacă nu știa ce să facă cu ochii săi înfometați, avea acest alt interior adiacent, o carte. Catherine a deschis un volum despre cruzimile papale. Slujnica are predica ei îngrijorătoare. Fără a privi în jos, Cavalerul a atins cu degetul mare un volum somptuos legat în piele, pipăind titlul gofrat în aur și numele autorului său preferat. Cerșetorul, depășit de una dintre calești, este lovit și cade sub roata căruciorului unui docar. Cavalerul nu se uita. Privea într-altă parte.

În carte: Candide, acum în America de Sud, a sărit cavalerește, cu pușca sa spaniolă cu două țevi, la salvarea a două fete dezbrăcate pe care le vede alergând ușor la marginea unei câmpii, urmărite îndeaproape de două maimuțe care le mușcă de funduri. După care, fetele se aruncă pe cadavrele maimuțelor, le sărută drăgăstos, le udă cu lacrimi și fac să răsune atmosfera de țipete jalnice, dezvăluindu-i lui Candide că urmărirea fetelor, erotică, fusese absolut binevenită. Mai-

muțe în rol de iubiți? Candide nu este numai uimit, este scandalizat. Dar înțeleptul Cacambo, bun cunoscător al obiceiurilor din lume, remarcă respectuos că ar fi fost poate mai bine dacă scumpul său stăpân ar fi avut parte de o educație cosmopolită potrivită așa încât să mai fie surprins de orice. Pentru el lumea este largă, și are suficient loc pentru obiceiuri, gusturi, principii, datini de toate felurile, care plasate în societatea în care s-au născut, sunt cât se poate de logice. Observă-le. Compară-le, pentru propria ta edificare. Dar oricare ar fi gusturile tale, la care nu trebuie să renunți, te rog, dragă stăpâne, nu le identifica cu legile universale.

Catherine râse ușor. Cavalerul cu zâmbetul pe buze, gândindu-se la funduri goale – mai întâi ale femeilor, apoi ale maimuțelor – privi în sus. Sunt adesea în armonie, chiar dacă din motive diferite.

– Te simți mai bine? întrebă el.

Cavalerul nu se însurase cu o maimuță. Caleașca își vedea de drum. A început să plouă. Londra se pierdea în spatele lor. Anturajul Cavalerului își vedea de drum înapoi la pasiunile lui – dominante. Cavalerul continua cu Candide și valetul acestuia în El Dorado, Catherine își ațintea privirea la propria ei carte, bărbia slujnicei căzuse pe piept, caii gâfâind încercau să alerge înaintea biciului, slujitorii din spatele caleștii chicoteau și trăgeau la măsea, Catherine continua să se lupte să respire și în curând Londra nu a mai fost decât un drum.

2

Dacă acest Cavaler, care asemenea multor altor colecționari împătimiți, fusese holtei din fire, s-a însurat cu singura fiică a unui boier bogat din Pembrokeshire pentru a-și finanța cariera politică în care intrase după zece ani de armată, motivul nu era valabil. Camera Comunelor, patru ani în care a reprezentat o circumscripție din Sussex în care nu a pus piciorul niciodată, s-a dovedit a nu oferi mai multe oportunități decât armata pentru talentele sale speciale. Un motiv mai bun: îi furnizase banii necesari să cumpere tablouri. Avea și ceva mai consistent decât banii. Cedând nevoii de a se însura – oarecum împotriva înclinației mele, avea el să-i spună altui băiat mai drag, nepotul său, mulți ani mai târziu – găsise ceea ce numea el un confort durabil. În ziua căsătoriei lor, Catherine și-a prins o brățară la mână conținând câteva fire din părul lui. Îl iubea cu abjecție, dar fără autocompătimire. A căpătat reputația improbabilă dar adevărată de a fi un soț credincios nevestei sale. Timpul se evaporă, întotdeauna este nevoie de bani, sprijinul vine de unde nu te aștepți și emoția dezgropată din locuri virane.

El nu poate ști ceea ce știm noi despre el. Pentru noi, el este o piesă din trecut, o siluetă purtând o perucă pudrată și o haină lungă, elegantă și pantofi cu catarame, un profil mândru, privind, observând, hotărât în detașarea sa. Pare un om rece? Se descurcă pur și simplu, și se descurcă excepțional. Este absorbit, amuzat de ceea ce vede – are un post important

în diplomație, însă nu de prim rang – şi are o ocupație. Este imaginea vie a hiperactivității depresivului eroic. A trecut pe lângă vâltori de melancolie cu ajutorul unei uimitoare expansiuni de entuziasm.

Îl interesează totul şi orice. Şi locuieşte într-un loc care, ca volum al curiozităților – istorice, naturale, sociale –, putea fi cu greu depăşit. Era mai mare decât Roma, era oraşul cel mai bogat şi cel mai populat din peninsula italiană şi, după Paris, cel de-al doilea oraş mare de pe continentul european, era capitala dezastrelor naturale şi avea monarhul cel mai lipsit de bună-cuviință, plebeu, cele mai bune înghețate, cele mai vesele haimanale, cea mai nesărată indolență şi, printre tinerii aristocrați, cel mai mare număr de viitori iacobini. Golful lui neasemuit era plin de peşti ciudați şi de generozitatea obişnuită. Avea străzi pavate cu blocuri de lavă şi, la vreo doi kilometri depărtare, rămăşițele înfiorătoare intacte, recent descoperite, ale celor două oraşe moarte. Opera sa, cea mai mare din Italia, asigura o exaltare a aşa-numiților *castrati*, un alt produs local de faimă internațională. Aristocrația lui frumoasă, plină de sexualitate, se întâlnea în palatul unuia sau altuia dintre membrii ei noaptea la partide de cărți, numite în mod amăgitor *conversazioni*, care nu se terminau adeseori până în zori. Pe străzi viața se îngrămădea, împinsă afară, revărsată. Anumite celebrări la curte includeau construirea în fața palatului regal al unui munte artificial festonat cu carne, vânat, prăjituri şi fructe, a cărui demontare de către gloata hămesită, dezlănțuită printr-o salvă de tun, era aplaudată de cei îmbuibați de la balcoane. În timpul marii foamete din primăvara anului 1764, au pornit la brutărie având cuțite lungi ascunse sub cămaşă, menite să omoare şi să mutileze pentru o bucată de pâine.

Cavalerul a sosit ca să-şi preia postul în luna noiembrie a acelui an. Procesiunile ispăşitoare de femei cu coroane de spini pe cap şi cruci purtate în spate trecuseră, iar gloatele prădătoare se risipiseră. Granzii şi diplomaţii străini îşi recuperaseră argintăria pe care o ascunseseră în mănăstiri. Curtea, care fugise spre nord o sută de kilometri la reşedinţa colosală, orizontală sinistră de la Caserta, s-a întors în palatul regal al oraşului. Aerul îmbătat cu miresme de mare, de cafea, de caprifoi şi de excremente, animale şi umane, în locul cadavrelor ce putrezeau cu sutele pe stradă. Cei treizeci de mii de morţi de ciuma ce a fost urmată de foamete au fost şi ei îngropaţi. La Spitalul Incurabililor, miile ce mureau din cauza baliilor epidemice nu mai mureau mai întâi de foame, câte şaizeci sau şaptezeci pe zi. Săracii dansau din nou cu tamburine şi în sunetele unor melodii cântate de glasuri pline, dar mulţi mai păstrau cuţitele lungi sub cămaşa pe care o purtaseră când erau în căutare de pâine, omorându-se unii pe alţii mai des decât de obicei, din motive familiale. Şi ţăranii vlăguiţi care se îndreptaseră spre oraş în primăvară lâncezeau şi se înmulţeau. *Cuccagna* va fi din nou construită, demontată sălbatic, devorată. Cavalerul şi-a prezentat scrisorile de acreditare Regelui în vârstă de treisprezece ani şi regenţilor, a închiriat o casă mare cu trei etaje, cu o vedere superbă, spre golf şi Capri şi spre vulcanul adormit, pentru suma de, în bani locali, o sută cincizeci de lire pe an, şi a început să-şi organizeze diverse îndeletniciri pentru a-şi satisface energiile stârnite.

Traiul în străinătate te face să priveşti viaţa ca un spectacol – este unul dintre motivele pentru care persoanele avute se mută în alte ţări. Acolo unde cei uluiţi de oroarea foametei, de brutalitatea şi incompetenţa guvernului vedeau o inerţie

nesfârşită, letargie, o lavă împietrită de ignoranţă, Cavalerul vedea o revărsare. Oraşul expatriatului este adesea cel al reformatorului local sau un oraş imobilizat al revoluţionarului, prost guvernat, dedicat nedreptăţii. Distanţă diferită, oraşe diferite. Cavalerul nu fusese niciodată atât de activ, atât de stimulat, atât de viu din punct de vedere mental. Atât de detaşat în mod plăcut. În biserici, pe străzile strâmte, abrupte, la curte – sunt atâtea evoluţii aici. În viaţa marină excentrică a golfului, a observat cu plăcere (nu este nicio rivalitate între artă şi natură pentru acest intrepid expert) un peşte cu înotătoare mici, un super-realizator în materie de evoluţie, care totuşi n-ar fi reuşit acest lucru afară din apă. Soarele bătea neîncetat. Călca pământul aburind spongios, fierbinte, sub pantofii lui. Şi un pământ cu oase încărcat de fisuri pline de comori.

Obligaţiile vieţii sociale de care se plâng atâţia, conducerea unei mari gospodării cu vreo cincizeci de servitori, inclusiv câţiva muzicieni, fac ca şi cheltuielile sale să crească. Salariul său de agent diplomatic putea cu greu să acopere recepţiile elegante necesare pentru a se impune persoanelor care contau pentru el, o parte necesară a funcţiei sale; să mulţumească aşteptările pictorilor cărora le acordă patronajul; să achite preţul antichităţilor şi tablourilor pentru care trebuie să intre în concurenţă cu o armată de colecţionari rivali. Desigur, el va trebui în cele din urmă să vândă cele mai bune achiziţii – şi aşa şi face. O simetrie plină de satisfacţii, colecţionarea majorităţii lucrurilor cere bani, dar apoi chiar lucrurile colecţionate se transformă în bani mai mulţi. Cu toate că banii erau produsul secundar, cam de proastă reputaţie, dar necesar pasiunii sale, colecţionarea a rămas în continuare o ocupaţie bărbătească: nu doar recunoaşterea, ci şi conferirea valorii unor lucruri prin includerea lor în

colecția cuiva. Aceasta pornea dintr-o aroganță pe care Catherine şi multe alte femei n-o puteau avea.

Reputația sa de cunoscător în ale artei şi de om de cultură, cordialitatea sa, favoarea de care a ajuns să se bucure la curte, neegalată de niciun alt agent diplomatic, îl ajutaseră pe Cavaler să fie principalul rezident străin al oraşului. Era meritul Catherinei că nu era curtean, că era revoltată de maimuțărelile Regelui, un tânăr de o grosolănie stupefiantă, şi de atitudinea soției acestuia, snoabă, inteligentă şi plină de imaginație, care exercita cea mai mare parte a puterii. Tot aşa cum lui i se recunoştea puterea de a-l amuza pe Rege. Nu exista niciun motiv ca soția lui, Catherine, să-l însoțească la banchetele unde se aruncau alimente din palatul regal, la care era invitat de trei sau patru ori pe săptămână. Nu se plictisea niciodată când era împreună cu ea; dar era încântat să fie şi singur, când zile întregi era în golf în barca sa prinzând peşti cu harponul, când stătea liniştit la soare sau se uita, analiza, detalia comorile sale în biroul răcoros sau în depozit, ori se uita prin noile sale cărți despre ihtiologie, electricitate sau istorie antică, pe care le comandase de la Londra. Un om nu putea niciodată să ştie destul, să vadă destul. Existau multe năzuințe. Un sentiment de care a fost ferit în căsnicia sa, o căsnicie total reuşită – o căsnicie în care toate nevoile erau satisfăcute, nevoi ce primiseră încuviințarea de a apărea. Nu exista nicio frustrare, cel puțin din partea lui, şi ca atare nicio năzuință, nicio dorință de a fi împreună cât se putea de mult nu era negată.

Om cu înalte concepții morale în cazul în care era cinic, suferind deşi era robust, delicat când uita să fie, corect față de aranjarea mesei de către ea pentru şaizeci de invitați – înțelegătoarea, nu prea urâtă, moştenitoare ce cânta la cla-

vecin cu care se însurase i se părea soția desăvârşită, în măsura în care îşi putea imagina o astfel de ființă. Îl încânta grozav faptul că toată lumea o considera admirabilă. Conştient dependentă, mai curând decât slabă, ei nu-i lipsea încrederea în sine. Religia o însuflețea; exasperarea ei din cauza lipsei lui de cucernicie o făcea uneori să pară dominantă. În afară de propria lui persoană şi de cariera sa, muzica era principalul interes pe care-l împărtăşeau amândoi. Atunci când, cu doi ani în urmă, Leopold Mozart şi fiul său minune vizitaseră oraşul, Catherine a tremurat de emoție când a cântat pentru ei; a interpretat însă superb ca întotdeauna. La concertele săptămânale date în casa agentului diplomatic britanic, la care aspira să fie invitată întreaga societate locală, aceiaşi oameni care discutau cel mai tare şi mâncau în timpul fiecărei opere din stagiune au amuțit de data aceasta. Cavalerul era un violoncelist şi violonist desăvârşit – luase lecții de la marele Giardini la Londra pe când avea douăzeci de ani – dar ea era, şi el recunoştea fără rețineri, o muziciană mai bună. Lui îi plăcea să aibă motive să o admire. Chiar mai mult decât să fie el admirat, îi plăcea să admire.

Deşi imaginația sa era rezonabil de lascivă, sângele lui, aşa credea el, era temperat. Pe vremea aceea, bărbații care se bucurau de privilegiile lui erau de obicei corpolenți când ajungeau în al treilea sau al patrulea deceniu de viață. Dar Cavalerul nu pierduse niciun pic din pofta lui de om tânăr pentru exerciții fizice. Îl îngrijora constituția ei delicată, nesupusă exercițiilor fizice, într-atât încât uneori se simțea stânjenit de ardoarea cu care îi primea îmbrățişările punctuale. Între ei nu exista prea multă ardoare erotică. El nu regreta totuşi că nu şi-a luat o amantă, indiferent cum ar considera alții această ciudățenie. Din când în când, se ivea ocazia;

căldura creştea; şi se trezea apucând de la palma umedă până la hainele purtate una pe alta, descopciind, dezlegând, atingându-le cu degetele, împingând. Dar această aventură avea să-l lase fără vreo dorinţă de a continua; era atras de alte genuri de achiziţii, de posesiune. Faptul că soţia sa, Catherine, nu manifesta decât un interes oarecare faţă de colecţiile sale era, poate, tot atât de normal. Este firesc ca iubitorilor muzicii să le placă să colaboreze, să cânte împreună. Cel mai nefiresc lucru era să fii un co-colecţionar. Omul vrea să posede (şi să fie posedat) singur.

*

– Este în firea mea să colecţionez, i-a spus el odată soţiei lui.

– „Nebun după tablouri", l-a numit un prieten din tinereţe – firea unei persoane fiind ideea altcuiva despre nebunie; dorinţă nestăpânită.

În copilărie, colecţiona monede, apoi jucării mecanice, apoi instrumente muzicale. Colecţionarea exprimă o dorinţă fără scop definit care există şi revine, este o succesiune de dorinţe. Adevăratul colecţionar este stăpânit nu de ceea ce se colecţionează, ci de ideea de a colecţiona. Pe când avea vreo douăzeci şi ceva de ani, Cavalerul îşi formase deja câteva mici colecţii de tablouri şi a fost nevoit să le vândă pentru a-şi plăti datoriile.

După ce a sosit ca agent diplomatic, a început să colecţioneze din nou. În decurs de o oră cât era călare, Pompei şi Herculanaeum erau săpate, curăţate, cercetate bucată cu bucată; dar tot ceea ce săpătorii ignoranţi scoteau la iveală din pământ trebuia să meargă direct în depozitele Palatului Regal din apropiere la Portici. El a reuşit să cumpere o mare colecţie de vase greceşti de la o familie nobilă din Roma, vase care le aparţinuseră de

generații întregi. A colecționa înseamnă să salvezi lucruri, lucruri valoroase, pentru a nu fi neglijate, uitate, sau pur și simplu ca să nu aibă destinul umil de a face parte din colecția altcuiva și nu din colecția ta. Dar să cumperi o întreagă colecție fără să cercetezi toate obiectele nu era o mișcare elegantă. Colecționarea este și un sport, și dificultatea ei face parte din ceea îi conferă onoare și însuflețire. Un colecționar adevărat preferă să nu achiziționeze cu grămada (tot așa cum vânătorii nu doresc vânatul care trece pur și simplu pe lângă ei), nu se simte mulțumit colecționând colecția altcuiva: simpla achiziționare sau acumulare nu înseamnă să colecționezi. Nu sunt doar exigențe și nevoi interioare. Iar el voia să continue cu prima din colecțiile sale Neapoletane.

Nimeni în Anglia nu fusese surprins de faptul că el continua să colecționeze tablouri sau că umbla după antichități imediat după ce a ajuns la Neapole. Dar interesul său pentru vulcani evidenția o nouă fațetă a personalității sale. Fiind pasionat de vulcani, dovedea o stare de nebunie mai mare decât faptul că era pasionat de tablouri. Poate că soarele fusese prea puternic sau poate era de vină legendara moliciune a sudului. Apoi pasiunea a devenit repede interes științific și estetic, pentru că erupția unui vulcan putea fi numită, extinzând termenul, frumoasă. Nu era nimic ciudat în serile petrecute cu musafiri invitați să vadă spectacolul de pe terasa vilei sale de la țară, în apropiere de munte, asemenea petrecerilor curtenilor în care se urmărea luna în Japonia în perioada Heian (794-1185). Ciudat era că dorea să fie și mai aproape.

Cavalerul își descoperise un gust pentru cercetarea lumii într-o oarecare măsură plutoniene. Începea plecând cu un rândaș către terenul sulfuros de la vest de oraș și înota gol în lacul

format în conul scufundat al vulcanului stins. Plimbându-se pe terasa sa în acele prime luni pentru a vedea de la distanţă muntele manierat ce se scălda la soare îl putea cufunda în reverie privind calmul ce urmează unei catastrofe. Dâra lui de fum alb, bubuiturile ocazionale şi şuvoaiele de aburi îl făceau să pară veşnic, neameninţător. Optsprezece mii de săteni de la Torre del Greco muriseră în 1631, când s-a produs o erupţie şi mai fatală decât cea în care au fost îngropate Herculanaeum şi Pompei, şi când prefectul învăţat al flotei romane, Gaius Plinius Secundus[1], şi-a pierdut viaţa, dar de atunci, nu s-a mai întâmplat nimic care să merite numele de dezastru.

Muntele trebuia să se trezească şi să înceapă să erupă pentru a capta atenţia acestui om foarte ocupat şi cu interesul aţintit în atâtea direcţii. Şi aşa a şi făcut, la un an după sosirea sa. Aburii care urcau dinspre vârf s-au îngroşat şi au crescut. Apoi fumul negru s-a amestecat cu norii de abur şi noaptea haloul conului s-a înroşit. Absorbit până acum de vânătoarea lui după vase şi după descoperirile minore din excavaţii pe care putea pune mâna în mod ilicit, a început să urce muntele şi să facă note. La cea de-a patra căţărare, ajungând la panta superioară, a trecut de un dâmb de sulf care nu fusese acolo cu o săptămână înainte. La următoarea căţărare a muntelui înzăpezit – era luna noiembrie – vârful dâmbului emitea o flacără albastră. Se apropie mai mult, se ridică pe vârfuri, când un zgomot ca un tir de artilerie de deasupra lui – din spatele lui? – i-a strâns inima şi l-a făcut să facă un salt înapoi. Cu vreo patruzeci de metri mai sus, din gura craterului, a izbucnit o coloană de fum negru, urmată de un arc de pietre, dintre care una a căzut chiar lângă el. Da.

[1] Pliniu cel Bătrân, 23-79

Vedea ceva ce-şi imaginase întotdeauna, ce a vrut întotdeauna să ştie.

Când erupţia propriu-zisă a început în luna martie a anului următor, când un nor de forma unei umbrele colosale – exact aşa cum fusese descris într-o scrisoare a lui Pliniu cel Tânăr către Tacitus – a izbucnit în sus din munte, el era acasă, cântând la violoncel. Privind de pe acoperiş în noaptea aceea, a văzut fumul colorându-se în ceva roşu ca de foc. Câteva zile mai târziu, a fost explozie asurzitoare urmată de un şuvoi de pietre încinse la roşu, iar în acea seară, la orele 19.00, lava a început să fiarbă peste vârf, scurgându-se către Portici. Luând cu el doar un valet, slujitor şi ghid local, a părăsit călare oraşul şi a rămas toată noaptea pe coasta muntelui. Metalul lichid şuierător, pe care pluteau ca nişte bărci cenuşi incandescente, s-a revărsat pe lângă el la o distanţă de doar 20 de metri. A simţit-o ca o iluzie, neînfricată, agreabilă întotdeauna. S-a crăpat de zori şi el a coborât. La vreun kilometru şi jumătate, a ajuns la partea din faţă a şiroiului de lavă, care s-a strâns într-o gaură adâncă şi s-a oprit.

De atunci înainte, muntele nu a mai scăpat niciodată de şuviţa lui de fum, de zvârlirea ocazională de zguri aprinse, de împroşcarea de foc, de picurii de lavă. Şi acum ştia ce să facă ori de câte ori se urca pe munte. Aduna bucăţi de lavă care se răceau într-o pungă de piele dublată cu plumb, punea într-o sticlă mostre de săruri şi de pucioasă (galbene-închis, roşii, portocalii) pe care le lua din crăpăturile dogoritoare din vârful craterului. Orice pasiune lua la el forma, justificată să devină din punctul lui de vedere, unei colecţii. (Curând, alţi oameni aveau să ia cu ei bucăţi din vulcanul devenit recent interesant, în cursul singurei lor ascensiuni; dar acu-

mularea de suveniruri nu înseamnă colecționare.) Ceea ce făcea el era colecționare pură, lipsită de perspectiva unui profit. Nu era aici nimic de cumpărat sau de vândut. Din ceea ce era luat de la vulcan putea face doar un dar, gloriei sale şi gloriei vulcanului.

Focul a apărut din nou în vârf: se pregătea o etalare mult mai violentă a energiilor muntelui. Mârâia, horcăia şi şuiera; emisiunile sale de pietre l-au obligat nu o dată pe cel mai temerar observator al lui să părăsească vârful. Când o mare erupție a avut loc în anul următor, prima erupție la scară mare după 1631, el deținea mai multă captură, o colecție de roci vulcanice mari şi destul de variate pentru a fi dăruite la British Museum, pe care le-a expediat cu vaporul pe propria sa cheltuială. Colecționarea pieselor de la vulcan era pasiunea sa dezinteresată.

Neapole a fost adăugat în programul Marelui Tur al Europei, şi toată lumea care a venit spera să se minuneze în fața oraşelor dispărute sub îndrumarea eruditului agent diplomatic britanic. Acum când muntele s-a dovedit din nou periculos, vizitatorii doreau să aibă o experiență măreață, înfricoşătoare. Devenise o altă atracție şi o sursă de muncă pentru nevoiaşi: ghizi, purtători de lectică, hamali, furnizori de merinde, rândaşi şi purtători de lanterne, dacă ascensiunea se făcea noaptea – timpul cel mai nimerit pentru a vedea ce este mai rău. Orice, dar nu de necucerit după normele adevăraților munți precum Alpii, sau chiar Muntele Etna, aproape de trei ori mai înalt, Vezuviul oferea cel mult un efort, un sport doar pentru amatori. Exterminatorul putea fi urcat de oricine. Cavalerului îi era cunoscut. Nu considera urcuşul foarte obositor şi nici primejdiile prea înfricoşătoare, în timp ce majoritatea oamenilor, subestimând efortul, erau înspăi-

mântați de greutatea lui, de posibilitatea de a fi rănit. La întoarcerea lor, el avea să audă povești despre marile riscuri pe care le-au înfruntat, despre girandolele de foc, grindina sau ploaia de pietre, zgomotul însoțitor (tun, tunet), mirosul infernal, otrăvitor, sulfuros. O adevărată gură a iadului, asta a fost! Unii oameni cred că ar fi aici, va spune el. O, nu vreau să spun întocmai, ar răspunde vizitatorul (dacă era englez și, ca atare, protestant).

Deşi până şi el dorea ca vulcanul să nu fie profanat de remarci răsuflate, de supraponderali, de cei care se autofelicitau, dar dorea – ca orice colecționar – să-l expună. Şi a fost nevoit să procedeze astfel, atunci când vizitatorul era un prieten sau vreo rudă din Anglia, ori un demnitar străin, atâta vreme cât Vezuviul continua să-şi etaleze expresivitatea. Era de aşteptat ca el să îi însoțească în timpul ascensiunii. Prietenul său excentric de pe vremea şcolii la Westminster, Frederick Hervey, care urma în curând să fie făcut episcop, a venit pentru o lună lungă; l-a întâmpinat în ziua de Paşti, şi brațul lui Hervey era ars de un şuvoi de efluvii vulcanice; Cavalerul a presupus că se va putea mândri cu asta pentru tot restul vieții.

Greu de imaginat că cineva se putea simți proprietar asupra acestei amenințări legendare, cu două cocoaşe, având o înălțime de un kilometru şi jumătate şi se afla la o distanță de 13 kilometri de oraş, expus tuturor, cu adevărat semnătura caracteristică a întregului peisaj. Niciun obiect nu putea fi mai uşor de posedat. Puține minuni ale naturii erau mai celebre. Pictori străini veneau în grupuri la Neapole; vulcanul avea mulți admiratori. A început să se gândească, prin calitatea atențiilor sale, să-l facă al său. Un munte în chip de iubită? Un monstru? Cu vasele, tablourile, monedele, sau

statuile, putea conta pe anumite reglementări convenționale. Această pasiune era pentru ceva ce surprindea tot timpul, alarma; ceea ce depășea orice așteptare; ceva ce nu evoca niciodată răspunsul așteptat de Cavaler. Dar atunci, pentru colecționarul obsedat, aprecierile altora par întotdeauna false, tăinuind adevărul, niciodată suficient de înțelegătoare.

*

Colecțiile unesc. Colecțiile izolează.

Îi unesc pe cei care iubesc același lucru. (Dar nimeni nu iubește cum iubesc eu: suficient). Îi izolează pe cei ce nu împărtășesc pasiunea. (Din păcate, aproape toată lumea).

Voi încerca să nu vorbesc despre ceea ce mă interesează cel mai mult. Voi vorbi despre ceea ce te interesează pe tine.

Dar aceasta îmi va reaminti, adesea, de ceea ce nu pot împărtăși cu tine.

Oh, ascultă. Nu vezi. Nu vezi cât de frumos este.

*

Nu este clar dacă este profesor din fire, ghid (nimeni nu a prezentat și explicat mai bine ca el turul Pompeiului și al Herculanaeumului), sau a învățat să fie astfel dat fiind că atât de mulți oameni de care era apropiat erau mai tineri decât el și doar puțini erau atât de cultivați. Într-adevăr, a fost soarta Cavalerului să aibă toate relațiile importante din viață, ținând seama sau nu și de Catherine, cu persoane mult mai tinere decât el. (Catherine era unica persoană previzibil mai tânără decât el: cu opt ani; se presupune că o nevastă este mai tânără decât soțul ei.) Camaradul de joacă regal din copilărie fusese cu șapte ani și jumătate mai mic decât el; Regele Neapolelui era mai tânăr cu douăzeci și unu de ani. Tinerii erau atrași de Cavaler.

Părea întotdeauna atât de interesat de ei, în încurajarea talentelor lor, oricare ar fi fost acestea; atât de încrezător în sine. Cu o atitudine mai degrabă de unchi decât paternă – nu dorise niciodată să aibă copii – putea să fie îngrijorat, chiar responsabil, fără să aştepte mare lucru.

Charles, fiul surorii lui, Elizabeth, avea douăzeci de ani când a sosit pentru a vizita punctul cel mai sudic din Marele Tur. Băieţelul sigur de sine pe care Cavalerul îl zărise de câteva ori devenise un tânăr foarte inteligent, mai curând greu de mulţumit, cu o modestă, prudentă comoară de tablouri şi obiecte de artă şi o colecţie extravagantă de pietre preţioase şi minerale. Voia să-l impresioneze pe unchiul său şi a reuşit. Cavalerul a recunoscut expresia absentă, rătăcită, rigidă dar prietenoasă a colecţionarului – mineralogia avea să fie pasiunea dominantă a vieţii lui Charles – şi îl plăcu pe loc. Conştiincios în căutarea distracţiei, Charles a găsit o curtezană locală, numită Madame Tschudi (înrudită de departe cu familia constructoare de clavecine), şi a stat câteva seri la operă în loja unchiului său. A cumpărat îngheţată şi pepene verde de la vânzătorii din Toledo şi a mărturisit că nu găsea că Neapole ar fi nici încântător, nici pitoresc, ci mai curând sordid, plictisitor şi murdar. A ascultat-o cu evlavie pe mătuşa lui cântând la clavecin (Kuhnau, Royer, Couperin). A inspectat cu invidie comoara unchiului său de tablouri, statui şi vase; dar bulgării de tuf vulcanic cu bucăţi de lavă sau cochilii marine încastrate acolo, fragmentele unei bombe vulcanice, sau sărurile de un galben-strălucitor şi portocalii care i s-au arătat nu l-au făcut decât să se gândească cu patimă la rubinele, safirele, smaraldele, diamantele cristalizate ale sale – acestea puteau fi considerate frumoase. Se spăla pe mâini adesea. Şi a refuzat cu hotărâre să urce pe munte.

Un unchi teribil, deşi binevoitor, te-ar intimida dacă n-ar avea o mare excentricitate ce te făcea să te simţi protejat. Refuzând cea de-a doua invitaţie a Cavalerului de a-l însoţi în ascensiune, Charles a invocat un deranjament intestinal, lipsa poftei de a înfrunta primejdii. Spera ca declaraţia sa să fie luată drept flatantă şi nu impertinentă dacă invoca evidenta aluzie clasică (mulţi prieteni din Anglia ai Cavalerului au făcut-o): Ţine minte, nu mi-ar plăcea să aud că ai avut soarta lui Pliniu cel Bătrân. Şi acum, Cavalerul, care tocmai şi-a dobândit nepotul favorit, putea întoarce complimentul: Atunci, tu vei fi Pliniu cel Tânăr şi vei aduce moartea mea la cunoştinţa lumii.

*

Atunci, ca şi acum, ascensiunea avea mai multe etape. Drumul, care în secolul nostru s-a transformat în autostradă, nu exista pe vremea aceea. Dar exista o potecă pe care puteai urca două treimi din drum, până la un jgheab natural aflat între conul central şi Muntele Somma. Această vale, acum acoperită cu lavă neagră de la erupţia din 1941, avea copaci, muri şi ierburi înalte. Acolo erau lăsaţi caii să pască în timp ce pelerinii veniţi să vadă vulcanul îşi continuau pe jos ascensiunea până la crater.

Lăsându-şi calul cu un rândaş, apucându-şi bastonul, cu punga aruncată peste umăr, Cavalerul urca hotărât panta. Ideea e să ai un ritm bun, să-l faci fără să te gândeşti, aproape ca într-o reverie. Să păşeşti ca şi cum respiri. Să faci aşa cum vrea trupul tău, cum vrea aerul, cum vrea timpul. Şi aceasta se întâmpla în dimineaţa aceasta, dis-de-dimineaţă de fapt, cu excepţia frigului, a durerii din urechi, împotriva căreia pălăria mare pe care o purta nu-l proteja. Pentru ceea

ce provoacă absența rațiunii nu trebuie să existe nicio durere. A trecut printre copaci (cu un secol în urmă coastele erau pline de păduri și vânatul mișuna peste tot), și după ce trecu de zona în care creșteau copacii, vântul bătea și mai vârtos. Poteca s-a întunecat, a devenit mai abruptă, trecând pe lângă cărări de lavă neagră și de ridicături de blocuri vulcanice. Începea să simtă că ar urca, pasul său a încetinit, efortul muscular devenea plăcut perceptibil. Nu trebuia să se oprească pentru a-și trage respirația, dar a făcut câteva popasuri pentru a cerceta cu grijă terenul brun-roșiatic, în căutarea unor pietre țepoase cu fire de culoare.

Terenul a devenit cenușiu, afânat, mocirlos, îngreunând fiecare pas. Vântul bătea tare. Apropiindu-se de vârf, se opri, căci urechile îl dureau atât de tare încât le puse dopuri de ceară.

Ajungând la vârful mărginit cu bolovani, se opri și își frecă urechile înghețate. Se uită în depărtare și în jos la pielița albastră iridescentă a golfului. Apoi se întoarse. Nu se apropia niciodată de crater fără teamă – parte din frica de primejdie, parte din frica de dezamăgire. Dacă muntele scuipa foc, se arunca în sus, se transforma în flacără și într-un perete mișcător de cenușă. Era o invitație de a privi. Muntele se dezvăluia. Dar când muntele era relativ liniștit așa cum fusese timp de șapte luni, când te invita să privești mai îndeaproape, el se uita să vadă ceva nou, precum și pentru a vedea dacă totul e neschimbat. Privirea curioasă vrea să fie recompensată. Chiar și sufletelor celor mai pașnice, vulcanul le inspiră o dorință pătimașă de a vedea distrugere.

Se cățără până în vârful conului și privi în jos. Gaura imensă, adâncă de câteva sute de metri, era plină până la buză cu ceața groasă de dimineață. Luă un ciocan din punga

lui şi se uită după un strat de culoare la marginea abisului. Ceaţa se ridica pe măsură ce soarele încălzea aerul. Cu fiecare rafală de vânt ce limpezea atmosfera, putea vedea tot mai în profunzime, fără să se dezvăluie vreo urmă de foc. Jeturi albe, murdare, de abur se înălţau din fisurile pereţilor din ce în ce mai înalţi ai craterului. Miezul arzând cel mai profund era ascuns sub o crustă de zgură. Nicio strălucire. Masivitate pură – cenuşie, inertă. Cavalerul oftă şi îşi puse ciocanul înapoi în pungă. Materia anorganică ne lasă o impresie de melancolie.

Poate că puterea de distrugere a vulcanului place cel mai mult, cu toate că fiecăruia îi place o conflagraţie, în afară de nesocotirea legii gravitaţiei căreia i se supune fiecare masă anorganică. Ceea ce place la prima vedere la lumea plantelor este creşterea lor pe verticală. De aceea ne plac copacii. Poate că asistăm la un vulcan pentru avântul său, ca un balet. Cât de sus se avântă pietrele topite, cât de sus deasupra norilor care se înmulţesc ca ciupercile. Emoţia puternică ţi-o dă faptul că muntele se aruncă în sus, chiar dacă trebuie, ca şi dansatorul, să se reîntoarcă la pământ; chiar dacă nu coboară pur şi simplu – el cade, cade pe noi. Dar în primul rând urcă, zboară. În timp ce totul trage, trage în jos. Jos.

3

Vară. Într-adevăr, printr-o coincidență absurdă, era 24 august, aniversarea marii erupții de la anul 79 d. Hr. Vremea era rece şi umedă, închisă, infestată cu muşte. Putoare de sulf în aer. Ferestrele înalte ofereau o panoramă către tot golful. Păsărelele ciripeau în grădina palatului. O coloană delicată de fum se balansa pe vârful muntelui.

Regele pe toaletă. Cu nădragii în vine, încruntându-se când se scremea, dosul lui împroşca. Cu toate că nu avea decât douăzeci şi patru de ani, era gras, gras. Burta vărgată ca a soției lui (care îşi trecuse la răbojul final şaptesprezece sarcini), pietre de-o parte şi de alta al imensului *chaise percée*. Îşi făcuse drum printr-o masă copioasă, cu porc, şi macaroane, cu porc mistreț şi flori de dovlecei şi şerbet, care începuse în urmă cu peste două ore. L-a scuipat cu vin pe valetul lui preferat şi aruncase cocoloaşe de pâine în primul lui ministru ofilit, căruia îi plăcea să discute în contradictoriu. Cavalerul, un mâncător frugal chiar atunci când nu erau astfel de privelişti care surprind în mod neplăcut, îşi simțea stomacul îngreunat. Şi Regele anunțase că, delectându-se cu o masă excelentă, spera să aibă o purgație minunată şi că dorea să fie escortat de unul dintre distinşii săi invitați la masă, de prietenul şi camaradul său admirabil de vânătoare, ministrul plenipotențiar britanic.

– Vai, vai, burta mea! (gemete, pârțuri, oftaturi).

Cavalerul, în ținută umezită de curte cu steaua şi panglica

roşie, stă lipit de un perete, inspirând aerul fetid printre buzele sale subţiri. Ar putea fi şi mai rău, se gândeşte Cavalerul, un gând cu care se consola în mare parte din viaţa lui. De data aceasta, ceea ce vrea să spună este că Regele ar fi putut avea diaree.

– Simt că îmi vine!

Jocul de băiat îndobitocit de băutură al Regelui, acela de a fi dezgustător, de a încerca să şocheze. Jocul nobil al cavalerului englez de a nu răspunde, de a nu părea şocat. Aş arăta mai bine, gândea Cavalerul, dacă n-aş transpira atât de mult ca el.

– Nu, nu-mi vine. N-am făcut! Nu pot! Of, ce mă fac?

– Poate că Maiestatea Sa s-ar putea concentra mai bine la chemarea naturii dacă ar fi lăsat singur.

– Urăsc să fiu singur!

Cavalerul, alungând picăturile de transpiraţie care trecuseră de povârnişul pleoapelor sale, se întreba dacă aceasta nu era cumva una dintre glumele proaste ale Regelui.

– Poate că n-a fost o masă bună, spuse Regele. Am fost sigur că a fost o masă bună. Cum putea să nu fie o masă bună când a fost atât de gustoasă?

Cavalerul spuse că a fost foarte gustoasă.

– Spune-mi o poveste, zise Regele.

– O poveste, spuse Cavalerul.

(Un curtean: este cineva care îţi repetă ultimul cuvânt sau ultimele cuvinte grăite de tine.)

– Da, povesteşte-mi despre un munte de ciocolată. Un munte imens, pe de-a-ntregul din ciocolată. Pe aşa ceva aş vrea să urc.

– A fost odată ca niciodată un munte întunecat ca noaptea.

– Ca ciocolata!

– Şi înăuntru era alb de tot, cu caverne şi labirinturi şi...

– Era rece în interior, întrerupse Regele. Dacă e cald, ciocolata se va topi.

– E rece, spuse Cavalerul, ştergându-şi fruntea cu o batistă înmuiată în esenţă de tuberoze.

– E ca un oraş? O lume întreagă?

– Da.

– Dar o lume mică. Foarte confortabilă. N-aş avea nevoie de atâţia slujitori. Mi-ar plăcea o lume mică cu oameni, poate că şi oamenii ar fi mici şi ar face tot ceea ce vreau eu.

– Aşa şi fac deja, observă Cavalerul.

– Nu aşa, protestă Regele. Ştii şi tu cum mi se ordonă de Regină, de Tanucci, de toată lumea, în afară de tine, bunul şi dragul meu prieten. Am nevoie de o lume de ciocolată, da! Asta e lumea mea. Tot ceea ce vreau. Toate femeile, ori de câte ori vreau. Pot fi şi ele din ciocolată şi le-aş mânca. Nu-ţi imaginezi niciodată cum ar fi să mănânci oameni?

Îşi linse mâna albă şi grasă.

– Umm, a mea este sărată! Strecurându-şi la subsuoară, continuă. Şi ar avea o bucătărie mare. Iar Regina m-ar ajuta să gătesc, nu i-ar plăcea deloc. Ar curăţa usturoi, milioane de căţei lucioşi şi i-aş băga în ea, şi atunci vom avea bebeluşi de usturoi. Iar oamenii vor fugi după mine, rugându-mă să-i hrănesc, le-aş arunca mâncare, îi voi face să mănânce.

Încruntându-se, îşi lăsă capul să atârne. O succesiune rapidă de zgomote împroşcătoare încununate de o degajare cavernoasă profundă a maţelor.

– Ce bine a fost, spuse Regele. Întinse mâna şi-l pocni pe fundul slăbuţ pe Cavaler. Cavalerul aprobă din cap şi-şi simţi agitându-se propriile maţe. Dar aceasta este viaţa de curtean, nu-i aşa? Cavalerul nu era unul dintre conducătorii acestei lumi.

– Ajută-mă, îi spuse Regele şambelanului Dormitorului Regal ce se afla lângă uşa deschisă. Regele avea dificultăţi să se ridice în picioare, atât de gras era.

Cavalerul se gândi la gama de reacţii umane faţă de ceea ce este dezgustător. La o extremă, Catherine, care era oripilată de vulgaritatea Regelui şi de atâtea alte lucruri de la curte. La cealaltă, Regele pentru care dezgustătorul era o sursă de încântare. Iar el însuşi, la mijloc, acolo unde trebuie să se afle un curtean, nici indignat, nici insensibil. A fi indignat, ar fi în sine vulgar, un semn de slăbiciune, de lipsă de bună-creştere. Obiceiurile excentrice la cei mari trebuie să fie din naştere (Nu fusese Cavalerul tovarăşul de joacă din copilărie, mai mare cu şapte ani, al altui rege care dovedea uneori semne de nebunie totală?) Nu există schimbare în modul în care sunt oamenii. Nimeni nu se schimbă, toată lumea ştie asta.

*

Dizgraţiosul Rege se lasă uşor impresionat, aproape tot atât de mult ca şi de calmul desăvârşit al subţirelui nobil englez, precum şi de deşteptăciunea soţiei sale habsburgice, importată pentru el de la Viena când el avea şaptesprezece ani, care, de când a dat naştere primului lor fiu, este membră a Consiliului de Stat şi adevăratul conducător al regatului. Ce plăcut ar fi fost dacă în locul acelui bărbat formidabil, arogant, mohorât, pe tronul de la Madrid, cineva, precum Cavalerul, ar fi fost tatăl lui. Cavalerului îi place muzica, nu-i aşa? Aşa îi place şi Regelui: pentru el este ca şi mâncarea. Nu este Cavalerul şi sportiv? În afară de faptul că se caţără mereu pe acel munte oribil, îi place să pescuiască, să călărească, să vâneze. Iar vânătoarea este pasiunea dominantă a Regelui, pe care o practică, excluzând efortul fizic, dificul-

tățile și uneori primejdia care restricționează și despre care se crede că dă vioiciune și legitimitate masacrării animalelor. Gonacii închideau în țarc coloane infinite de mistreți sălbatici, de cerbi și de iepuri, apoi îi mânau în fața Regelui care stătea în picioare într-o gheretă de santinelă, fără acoperiș, făcută din zidărie solidă și aflată în parcul palatului său de vară, sau călare în mijlocul unei câmpii. Din o sută de împușcături, nu rata niciodată mai mult de una. Apoi descăleca și se ducea să muncească, cu mânecile suflecate până la coate, tăind trupurile însângerate încă aburinde.

Regele se desfăta cu mirosul sângelui ce se ridica din carcase, cu cel de burtă sau macaroane ce se îngroșau în cazan, cu mirosul propriilor sale munci excretive sau ale progeniturilor sale, al copacilor, sau cu aroma îmbătătoare de iasomie. Organul lung și bulbos care îi câștigase porecla de Regele Nas Mare era imperativ și surprinzător de urât. Mirosurile înțepătoare îl atrăgeau: mâncarea piperată, animalele de-abia moarte, o femeie umedă care cedează ușor. Dar și mirosul înspăimântătorului său tată, mirosul melancoliei. (De-abia îl poate desluși la Cavaler, la care mirosul este mult mai slab, reprimat.) Izul reconfortant de animal al soției lui îl atrage înlăuntrul trupului ei, dar după aceea, pe când adormea, un alt iz (sau visul unui iz) avea să-l trezească. Moleculele înțepătoare îi mângâiau pe dinăuntru nările sale groase, zburau către creierul său. Îi plăcea tot ceea ce nu avea formă, tot ceea ce era abundent. Mirosurile îți concentrează gândurile, te distrag. Mirosurile se agață, te urmăresc. Ele se extind, se răspândesc. Lumea mirosurilor este neguvernabilă – nu poți domina un miros, el te domină – iar Regelui nu-i plăcea cu adevărat să guverneze. O, pentru un regat mititel!

Senzualitatea era singura formă de inteligență pe care o

poseda; lăsat în mod deliberat aproape analfabet de către tatăl său, fusese desemnat să fie un conducător slab. Din cauza gustului său de a fraterniza cu tribul imens al oraşului de fluieră-vânt, era poreclit şi Regele Cerşetor, dar superstițiile lui erau împărtăşite de toți aici, nu doar de cei needucați. Amuzamentele sale erau un pic mai originale. În afară de glumele sale obscene şi de sporturile sale ucigaşe, pe care le practica cu ridicata, la o rată unică, ocupațiile slujitorilor săi îi distrăgeau atenția de la constrângerile ceremoniilor ridicole regale. Sosind la grandiosul palat de la Caserta, Cavalerul îl găsise odată pe Rege dând jos lămpile de pe pereți şi curățindu-le. Când un regiment de elită a fost staționat pe terenurile palatului de la Portici, Regele a deschis o tavernă în mijlocul taberei şi a vândut vin soldaților.

Regele nu acționează ca un rege (ce decepție!), el nu-şi legiferează pura diferență față de alții: fără înțelepciune, fără grandoare, fără distanță. Doar grosolănie şi poftă. Dar Neapole şoca adesea, chiar atunci când încânta. Acel bun catolic din Salzburgul provincial, neprecupețit clerical, Leopold Mozart, a fost îngrozit de superstițiile păgâne ale nobilimii şi de idolatria celor cu rang înalt a ceremoniilor religioase. Călătorii englezi s-au indignat la vederea picturilor murale şi a obiectelor falice de la Pompei. Toți au ajuns să disprețuiască capriciile Regelui juvenil. Şi locul în care toată lumea este şocată este un loc unde fiecare are de povestit ceva.

*

Ca fiecare diplomat străin, Cavalerul avea şi el comoara lui bine lustruită de povestiri despre cât de neruşinat putea fi regele în modul în care îşi regala vizitatorii străini.

– Nu umorul scatologic al Regelui îl face pe acesta neobişnuit, putea începe Cavalerul să spună. Glumele despre defecaţie sunt un lucru obişnuit, mi se spune, în majoritatea Curţilor italiene. Într-adevăr, ar spune ascultătorul său.

Dacă a început cu o versiune a însoţirii de către el a Regelui la toaletă, Cavalerul putea continua cu o altă povestire în care ciocolata avea un rol.

Această povestire, pe care o spusese multor vizitatori, privea evenimentele întâmplate la trei ani după sosirea sa ca agent diplomatic. Carol al III-lea al Spaniei, care este tatăl regelui Neapoletan, şi Maria Tereza de Austria, după ce au încheiat negocierile pentru alianţa celor două dinastii, împărăteasa alegând una dintre multele ei fiice, valoarea în acri a trusoului fiind adunată şi mireasa înlăcrimată şi marea ei suită fiind pregătite pentru plecare – iar la Neapole, pompa extremă a căsătoriei regale ajungând la un stadiu avansat de pregătire (decorarea spaţiilor publice, proiectarea focurilor de artificii alegorice şi a produselor de patiserie, compunerea muzicii pentru procesiune şi baluri), şi nobilii, şi colonia diplomatică pregătindu-se pentru mai multe banchete şi podoabe noi... nimeni nu a fost pregătit pentru emisarul îmbrăcat în negru al curţii habsburgice, care a sosit cu mesajul dezamăgitor că în ajunul plecării ei, arhiducesa de cincisprezece ani a sucombat în urma epidemiei de vărsat ce se dezlănţuise la Viena atunci şi care fusese cât pe ce să o răpească şi pe împărăteasă.

Aflând vestea în aceeaşi dimineaţă, Cavalerul şi-a pus însemnele de curte şi a pornit în cea mai bună trăsură a sa pentru a-şi exprima condoleanţele. La intrarea în palat, a cerut să fie escortat până la Rege şi nu a fost condus la apartamentele regale, ci la un alcov în înalta galerie acoperită, lungă de vreo sută de metri şi tapetată cu tablouri de vână-

toare, în care Prinţul de San***, tutorele Regelui, stătea în picioare gânditor. Nu gânditor. Clocotind. La un capăt al galeriei o procesiune, parfumată, împodobită, luminată de torţe şi lumânări, avansa către ei.

– Am venit să-mi exprim sincerele...

Privire dispreţuitoare a prinţului.

– După cum vedeţi, mâhnirea Maiestăţii Sale nu are limită, spuse prinţul.

Avansând către ei, cinci tineri purtau pe umeri un coşciug învelit în catifea purpurie. Un preot ţinea pasul cu ei, mişcând o cădelniţă. Două servitoare drăguţe purtau vase de aur pline cu flori. Urma Regele în vârstă de şaisprezece ani, înfăşurat în negru, cu o batistă neagră pe faţă.

(Ştiţi ce fac oamenii aici la funeralii, strecură o replică Cavalerul, şi mai dornic să împărtăşească informaţii. Nicio paradă de durere nu este prea excesivă.)

Procesiunea s-a apropiat de Cavaler.

– Puneţi-o jos, spuse Regele.

Se apropie într-un salt de Cavaler şi îl apucă de mână.

– Vino, poţi fi una dintre persoanele îndoliate.

– Maiestate!

– Hai, vino! zbieră Regele. Nu am voie să vânez, nu vor să mă lase să-mi scot barca la pescuit...

– Doar o singură zi, îl întrerupse bătrânul prinţ, furios.

– Toată ziua – Regele bătu din picior – trebuie să stau în casă. Ne-am jucat de-a capra puţin, apoi am făcut trântă, dar asta e mai bine. Mult mai bine.

Îl trase pe Cavaler lângă coşciug, în care era întins un tânăr, într-o haină, bordată cu dantelă, cu ochii închişi şi gene catifelate, cu obraji trandafirii şi cu mâinile încrucişate pe piept, punctate cu picăţele maro cremoase.

(Cel mai tânăr dintre şambelani, necăjit adesea de ceilalţi pentru înfăţişarea sa de fetişcană, care fusese mobilizat să o interpreteze pe arhiducesa moartă, adnotează Cavalerul. Pauză. Iar picurii de ciocolată... puteţi ghici ce însemnau. De fapt, nu, spuse ascultătorul său. Acestea, i-a explicat Cavalerul, erau pustule de vărsat.)

Pieptul băiatului se ridica şi cobora uşor.

– Uite, uite, exact ca-n viaţă!

Regele apucă o torţă de la unul dintre slujitorii săi şi luă o poză de operetă.

– O, dragostea mea. Mireasa mea e moartă!

Purtătorii giulgiului chicotiră.

– Nu, nu trebuie să râdeţi. Lumina vieţii mele! Bucuria sufletului meu! Atât de tânără. Încă virgină, cel puţin aşa sper. Şi moartă! Frumoasele ei mâini albe pe care le-aş fi sărutat, ea le-ar fi pus aici – arătă el, pe trupul său.

(Cavalerul nu adaugă că el avusese mai mult decât o singură privelişte a vintrelor regale – a pielii foarte albe a Regelui, pătată de herpes, semn pe care doctorul lui îl considera o formă de sănătate.)

– Să nu-ţi pară rău pentru mine, strigă Regele către Cavaler.

(Cavalerul nu relatează cum a scăpat de acolo în cele din urmă, dar menţionează că pe tot parcursul farsei, un preot pipernicit continua să recite Liturghia pentru Morţi. Nu un preot adevărat, ar spune ascultătorul său. Sigur, alt şambelan, îmbrăcat în veşminte preoţeşti. Ţinând seama de prostiile pe care preoţii se pretează să le facă aici, ar răspunde Cavalerul, putea foarte bine să fie şi un preot adevărat).

Tânărul din coşciug transpira şi picăturile de ciocolată au început să se topească. Regele, încercând să nu râdă, şi-a pus degetele pe buze.

– Voi comanda o operă cu acest subiect, exclamă el.

– Etc., etc., etc., concluzionează Cavalerul.

Poate că acel cuvânt „operă” îi reaminteşte Cavalerului de o scenă la care a fost martor de curând la San Carlo împreună cu Catherine, în timpul premierei unei noi lucrări a lui Paisiello. Era ultima noapte de Carnaval. Două loji mai încolo era Regele, care venea regulat pentru a se uita şi a murmura, şi a striga, şi a mânca; decât să stea în loja regală, el rechiziţiona oricare din lojile de sus, ale căror abonaţi au considerat o onoare să fie mutaţi într-altă parte. În seara aceea, Regele comandase o farfurie de macaroane care i s-a adus, impunând miresme de ulei, brânză, usturoi şi sos de friptură de vacă celor din vecinătatea sa. Apoi Regele s-a aplecat peste parapet şi a început să arunce cu ambele mâini mâncare respingător de fierbinte în loja de dedesubt.

(Cavalerul face o pauză, aşteptând o reacţie. Ce au făcut atunci amărâţii de spectatori? întreabă ascultătorul. Ai putea crede că s-au supărat, spune Cavalerul, dar toţi de aici par să guste gluma Regelui.)

În timp ce unii păreau jenaţi de înflorirea unor pete de grăsime pe hainele lor cele mai bune – eforturile lor de a se curăţa l-au făcut pe Rege să hohotească de râs – mulţi au considerat ploaia de macaroane ca un semn de favoare regală şi, în loc să se ferească de ea, s-au împins unii pe alţii la o parte pentru a recupera câte ceva ca să mănânce.

(Cât de uimitor, ar spune ascultătorul lui. De parcă ar fi anul Carnavalului pe aici. Dar foarte nevinovat, presupun).

– Şi permiteţi-mi să vă spun, ar putea continua Cavalerul, despre o altă bătaie pentru mâncare incitată de Rege, care este ceva mai puţin comică. A avut loc în anul de după falsa înmormântare pe care v-am descris-o, când sora mai tânără

a logodnicei moarte desemnate să o înlocuiască, care a plâns şi mai copios decât sora ei mai mare când a aflat cui i-a fost promisă în căsătorie, a fost expediată de la Viena; din fericire, această arhiducesă a sosit intactă şi au urmat zilele cununiei. Ceea ce trebuie să vă explic acum, spune Cavalerul, este că în toate festivităţile de la curte este inclusă construirea unui munte artificial de mâncare.

(Un munte? ar întreba ascultătorul său.)

– Da, un munte. Un gigantic eşafodaj piramidal de bârne şi scânduri ridicate de echipe de dulgheri în mijlocul marii pieţe din faţa palatului, care era apoi decorată şi modelată într-un parc mic vrednic de laudă cu garduri de fier şi o pereche de statui alegorice păzind poarta.

(Pot să întreb cât de înalt era eşafodajul? Nu sunt sigur, spune Cavalerul. Cel puţin doisprezece metri.)

Îndată ce muntele a fost terminat, triburi întregi de furnizori şi de ajutoare ale acestora au început să urce şi să coboare. Brutarii îngrămădeau la poalele muntelui buturugi imense de pâine. Fermierii transportau sus lăzi cu pepeni verzi, cu pere şi portocale. Crescătorii de păsări fixau în cuie, agăţându-i de aripi, pe gardurile de lemn de-a lungul cărărilor care duceau spre vârf, pui vii, gâşte, claponi, raţe şi porumbei. Şi mii de oameni soseau pentru a se instala în piaţă, în timp ce muntele era încărcat cu ierarhiile de mâncăruri, era festonat cu ghirlande flori şi fanioane, şi păzit ziua şi noaptea de un cerc de soldaţi înarmaţi, călare pe cai nervoşi. Cam în a doua zi de benchetuială în palat, mulţimea crescuse de zece ori, iar cuţitele, pumnalele, securile şi foarfecele lor erau la vedere. Pe la prânz, s-a stârnit un zgomot mare când măcelarii au intrat în piaţă, trăgând după ei procesiunea de boi, oi, capre, viţei şi porci. În timp ce legau animalele de pripoane

la baza muntelui, asupra mulțimii s-a abătut un murmur aproape tăcut.

(Văd că trebuie să mă întăresc pentru ceea ce va urma, spune ascultătorul lui, după ce Cavalerul a făcut o mică pauză pentru a face impresie.)

Apoi, Regele, ținând-o de mână pe mireasa lui, ieşi pe balcon. Se ridică un alt zgomot, nu prea diferit de cel cu care a fost întâmpinată procesiunea de animale. În timp ce Regele accepta aclamațiile şi uralele mulțimii, celelalte balcoane şi geamuri superioare ale palatului s-au umplut repede cu membrii marcanți ai curții, unii dintre cei mai importanți nobili, membri ai corpului diplomatic dintre cei mai populari.

(Am auzit că nimeni nu este mai agreat de Rege decât tine, întrerupse ascultătorul. Da, spuse Cavalerul, am fost acolo.)

Apoi, se auzi bubuitul tunului pe partea de sus a fortăreței Sant'Elmo, semnalând că asaltul putea începe. Mulțimea înfometată răspunse cu un urlet şi pătrunse prin cercul de soldați, care îşi conduceau caii ridicați în două picioare la adăpostul zidului palatului. Dând din coate, lovind cu genunchiul, izbind cu pumnul, îmbrâncindu-se unul pe altul, cei mai valizi băieți şi tineri s-au împins în față şi au început să urce muntele care a fost în curând plin de lume, unii cățărându-se mai sus, alții coborând cu prada lor, alții aşezați la mijloc de drum tăind păsările şi mâncându-le crude sau aruncând bucăți în brațele întinse ale femeilor şi copiilor lor de dedesubt. Între timp, alții îşi băgau cuțitele în animalele priponite la baza muntelui. Ar fi greu de spus care din organele lor senzoriale erau mai puternic asaltate: nasul, de mirosul de sânge şi de excremente ale animalelor înfricoşate; urechile, de urletele animalelor ce erau sacrificate şi de țipetele oamenilor

care cădeau sau erau împinşi dintr-o parte a muntelui; sau ochii, la vederea bietelor animale zvârcolindu-se în agonie sau a vreunui prăpădit care, adus la nebunie de toate aceste senzații, la care trebuie adăugate aplauzele şi strigătele de încurajare de la ferestre şi balcoane, în loc să-şi înfigă cuțitul în burta vreunui porc sau a unei capre, îl înfipsese în ceafa vecinului său.

(Sunt sigur că nu vă fac să-i dispreţuiţi pe cei din păturile sociale de jos, exclamă Cavalerul.) De cele mai multe ori sunt foarte prietenoşi. Într-adevăr, exclamă ascultătorul său – şi, cugetând mai curând la sălbăticia umană, decât la nedreptate, nu a mai spus nimic.)

– Veți fi surprinşi să aflați, continuă Cavalerul, ce puțin timp le-a trebuit pentru a prăda muntele. Acum merge şi mai repede. Pentru că acela a fost ultimul an în care animalele au fost dezmembrate de vii. Tânăra noastră regină austriacă a fost revoltată de spectacol şi l-a implorat pe Rege să stabilească limite pentru cruzimea acestui obicei. Regele a decretat ca boii, vițeii şi porcii să fie ucişi mai întâi de măcelari şi atârnați pe gard deja hăcuiți. Şi aşa se face până-n zilele noastre. După cum vedeți, avea să concluzioneze el, s-a realizat un progres, chiar şi aici, în acest oraş.

*

Cum îi poate Cavalerul comunica ascultătorului său cât de dezgustător poate fi Regele. Imposibil de descris. El nu poate ascunde mirosurile fetide emise de Rege şi suflate sub nasurile auditorilor săi, sau să le trimită prin poştă prietenilor săi din Anglia pe care îi încântă cu povestirile lui, tot aşa cum procedează cu sulfurile şi sărurile de la vulcan, pe care le trimite cu regularitate la Societatea Regală. El nu poate chema slujitorii să aducă o găleată cu sânge şi să de-

monstreze, înfundându-şi braţele până la coate, spectacolul oferit de Rege care secţiona el însuşi sute de animale după o zi de masacru pe care el o numeşte vânătoare. Nu-l va imita pe Rege stând în picioare în piaţa din port la asfinţit vânzându-şi captura de peşte-spadă din ziua aceea. (Îşi vinde captura? Da, şi se târguieşte asupra preţului. Dar trebuie să adăugăm, spuse Cavalerul, că aruncă tot câştigul suitei lui de fluieră-vânt care îl urmează întotdeauna.) Deşi curtean, Cavalerul nu este actor. Nu poate deveni Regele, chiar şi pentru o clipă, pentru a demonstra sau pentru reprezentaţie. Nu este o activitate virilă. El doar relatează şi, făcând astfel, caracterul de-a dreptul respingător al întregii relatări se diminuează într-o povestire, nemaifiind nimic care să te neliniştească. În regatul lipsei de moderaţii, al exceselor, al prisosului, Regele nu este decât un simplu subiect. Întrucât nu dispune decât de vorbe pentru a spune, el poate explica (educaţia precară a Regelui, superstiţiile întunecate ale nobililor), poate binevoi, poate ironiza. Poate avea o opinie (nu poate descrie fără a lua o atitudine faţă de ceea ce prezintă) şi această opinie se va dovedi superioară lucrurilor legate de simţuri, le va înălbi, înăbuşi zgomotul, le va îndepărta mirosul rău.

Un miros. Un gust. O atingere. Imposibil de descris.

*

Aceasta este o fabulă pe care Cavalerul o citise într-o carte scrisă de unul dintre acei scriitori francezi lipsiţi de pietate, ale căror nume o făceau pe Catherine să ofteze şi să se strâmbe. Imaginaţi-vă un parc cu o frumoasă statuie a unei femei, nu, o statuie a unei femei frumoase, statuia, adică femeia, strângând la piept un arc şi câteva săgeţi, nu goală, dar *ca şi cum ar fi goală* (modul în care tunica îi acoperă

sânii şi pulpele), nu Venus, ci Diana (săgeţile îi aparţin). Frumoasă în sine, cu bentiţa de căpătâi prinsă de zulufii ei, este moartă pentru toate frumuseţile. Acum, continuă fabula, să ne imaginăm pe cineva în stare să o aducă la viaţă. Ne închipuim un Pygmalion care nu este artist, care nu a creat-o, ci a găsit-o pur şi simplu în grădină, pe piedestalul ei, puţin mai mare decât mărimea naturală, şi a hotărât să facă un experiment asupra ei: deci, un pedagog, un om de ştiinţă. Altcineva a făcut-o, apoi a abandonat-o. Acum este a lui. Şi el nu este îndrăgostit de ea. Dar are o rază de lumină didactică şi doreşte să o vadă înflorind cât poate ea de bine. (Poate că, după aceea se va îndrăgosti de ea; dar aceasta este altă fabulă.) Aşa că procedează încet, cu precauţie, în spiritul experimentului. Dorinţa nu-l sileşte, nu-l face să vrea totul dintr-odată.

Ce face? O aduce la viaţă? Cu multă prudenţă. Vrea să o facă să devină conştientă, şi acceptând simpla teorie că întreaga cunoaştere vine de la simţuri, decide să îi deschidă capacitatea senzorială. Încet, încet. Îi va da, ca început, doar unul dintre simţuri. Şi ce a ales? Nu vederea, cel mai nobil dintre simţuri, nu auzul – nu are rost să trecem prin toată lista, oricât ar fi de scurtă. Să ne grăbim să relatăm că îi acordă, poate fără generozitate, simţul cel mai primitiv – pe cel al mirosului. (Poate că nu vrea să fie văzut, cel puţin nu acum.) Şi ar trebui adăugat că, pentru ca experimentul să funcţioneze, trebuie să presupunem că acea creatură divină are o existenţă interioară sau sensibilitate; dar aceasta este doar o ipoteză, chiar dacă este necesară. Nimic nu se poate deduce în legătură cu această trăire interioară. Zeiţa, frumuseţea încarnată, este imobilă.

Aşa că acum zeiţa vânătorii poate mirosi. Ochii ei ovoidali, uşor proeminenţi, din marmură, sub sprâncenele ei grele,

nu văd. Buzele ei uşor deschise şi limba ei delicată nu gustă, pielea ei mătăsoasă din marmură nu va simţi pielea ta sau a mea, urechile ei frumoase ca nişte cochilii nu aud, dar nările ei cizelate primesc toate mirosurile fie de aproape, fie de departe. Miroase platanii şi plopii, aducând uşor a răşină, poate mirosi micile rahaturi ale viermilor, miroase crema de ghete de pe bocancii soldaţilor, şi castanele coapte, şi şunca arzând, poate mirosi glicina şi heliotropul şi lămâiul, poate mirosi duhoarea cerbilor şi a mistreţilor sălbatici ce fug de câinii de vânătoare regali şi pe cei trei mii de gonaci angajaţi de Rege, efuziunile unui cuplu ce se împreunează în tufişurile din apropiere, mirosul dulce al ierbii de curând cosite, fumul din coşurile palatului, îl poate mirosi de departe pe Rege scremându-se pe closetul său, poate mirosi chiar şi eroziunea marmurei provocată de ploaie din care este ea făcută, duhoarea morţii (deşi ea nu ştie nimic despre moarte).

Există mirosuri pe care nu le simte, deoarece se află într-o grădină – sau pentru că este în trecut. Este cruţată de mirosurile oraşului, precum cele ale băltoacelor sau ale poşircilor aruncate pe fereastră în stradă în miez de noapte. Ea ar tremura de plăcere dacă ar putea, dar nu i s-a acordat puterea de mişcare, nici măcar pe cea de a respira. Acesta este un bărbat care îi învaţă pe alţii, care emancipează – decide ce este mai bine pentru – o femeie, şi de aceea se mişcă cu circumspecţie, nu este înclinat să meargă fără rezerve, plăcându-i ideea de a crea o fiinţă limitată – care mai bine să existe, să stea, să fie frumoasă. (Imposibil de imaginat fabula cu o femeie om de ştiinţă şi o frumoasă statuie a lui Hipolit; adică, o statuie a frumosului Hipolit.) Astfel zeiţa vânătorii are doar simţul mirosului, lumea din interiorul ei, fără spaţiu; dar timpul s-a născut, pentru că un miros reuşeşte, îl domină pe celălalt. Şi

cu timpul, eternitatea. Având miros, doar miros, înseamnă că ea este-o-ființă-care-miroase și de aceea dorește să continue să miroasă (dorința ține foarte mult la perpetuarea ei *ad infinitum*). Dar miresmele pier uneori (într-adevăr, unele s-au dus atât de repede!), deși unele revin. Și când o mireasmă se atenuează, ea se simte – este – micșorată. Începe să viseze, acea conștiință-care-miroase, cum poate reține miresmele, depozitându-le în interiorul ei, și astfel nu le va pierde niciodată. Și așa, mai târziu, apare spațiul, doar spațiul interior, întrucât Diana a început să dorească să poată reține diferite miresme în diverse părți al trupului ei din marmură: rahatul de câine în piciorul ei stâng, heliotropul într-un cot, dulceața ierbii de curând cosite în vintre. Ea le-a îndrăgit, le voia pe toate. Încearcă sentimentul durerii, nu durerea (mai bine zis, neplăcerea) mirosului urât, pentru că nu știe nimic despre bine sau rău, pentru că nu-și poate permite această distincție de lux (fiecare mireasmă este bună, fiindcă orice mireasmă este mai bună decât nicio mireasmă, decât uitarea), în afară de durerea pierderii. Fiecare plăcere – și mirosul, orice miroase, este pură plăcere – devine o trăire de pierdere anticipată. Ea vrea, măcar dacă ar ști cum, să devină colecționară.

4

O altă iarnă. O lună de masacrare a animalelor împreună cu Regele la poalele Apeninilor, baluri de Crăciun, câțiva vizitatori străini de întreținut, corespondența sa în plină dezvoltare cu societățile savante, o excursie cu Catherine în Apulia pentru a cerceta noi excavații, concertele lor săptămânale (dar Catherine este suferindă). Muntele, acoperit cu zăpadă, se agita şi fumega. Colecția de tablouri a Cavalerului, până mai ieri distinct formată din Vechi Maeştri, includea acum câteva zeci de guaşe şi uleiuri ale artiştilor locali, prezentând peisaje vulcanice şi localnici zburdând în costume țipătoare. Acestea sunt evaluate foarte ieftin (cu palma sau cu metru de pânză pictată) şi atârnau în galeria ce ducea la camera sa de lucru. A participat la miracolul pus în scenă de două ori pe an, de care se credea că depinde bunăstarea oraşului: lichefierea unui bulgăre din sângele sfântului patron. Cea mai cunoscută grămadă de superstiții a oraşului. Căutând scenarizări mai puțin cunoscute ale caracterului retrograd local, Cavalerul a stabilit o audiență cu renumita prezicătoare Efrosina Pumo.

Mai întâi a fost atmosferă, strada întortocheată, uşa deteriorată cu scrisul indescifrabil agățat de ea, camera joasă şi umedă a femeii cu pereți văruiți şi podea pătată cu funingine, lumânările votive ce şiroiau, căldarea de pe foc, rogojina din paie de pe pardoseala cu dale, câinele negru grăbindu-se să-i amuşine turul pantalonilor. Lăsându-l pe Valerio afară cu un grup de clienți ai prezicătoarei care-şi aşteptau rația

de preziceri şi vindecare, Cavalerul se simţea întrucâtva, ei bine, voltairean: într-o stare etnologică. Pe cont propriu. Turist al superstiţiilor altor oameni. Simţindu-se superior, plăcându-i simţământul de a se simţi superior, dispreţuind toate superstiţiile, magia, bigotismul, iraţionalitatea, şi totuşi nerespingând perspectiva de a fi surprins, zăpăcit. Dorind să audă răsunând un glas mort, să vadă o masă săltând, să o pună pe această femeie total străină să ghicească numele de copil cu care o chema pe mama lui, să descrie aluniţa de pe vintrele lui... pentru că atunci va fi, la urma urmei, dacă nu vulgaritate aşa cum se crede aici, atunci o lume miraculoasă.

În schimb, şi trebuie să ne mulţumim cu atât, era o lume a minunăţiei. Frumuseţi. Uimiri, cea mai importantă dintre ele fiind vulcanul. Dar nu miracole.

Cu câţiva ani în urmă – se spune – femeia a prezis luna şi anul ambelor erupţii, cea mai mică şi cea mai mare, care perturbaseră somnul lung şi adânc al vulcanului. Intenţionează să o facă să vorbească despre acest lucru. Dar, desigur, ştie că nu poate ajunge la subiect direct, după ce a trăit mai mult de un deceniu printre aceşti oameni indolenţi, vicleni. Trebuie să asculte multe vorbe servile cu privire la onoarea de a fi vizitată de cel mai exaltat şi excelent Cavaler, prietenul cel mai drag şi consilier al Regelui (fie ca vârsta să-i dea înţelepciune!), care a binevoit să-şi plece capul pentru a intra în umila ei locuinţă. Trebuie să soarbă o fiertură dulceagă, căreia ea îi zice ceai, servit de un băiat lung şi subţirel de vreo cincisprezece ani, al cărui ochi stâng este ca un ou de prepeliţă, şi să permită ca mâna lui subţire să stea deschisă în palma ei bogată.

A început prin a-i spune că va avea o viaţă lungă, vorbe la care Cavalerul a ridicat din sprâncene.

– O viață lungă aici, murmură ea. Nu ceea ce îi place Cavalerului să-şi imagineze, iar acesta era un exercițiu de imaginație. El încă mai aştepta ca Neapole să fie urmat de un post mai bun, să zicem, Madrid. Sau Viena.

Apoi i-a spus că-l aşteaptă o mare fericire.

– Să vorbim de alte lucruri decât de soarta mea, spuse Cavalerul trăgându-şi mâna pentru a nu mai fi cercetată de ea. De fapt, nu caut deloc informații despre mine.

– Adevărat? Atunci Excelența Sa este într-adevăr un om neobişnuit, şi am toate motivele să cred asta. Ce bărbat nu este interesat de sine?

– Oh, spuse Cavalerul. Nu pretind dezinteres total. Sunt tot atât de narcisist ca oricare om de lângă mine.

Ghici că ea trebuie să aibă vreo cincizeci de ani, cu toate că nu puteai niciodată să fii sigur cu locuitorii cărora li se zicea „oamenii" (adică, majoritatea oamenilor), dat fiind că ei, mai ales femeile, arătau de obicei mai bătrâne decât erau. Un chip frumos, aspru, cu ochi de culoarea chihlimbarului, nu, verzi, cu o bărbie puternică, cu păr ce începea să încărunțească, împletit şi ridicat în vârful capului; un trup robust, ascuns de multele şaluri roz şi roşietice ce atârnau de pe umerii ei. Şedea într-un fotoliu mare de stejar lângă un perete arcuit. Cavalerul fusese ceremonios instalat într-un fotoliu încărcat cu perne rupte, puse acolo pentru a-i spori confortul.

– Cei mai mulți dintre cei care mă consultă vor să ştie când se vor îndrăgosti, spunea ea. Sau când vor moşteni. Sau când vor muri.

Cavalerul i-a răspuns că era extrem de îndrăgostit de soția lui, că ştia că perspectivele sale de a moşteni ceva erau egale cu zero. Şi că doar un nebun ar vrea să afle data morții sale şi să-şi otrăvească timpul care i-a mai rămas de trăit.

– Excelența Sa pare să creadă că este bătrân.

– Nu m-am simțit niciodată tânăr, spuse el pe un ton iritat. Îl simțea ca un gând nou. Această prezicătoare care face pe grozava nu-l surprinsese încă, însă el se surprinsese pe el însuşi.

– Şi astfel de simțăminte vă țin mai tânăr decât vârsta pe care o aveți acum, spuse ea făcând un gest foarte teatral din mână. În privința tinereții şi vârstei, Efrosina este... o specialistă! I-am spus Excelenței Voastre că va mai trăi mulți ani. Nu asta vrea să audă toată lumea?

El nu răspunse.

– Excelența Sa nu este curioasă?

– Dimpotrivă, spuse el aspru, sunt extraordinar de curios. Curiozitatea m-a adus... aici.

Făcu un gest care spunea: această încăpere, această țară, această prostie. Trebuie să am răbdare, îşi spuse el. Mă aflu printre sălbatici. Mutându-şi privirea de la femeie, interceptă privirea prelungă a băiatului cu un singur ochi, care avea aceeaşi uitătură pătrunzătoare ca a ei, mai elocventă totuşi, fiind înjumătățită.

– Sunt curios să aflu exact cum procedezi. Dai în cărți sau consulți intestinele animalelor sau mesteci frunze amare şi cazi în transă...

– Sunteți nerăbdător, domnule. Un adevărat fiu al nordului.

Ce interesant, gândi Cavalerul. Femeia nu e proastă. Vrea să converseze cu mine, nu pur şi simplu să-mi arate trucurile ei.

Efrosina plecă capul o clipă, oftă, apoi îi făcu un semn aprobator din cap băiatului, care luă ceva învelit într-o cârpă verde ca malachitul de pe bufetul din colț şi îl aşeză pe masa demontabilă dintre ei. Sub cârpa pe care ea o dădu încet la o

parte era o cutie fără capac, de sticlă groasă lăptoasă. Privind fix la cutie, ea puse cârpa pe piept ca o bavetă, murmură câteva vorbe de nedesluşit, făcu câteva gesturi în aer, apoi se închină şi îşi plecă capul. Reprezentaţia începuse.

– Ah, spuse Cavalerul încurajator.

– Văd prea mult, şopti ea.

Cavalerul, care întotdeauna vrea să vadă mai mult, îşi zâmbi, încântat de contrast.

Ea ridică faţa, cu ochii lărgiţi şi gura contractându-se.

– Nu, nu vreau să văd dezastre! Nu!

Cavalerul dădu aprobator din cap pentru drama luptei împotriva cunoaşterii născocite în avantajul său.

Ea ridică oftând cubul cu ambele mâini în faţa chipului ei.

– Văd... văd apă! Glasul îi răguşise. Da! Şi fundul mării presărat cu piepturi deschise, scuipând comoara. Văd o barcă, o barcă colosală.

– Oh, apă, o întrerupse el. Apoi pământ. Apoi aer şi presupun că vom ajunge la foc înainte de căderea nopţii.

Ea lăsă cubul jos. Glasul îşi recăpătă suavitatea. Dar Excelenţei Sale îi place apa. Întreg oraşul Neapole este încântat să-l vadă ieşind cu barca să pescuiască întreaga zi în splendidul nostru golf.

– Mă caţăr şi pe munte. Şi asta se ştie.

– Da, Excelenţa Sa este admirată pentru bravura sa.

El nu răspunse.

– Poate că pe Excelenţa Sa o interesează la urma urmei moartea sa.

Moarte. Moarte. El închidea supapele atenţiei sale.

– Dacă nu vă pot asigura, spunea ea, vă pot speria, domnule?

– Nu mă sperii uşor.

– Dar aţi fost deja speriat, de mai multe ori, când puţin a lipsit să fiţi lovit de o limbă de foc. Puteaţi să vă aplecaţi şi să vă pierdeţi echilibrul. Aţi fi putut coborî şi apoi să nu mai fiţi în stare să ieşiţi afară.

– Sunt foarte sigur pe picioare.

– Ştiţi cât de instabil este muntele. Orice se poate întâmpla de la o clipă la alta.

– Mă adaptez foarte uşor, spuse el. Apoi adăugă către sine: Observ, strâng dovezi. Îşi mută greutatea în fotoliul din bambus.

– Respir, spuse el.

Aerul închis din încăpere îl ameţea. O auzi şoptind, îl auzi pe băiat plecând din cameră, un ceas mare ticăind, o muscă bâzâind, un câine lătrând, clopote de biserică, o tamburină, un vânzător de apă strigând. O magmă de sunete care se micşorau pentru a dezvălui o linişte, iar în spatele ei, dar mult mai distinct, ca şi cum ar fi fost tăinuite separat, ceasul, glasurile, clopotele, câinele, strigătul, băiatul revenind, sunetul propriii lui bătăi de inimă şi apoi tăcere. Cavalerul încerca să audă o voce, foarte slabă, în timp ce glasul puternic continua să vorbească monoton despre primejdiile muntelui. El tot mai încearcă să audă vocea. Hotărât în căutarea experienţei, Cavalerul ştie foarte bine să dea atenţie. Îţi răsuceşti mintea, o îndrumi spre ceva fix: privire mentală. Este uşor când ştii că o poţi face. Nu trebuie să fie întuneric. Totul este lăuntric.

– Sunteţi treaz?

– Sunt totdeauna treaz, declară Cavalerul. Închisese ochii.

– Acum ascultaţi cu adevărat, domnule.

De undeva din străfundurile capului său își reaminti să se întrebe de ce ședea acolo și își aduse aminte că ar fi amuzant să relateze această ispravă prietenilor săi.

– Să începem cu trecutul? întrebă glasul Efrosinei.

– Ce? întrebă pe un ton certăreț. Întrebarea fu repetată. El negă din cap. Nu trecutul!

– Chiar, spuse ea, dacă aș putea invoca spiritul mamei dumneavoastră?

– Doamne ferește! exclamă Cavalerul, deschizând ochii pentru a-i întâlni privirea pătrunzătoare. Unii oameni de aici pretind întotdeauna că-și adoră mamele, poate că este adevărat, așa că ea nu putea ști cât de indezirabilă ar fi chiar și o vizită imaginară a acestei auguste frumuseți lipsite de afecțiune de la care a învățat pe vremea când era copil mic să nu aștepte nimic. Nimic.

– Aș vrea să aud despre viitor, spuse el în șoaptă. Uitase să se întrebe de ce Efrosina ar presupune că mama lui era moartă, până când și-a adus aminte: era bătrân, așa că maică-sa ar fi acum foarte bătrână. Nu frumoasă. Viitorul apropiat, adăugă el prudent.

Închise ochii din nou, fără să vrea, apoi îi deschise când auzi o amestecătură de sunete convulsive.

Efrosina pălise. Se uita cu atenție în cub, gemând și șuierând.

– Nu-mi place ceea ce văd. Domnule, de ce m-ați rugat să mă uit la viitor? Nu. Nu. Nu.

Tremurând, transpirând din belșug, chinuită de tuse violentă și de sughițuri, monta un spectacol prin care voia să demonstreze că se simțea extrem de stânjenită. NU, desigur aceasta nu era în regulă, pentru că cineva care tremură, care transpiră, care tușește și sughiță este stânjenit. Dar tot spectacol este.

– Să mergem cu jocul mai departe. Vezi ceva? Ceva despre vulcan? Nu mai poate evita să trateze subiectul acum.

– I-am spus Cavalerului că nu este bătrân, murmură ea cu vocea înecată. Eu sunt bătrână. Dumnezeule, ce arătare sunt. Ah, înțeleg, exact atunci când ajung prea bătrână, voi fi salvată. Voi deveni tânără din nou. Voi trăi secole de-a rândul! Apoi – începu ea să râdă – apoi voi fi Emilia. Apoi Eusapia. Da, atunci voi călători în multe locuri, ca Eusapia Paladino voi fi faimoasă peste tot şi chiar profesorul american se va arăta interesat de mine. Apoi, unde am rămas – îşi şterse ochii cu marginea şalului – da, Eleanora. Eleanora este foarte rea – râde. Dar... apoi voi pleca de la Neapole şi mă mut la Londra şi sunt Ellie şi şef al unei mari...

– Vulcanul! exclamă Cavalerul. Arătându-i Efrosinei că această şedință nu trebuia să fie despre destinul lui personal, nu se aşteptase ca ea să se lanseze în această declamație incomprehensibilă despre ea însăşi.

– Vezi când va izbucni din nou?

Efrosina îl privi fără ruşine.

– Domnule, voi vedea acolo unde dumneavoastră doriți să mă uit. Se aplecă. Stinse lumânarea de pe masă şi examină cubul. Şi acum îl văd. Oh, clătină din cap cu uimire ostentativă – oh, ce urât.

– Ce?

– Văd ruină înnegrită. Conul a dispărut.

El o întrebă când se va întâmpla acest lucru.

– Deci s-a schimbat, continuă ea. Toate pădurile au dispărut. Nu mai sunt cai. Există un drum negru. Acum văd ceva destul de comic. Cârduri întregi de oameni se luptă din greu să suie muntele, împingându-se unul pe altul. Fiecare pare atât de înalt. Înalți ca dumneavoastră, domnule. Dar purtând haine

atât de ciudate, nu-i poți deosebi pe gentilomi de servitori, toți arată a servitori. Şi lângă vârf... cineva într-o gheretă mică vinde bucăți de lavă şi cutii cu pietre colorate; albastre, roşii şi galbene, precum şi eşarfe şi planşe cu imagini ale muntelui. Oh, mă tem că am avansat prea mult.

– Nu te opri, spuse Cavalerul.

– Viitorul este o gaură, murmură Efrosina. Când cazi în ea, nu ştii cât de departe te vei duce. Mi-ați cerut să mă uit şi nu pot controla cât de departe văd. Dar văd... Da.

– Ce?

– Douăzeci şi şase, spuse ea şi privi în sus.

– Douăzeci şi şase de erupții? Vezi atât de multe?

– Ani, domnule.

– Ani?

– Câți ani aveți. Este un număr bun. Nu vă supărați pe mine, domnule.

Îşi făcu de lucru să reaprindă lumânarea, ca şi cum ar fi vrut să-i evite privirea. Cavalerul se îmbujoră de supărare. Mai era ceva? Nu. Ea luă cârpa de piept şi acoperi cubul.

– V-am dezamăgit, ştiu. De fiecare dată văd ceva diferit. Iertați-o pe Efrosina că nu vă spune mai mult despre vulcan astăzi.

O văpaie slabă de zgomot în afara uşii.

– Oamenii vin la mine cu multe temeri, spuse ea. Nu-i pot alina pe toți.

Cineva bătea la uşă. Poate că era Valerio.

– Promit să vă spun data viitoare, a zis ea. (Despre frică? Despre vulcan?) Va vorbi cu fiul ei care se urcă pe vulcan de când era copil şi-i cunoaşte secretele.

Cavalerul nu a înțeles despre cine vorbea ea. Dar hotărând că a pierdut destul timp cu această prezentare evazivă

a puterilor prezicătoarei, căută în punga lui pentru a pune câțiva bani pe masă. Efrosina îl opri cu un gest imperios, declarând că onoarea vizitei Excelenței Sale era o plată suficientă şi că ea era cea care dorea să-i facă un dar, şi îi ordonă lui Tolo, dacă n-o fi fost Barto – cum îi spunea ea băiatului cu un singur ochi? – să-i însoțească pe Cavaler şi pe slujitorul acestuia acasă.

*

Cavalerul se considera ca fiind – nu, că era – un trimis al bunei-cuviințe şi rațiunii. (Nu asta ne învață anticii?) În afară de cea mai profitabilă investiție şi de exercitarea patimii lui de a colecționa, exista şi o morală în aceste pietre, în aceste cioburi, aceste obiecte întunecate din marmură, din argint şi sticlă: modele de perfecțiune şi armonie. Antichitatea care a fost aspră, alertă față de demonic, era în mare parte ascunsă de aceşti vechi patroni ai Antichității. Ceea ce el a omis în Antichitate, ceea ce nu era pregătit să vadă, a îndrăgit la vulcan: găurile şi cavitățile necizelate, grotele întunecate, crăpăturile, abisurile şi cataractele, cavitățile din cavități, pietrele de sub pietre – dărâmătura, pericolul, imperfecțiunea.

Puțini văd ceea ce nu se află deja în mințile lor. Marele predecesor al Cavalerului în dragostea pentru vulcani, care a trăit cu un secol în urmă, Athanasius Kircher, urmărise Etna şi Vezuviul în acțiune şi coborâse el însuşi cu ajutorul unui scripete în craterele lor. Dar aceste curajoase observări îndeaproape făcute cu un astfel de risc şi atâta disconfort (cât de mult trebuie să-l fi înțepat ochii din cauza fumului, cât trebuie să-l fi durut torsul din cauza frânghiilor) nu l-au împiedicat pe şiretul iezuit să avanseze o relatare total ima-

ginară a măruntaielor vulcanului. Imaginile ce ilustrau lucrarea sa *Mundus Subterraneus* prezentau Vezuviul, în secțiune transversală, ca o carcasă cu scobituri în care era închisă o altă lume, dotată cu cer, copaci, munți, văi, caverne, râuri de apă şi de foc.

Cavalerul se întreba dacă el ar îndrăzni să coboare în vulcan în timp ce acesta era încă liniştit. Desigur nu preconiza să găsească lumea subterană a lui Kircher, tot aşa cum nu credea că vulcanul era gura iadului sau că o erupție, ca şi o foamete, era o pedeapsă divină. Era o persoană rațională într-o mare de superstiții. Un cunoscător al ruinelor, ca şi prietenul său Piranesi din Roma, dat fiind că ce era în fond un munte dacă nu o mare ruină? O ruină ce se poate însufleți sau poate provoca o altă ruină.

În planşele pe care le-a comandat pentru a ilustra cele două volume *in folio* pe care le-a făcut de curând din „scrisorile lui vulcanice" pentru Academia Regală de Ştiințe Naturale, Cavalerul apare într-unele din ele, fie în picioare, fie călare. În una dintre ele îl priveşte pe rândaşul său făcând baie în Lacul Avernus; într-alta – o ocazie memorabilă – escortează compania regală la marginea unui abis în care se scurgea lava. Un peisaj înzăpezit, în care muntele pare deosebit de senin, nu are niciun observator, dar majoritatea imaginilor care arată formele ciudate şi mutațiile produse de activitatea vulcanică conțin câteva figuri umane: un spectacol necesită descrierea unei priviri. Erupția este natura sa, natura unui vulcan, chiar dacă arată aşa doar uneori. Aceasta va fi imaginea... dacă alegi să ai doar una.

Cum Vezuviul se apropia de o altă erupție, Cavalerul se urca mai des, în parte pentru a verifica cât de neînfricat a devenit. Să fi fost prevestirea prezicătoarei că va avea o viață

lungă? Câteodată se simțea mai în siguranță decât oriunde altundeva pe drumul lui în susul muntelui clocotitor.

Muntele oferea o experiență diferită față de orice altceva, o măsură diferită – pământul se întinde, cerul crește, golful se lărgește. Nu trebuie să-ți amintești cine ești.

Stătea în picioare, în vârf, într-o după-amiază târzie. Urmărind apusul soarelui – tot mai mare, tot mai roșu, tot mai incandescent către mare. Așteptând momentul cel mai frumos, cel pe care i-ar plăcea să-l prelungească, atunci când soarele cade către orizont, când pentru o secundă stă pe un piedestal propriu – înainte de a cădea cu o finalitate revoltătoare dincolo de linia mării. În jurul lui zarva atroce a vulcanului, pregătindu-se pentru următoarea erupție. Fantezii de omnipotență. Să o amplifici. Să o faci să înceteze. Să oprești sunetul. Ca și în spatele orchestrei, timpanistul după ce a executat o rundă de acorduri răsunătoare la cele două tobe mari din fața lui, lasă jos repede cele două ciocănele și stinge sunetul punându-și palmele atât de ușor, atât de ferm pe tobă, apoi își lasă urechea pe tobă ca să se asigure că este încă în armonie (delicatețea acestor gesturi după mișcările nemaipomenite de bătăi puternice și bubuituri) – tot astfel poate cineva amuți un gând, un sentiment, o temere.

*

Strada strâmtă. Un lepros care zace la soare. Câini care scheaună. Alte vizite la Efrosina Pumo în încăperea ei joasă.

Cavalerul continua să se surprindă pe sine. El, pe care toată lumea, inclusiv el însuși, îl considera atât de sceptic – insensibil, spre disperarea Catherinei, la orice chemări la credință, un ateu atât temperamental, cât și din convingere – era clientul secret al unei vulgare prezicătoare. Trebuia să

rămână un secret, dacă i-ar fi spus cuiva l-ar fi ridiculizat. Şi atunci aceasta avea să fie o *prostie*. Cuvintele lui ar distruge magia. Dar atâta timp cât cuvintele lui rămâneau neraportate, experienţa putea rămâne suspendată doar în mintea lui. Adevărat şi în acelaşi timp neadevărat. Convingător şi în acelaşi timp neconvingător.

Cavalerului îi plăcea nemaipomenit de mult să aibă un secret, o mică slăbiciune pe care şi-o putea acorda, o slăbiciune înduioşătoare. Nimeni nu trebuie să fie consecvent. Ca şi secolul în care trăia, Cavalerul era mai puţin raţional decât se spunea.

Somnul raţiunii generează mame. Această femeie cu sânii mari, cu unghii crăpate şi privire distinctă îl tachina, îl amuza, îl provoca. Îi plăcea să se certe cu ea.

Ea vorbea profetic despre puterile ei, îşi proclama dubla cetăţenie în trecut şi în viitor. Viitorul există în prezent, spunea ea. Viitorul, aşa cum îl descria ea, părea să fie un prezent care a luat-o razna. O perspectivă terifiantă, gândi el. Din fericire, nu voi vedea prea mult din el. Apoi îşi reaminti că ea îi prezisese să mai trăiască un sfert de secol. Fie ca viitorul să nu sosească decât după aceea!

*

La cea de-a treia sau a patra vizită, ea s-a oferit în sfârşit să-i dea în cărţi.

Băiatul a adus o cutie de lemn. Efrosina deschise capacul şi scoase cărţile de tarot, pe care le aşeză, acoperite încă cu un pătrat de mătase purpurie, în mijlocul mesei. (Orice lucru preţios trebuie depozitat învelit, pentru a fi apoi dezvelit încet, încet.) După ce a descoperit cărţile, a întins bucata de mătase pe masă. Amestecă cărţile, apoi i le întinse Cavalerului să le amestece din nou.

I se păreau unsuroase la pipăit. Şi, spre deosebire de frumoasele cărţi pictate de mână pe care le văzuse în saloanele familiilor nobile, acestea erau tipărite după clişee de lemn, în culori ţipătoare, mânjite.

Când le-a luat înapoi, ea le-a dezmierdat deschizându-le în evantai, s-a uitat o clipă la ele, apoi a închis ochii.

– Fac în minte mai strălucitoare culorile, murmură ea.

– Într-adevăr, spuse Cavalerul, culorile sunt cam şterse.

– Îmi imaginez personajele, spuse ea. Le cunosc. Încep să se mişte. Le urmăresc cum se mişcă, văd briza foşnindu-le hainele. Văd plesnitura cozii calului. Deschizând ochii, îşi ridică uşor capul. Miros iarba. Aud păsările din pădure, sunetul apei şi picioare care se mişcă.

– Sunt doar imagini, spuse Cavalerul, surprins de nerăbdarea sa: faţă de Efrosina? Sau faţă de imagini?

Închizând pachetul de cărţi, i-l întinse să tragă o carte.

– Nu se întind de obicei pe masă?

– Aşa procedează Efrosina, domnule.

El trase o carte şi i-o înapoie Efrosinei.

– Ah, exclamă ea, Excelenţa Sa s-a tras pe sine.

– Şi ce afli despre mine de la această carte? spuse Cavalerul zâmbind.

Se uită în jos la carte, ezită, apoi spuse pe un ton cântător:

– Asta sunteţi... un patron al artelor şi al ştiinţelor..., adept al devierii valurilor destinului în canale care se potrivesc scopurilor dumneavoastră..., ambiţios în dobândirea puterii, preferând să lucreze în spatele scenei..., şovăitor atunci când este vorba să acordaţi încredere altora... Aş putea continua – ridică privirea – dar spuneţi-i asta Efrosinei, am dreptate, domnule?

– Spui asta pentru că ştii cine sunt.

– Domnule, asta spun cărțile, eu nu inventez nimic.

– Iar eu, nu aflu nimic. Lasă-mă să văd.

Pe cartea pe care i-a trecut-o ținând-o între degetul arătător şi cel mijlociu era desenul neprelucrat al unui bărbat îmbrăcat în haine elegante, ținând o cupă mare sau un vas în mâna dreaptă, brațul lui stâng odihnindu-se neglijent pe o parte a tronului. Nu.

– Dar *este* Excelența Sa. Regele de Cupe. Nu putea fi altul.

Întoarse pachetul de cărți şi întinse cărțile pe pătratul mare de mătase pentru a-i arăta că fiecare era diferit, că el ar fi putut să-i dea orice carte dintre cele şaptezeci şi opt. Dar el o alesese pe aceasta.

Foarte bine. Cartea următoare.

Efrosina amestecă din nou cărțile şi îi întinse pachetul. De data aceasta el se uită la cartea aleasă înainte de a i-o da. O femeie ce ținea o cupă mare sau un vas în mâna stângă, o femeie într-o rochie lungă şi vaporoasă, aşezată pe un tron mai modest proporționat.

– Soția Excelenței Sale, spuse ea aprobând din cap.

– De ce? întrebă el iritat.

– Regina de Cupe este foarte dotată din punct de vedere artistic, spuse Efrosina. Da, şi afectuoasă..., şi romantică..., are ceva de pe altă lume, simți că... şi deosebit de receptivă..., cu o frumusețe interioară care nu depinde de ajutoare exterioare ... şi fără niciun fel de...

– Destul, spuse Cavalerul.

– Să o descriu pe soția Excelenței Sale sau nu?

– O descrii aşa cum doresc toate femeile să fie descrise.

– Poate. Dar nu aşa cum sunt toate femeile. Spuneți-i Efrosinei dacă a descris just sau nu.

– Există o asemănare, spuse Cavalerul bombănind.

– Este pregătită Excelenţa Sa pentru o altă carte?

– De ce nu? gândi Cavalerul, cu următoarea carte vom lăsa cel puţin în pace familia. Alese altă carte.

– Ah...

– Ce?

– Entuziast..., afabil..., aducător de idei, de oferte şi de oportunităţi..., artistic şi rafinat..., adesea plictisit, în căutare de stimulent constant..., cu înalte principii, dar uşor de condus... Acesta este Regele de Cupe! Efrosina studie cărţile o clipă. O persoană capabilă de multă duplicitate, domnule. Îl privi. Excelenţa Sa recunoaşte bărbatul pe care îl descriu, văd pe figura dumneavoastră. Cineva cu care Excelenţa Sa este înrudit îndeaproape. Nu un fiu. Nu un frate. Poate...

– Lasă-mă să văd cartea, spuse Cavalerul.

Cartea îl înfăţişa pe Charles ca un tânăr călare, fără pălărie pe cap, cu părul lung atârnându-i pe umeri, îmbrăcat cu o tunică simplă şi o mantie scurtă, care ţine o cupă sau un vas în faţa lui, ca şi cum ar oferi-o cuiva. Cavalerul i-o înapoie Efrosinei.

– Nu-mi pot imagina cine este, spuse el.

Se uită la el cu ironie.

– Să mai încercăm o carte? Nu o credeţi pe Efrosina. Dar cărţile nu mint. Urmăriţi-mă în timp ce le amestec şi mai bine.

O altă carte, alt tânăr, se pare.

– Dar este uluitor, strigă Efrosina. Niciodată în viaţa mea de când citesc în cărţi nu a tras cineva patru cărţi consecutive din aceeaşi culoare.

Cartea aleasă îl arată pe un tânăr ce se plimbă pe o potecă uitându-se fix la un vas mare pe care îl ţine cu mâna stângă

şi îl sprijină cu palma mâinii drepte. Cupa este acoperită sus cu o cută a mantiei sale, ca şi cum ar ascunde conţinutul. Poartă o tunică scurtă care îi arată şoldurile şi umflătura organelor sale sexuale.

– Valetul de Cupe, spuse ea solemn, este un tânăr poetic cu multă aplecare spre... reflecţie şi studiu..., cu o mare apreciere a frumosului, dar poate nu suficientă pentru a deveni artist..., o altă rubedenie tânără... Nu pot vedea, dar cred că este un prieten al soţiei Excelenţei Voastre... care va...

Cavalerul dădu din mână, enervat. Arată-mi altceva, vreo altă iscusinţă de a ta, spuse el. Mă interesează toate trucurile tale.

– O altă carte, domnule.

– Încă una. Oftând, se întinse şi luă o altă carte, ultima.

– Ah, asta este pentru mine, exclamă Efrosina. Dar şi pentru dumneavoastră. Ce noroc!

– Nu alt membru al familiei Vase, sper.

Ea negă din cap, zâmbind, şi ridică acea carte.

– Excelenţa Sa nu recunoaşte tânărul cu părul bălai care duce punga din piele indigo peste umăr şi o plasă de prins fluturi?

Cavalerul nu răspunse.

– Excelenţa Sa nu vede că tânărul iese dintr-o prăpastie?

– Prăpastie?

– Dar nu este nicio primejdie, continuă ea, dat fiind că este nemuritor.

– Nu văd nimic din toate astea! Cine este?

– Bufonul.

– Şi cine este Bufonul? strigă Cavalerul, îmbujorându-se. Băiatul cu un singur ochi ieşi din umbra din colţul camerei.

– Fiul meu.

La Efrosina altă dată.

Îi explică faptul că l-ar putea face să treacă în transă, deşi nu era sigură că îi va plăcea acest lucru. Excelenţa Sa vrea să vadă ceea ce vede deja.

A fost nevoie de insistenţă pentru a o face să se hotărască. Totul a fost stins în afară de lumânare. A fost adusă o băutură de către tânărul Pumo. Cavalerul se întinse pe spate în fotoliul său.

– Nu văd nimic.

– Închideţi ochii, domnule.

Se lăsă purtat în voia sorţii. Lăsă letargia să-l cuprindă. Îşi lăsă temperamentul, ca un pod retractil, să se deschidă şi să permită marii corăbii a unei viziuni să treacă.

– Deschideţi ochii...

Încăperea dispăruse. Trebuie să fi fost vreun narcotic în băutură, care l-a făcut să se imagineze în interiorul unui donjon, o grotă, o peşteră. Sclipea cu tablouri. Pereţii erau de un alb-lăptos ca şi cutia din sticlă pe care i-o arătase la prima vizită, ca mâinile grase ale Regelui. Pe un perete văzu o mulţime de personaje dansând.

– O vedeţi pe mama dumneavoastră? se auzi întrebând glasul Efrosinei. Oamenii îşi văd întotdeauna mamele.

– Desigur că nu o văd pe mama mea, spuse Cavalerul frecându-şi ochii.

– Dar vedeţi vulcanul?

Începu prin a auzi nişte pârâituri, huruituri difuze. Un zgomot aproape silenţios ca şi mişcarea aproape imobilă a dansatorilor.

Zgomotul şi mişcarea melancoliei.

– Văd foc, spuse Cavalerul.

Dorea să vadă foc. Ceea ce a văzut a fost vârful înnegrit

şi netezit de care vorbise ea. Muntele îngropat, zăcând în propriul său gunoi. L-a văzut o clipă, cu toate că avea să-l uite după aceea: viitorul teribil. Golful fără peşte, fără copii care să înoate în el, vârful fără dâra de fum transformat într-o grămadă de cenuşă lăsată în părăsire. Ce s-a întâmplat cu lumea frumoasă? strigă Cavalerul întinzându-şi mâna către lumânarea de pe masă ca şi cum ar fi vrut să o aprindă din nou.

5

Marchizul de Sade a descris Italia – a fost acolo în 1776 şi l-a întâlnit pe Cavaler, care era pe cale de a-şi lua un nou concediu – ca fiind „cea mai frumoasă ţară din lume, locuită de cei mai înapoiaţi oameni din lume". Fericit străinul care călătoreşte mult, care vine şi pleacă, sătul de impresii transformate în judecăţi şi, în cele din urmă, în nostalgie. Fiecare variantă, fiecare parte din existenţă are ceva atrăgător în ea!

*

La patru ani după primul concediu al Cavalerului, acesta şi Catherine se reîntorseseră în Anglia unde au stat aproape un an. În timp ce importanţa postului său scăzuse, secretarii de stat fiind preocupaţi de revolta din coloniile americane şi de rivalitatea cu Franţa, contribuţia lui la învăţătură şi la îmbunătăţirea gustului erau mai aplaudate ca niciodată. Devenise o emblemă, ca şi steaua şi panglica roşie ale Ordinului de Bath, pe care le-a purtat când a pozat pentru Sir Joshua Reynolds; putea fi identificat prin semnele pasiunilor sale. Portretul îl arată pe Cavaler aşezat lângă o fereastră deschisă, se vede Vezuviul în depărtare cu o mică dâră de fum, iar pe genunchiul său o carte deschisă – un frumos exemplar legat în piele, un volum despre colecţia sa de vase.

Uneori, la vreo adunare, la o licitaţie la care se ducea cu Charles sau la teatru, avea să se gândească la vulcan. Se întreba care era starea măruntaielor lui tulburate în momentul acela. Îşi imagina căldura de pe obrazul său, pământul tre-

murând sub încălțările sale, pulsul bătând în ceafa lui după efortul cățărării și pulsațiile lavei de dedesubt. Își reamintea priveliștea golfului împrejmuit cu pietre, curba prelungită a orașului. La adunare discuția va continua. Remarcabil era faptul că el se afla aici și vulcanul era acolo. Un Vezuviu nu putea fi înțeles din Anglia, unde existau dezastre (o iarnă excepțional de friguroasă, Tamisa înghețată), dar nu exista un principiu al dezastrului, monarhic, stăpânind peste scenă.

Unde se afla? Da. Aici. La Londra. Avea prieteni de vizitat, tablouri de cumpărat și vase pe care le adusese să le vândă, un studiu despre erupțiile recente, de susținut în fața Societății Regale din Londra, pentru îmbunătățirea cunoștințelor despre natură, de participat la Windsor, mic dejun cu rudele sale, vizite la domeniul Catherinei din Țara Galilor. Nu se schimbase aproape nimic. Nimic nu s-a schimbat prin revenirea sa, cu toate că astmul Catherinei s-a înrăutățit. Prietenii păreau obișnuiți cu faptul că era plecat. Nimeni nu a considerat demnă de comentat înfățișarea sa tinerească, uscățivă, bronzată. L-au felicitat pentru situația sa demnă de invidiat, la soare, capabil să stea acolo unde toți și-ar fi dorit să meargă în vizită. Și cât de benefic era pentru draga lui Catherine. El devenise un expatriat. Era important pentru că se afla acolo. Prietenii Cavalerului îl mai mustrau pentru ceea ce considerau ei a fi nechibzuința lui. Ia caimacul comorilor acestei lumi legendare și adu-l la noi, dar nu risca prea mult cu studiile tale despre vulcani. Amintește-ți soarta lui Pliniu cel Bătrân. I se părea mai curând o vizită decât un concediu acasă.

*

Se întorsese de un an. Charles scria că domeniul Catherinei va aduce un venit bun în anul acela și informa despre recenta

achiziționare a unei mici colecții de pietre prețioase rare și de scarabei. Prietenul său Walpole scria că nu poate să-i facă vizita pe care o plănuise. Era nevoie de o lună pentru ca o scrisoare să ajungă la sau să vină de la Londra.

Corespondența Cavalerului – în engleză, franceză și italiană – îi lua până la trei sau patru ore în fiecare dimineață. Erau depeșe către superiorii săi de la Londra, cu portrete caustice ale principalilor artiști de pe scena locală; cele mai oneste erau cifrate. O adevărată scrisoare – către Charles, să zicem, către Walpole sau către prietenul său Joseph Banks, președintele Societății Regale din Londra – era lungă și putea atinge multe subiecte. Ce se întâmpla notabil la Londra („Politica este în declin aici"), starea excavărilor la orașele dispărute, sănătatea precară a Catherinei, noi cuplări amoroase printre nobili și rezidenți străini, farmecul unei excursii la Capri sau într-un sat de pe coasta Amalfi, obiecte „frumoase", sau cu „adevărat elegante" ori „curioase" pe care le-a achiziționat și vulcanul („un fond de distracție și de instruire"). Complicațiile amoroase erau la ordinea zilei prin părțile acestea, așa cum nota el într-o scrisoare către Lord Palmerston. El se ocupă de altceva, ținând seama cât de dezagreabil ar fi pentru Catherine o astfel de folosire a timpului liber și că se simte suficient de amuzat de studierea istoriei naturale, a antichităților și a vulcanului. A relatat despre poznele muntelui, despre un experiment cu electricitate prin care l-a verificat pe cel făcut de Franklin, despre descoperirea unei noi specii de arici-de-mare printre peștii exotici pe care i-a prins într-o baltă dintre stânci de lângă căsuța de vară pe care a închiriat-o la Posillipo, și numărul de mistreți și cerbi pe care i-a ucis în compania tânărului Rege. Scrisori care să încurajeze primirea unor scrisori. Care solicită bârfe, care

comunică bârfe. Cu nimic de obiectat în ele. Mă distrez. Acest loc nu mă schimbă, am aceleaşi superiorităţi deprinse de acasă, nu m-a transformat în aborigen.

Câteodată se simţea ca exilat, uneori ca acasă. Totul aici era atât de calm. Neapole continua să fie la fel de frumos ca în tablouri. Principala ocupaţie a celor bogaţi era să se distreze. Regele era cel mai extravagant dintre cei ce se amuzau, iar Cavalerul cel mai eclectic.

Scria scrisori de recomandare... pentru un muzician dat afară din postul său de la operă, pentru un cleric ce căuta un post ecleziastic mai înalt, pentru pictorii germani şi francezi ce se îngrămădeau în oraş, atraşi de abundenţa subiectelor, pentru un agent de tablouri, pentru un tânăr tenor irlandez cu păr roşcat, care avea doar cincisprezece ani, lefter şi deosebit de talentat (va continua să aibă o carieră internaţională notabilă): Cavalerul era un binefăcător stăruitor. A aranjat să i se trimită Regelui o pereche de câini de vânătoare irlandezi de-abia fătaţi. De la reticentul prim-ministru a făcut rost de câteva bilete imposibil-de-găsit la un bal mascat la curte pentru cincisprezece rezidenţi englezi indignaţi că nu fuseseră invitaţi.

Scria repede, cu rânduri inegale şi litere mari, cu puţină punctuaţie; chiar şi copiile exacte pe care le făcea aveau pete şi cuvinte şterse – era aproape vicios de ordonat. Dar ca mulţi alţii care au fost melancolici în copilărie, avea o mare capacitate de autodisciplină. Nu refuza niciodată un efort, nicio însărcinare pe care o putea include în marele său simţ al datoriei, în simţul său de cumpănire, de mărinimie.

În fiecare săptămână primea câteva zeci de cereri de ajutor sau de patronaj ori de o binefacere oarecare, inclusiv din partea celeilalte jumătăţi şi mai exotice a regatului peste

care domnea curtea de la Neapole. Un conte sicilian i-a cerut Cavalerului să-i acorde ajutorul pentru a fi reintegrat în funcţia de şef al studiilor arheologice din Siracusa, post din care pretindea el că a fost dat afară în urma unui complot pus la cale la Palermo. Acelaşi conte fusese intermediarul Cavalerului la preţuirea câtorva tablouri, printre care şi iubitul lui „Correggio" (încă nevândut!), provenite din colecţiile unor familii de nobili sicilieni, aflate de curând în jenă financiară. Unii solicitanţi şi-au îndulcit cererile cu informaţii, sau cu daruri mai palpabile. Un monsenior din Catania, cerându-i Cavalerului ajutorul pentru a i se asigura arhiepiscopia Moreale, i-a spus despre un strat de argilă aflat între cele două straturi de lavă din Muntele Etna. Un canonic din Palermo, care îl însoţise pe Cavaler într-una din ascensiunile sale pe Etna, i-a trimis, împreună cu solicitarea de ajutor pentru a obţine o promovare ecleziastică, un raport despre cercetările de arhivă din Sicilia, câteva mostre din colecţia lui de fosile marine, un exemplar al unui indice de pietre, elaborat în ultimii doisprezece ani, două bucăţi de lavă de la Etna şi o agată.

În afara reputaţiei pe care o avea, aceea de a fi omul ideal capabil să obţină ceva, Cavalerul era cunoscut şi ca cineva căruia i se putea încredinţa un secret amoros, un interes sau o întâmplare pitorească. Un francez ce locuia în Catania i-a scris despre o erupţie recentă a vulcanului Etna. Un călugăr din Monte Cassino a anunţat că îi trimite un dicţionar al dialectelor Neapoletane. Cineva suficient de îndrăzneţ, suficient de râvnitor, pentru a se considera interesat de „totul", se poate aştepta să primească o mulţime de scrisori de la străini.

Oamenii îi trimiteau poezii şi mostre de cenuşă vulca-

nică; se ofereau să-i vândă tablouri, coifuri din bronz, vase, urne cinerare. Directori ai unor biblioteci publice din Italia i-au scris pentru a-i mulțumi pentru darul celor patru volume pe care le publicase despre colecția sa de vase, sau pentru ediția lărgită în două volume ce cuprindeau scrisorile vulcanice și planșele frumoase realizate de un artist protejat al său pe care îl îndrumase – sau pentru copiile solicitate ale acestor lucrări. Un producător de cutii din *papier-mâché* din Birmingham i-a scris pentru a-l lăuda pe Cavaler pentru că i-a furnizat lui și lui Josiah Wedgwood desenele vaselor antice pe care le colecționa, care circulau acum peste tot pe cutiile sale (spera să i se facă favoarea unei comenzi) și desenele vaselor etrusce ale lui Wedgwood, spre marea îmbunătățire a gustului contemporan. Admirațiile și talentul său de om binevoitor l-au conectat la multe lumi. Au fost oferte de a fi membru onorific al Accademia Italia din Siena și al Die Gesellschaft naturforschender Freunde di Berlin (scrisoarea a fost scrisă în franceză), al cărui președinte a cerut Cavalerului să le trimită câteva roci vulcanice pentru colecția lor. Un tânăr din Lecce a scris solicitând ajutorul Cavalerului în obținerea dreptății pentru sora sa care fusese violată, oferindu-i un talisman care mărește producția de lapte. Unul dintre agenții săi de la Roma i-a scris prezentându-i un preț estimativ de o sută și cincizeci de scuzi pentru restaurarea unui număr de trei piese de sculptură – un basorelief bahic, un mic faun din marmură și un cap al lui Cupidon – pe care Cavalerul tocmai le cumpărase. De la Verona a sosit un prospect al unei publicații despre peștii fosili, editată de Societŕ dei Litologi Veronesi, cu o cerere adresată Cavalerului să se aboneze la această revistă. Un trimis la Roma a cerut în numele Principelui de Anhalt-Dessau un ajutor în procurarea

unor volume rare despre descoperirile de la Herculanaeum, publicate în ultimele două decenii de Academia Regală din Herculanaeum. Cineva din Resina l-a anunțat pe Cavaler că îi trimitea mostre de cenușă vulcanică. Un comerciant de vinuri din Beaune i-a scris pentru a se interesa în mod respectuos când va putea spera să primească plata pentru cele o sută de cutii de Chambertin trimise Cavalerului cu optsprezece luni în urmă. Un fabricant de mătase din Paterson, New Jersey, care îl vizitase cu un an în urmă, i-a trimis, așa cum promisese, un exemplar al raportului său cu privire la fixarea vopselelor cu alumit, folosit în fabricile de mătase Neapoletane. Un informator local a scris pentru a prezenta modul în care francezii, navigând cu feluci Neapoletane, aduceau marfă de contrabandă în regiune. Un alt informator i-a dat un referat despre cariera și moartea căpeteniei de gangsteri din Calabria Tito Greco. Cineva din Neapole i-a trimis o amuletă care îl ferea de deochi. Iar cineva din Positano care deochea, și ai cărui vecini îi puneau noaptea în fața ușii stârvuri, îl ruga să-i acorde protecție.

*

Cavalerul avea o memorie prodigioasă. Nota puține lucruri. Totul era în capul lui: bani, sume, obiecte... o abundență prodigioasă de lucruri. Trimitea liste cu necesarul de cărți pentru biblioteca sa vânzătorilor de cărți din Paris și de la Londra. Coresponda cu anticarii și furnizorii de artă. Se târguia cu restauratori, ambalatori, expeditori de mărfuri transportate cu nave, agenți de asigurare. Banii erau întotdeauna o distracție, așa cum trebuie să fie pentru un colecționar: atât o măsură, cât și un falsificator al valorii.

Către agenții care vindeau tablouri și în multe scrisori

adresate lui Charles, se plângea despre creşterea preţurilor la ceea ce dorea să cumpere – tablourile; chiar mai mult, vasele. Crescând, în parte, pentru că el este cel care le colecţionează. Ceea ce sporeşte valoarea lor.

Blestemul dulce al colecţionarului (sau lansatorul de gust..., dar lansatorii aceştia sunt de obicei colecţionari): este de a anticipa şi, pe măsură ce alţii îi prind din urmă, acest blestem este să fie scoşi din competiţie pentru ceea ce ei au iniţiat. (Ceea ce poate să ajungă să fie considerat mai puţin dezirabil pentru că acum sunt atât de mulţi interesaţi în aceasta.)

El – pentru că de obicei este un el – dă peste ceva neapreciat, neglijat, uitat. Este prea mult să numeşti acest lucru o descoperire: să-l numim recunoaştere (Cu forţa, cu bucuria recunoaşterii). El începe să-l colecţioneze, sau să scrie despre el, ori amândouă. Datorită acestor eforturi de a face prozeliţi, ceea ce înainte nu primea atenţia nimănui sau nu era plăcut de nimeni este găsit acum interesant sau admirabil. Alţii încep să-l colecţioneze. Devine mai scump. Etcetera.

*

Arta lui Correggio. Şi vintrele lui Venus. Le poţi avea cu adevărat – chiar dacă pentru foarte puţin timp. Obiectul cel mai faimos pe care Cavalerul l-a cumpărat vreodată, un vas decorat în tehnica romană camee din secolul 1 î. Hr., a fost deţinut de el doar un an. (Apoi l-a vândut Ducesei de Portland pentru un preţ de două ori mai mare decât cel cu care l-a cumpărat.) Nu contează. Există atât de multe obiecte. Niciunul nu este atât de important. Nu există colecţionar monogam. Vederea este un simţ alandala. Privirea insistentă, avidă, doreşte întotdeauna mai mult.

*

Acel fior atunci când îl simți, dar nu spui nimic. Nu vrei să-l faci pe actualul deținător conștient de valoarea pe care obiectul o reprezintă pentru tine: nu vrei să se urce prețul sau să-l faci pe actualul proprietar să nu mai vândă deloc. Așa că rămâi calm, examinezi altceva, mai faci câțiva pași sau icși, spunând că te vei întoarce. Te prefaci că ai fi puțin interesat, dar nu în mod exagerat; intrigat, da, chiar tentat; dar nu sedus, vrăjit. Nu ești gata să plătești chiar mai mult decât ți s-a cerut, pentru că trebuie să-l ai.

Astfel, colecționarul este un fățarnic, cineva ale cărui bucurii nu sunt niciodată nealiate cu neliniștea. Pentru că întotdeauna există ceva mai mult. Sau ceva mai bun. Trebuie să-l ai pentru că este un pas spre idealul de a-ți completa colecția. Dar această completare ideală după care fiecare colecționar tânjește este un scop iluzoriu.

Un set complet de obiecte nu este acea desăvârșire pe care și-o dorește cu înfocare un colecționar. Întreaga producție a vreunui pictor notabil mort ar putea sfârși în măsura în care se poate imagina, improbabil, în palatul sau în pivnița sau pe iahtul cuiva. (Fiecare ultimă pânză? Ai putea fi tu, cumpărător arogant, sigur că nu a mai existat una?) Dar, chiar dacă ai putea fi sigur că ai avut ultima piesă, satisfacția de a o avea pe toată va dispărea, inevitabil, în cele din urmă. O colecție completă este o colecție moartă. Nu are posteritate. După ce ai construit-o, o vei iubi din ce mai puțin în fiecare an. Nu peste mult timp, vei vrea să o vinzi sau să o donezi pentru a te angaja într-o nouă vânătoare.

Marile colecții sunt vaste, nu complete. Incomplete: motivate de dorința de a ajunge la completitudine. Întotdeauna

mai există o piesă. Şi chiar dacă ai totul – orice ar însemna asta – atunci poate vei dori un exemplar mai bun (versiune, ediție) decât ceea ce ai; sau obiecte din producția de masă (ceramică, cărți, artefacte), pur şi simplu un obiect în plus, în cazul în care cel pe care îl posezi, s-a pierdut, sau a fost furat, sau s-a spart, sau s-a deteriorat. O copie de siguranță. O colecție-fantomă.

O mare colecție particulară este un concentrat material care stimulează continuu, care supraexcită. Nu doar pentru totdeauna i se poate adăuga ceva, dar şi pentru că ea este deja prea mult. Nevoia colecționarului tinde precis spre exces, spre suprasaturație, spre extravaganță.

Este prea mult – dar nu destul pentru mine. Cineva care ezită, care se întreabă: „Am nevoie de asta? Este într-adevăr necesară?" nu este colecționar. O colecție înseamnă întotdeauna mai mult decât este necesar.

*

Cavalerul, la primul etaj, dincolo de anticamera, unde cei veniți pentru afaceri aşteptau să primească o cotă-parte a atenției sale: în cabinetul său.

Încăperea părea aglomerată, în dezordine. Teracote antice şi intalii pe mese; specimene de lavă, camee, vase în vitrine; fiecare părticică de perete, acoperită cu tablouri, inclusiv unul atribuit lui Leonardo, şi guaşe ale artiştilor locali reprezentând Vezuviul în erupție. Motoul înscris în aur în partea de sus a unui perete sub cornişă, *La mia patria č dove mi trovo bene* (Patria mea este acolo unde mă simt bine), atinge struna exactă a insolenței. Aici îşi petrecea Cavalerul mai toată ziua, iubindu-şi nebuneşte comorile. „Formele lor, scria el, erau simple, şi frumoase, şi variate mai presus de descriere."

*

Cavalerul, la subsol în galeria sa de comori, în „camera cu vechituri".

Aici se putea găsi o mulțime de vase, tablouri excedentare și o adunătură de sarcofage, candelabre și busturi antice restaurate și suprarestaurate. Și în afară de lucrările inferioare socotite nedemne de expus, Cavalerul ținea aici piese antice despre care Regele și consilierii săi ar fi fost nefericiți să afle că se aflau în mâini străine. În timp ce fiecărui distins vizitator îi erau arătate obiectele din cabinetul de lucru al Cavalerului, puțini erau conduși să facă un tur al încăperilor de depozitare din pivniță. Fiecare colecționar este un potențial (dacă nu chiar un real) hoț.

*

„Nu le poți avea pe toate, spunea cineva, unde le-ai pune?" O glumă modernă: ceva care s-ar putea spune acum, când lumea se simte congestionată, când spațiul se restrânge, când forțele telurice prind puteri. Nu era nimerit să fie spusă pe vremea Cavalerului.

De fapt, poți avea chiar foarte multe. Depinde de pofta ta de a le avea, nu de posibilitățile de depozitare. Depinde de gradul în care ești dispus să uiți de tine și de cât de rău te simți cu adevărat.

*

Cavalerul, în observatorul pe care îl construise deasupra etajului superior pe părțile de sud și de vest ale conacului. Stând în picioare la fereastra cu balcon ce înconjura jumătate din încăperea circulară, puteai vedea dintr-o ochire întreaga cuprindere de cer albastru, de pământ și golful, fără să întorci

capul. Nu există nimic comparabil în întreaga Europă cu această priveliște din mijlocul unui mare oraș: ce norocos este Cavalerul! Și a sporit priveliștea pe care o cuprinde cu vederea: instalat în mijlocul ei, ca pe o stâncă în mare. Sau într-o cameră obscură. Cavalerul a acoperit cealaltă jumătate a încăperii cu oglinzi, în care se reflectau la apusul soarelui, fantoma insulei Capri, de vizavi, și noaptea, golful perlat de lumina lunii, iar, uneori, o lună plină care părea să apară din craterul vulcanului.

Cavalerul pe canapeaua lungă tapisată cu brocart care înconjoară jumătatea cu oglinzi a încăperii, tolănit pe perne, citind o carte, privind în sus. Ce bine se simte! Ce i-ar putea lipsi? „Aceasta este patria mea."

*

Cavalerul, în salonul său de la etajul al treilea. A urmărit cum se ridica acea coloană de fum cenușiu, cum se umfla și se balansa pe cer. S-a lăsat noaptea. A urmărit masa roșiatică avântându-se în sus. Catherine cânta la spinetă într-o cameră alăturată. Torentul gros de lavă se lărgea.

*

Cavalerul, pe pantele muntelui, cu Bartolomeo Pumo. Singur cu acesta; o pereche umană. Cavalerul cu cineva mai tânăr decât el, așa cum i se întâmpla adesea – dar, întrucât Bartolomeo era un slujitor, nu trebuia să se poarte ca un unchi. Și pentru că băiatul era atât de tăcut și nu era servil în sensul obișnuit al cuvântului, s-a lăsat condus. Era plăcut să nu știi întotdeauna mai mult, să te lași condus. Doar ei doi în splendoarea naturii. Când erau și alții, Pumo se întorcea la rolul său și își ocupa locul în lanțul nedreptății.

Fratele Reginei, arhiducele Joseph, era în vizită, iar Cavalerul a condus pe munte compania regală să urmărească noua erupție. În ciuda sutelor de slujitori folosiți în această expediție pentru a asigura confortul participanților, niciun fel de răsfățuri nu puteau opri aerul să se încingă din ce în ce mai mult pe măsură ce se apropiau. Regele a început să se agite şi a cerut să-i fie lăsată jos litiera.

– Mi-e cald, mi-e cald, urlă el.

– Era de aşteptat, spuse Regina, îndreptând o privire exasperată, complice, spre fratele ei.

– Oh, ce insensibilă este soția mea, spuse Regele, râzând. Nu există acolo niciun pic de compasiune. Se îndreptă împleticindu-se spre litiera vecină. Ia uite cum transpir, frate, țipă Regele, şi luând mâna cumnatului său înmărmurit, i-o vârî sub cămaşa sa. Familiaritatea grotescă produse o izbucnire instantanee de umor obscen din partea arhiducelui austriac. Câteva clipe mai târziu l-a considerat pe băiatul cu un singur ochi suficient de impertinent pentru a-i rupe un toiag pe cap. (Prudentul Bartolomeo strigase doar că era primejdios să rămână acolo unde erau.) Iar Cavalerul, care cerceta cu grijă un val de piatră ponce pe care îl scuipase vulcanul, nu a putut să-l protejeze.

Cavalerul nu este un democrat. Dar inima sa rece nu este insensibilă la o anumită idee de nedreptate. Nu era de acord cu comportamentul bunicului său, despre care se spune că, beat fiind, i-a spart capul unui băiat care servea într-o tavernă de lângă Londra, şi s-a retras fără să-şi dea seama ce făcuse. Proprietarul tavernei înnebunit l-a urmat în cameră şi i-a spus:

– Domnule, ştiți că l-ați omorât pe băiat?

– Pune-l pe nota de plată, a îngăimat strămoşul Cavalerului.

*

Cavalerul, în camera sa de lucru, la mijlocul unei depeşe către lordul Palmerston, ridicând privirea de la biroul lui.

– Chestia a sosit, spuse Catherine de la uşă.

– Chestie? E sigur că nu e o chestie, draga mea. Mi-au promis un mascul.

Cavalerul strecură scrisoarea sub sugativă şi se ridică în picioare.

– Unde e?

– Într-o cutie, spuse ea zâmbind.

Era tot în lada mare cu şipci, atât de negru încât nu-ţi puteai da seama ce formă are, cu ochi strălucitori, scărpinându-se. Cutia puţea. Trupeşul majordom, Vincenzo, stătea în apropiere, plin de importanţă, cu batista la nas, în timp ce doi paji tineri se scărpinau şi ei.

– Slujitorii cred că se tem că eşti pe cale să începi o colecţie de animale, observă Catherine.

– Sunt destule creaturi sălbatice prin preajmă, răspunse Cavalerul. Intenţionez să-mi adaug una. Şi, adresându-se lui Pietro care stătea cu gura căscată şi lui Andrea care chicotea: Bine, hai să nu-l mai ţinem pe amărâtul ăsta în captivitate.

Andrea luă câteva unelte şi făcu un pas înainte.

– Ce aşteptaţi? Curaj! Nu vă va face nimic.

– Se uită la mine, Excelenţă! Nu-mi place cum se uită la mine.

– Bineînţeles că se uită la tine. Se întreabă ce fel de animal oi fi tu.

Băiatul stătea înţepenit de groază, cu ochii larg deschişi. Picuri de transpiraţie îi apărură deasupra buzei superioare. Cavalerul îi dădu cu blândeţe o palmă pe o parte a capului, luă ranga şi ciocanul şi se apucă să deschidă el însuşi lada.

Cu un țipăt strident, maimuța indiană de un negru strălucitor ieși în grabă printre scândurile care cădeau și sări pe umărul Cavalerului. Slujitorii s-au dat înapoi și și-au făcut cruce.

– Priviți cât este de prietenos.

Maimuța își pus laba pe părul Cavalerului, pe perucă de fapt, și scoase un strigăt scurt. O bătu cu palma lui neagră, apoi și-o cercetă, strângând-o și desfăcând-o. Cavalerul întinse mâna să ia maimuța de pe umăr, dar aceasta a fost mai rapidă și a sărit pe podea. Cavalerul ceru o frânghie. Dădu ordin ca maimuța să fie adăpostită în depozitul principal de dedesubt, să fie legată, și să se simtă în largul său. Apoi, se întoarse în camera sa de lucru. Termină depeşa către Lordul Palmerston, consultă unul dintre volumele despre maimuțe, pe care le primise de la librarul lui din Londra, citi capitolul despre dietă și începu o scrisoare către Charles. Când Catherine veni o oră mai târziu să-l cheme la masă, Cavalerul dădu ordin ca maimuța să fie și ea hrănită.

– Un castron cu orez și un castron cu lapte de capră îndoit cu apă și îndulcit cu zahăr, spuse el pe un ton autoritar.

După-masă, coborî în galeria din pivniță pentru a vizita noua creatură primită sub tutela sa. Un spațiu fusese eliberat sub o fereastră înaltă din colț, i se făcuse culcușul și două boluri erau goale. Maimuța sări către Cavaler, dar a fost împiedicată de lanț. „Am zis o frânghie, gândi Cavalerul. O frânghie ajunge." Maimuța zăngănea lanțul și emitea un sunet ascuțit whoo-whoo-whoo-whoo, pe care l-a uuuit vreo zece minute, făcând foarte mici pauze ca să respire. În sfârșit, gâfâind, epuizată, se întinse pe jos. Cavalerul s-a apropiat de ea și se lăsă pe vine pentru a o mângâia pe cap, să-i netezească părul lung de pe brațe și să-și treacă degetele pe burta și picioarele maimuței. Aceasta s-a legănat de pe o parte pe alta și a gâlgâit ușor wrrr, iar când

mângâierile s-au oprit, maimuța a apucat degetul mare al Cavalerului şi l-a tras spre burta ei. Cavalerul desfăcu lanțul, se ridică în picioare şi aşteptă să vadă ce va face maimuța. Aceasta s-a uitat la Cavaler, a privit de jur-împrejurul camerei mari, la pădurea de obiecte. Cavalerul şi-a încordat puterile aşteptându-se ca maimuța să se repeadă în fugă la el. Ea dădu din cap cu înțelepciune către noul ei stăpân, apoi sări pe un mare bust antic al lui Cicero (de fapt o copie din secolul al XVII-lea, după câte ştia Cavalerul) şi a început să-i lingă buclele din marmură. Cavalerul a pufnit în râs.

*

Cavalerul, în camera sa de lucru, terminând o altă scrisoare către Charles. Maimuța încolăcită în jurul picioarelor unei statui a Minervei, moțăind sau pretinzând că moțăie. Îmbrăcată într-o jachetă purpurie fără mâneci aşa cum poartă aborigenii, care lăsa să i se vadă fundul păros şi coada lungă şi groasă, se simțea la ea acasă. Cel mai mic cetățean al regatului privat al Cavalerului. Cavalerul adăugase un post scriptum despre sosirea maimuței: „Am devenit aproape inseparabil de o maimuță din India de Est, o creatură încântătoare şi alertă ce are mai puțin de un an şi care îmi oferă o nouă sursă de amuzament şi observare."

Cunoscătorilor lumii naturale de pe vremea Cavalerului le plăcea nemaipomenit să sublinieze, să se recunoască deosebit de uimiți de afinitățile dintre maimuțe şi ființele umane. Dar maimuțele, chiar mai mult decât oamenii, sunt animale sociale. O maimuță nu poate exprima natura unei maimuțe. O maimuță singură este ca un exilat – şi accesele de depresie îi ascut deşteptăciunea nativă. O maimuță singură este bună să parodieze oamenii.

„Jack, continuă descrierea în scrisoarea către Charles, Jack, aşa îi spun eu, are o faţă inteligentă foarte neagră, scoasă în evidenţă de o barbă maro-deschis." Abordând subiectul inteligenţei, era şi mai explicit cu corespondenţii a căror inteligenţă o respecta. „El, Jack, este mai inteligent decât majoritatea oamenilor cu care soarta m-a hărăzit să mă asociez aici, scria Cavalerul într-o scrisoare către Walpole, iar mişcările lui sunt mai rafinate, manierele lui mai delicate."

*

Cavalerul, în camera în care îşi ia micul dejun. În apropiere este o masă acoperită cu camee, intalii, bucăţi de lavă şi de piatră ponce recoltate din crater, un vas nou pe care de-abia l-a cumpărat. Jack este cu el. În mai puţin de o lună, maimuţa deveni atât de domesticită şi de ascultătoare încât venea când o chema Cavalerul, se aşeza pe un scaun lângă el la masă, şi se servea cu graţie cu un ou sau o bucată de peşte din farfuria Cavalerului. Modul în care lua lichidele – îi plăcea cafeaua, ciocolata, ceaiul, limonada – era să-şi moaie încheieturile negre şi păroase ale degetelor în ceaşcă şi le lingea. Dar atunci când îi era foarte sete apuca ceaşca cu amândouă mâinile şi bea ca şi stăpânul ei. Din ceea ce mânca stăpânul, lui Jack îi plăceau în mod special portocalele, smochinele, peştele şi tot ce era dulce. Seara i se dădea câteodată un pahar cu Maraschino sau cu vin local vezuvian. Cavalerul, care aproape nu bea deloc, se amuza uitându-se la musafirii lui cum îl priveau pe Jack înmuind şi lingând, înmuind şi lingând. S-a ameţit aşa cum păţeşte un copil, acest copil zbârcit cu o barbă, puţin cam gălăgios, şi apoi brusc, cam stângaci, a adormit.

Lumea părea constituită din cercuri concentrice de false aparenţe. În centru Cavalerul pivotează cu Jack. Totul din

grădina zoologică socială putea fi prevăzut. El nu va mai căpăta o altă numire diplomatică. Ştia cum se va desfăşura viaţa sa până la sfârşit: liniştită, interesantă, nederanjată de patimă. Doar vulcanul mai prezenta o surpriză.

1766, 1767, 1777... 1779. Fiecare erupţie mai mare decât cea precedentă, fiecare dintre ele înfrumuseţând perspectiva catastrofei. Uşile şi ferestrele vilei sale de la ţară din apropiere de Portici se legănau în ţâţâni. Jack sărea nervos, ascunzându-se sub mese, azvârlindu-se în poala Cavalerului. Catherine, căreia nu-i plăcea maimuţa cam tot atât de mult cât nu le plăcea nici servitorilor, pretindea că e preocupată pentru mica lui persoană, pentru micile lui temeri. I s-a dat nişte laudanum. Catherine s-a întors la clavecin. „Admirabila Catherine", gândi Cavalerul.

Privind de pe terasă, Cavalerul văzu vapori albi ridicându-se grămadă peste grămadă până la o înălţime şi volum de trei ori mai mari decât muntele însuşi, exact aşa cum Pliniu cel Tânăr descrisese erupţia de pe vremea sa: *candida interdum, interdum sordida e maculosa* (uneori albă, alteori murdară şi pătată) potrivit cantităţii de pământ pe care norul o căra cu el. Urmă o furtună de vară, vremea a devenit toridă, şi câteva zile mai târziu un izvor de foc roşu se ridica din crater. Puteai citi în pat la vâlvătaia mohorâtă a muntelui ce apărea la câţiva kilometri depărtare. Într-o comunicare către Academia Regală, Cavalerul descria aceşti nori negri de furtună şi coloana strălucitoare de foc cu străfulgerări de fulger în zigzag drept mai curând frumoşi decât îngrijorători.

*

Proiectezi asupra vulcanului cantitatea de furie, de complicitate cu puterea de distrugere, de teamă în legătură cu abilitatea ta aflate deja în mintea ta. Sade a luat cu el de la

sejurul său de cinci luni la Neapole, lângă Vezuviul pe atunci liniştit, fanteziile răufăcătoare că orice lucru capabil de violență avea darul de a-l inspira. Mulți ani mai târziu în lucrarea sa *Juliette*, avea să scrie o scenă cu vulcanul pentru acest răufăcător în care Juliette se urcă până în vârf cu doi însoțitori, un bărbat plictisitor pe care ea îl aruncă rapid în prăpastia de foc şi un alt bărbat dezirabil cu care se împerechează pe marginea craterului.

Sade se îngrijora din cauza sațietății; nu putea concepe pasiunea fără provocare. Cavalerul nu se îngrijora că şi-ar pierde sentimentele. Pentru el vulcanul era un stimulent pentru contemplare. Zgomotos cum putea fi Vezuviul, acesta îi oferea ceva asemănător celor trăite în legătură cu colecțiile sale. Insule de tăcere.

*

Mai 1779. Pe coasta Vezuviului, iluminat de strălucirea portocalie a pietrei topite. Stătea nemişcat, cu ochii săi gri-deschis larg deschişi. Pământul îi tremura sub picioare. Putea simți fiecare geană, sprâncenele mişcându-se odată cu fiecare pală de aer fierbinte. Nu puteau urca mai sus.

Primejdia nu era în pământ, ci în aerul de nesuportat, mortal. Siguri pe picioare, împinşi în jos de fumul ce se ridica în valuri şi de pietrele ce cădeau în spatele lor, se mişcau în diagonală, departe de şiroiul de lavă, urmând vântul ascendent pentru a evita să fie biruiți de fum. Brusc, vântul şi-a schimbat direcția, aruncându-le în față jeturi fierbinți de sulf. Fumul orbitor, asfixiant, se rotea ca un vârtej în jurul lor, împiedicându-le coborârea.

La stânga, o prăpastie. La dreapta, râul de lavă. Încremenit de groază, se uită după Bartolomeo, care dispăruse în

fum. Unde este băiatul? Acolo, mergând pe un drum greşit, strigând şi făcându-i semn să-l urmeze. Pe aici!

Dar ceea ce bloca drumul era înfiorătoarea amploare de lavă portocalie grăunțoasă, lată de cel puțin optsprezece metri.

– Pe aici, strigă Bartolomeo, arătând către partea cealaltă. Hainele Cavalerului începeau să mocnească. Fumul îi rupea plămânii, îi pârlea ochii. Şi în fața lor era un râu de lavă. Nu voi zbiera, îşi spuse el. Deci asta e moartea.

– Veniți!

– Nu pot, se văită Cavalerul, mintea lui depreciindu-se în timp ce băiatul alerga repede către lavă.

Fumul înăbuşitor, strigătele băiatului – Cavalerul era deja adânc retras în sine. Bartolomeo păşi uşor pe bancul de lavă şi începu să o traverseze. Hristos păşind pe apă n-ar fi putut să-şi uimească mai mult discipolii. Băiatul nu s-a afundat în suprafața topită. Cavalerul îl urma. Era ca şi cum umbla pe carne. Atâta vreme cât continuai să te mişti, crusta lavei suporta greutatea cuiva. În câteva clipe trecuseră de această provocare şi ajunşi de partea cealaltă au fost din nou în fața vântului ascendent, tuşind să dea afară aburii fierbinți. Cercetându-şi încălțările pârjolite, Cavalerul se uită la Bartolomeo, care îşi freca ochiul bun cu pumnul murdar. Era ca şi cum ai fi invulnerabil. Cavalerul cu Ciclopul său, Regele de Cupe cu Măscăriciul său – poate nu chiar invulnerabil, dar în siguranță. Cu el, în siguranță.

*

August 1779. Sâmbătă, orele şase. Marea zguduire trebuie să fi zgâlțâit fundațiile vilei Cavalerului de la poalele muntelui, dacă nu şi mai rău. Dar el era acasă în oraş, şi în siguranță în

camera lui de observare, urmărea muntele aruncând în aer şuvoaie de pietre înroşite de fierbinţeală. O oră mai târziu, o coloană de foc lichid începu să se înalţe şi ajunse rapid la o înălţime uluitore, de două ori mai mare decât muntele, un stâlp de foc înalt de trei mii de metri, împestriţat cu trombe de fum negru, flagelat cu linii sclipitoare în zigzag de fulgere. Soarele dispăru. Nori negri se abăteau asupra oraşului Neapole. Teatrele s-au închis, bisericile s-au deschis, s-au format procesiuni, oamenii s-au grupat în străzile luminate cu lumânări şi în genunchi au dedicat altare Sfântului Januarius, San Gennaro, patronul oraşului Neapole. În Catedrală, cardinalul ţinea în sus, ca să vadă toată lumea, un flacon cu sângele sfântului, pe care a început să-l încălzească cu mâinile sale.

– Acesta merită să fie văzut din apropiere, spuse Cavalerul – referindu-se la munte, nu la miracol.

A trimis după Bartolomeo, apoi a pornit călare de-a lungul străzilor luminate, în noaptea de la ţară, pe drumuri întunecate, pe lângă câmpuri cu copaci distruşi, desfrunziţi şi viţe-de-vie carbonizate, spre muntele arzând.

Dintr-odată, erupţia a încetat şi, cu excepţia grămezilor de cenuşă de pe Vezuviu şi râuleţele de lavă pe pantele de sus, totul era în întuneric.

O oră mai târziu, când răsărea luna plină, Cavalerul a ajuns într-un sat pe o costişă mai joasă care era pe jumătate sub zgură vulcanică şi praf, ofilită de căldură. Luna s-a ridicat şi mai sus pe cer. Satul întunecat, plin de zgură, a devenit palid – selenarizat.

După ce a descălecat şi i-a dat calul său lui Bartolomeo, Cavalerului i-a fost dat să vadă uliţele sub lumina lunii supraîncărcate cu cenuşi strălucitoare şi pietre afumate. Satul fusese bombardat cu pietre cântărind până la câteva sute de kilograme; puţine case fuseseră arse, dar fiecare fereastră pe care o vedea

era spartă şi unele acoperişuri se prăbuşiseră. Oameni cu feţe murdare ţinând făclii aprinse mergeau cu el, dornici să-şi spună poveştile. Da, stătuseră în casele lor, ce altceva puteau face? Cei care se mişcaseră afară cu perne, mese, scaune sau cu capace de butoaie de vin pe cap au fost împinşi înapoi, răniţi de pietre sau sufocaţi de căldură, praf şi sulf. Auzi ororile. Apoi a fost luat să vadă o familie care căutase prematur refugiu, cu o zi în urmă, şi a pierit în mod misterios. („Nimeni nu le-a spus să se ducă în pivniţă, Excelenţă, sau să stea acolo!") La intrarea joasă în pivniţă, unul dintre săteni a luat-o înainte cu făclia lui pentru a ilumina un tablou primitiv. Mama, tatăl, nouă copii, câţiva veri şi o pereche de bunici: toţi stând drepţi ca lumânarea sprijiniţi de peretele de pământ şi privind drept înaintea lor. Hainele erau nederanjate. Feţele lor necontorsionate – aşa că se poate să nu fi murit prin asfixiere. Aspectul lor era perfect normal, cu excepţia părului, un păr parcă lipsit de viaţă, îngroşat cu praf alb, care, dat fiind că ţăranii nu poartă peruci, dădeau impresia că sunt statui.

„Ar fi interesant să stabilim ce i-a omorât, se gândi Cavalerul. O comoţie puternică provocată de lovitura vulcanului de undeva din adâncuri de sub pământ? O inundare rapidă cu un gaz vulcanic mortal?" Din spatele lui, băiatul, tânărul lui Bartolomeo, i-a răspuns ferm gândului său.

– Au murit de frică, stăpâne.

6

Valetul de Cupe a sosit la sfârşitul lunii octombrie. Bineînţeles, cine altul decât el. Cavalerul s-a necăjit că nu a ghicit cine putea să fie.

Era într-adevăr o rudă, văr de-al doilea al Cavalerului, William Beckford de douăzeci de ani, uimitor de bogat, deja autor al unei cărţulii ironice de biografii imaginare, cunoscător şi colecţionar combativ, încăpăţânat, autocompătimitor, ahtiat după privelişti, tentaţii şi comori. O versiune prescurtată, agitată a Marelui Tur (plecase din Anglia doar cu două luni în urmă), îl adusese cu o viteză record la punctul cel mai sudic, debarcându-l pe malul ospitalităţii Cavalerului exact la timp ca să prindă vântul fierbinte, unul dintre marile vânturi din Europa de Sud (mistral, Föhn, sirocco, tramontana), vinovat, ca zilele ce preced menstruaţia, de agitaţia, neurastenia, fragilitatea emoţională: sindromul premenstrual colectiv care apare în mod regulat, periodic. Atmosfera era tensionată. Câini care scheunau colindau străzile abrupte, murdare. Femeile lăsau nou-născuţi la uşile bisericilor. Cu ochi strălucitori, epuizat, plin de vise de a avea parte de ceva şi mai exotic, William se întinse pe o canapea tapisată cu brocard şi spuse:

– Sigur că asta nu e tot. Arată-mi mai mult. Mai mult.

Cavalerul a recunoscut în ruda sa tânără pe cineva ca el însuşi, acea specie rară care nu se va plictisi niciodată nici măcar o clipă în lunga lui viaţă. I-a arătat colecţiile lui, prada lui, moştenirea pe care şi-a acordat-o el însuşi. (Nu putea uita decât cu greu că acest băiat era, sau va fi curând, cel

mai bogat om din Anglia.) Vitrine pline de minuni. Tablourile pe trei sau patru rânduri pe pereți, cele mai multe din secolul al XVII-lea și italienești.

– Vasele mele etrusce, spuse Cavalerul.

– Splendide, spuse William.

– O selecție a colecției mele de roci vulcanice.

– Obiecte la care să visezi cu ochii deschiși, spuse William.

– Iar acesta este Leonardo al meu, spuse Cavalerul.

– Cu adevărat, spuse William. Comentariile tânărului erau minunat de acute, apreciative. O reală admirație de ambele părți era în mișcare. Dar Cavalerul nu avea nevoie de un nou nepot (mai important, mai dificil). Catherine era cea care avea nevoie, Catherine care a întins mâna cu umilință, cu patimă să achiziționeze un prieten bun și un fiu fantomă.

Fiecare dintre ei s-a simțit pe loc apreciat de celălalt. El i-a spus ei. Ea i-a spus lui. S-a desfătat în toate chipurile cu ideea că erau asemănători – tânărul frumos, cu pulpe zdravene și păr cârlionțat, care își rodea unghiile. Femeia subțirică, de patruzeci și doi de ani, cu ochii ei mari, ușor holbați. Aparțin unor generații diferite, au vieți atât de diferite. Și totuși au atât de multe gusturi asemănătoare, aceleași deziluzii. De la povestiri au trecut la confidențe, fiecare dezvelind un pachet de suferințe și dorințe arzătoare. William, fiind bărbat și mai tânăr, a gândit că este dreptul lui să vorbească mai întâi.

El a vorbit despre viața sa interioară, plină de (așa îi spune ei acum) năzuințe vagi. El a descris viața lui de acasă, la Fonthill, umblând supărat în camerele sale, citind cărți care îl fac să plângă, plin de nemulțumire față de sine, de vise absurde (la care nu vrea să renunțe indiferent cât de bătrân va fi), înfuriindu-se pe mama sa, pe tutorii săi, pe toți cei din jurul lui.

– Ai citit o carte numită *Suferințele tânărului Werther*? Cred că fiecare rând din ea e plin de geniu.

Acesta a fost un test pe care Catherine trebuia să-l treacă.

– Da, spuse ea. Şi mie îmi place.

S-a petrecut rapid, aşa cum se întâmplă adesea. Este aşa-şi-aşa, o cunoştință cu care te întâlneşti din când în când, la petreceri sau la concerte şi la care nu te gândeşti niciodată. Apoi, într-o bună zi, uşa se deschide şi tu te prăbuşeşti într-un abis de nesfârşire. Uluit şi în acelaşi timp recunoscător, întrebi: Poate acest suflet profund să fie persoana pe care o consideram doar... o simplă...? Da.

Vreau să fiu singur cu tine. Şi eu, dragul meu, cu tine.

Din camera sa de lucru de la vila de lângă Portici, Cavalerul i-a văzut rătăcind unul lângă altul pe terasă fără să vorbească. De pe terasă, i-a văzut plimbându-se prin grădina împrejmuită cu mirt şi viță-de-vie. De pe coridor i-a văzut la pian împreună. Sau Catherine cânta şi William era tolănit pe un divan mic lângă o masă cu trei picioare şi răsfoia cărțile Cavalerului. Cavalerul era încântat că ea avea pe cineva numai al ei, care o prefera pe ea Cavalerului însuşi.

Ei cântau pur şi simplu împreună, aşa cum făceau Catherine şi Cavalerul. Ei improvizau împreună, luându-se la întrecere unul cu altul pentru a produce sunetul cel mai expresiv, cel mai sfâşietor descrescendo.

Catherine a mărturisit că ea compunea, în secret. Ea nu cântase pentru nimeni „micile ei ritmuri". William a rugat-o stăruitor să le cânte pentru el. Primul a fost un menuet, cu o melodie zglobie. Celelalte – aprecierea menuetului i-a dat curaj – aveau o formă mai liberă, cu un colorit mai grav: lent, întrebător, cu lungi acorduri tânguitoare.

William a mărturisit că dorise întotdeauna să compună,

dar ştia că îi lipsea avântul creator. Ea i-a spus că era prea tânăr ca să-şi dea seama de acest lucru.

– Nu, nu sunt bun decât să visez, dar, se uită el către ea – nu vreau să te flatez. Eşti o mare muziciană, Catherine. Nu am auzit pe nimeni care să simtă muzica aşa cum o faci tu.

– Când am cântat pentru Mozart, spuse ea, tremuram când m-am aşezat. Tatăl lui a observat. L-am văzut că a băgat de seamă.

– Eu tremur pentru orice, spuse William.

Fiecare se simte înţeles (în sfârşit!) de celălalt. William considera că era soarta unui bărbat ca el să fie neînţeles de toată lumea. Acum a apărut această femeie angelică, care îl înţelegea perfect. Catherine poate că greşea gândind că ea fugea de egoismul bărbătesc.

Îi aducea daruri măgulitoare. O relaţie foarte cosmopolită. Găsise o femeie mai în vârstă chibzuită, cultivată, stilată, încurajatoare: fiecare tânăr are nevoie de o persoană competentă. Iar ea, la vârsta la care credea că acest lucru nu mai este posibil, are un nou bărbat în viaţa ei: fiecare femeie are nevoie, sau crede că are nevoie, de un însoţitor.

Catherine avusese de la bun început o aversiune viscerală faţă de întreaga curte – această mare burghezie era mai mofturoasă decât notoriul patrician care era Cavalerul. Soţul ei s-a obişnuit cu acest lucru crezând-o pe Catherine retrasă, şi a respectat-o şi mai mult pentru aceasta. Catherine preferă viaţa unui pustnic, era exagerarea afectuoasă exprimată într-o scrisoare către Charles, în timp ce el trebuia să fie adesea plecat cu Regele. Unirea lor era menită să confirme diferenţele dintre ei, în modul în care cele mai multe cupluri – doi fraţi, o soţie şi un soţ, un şef şi secretarul lui – îşi împart rolurile. Tu vei fi retras, eu voi fi sociabil; tu vei fi vorbăreţ, eu voi fi laconic;

tu vei fi corpolent, eu voi fi subțirel; tu citești poezie, eu îmi voi repara motocicleta. Cu William, Catherine trăia o formă specială de relație de cuplu, așa diferiți cum puteau să fie, pretindeau să fie cât se poate de asemănători.

Ea vrea să facă ceea ce îi place lui, el vrea să facă ceea ce îi place ei. Se emoționează, admiră aceeași muzică și poezie; sunt dezgustați de aceleași lucruri (uciderea animalelor, conversație vulgară, intrigile din saloanele aristocratice și o curte plină de bufonerii).

Cavalerul, a cărui viață era inevitabil legată de uciderea animalelor, de conversația vulgară, de intrigile de curte, era încântat că soția lui, Catherine, avea pe cineva cu care să vorbească, pe cineva cu care putea să fie sensibilă. Și trebuia să fi fost un bărbat – ciudat, Catherinei părea că nu îi plăcea foarte mult compania cuiva de același sex – cineva mult mai tânăr decât ea, putând astfel să se îngrijească de el ca o mamă; și, fapt ideal, un iubitor al altor bărbați, astfel încât să-l ferească pe Cavaler de îngrijorarea că ar putea exista avansuri nepotrivite.

Fără gelozie, nu, cu aprobare, Cavalerul a băgat de seamă că soția lui, Catherine, arăta aproape înfloritoare, plină de viață în compania acestui tânăr, și mai fericită.

Ce doi stătuseră pe terasa cu vedere către Neapole și spre golf. Acum erau orele șase și intraseră în casă, într-o încăpere cu ferestre către Vezuviu. Slujnica preferată a Catherinei a adus ceai. Ușor îndulcit, slab. Lumânările erau aprinse. Agitația servitorilor și țiuitul greierilor erau sunete pe care nu le auzeau. Dacă muntele făcea zgomot, îl ignorau.

După o lungă tăcere, Catherine se duse la pian. William asculta cu ochii umeziți de emoție.

– Te rog, cântă, spuse ea. Ai o voce frumoasă.

– Nu vrei să cânți un duet cu mine?

– O, râse ea, eu nu cânt. Nu-mi place, n-am putut niciodată...

– Ce, dragă Catherine?

Cavalerul sosi în timpul nopții, încălțat, pătat cu sânge, transpirând, venit direct de la măcelărirea animalelor de către Rege, și i-a văzut împreună la pian, râzând ușor, cu ochi strălucitori. „Dar, sunt și eu sensibil, gândi el. Și acum sunt distribuit în rolul unuia care nu înțelege."

*

Vocea de tenor lejer a ținut până la ultima notă, apoi renunță. Sunetul pianului scăzu până la a nu mai fi auzit, sufletul expresivității acestui instrument.

– Catherine, murmură William.

Ea se întoarse spre el și dădu din cap.

– Nu m-a înțeles nimeni niciodată așa cum mă înțelegi tu, supuse el. Îngerule. Comoară de femeie. Dacă aș putea rămâne aici, sub influența ta mărinimoasă, m-aș vindeca.

– Nu, spuse Catherine. Trebuie să te întorci în Anglia, la îndatoririle tale. Nu mă îndoiesc că vei birui aceste slăbiciuni, un produs al sensibilității tale deosebite, care se datorează inimii tale prea delicate. Astfel de simțăminte sunt ca febra care trece.

– Nu vreau să mă duc acasă, spuse el, și își dorea să îndrăznească să o ia de mână. Cât de frumoasă arăți acum, Catherine, vreau să stau aici cu tine.

William crede că suferă de o durere spirituală care ia forma unei pofte fără margini de a avea lucruri exotice, vagi. Cât de măgulitor pentru el. Ceea ce se întâmplă este că nu-i este permis să îmbrățișeze ceea ce vrea să îmbrățișeze. Ma-

joritatea neastâmpărului este de natură sexuală. Iubirea vieții lui avea unsprezece ani când s-au întâlnit, iar William îi făcuse curte şi îl dezmierdase timp de patru ani înainte de a fi găsiți într-o dimineață în patul băiatului. Când vicontele Courtenay l-a alungat pe William din casa lui şi l-a amenințat că îl dă în judecată dacă va mai îndrăzni vreodată să se apropie din nou de fiul său, William a trecut Canalul şi s-a îndreptat spre sud.

A căutat să găsească adăpost sub ceruri mai vechi. Dar niciun grad de neasemănare nu satisface exilul sexual neliniştit. Niciun loc nu este suficient de aspru, suficient de străin. (Până după aceea – în amintire, în povestire.) În nordul sudului, a recreat acelaşi scandal, după care a fost din nou nevoit să scape cu fuga: o pasiune pentru fiul de cincisprezece ani al unei nobile familii venețiene, a cărei descoperire promptă de către alt tată mâniat l-a alungat din oraş şi l-a azvârlit în jos pe toboganul peninsulei – în fascinația Neapoletană, în toropeala Neapoletană şi în inima însingurată a Catherinei.

*

Se simte mai puternică, are mai multă energie şi (aşa cum a observat Cavalerul) arată mai drăguță. El evolua favorabil, sub influența ei mărinimoasă. Găsiseră un paradis, un adăpost, cea mai puternică variantă a intimității: o ostracizare socială voluntară. Fiecare, dornic de compania exclusivă a celuilalt.

Desigur, nu erau literalmente singuri. Aşa cum îi şedea bine unui om mai bogat, William nu era în stare să călătorească fără tutorele său, fără secretarul său, fără medicul personal, un majordom, un bucătar, un brutar, un artist care să deseneze imaginile pe care dorea să le rețină în memorie,

trei valeţi, un paj etc., etc. Şi Catherine, şi Cavalerul aveau un vast alai pentru palatul din oraş, vila de lângă palatul regal de la Portici, şi locuinţa de vânătoare cu treizeci de camere de la Caserta. Servitori erau peste tot, făcând ca totul să fie posibil, dar, ca personajele întunecate din teatrul Noh care intră pe scenă pentru a potrivi costumul masiv al personajului principal sau ca să aducă un obiect de recuzită, servitorii nu contau.

Da, erau singuri.

Această relaţie, care avea caracterul palpitant a ceva ilicit, se desfăşura în faţa şi cu binecuvântarea Cavalerului. Deşi menită să nu se consume, era totuşi o aventură romantică. Ceea ce le-a permis să se iubească unul pe altul era faptul că fiecare era îndrăgostit nesatisfăcător de altcineva. Într-adevăr, Catherine era în mod iremediabil îndrăgostită de Cavaler după douăzeci şi doi de ani de căsătorie şi pasiuni convulsive pentru băieţi puberi din propriile sale cercuri, care le permiteau să se îndrăgostească unul de altul, fără să se îngrijoreze de acest lucru sau să facă ceva în acest sens.

Fiind îndrăgostiţi şi neputând să admită acest lucru, le plăcea să emită generalităţi despre dragoste. „Este oare ceva mai crud şi mai dulce? sugeră William. Inima este atât de plină încât nu poate vorbi, poate doar visa şi cânta – ştii acest sentiment, Catherine, ştiu că l-ai cunoscut. Altfel, nu ai putea înţelege atât de bine ce simt, dar trebuie să ascund de toată lumea."

– Dragostea este întotdeauna un sacrificiu, spuse Catherine, care ştia despre ce vorbea. Dar cel care iubeşte, adăugă ea, are un rol mai bun decât cel care se lasă iubit.

– Urăsc să fiu nefericit, spuse William.

– Of, oftă Catherine, şi se gândi la lunga poveste de nefericire fără să aibă niciun drept să se considere aşa, atât de

recunoscătoare îi era Cavalerului încă pentru faptul că se căsătorise cu ea. Considerându-se banală – şi dispreţuindu-se pentru deşertăciunea pe care acest gând o dezvăluia – îi datora o închinăciune de persoană neatrăgătoare elegantului ei soţ, pe care îl găsea atât de atrăgător cu nasul lui lung ca un cioc de pasăre, cu picioarele lui subţiri, cu frazele lui scurte şi la obiect, cu privirea lui neşovăitoare. Nu mai putea de dorul lui ori de câte ori lipsea mai mult de-o zi, i se muiau genunchii întotdeauna când intra într-o cameră şi se îndrepta către ea. Îi plăcea silueta lui.

– Nu mă judeci pe mine, murmură William.

– Te-ai judecat singur, dragă băiete. Trebuie doar să continui pe calea mai bună la care aspiri. Candoarea ta, delicateţea sentimentelor, muzica pe care o cântăm împreună, toate îmi spun că ai o inimă curată.

Destăinuiri reciproce despre puritatea esenţială, inocenţa fiecăruia dintre ei, oricât de diferite le erau vieţile şi cât de lipsită de puritate era a lui.

„William, rezistă atracţiilor unei pasiuni criminale!" Aşa numea ea dragostea tânărului pentru cei de acelaşi sex, ce nu putea scăpa să nu aţâţe talentul de dezaprobare totdeauna prezent al Catherinei. Nu-l şoca pe Cavaler, prieten cu Walpole şi Gray, patron al acelui învăţat pezevenghi care şi-a dat numele de Baron d'Hancarville (a compilat volumele despre vasele Cavalerului): chiar şi atunci lumea colecţionarilor şi cunoscătorilor, mai ales de antichităţi, avea în rândurile ei un număr disproporţionat de bărbaţi care iubeau oameni de acelaşi sex cu ei. Cavalerul se mândrea cu faptul că era lipsit de bigotism sexual vulgar, dar credea că această înclinaţie este un handicap, expunând pe adepţii ei unor situaţii supărătoare din punct de vedere social şi uneori, din

păcate, unor primejdii. Nimeni nu putea uita sfârşitul înfiorător al marelui Winckelmann într-un hotel ordinar din Triest cu doisprezece ani în urmă, când a fost străpuns de moarte cu un pumnal de către un tânăr escroc căruia îi arătase unele din comorile pe care le ducea înapoi la Roma. „William, ai grijă! Însoţeşte-te doar cu băieţi din propria ta clasă."

*

Sunt amândoi inadaptabili, iubind ceea ce nu pot avea. Şi sunt aliaţi. Ea îl protejează; el o face să se simtă dezirabilă. Fiecare are nevoie de celălalt într-un mod atât de plăcut. Cât de măgulitor ar fi pentru amândoi dacă s-ar crede că sunt amanţi. Aceasta înseamnă că el este văzut în stare să fie un iubitor de femei, ea ca fiind încă atrăgătoare. Amândoi ca suflete curajoase, în stare să dea frâu liber pasiunii, să nu mai ţină seama de nimic. Această relaţie, care doar arareori se sfârşeşte în pat, este una dintre formele clasice de iubire romantică heterosexuală. În loc de desăvârşire, există înălţare. O societate secretă cu doi membri; erau permanent în înaltul cerului, exaltaţi, plini de complicitate.

Vocile lor devin mai adânci, impregnate cu pauze. Mâinile lor cuplate pe claviatură, chipul ei ridicat spre al lui, sprijinindu-se pe faţa lui. Zâmbete interioare, fără suflare, frumuseţile pătrunzătoare ale lui Scarlatti, Schubert şi Haydn. Ignorând spasmele vulcanului. Nedistraşi de nicio privelişte.

Când cântau, el putea vedea muzica. Era un arc care se ridica din picioarele ei care băteau delicat ritmul, se scurgea prin trupul ei şi ieşea prin mâinile ei. Se apleca înainte, o şuviţă din părul ei nepudrat îi cădea pe frunte, braţele ei cam slăbuţe, arcuite ca şi cum ar fi vrut să îmbrăţişeze claviatura, chipul ei care radiază modelat de sentiment, buzele întredeschise pentru a suspina şi cânta.

Un amant ar fi recunoscut expresiile Catherinei la pian, şi oricine altcineva s-ar fi simţit părtaş la o revelaţie involuntară a modului în care se purta cu un iubit. Strâmbându-se, tresărind, oftând, aprobând din cap, zâmbind fericită – se întindea pe câteva octave de abandonare în fața plăcerii. Atunci când William a văzut-o cât se poate de clar ca fiinţă sexuală, a fost cel mai mult atras de ea, intimidat, marcat cel mai mult. Era atât de inocentă, presupunea el, în legătură cu ceea ce însemna muzica pentru ea şi felul în care o influența.

– Uneori, spunea Catherine, simt că muzica mă invadează într-atât încât uit de orice altceva; atunci voința mea şi intenția mea nu mai există. Muzica pătrunde în mine atât de adânc încât doar ea îmi comandă mişcările.

– Da, spuse William, simt şi eu asta.

Atinseseră amândoi acea stare de acord perfect în care tot ceea ce observau părea o metaforă pentru relația lor. Într-o excursie la Herculanaeum, s-au minunat împreună de clădirile imaginare, descrise în frescele de la Villa degli Misteri, ale cărei coloane subţiri nu trebuie să susţină nimic, ci doar să încadreze spaţiul delicat. Elemente libere ale clădirii care există doar pentru a fi, pentru lumină şi pentru grație.

– Ele trebuie să fie imaginare, Catherine! Aşa aş construi eu.

În grota de la Cumaean Sibyl, s-au simțit aproape de întreaga lume antică.

La Avernus, au stat lângă apele reci ale craterului scufundat, care în timpurile străvechi erau socotite intrarea în iad, acolo unde Vergiliu l-a pus pe Enea să coboare în infern.

– Îţi aminteşti de avertismentul pe care Sibyl i l-a dat lui Enea? *Facilis descensus Averno*, proclamă William cu glasul său înalt şi nervos, aruncându-i Catherinei o privire galeşă. *Sed revocare... hoc opus, hic labor est.*

– Da, băiatule drag. Nu trebuie să fii leneş.

– Cu Vergiliu pot declara solemn că este uşor să cobori în iad. Dar ca să te întorci... O, Catherine, cu tine, cu înțelegerea ta... nu este chin, nu este niciun fel de efort.

– Pentru a fi fericiți împreună ei nu mai au nevoie să se simtă superiori plăcerilor locale. În timpul premierei de la San Carlo a unei alte opere despre o logodnică salvată dintr-un harem maur, castratul Caffarelli îi face să plângă.

– Una dintre cele mai proaste muzici şi o interpretare foarte frumoasă, pe care le-am auzit vreodată, murmură William. Ai observat cum a susținut el acel legato din duet?

– Da, da, spuse ea. Nu este posibil să existe un sunet mai frumos.

Catherine îşi dădea seama de senzualitatea, precum şi de frumusețea oraşului, văzându-le refractate prin răspunsurile lui William. Le respinsese până acum, atât de scârbită era de curtea dezordonată, de nobilimea indolentă, de păgâni, de violența înfricoşătoare şi de sărăcie. Cu William, îşi permitea să observe energia erotică ce se scurgea pe străzi. Încurajată de privirea desfrânată a lui William, permise propriei ei priviri să se oprească asupra gurii cărnoase şi a genelor lungi şi întunecate ale unui tânăr potcovar cu pieptul gol. Pentru prima oară în viața ei, acum când era prea blazată, prea în vârstă ca să mai seducă, era copleşită de frumusețea bărbaților tineri.

Şi de lumina aurie. Şi de privelişti. Şi de arborele de rodii. Şi, Dumnezeule, de zămoşiță!

Sub sedimentarea istoriei, totul vorbeşte de dragoste. Potrivit folclorului local, la originea multor locuri se află o nefericită poveste de dragoste. Cândva, aceste locuri au fost bărbați şi femei, care, din cauza unei iubiri nefericite se dau

frustrate, au suferit o metamorfoză şi au ajuns ceea ce se vede astăzi. Chiar şi vulcanul. Vezuviul a fost cândva un bărbat tânăr care a văzut o nimfă minunată ca un diamant. I-a cucerit inima şi sufletul, iar el nu se mai putea gândi la altceva. Respirând din ce în ce mai înflăcărat, a sărit la ea. Nimfa, jignită de atenţiile lui, a sărit în mare şi a devenit o insulă care se numeşte acum Capri. Văzând acest lucru, Vesuvius a înnebunit. A devenit o formă vagă ameninţătoare, oftaturile lui de foc sau răspândit, şi încetul cu încetul a devenit un munte. Acum, imobilizat ca şi iubita lui, imposibil pentru totdeauna s-o ajungă, continuă să arunce foc şi să facă oraşul Neapole să tremure. Cât de mult regretă bietul oraş că tânărul nu a primit ceea ce şi-a dorit! Capri stă în apă, expusă vederii lui Vesuvius, iar muntele arde şi arde, şi arde...

*

Cât de devotaţi suntem unul altuia, ar fi putut spune ei. (Cât de mult dragostea de sine apare sub forma devoţiunii dezinteresate!)

Fiecare trebuia să-şi folosească influenţa, stăpânirea de sine: că ea îşi avea felurile ei de a fi, că el are noţiuni primejdioase. Dar ea este mai prudentă decât el, pentru că el va pleca (este tânăr şi este bărbat) iar ea nu poate. Pentru că trebuie să se termine. Femeia este cea care, desigur, pierde: tânărul pleacă şi va iubi din nou, fizic şi romantic. El este ultima ei iubire.

Când a plecat în ianuarie, el era plin de durere. A plâns. Ea, fără îndoială, mai tristă decât el, avea ochii uscaţi. S-au îmbrăţişat.

– Voi trăi pentru scrisorile tale, spuse el.

„Când te-am părăsit, eram pierdut în vise, spunea el în prima lui scrisoare." I-a spus cât de mult îi lipsea, a descris

peisajele elocvente care îi reaminteau de... el însuşi. Fiecare loc îl azvârlea în reverie, devenea o descriere a propriei sale minți (şi a puterilor ei), a propriilor asocieri. Scrisul lui era în mod absurd dificil – Catherinei i-a venit greu să descifreze ce voia să spună – iar el era un om care descria cu volubilitate.

Oriunde era William, el era şi într-altă parte. La Misenum era cu Pliniu cel Bătrân. La intrarea în peştera lui Sibyl, el era cu Vergiliu. Sau doar cu sentimente indescriptibile. Freamătul neînfricat de referiri livreşti, transformarea zeloasă a fiecărei realități într-un vis sau o viziune păreau mai puțin încântătoare în scrisorile lui. Fără îndoială asta se întâmpla pentru că ea nu mai era coautorul fanteziilor lui, ci doar primitorul lor.

Ea aştepta totul de la ea însăşi: o dovadă a unui caracter puternic. (Ea nu a crezut niciodată că este un fapt remarcabil că putea cânta atât de superb la clavecin.) Dar încerca să nu aştepte mult de la alții, astfel încât dezamăgirea să nu o poate corupe. Ea nu a aşteptat nimic de la William. Ea era William... sau el era ea. A iubi pe cineva înseamnă a-i tolera imperfecțiunile pe care nu ți le-ai putea scuza niciodată. Şi dacă ar fi crezut că egocentrismul reacțiilor lui avea nevoie să fie apărat, ar fi invocat probabil tinerețea lui, sau pur şi simplu sexul lui.

Era ca un vis, ar fi spus el despre ceva pe care tocmai îl văzuse. „Am visat, m-am integrat înapoi în timpul acela. Am continuat să merg, cugetând la fiecare pas pe care îl făceam. M-am întins o oră privind la apele puțin adânci. M-am enervat că am fost trezit din viziunile mele."

El descria fiecare popas din călătoria sa ca un pelerinaj. Şi fiecare loc putea fi o ocazie de recluziune inspirată, de dezorientare voluptoasă. Oriunde se ducea, urma un moment în care era în stare să întrebe: „Unde mă aflu?".

„Şi, Catherine, Catherine, n-am uitat. Unde eşti?"

Intimitatea lor părea şi ea ca un vis.

„O ascultam ca vrăjit, a spus mulți ani mai târziu William despre felul în care cânta Catherine. Sedus, cum n-am fost de niciun alt interpret. Nu-ți poți imagina cât de frumos cânta – referindu-se, aşa cum o făcea de fiecare dată când o evoca la instrumentele ei – doar la modul în care cânta muzica altora. Părea, spunea el, ca şi cum şi-ar fi aruncat propria esență în muzică, ale cărei efecte erau emanațiile unei minți pure, necontaminate. Arta şi persoana erau una. Ea trăia, necoruptă, ca un înger de puritate în mijlocul curții Neapoletane, îşi amintea William." A proslăvi o femeie pe atunci era să o numeşti înger sau un sfânt, iar William dorea neapărat ca vorbele lui să fie auzite mai mult decât un omagiu obişnuit. „Trebuie să fi ştiut că, scria el, curtea însemna a înțelege aceasta în adevăratul sens al cuvântului. N-am văzut niciodată o creatură cu o minte atât de celestă."

În timpul călătoriei rapide în susul peninsulei, care a inclus o oprire zadarnică la Veneția (pentru a-l mai deplânge încă odată pe Cornaro), William a continuat să-i scrie Catherinei, evocând închipuirile fantastice pe care nu le putea împărtăşi decât cu ea, şi declarând că dacă ar fi avut doar suficientă forță a gândirii („nu dau o para chioară dacă lumea m-ar considera cu toane sau nu!") ar renunța la hotărârea de a se duce în Anglia şi ar reveni la Neapole. Nimic nu l-ar face mai fericit decât să petreacă în compania Catherinei încă vreo câteva luni şi să întâmpine primăvara împreună cu ea, să-i citească sub costişa lor preferată şi să-i asculte muzica.

Din Elveția, vorbea de muzica pe care o compunea *el*.

„Ai citit vreodată despre gnomii care stau pitiți în abisurile unor munți colosali? Melodiile exotice ciudate pe care

le-am cântat acum la clavecin erau exact aşa cum îmi imaginez muzica pe care dansează spiriduşii şi pigmeii – vioaie şi zumzăită – capricioşi şi subterani. Puţini muritori cu excepţia noastră, dragă Catherine, au urechi să audă şoaptele lor joase care ies la orele întunecate din stânci."

Şi din nou: „Cât de rău îmi pare, dragă Catherine, să renunţi la speranţa de a petrece primăvara la Portici şi de a vizita crângurile sălbatice din Calabria, alături de tine. Toate rugile mele se îndreaptă spre a mă reîntoarce şi a te asculta ore întregi fără întrerupere, cea mai mare nelinişte care mă chinuie fiind aceea că un timp nu ne vom mai vedea din nou. Nu mă mai pot aştepta niciodată să întâlnesc altă fiinţă care să mă înţeleagă atât de desăvârşit. Fă în aşa fel încât să aud în mod constant de tine dacă ai milă faţă de al tău cel mai îndatorat şi afectuos..."

Trecând Alpii, îi povestea el, a simţit că aerul este mai pur şi mai transparent decât orice alt aer pe care-l respirase vreodată. Descria plimbările lungi în care a traversat o infinitudine de văi, mărginite cu pietre şi sclipitoare cu o vegetaţie aromată şi călătoriile din mintea sa în care sărea din piatră în piatră şi construia pe culmi palate în stilul lui Piranesi. Şi îi spunea că nu a încetat niciodată să se gândească la ea. Doar tu poţi concepe gândurile solemne pe care le am în nopţile îngheţate şi fără nori, atunci când, scria el, fiecare stea este vizibilă. Şi aş dori să auzi ce-mi şoptesc vânturile. Aud cele mai ciudate lucruri din Univers şi urechea mea este plină cu discuţii diafane. Ce multitudine de Voci mi se aduc de către vânturile reci ce bat pe aceşti munţi fantastici. Mă gândesc la tine, acolo unde este vară întotdeauna.

La Neapole iarna a devenit nepotrivit de rece. Catherine a început să fie bolnavă. Medicul ei, un scoţian mai în vârstă cu piele tare (se gândea la William cu obrajii lui netezi),

care se stabilise la Neapole cu câțiva ani în urmă, venea aproape în toate zilele să o vadă. „Sunt chiar atât de bolnavă?", întreba ea. Doar 16 kilometri, îmi place exercițiul, răspundea el zâmbind. Blândețea privirii lui o stânjenea.

„Acum sunt la Paris, scria William. Plăcuta mea recluziune a luat sfârşit. Mă aşteaptă Anglia. Dar, o, Catherine, mi-e teamă că nu voi putea vreodată să compun melodii exotice, să construiesc turnuri, să proiectez grădini, să colecționez lucruri din vechea Japonie şi să-mi imaginez călătorii în China sau pe lună."

La Neapole a nins pentru întâia oară în treizeci de ani.

Oricât de departe era de Anglia, Neapole era şi mai departe de India, patria lui Jack. Cavalerul a observat cu strângere de inimă că maimuța era bolnavă. Jack nu mai țopăia primprejur, ci se târa de la masă la scaun, de la bust la vas. Ridica încet capul când îl striga Cavalerul. Din pieptul lui mic se auzea un hârâit, un foşnet. Cavalerul se întreba dacă nu era cumva prea frig în magazie. A vrut să-i spună lui Valerio să-l mute pe Jack la un etaj superior, dar a uitat. Avea să-i fie dor de micuțul său co-zeflemitor. Începuse să-l scoată din inimă. Şi era mai mult decât distracția obişnuită.

Era vremea campaniei regelui pentru vânătoarea de mistreți. Cavalerul a transferat inima gospodăriei sale – Catherine, instrumentele muzicale indispensabile şi selecția de cărți, precum şi un personal redus de treizeci şi patru de servitori – la locuința de la Caserta, unde vântul bătea şi acolo mai rece. Pentru a-l feri de alte rigori ale climatului din regiunile montane, Jack a fost lăsat în oraş în grija tânărului Gaetano, care a fost instruit să nu piardă animalul din ochi. Regele l-a convocat pe Cavaler la o vânătoare de o săptămână pe înălțimile subalpine ale Apeninilor.

– O, sunt obişnuită cu absenţele lui, i-a spus Catherine doctorului Drummond care venea să-i facă o vizită la fiecare două zile. Şi nu vreau ca soţul meu să se îngrijoreze pentru mine.

Ea dorea ca el să nu se îngrijoreze nici din cauza lui Jack. Dar cum să-l pregăteşti pentru inevitabil? Pentru că se gândea cu îngrijorare şi la acest lucru. Într-o duminică a parvenit ştirea că Jack nu se trezise în acea dimineaţă. Cavalerul s-a întors cu spatele şi a tăcut o bună bucată de vreme. Îşi reîncheie jacheta de vânătoare şi a făcut din nou stânga-mprejur. Pământul era tot îngheţat? se interesă el. Nu, i s-a răspuns. Cavalerul oftă şi ordonă ca Jack să fie îngropat în grădină.

Catherine se simţi uşurată că el nu părea prea abătut, dar se necăji pentru soarta micii creaturi străine, care îl slujise cu atâta înflăcărare pe Cavaler. Ea îşi aminti cum stătea ghemuit sub forma cheii sol, cu coada încovrigată sub fund.

Din Anglia, William scria că începuse şi aproape terminase o carte. Era o relatare a călătoriilor sale şi a tuturor fanteziilor şi întâlnirilor lui imaginare cu spiritele locului. Dar, s-a grăbit să o asigure, ca nu cumva să se îngrijoreze, că, deşi va fi plină de accentele ei vizionare, ea nu va fi menţionată. Îşi va asuma întreaga responsabilitate pentru toate ideile pe care le-au avut împreună, protejând-o de pizma şi invidia lumii. Nimeni nu va fi în stare să o critice sau să o implice. Rolul ei în viaţa lui va rămâne pe vecie un secret, un mister sacru. El îi va reprezenta pe amândoi în faţa lumii.

Într-adevăr.

Ea se simte anihilată. Dar cel puţin va exista ceva care îi reprezintă pe amândoi.

Are cinci sute de exemplare tipărite, o anunţă el. Apoi îi scrise că a cumpănit din nou şi a ordonat să fie distrusă ediţia

întreagă, în afară de cincizeci de exemplare. Ea era protejată, el nu. Dacă ar cădea pe mâna cui nu trebuie, cartea ar putea fi înțeleasă greșit. Nu dorea să se expună zeflemelelor.

„Dar îți va aparține întotdeauna, Catherine”, îi scrise el.

Ea nu dorea să se simtă abandonată, dar se simțea totuși așa.

El i-a scris că recitea cartea sa – nu, a lor – cartea lor preferată.

„Catherine, Catherine, îți amintești pasajul de la început din Werther, după ce eroul spune: <<Este soarta unui bărbat ca mine să fiu neînțeles>>, acolo unde-și amintește de prietena sa din tinerețe. Bineînțeles că îți amintești. Dar nu pot rezista să nu îl copiez, atât de perfect exprimă ceea ce simt eu. <<Ești un nebun să cauți ceva ce nu se poate găsi pe pământ. Dar ea a fost a mea, i-am simțit inima, sufletul ei mare, în a cărui prezență păream să fiu mai mult decât sunt în realitate pentru că eram tot ceea ce puteam fi. Doamne, Dumnezeule, exista vreo singură forță în sufletul meu care a rămas nefolosită? Puteam eu să nu dezvălui în prezența ei toate emoțiile minunate cu care inima mea îmbrățișează Natura? Nu era oare relația noastră o împletire perpetuă a celui mai subtil sentiment cu cea mai mare înțelepciune, ale căror modificări, oricât de extravagante ar fi fost, purtau însemnul geniului? Și acum? – Din păcate, anii pe care îi trăise înaintea mea au dus-o în mormânt mai devreme. Nu o voi uita niciodată – nici mintea ei neșovăitoare, nici divina ei tărie de caracter>>”.

Of, gândi Catherine, mă omoară. Gândul nu a șocat-o atât de mult cât ar fi trebuit.

Cavalerul s-a întors, bronzat, nervos, de la vânătoare. A doua zi dimineața, la micul dejun, uitându-se la fața palidă a

Catherinei – cum arăta ea pe vremea în care se simțea viguroasă, carnea lui se cutremură din cauza efortului şi a amintirii unor senzații pătrunzătoare, cu vânt şi strigăte, şi mirosuri înțepătoare, şi lărgimea tare a calului său între picioarele sale – şi o urî pentru că îmbătrânea, pentru că stătea tot timpul în casă, pentru că arăta atât de vulnerabilă. Pentru că era tristă – de ce, presupunea că ştia. Şi, gelos fiind, nu putea rezista să nu fie nemilos.

– Îmi permiți să-ți reamintesc, draga mea, că amândoi suntem în doliu.

Ea nu a răspuns.

– Tu l-ai pierdut pe tânărul meu văr. Dar eu l-am pierdut pe Jack.

O altă scrisoare de la William, în care el se plângea că ea nu-i răspunsese la ultima şi la penultima lui scrisoare. Nu mă abandona, îngerule! Adevărul era că ea căuta să pună capăt doliului. William începuse să pară îndepărtat. Am simțit toate astea? Atât de mult? Aşa cum sunetul se destramă ajungând prea slab ca să mai fie auzit, euforia decade în indiferență, şi aceasta vine întotdeauna pe neaşteptate, adică modul în care sentimentele exaltate slăbesc, sunt nimicite de timp. Devenea tot mai greu să-şi imagineze cum se simțea când William era acolo. Intensitatea părea ca un, ca un... Chiar şi ea putea folosi cuvântul „vis" acum.

7

SIMPTOME. Dificultate în respirație, o durere în jurul inimii. Pierderea poftei de mâncare. Dureri intestinale, durere într-o parte și în piept, greață cronică astfel că nimic nu-i stă în stomac, senzație de slăbiciune în brațul drept – cele mai multe dintre aceste simptome s-au atenuat. Dureri de cap. Somn insuficient. Păr deschis la culoare pe pernă în fiecare dimineață. Mare dificultate în respirație (slăbiciuni ale femeilor: amorfe, generice). Un bărbat se îmbolnăvește, o femeie bine-crescută intră în declin. Anxietate din cauza faptului că este un motiv de îngrijorare pentru bărbatul ei. Repulsie față de sporovăitul fără rost al altor femei. Gânduri despre Cer. Senzație de frig universal.

DIAGNOSTIC. Doctorul Drummond suspectează o paralizie. Sau că forțele vitale sunt foarte obosite. Nu are decât patruzeci și patru de ani și este suferindă de câteva decenii.

RUGĂCIUNI. Mulțumindu-i lui Dumnezeu pentru toate milosteniile Lui, cerând iertare cu umilință pentru păcatele ei din trecut, implorând indulgență pentru soțul ei profan. Mai multe gânduri despre Cer, unde toate rănile sunt vindecate. Doamne, fie-Ți milă și îndreaptă greșelile!

SCRISORI. Către prieteni și rude să vină înapoi acasă, pe un ton extraordinar de demoralizat. „Mi-e teamă că nu te voi mai vedea niciodată.” Iar către soțul ei, în februarie, când orgia vânătorii continua și Cavalerul era adesea plecat, o scrisoare de o înjosire chinuitoare: „Cât de anoste sunt orele

pe care le petrec în absența iubitului inimii mele, și cât de obositoare mi se pare fiecare scenă. Acolo este scaunul pe care șade, nu-l găsesc acolo, iar inima mea simte o suferință și ochii mei proști șiroiesc de lacrimi. Numărul de ani de când suntem căsătoriți, în loc să-mi micșoreze iubirea, au amplificat-o într-un grad atât de mare și mi-au umplut existența într-atât încât nu se mai poate schimba. Cât de mari sunt eforturile pe care le-am făcut pentru a-mi stăpâni sentimentele, dar degeaba. Cât de mult am chibzuit în sinea mea, dar fără succes. Nimeni, în afară de cei care au simțit același lucru, nu poate ști nefericitul chin al iubirii neîmpărtășite. Când el este prezent orice obiect are o altă înfățișare, când este absent, cât de singură, cât de izolată mă simt. Caut pacea în societate, și cât de singură, cât de izolată mă simt acolo. Am doar o singură tovărășie, și acolo mă simt și mai stânjenită. Vai, nu am decât o singură plăcere, o singură satisfacție, și aceasta este total ancorată în el."

MUZICĂ. Nu este absolut adevărat că nu o interesează nimic atunci când el este plecat. Dar sunetele de la clavecin sunt mai tânguitoare. Muzica înalță, dar nu șterge din memorie.

PASIUNE. Plecarea lui William a lăsat-o mai vulnerabilă ca niciodată. Dar o astfel de pasiune într-o căsnicie este nefirească. Și este bine întotdeauna să încerci să învingi această pasiune, să-ți abați atenția de la ea. Ea descoperă noi locuri în orașele moarte, se alătură unei adunări muzicale de la locuința ambasadorului austriac și îi face vizite unei doamne siciliene de rang înalt care, după ce a expediat pe lumea cealaltă cu pumnalul sau cu otravă zece, nu, unsprezece oameni, a fost în cele din urmă denunțată de propria ei familie și a fost privată de libertate, închisă în lux, într-o mănăstire din Neapole.

– Avea vreo douăzeci și trei de ani, îi relata Catherine

soțului ei. M-a primit în patul ei, stând în fund, cu perne de saten îngrămădite la spate, mi-a oferit pricomigdale și niște răcoritoare, și a conversat politicos și cu multă voioșie. Părea de neînchipuit ca o persoană cu manierele ei distinse să fie capabilă de astfel de atrocități. Avea un chip sfios, chiar amabil, relata mirată Catherine – fapt care n-ar fi impresionat nici pe cel mai nechibzuit cetățean al unei țări în care domicilia ea, dat fiind că orice țăran știe că mărfurile putrezite sunt vândute câteodată sub o firmă bună; dar Catherine era din nord, crescută bine, nu era nici țărancă, nici aristocrată, și era cu adevărat pioasă, o protestantă care înțelegea îmbinarea dintre intern și extern. Nu arăta ca o ucigașă, spuse Catherine blând.

*

Catherine vorbea cu un glas foarte scăzut, avea să-și reamintească mai târziu Cavalerul. Uneori trebuia să te apleci spre ea pentru a o auzi. O chemare la intimitate? Da. Și un semn al furiei ei reprimate.

*

A venit primăvara, un aprilie cald și înmiresmat. Ea stătea în pat în cea mai mare parte a timpului. Scrisorile lui William vorbeau, jubilând, supărător, despre viitor. Dar Catherine știa că pentru ea nu exista viitor, nu putea iubi decât trecutul.

Cavalerul fusese plecat într-o expediție arheologică în Apulia, mai mult de o săptămână. Catherine, nefiind în stare să părăsească patul, se simțea, cu fiecare oră care trecea, din ce în ce mai slăbită. Într-o noapte fierbinte de aprilie, în chinurile unui atac dureros de astm, despre care a crezut că putea fi începutul sfârșitului, și-a găsit destinderea într-o scrisoare.

Catherinei nu-i fusese niciodată teamă, dar acum îi era frică. Munca deosebit de grea de a fi în pragul morții dăduse un nou caracter imperios coşmarului ciclic al astmei că putea fi îngropată de vie. Ceea ce ar putea-o ajuta era să-i scrie Cavalerului un bilet, cerându-i să nu închidă etanş sicriul timp de trei zile după ce murea. Dar pentru a spune acest lucru, trebuia să înceapă să spună că se teme că în câteva zile nu va mai fi în stare să-i scrie; apoi să declare că îi este imposibil să exprime în cuvinte toată dragostea şi tandrețea pe care le simte pentru el, şi că el este izvorul tuturor bucuriilor ei, el, cea mai dragă dintre toate binecuvântările ei pământeşti, care exprimă, în termeni pământeşti, o deplasează de la aceste sentimente extravagante şi total neprefăcute sentimente pentru Cavaler la gândul unor binecuvântări şi mai mari celeste şi la exprimarea speranțelor ei că el va putea deveni într-o zi un credincios.

Catherine nu crede într-adevăr că el va putea vreodată deveni un credincios (şi nici n-a devenit). Năzuința ei ca el să cedeze credinței religioase provenea din propria ei nevoie de a avea un limbaj rapsodic, exaltat. Ea dorea ca el să recunoască realitatea acestei dimensiuni, deci a acestui limbaj, astfel încât să o poată împărtăşi împreună, pentru ca în cele din urmă să devină cu adevărat apropiați.

Dar, desigur, el nu va cunoaşte niciodată compensația rapsodică. Pentru că toate acele simțăminte întunecate constrângătoare care..., şi aici a început să aibă respirația întretăiată şi şi-a reamintit ce dorise să-i scrie în această scrisoare, o adevărată scrisoare de adio, în afară de a-i declara dragostea, să-i ceară să-i uite şi să-i ierte greşelile, iertându-l că a lăsat-o singură atâta timp, binecuvântându-l şi rugându-l să-şi amintească de ea cu bunăvoință – da, ea voia să-i ceară ceva. „Nu mă închide după ce voi muri până când nu va fi absolut

necesar." Termină prin a-i reaminti să dea instrucțiuni în testamentul său să se ducă la îndeplinire promisiunea pe care i-a făcut-o de a-i fi îngropate osemintele alături de ale lui, în Biscrica Slebech, atunci când Dumnezeu îl va chema la El, ceea ce speră că nu se va întâmpla multe decenii de acum înainte, iar în timpul acesta – aceasta este o propozițiune epuizantă, pe care astmaticii o scriu cu multă plăcere – iar în timpul acesta ea speră că el nu va rămâne singur. „Fie ca toate binecuvântările pământești și celeste să te însoțească! Să fii iubit așa cum te iubesc eu. A ta credincioasă soție etc."

Sigilă scrisoarea, simți cum se ușurează greutatea de pe pieptul ei și dormi mai împăcată decât dormise de săptămâni întregi.

A sosit vara, cu căldura ei descurajantă, apăsătoare. Cavalerul era supărat pe Catherine că murise – stânjenindu-l, abandonându-l. Când, în iulie, s-au mutat la vila lor de lângă Vezuviu, preferata ei din cele trei reședințe ale lor, el a găsit multe motive să rămână zile întregi la palatul regal din apropiere. Doctorul Drummond venea în fiecare dimineață să o vadă, spunându-i povești ca să o facă să zâmbească, dându-i bomboane ca să-i stimuleze pofta de mâncare, și, o dată pe săptămână, îi punea lipitori pentru a-i lua sânge. Devreme, într-o dimineață de august, doctorul nu a venit. La orele trei noaptea, ea și-a trimis înapoi cina neatinsă și a expediat un lacheu să se intereseze; acesta s-a întors cu știrea că doctorul nu-și luase trăsura, ci că hotărâse să plece călare pe noul său cal de vânătoare și că, la vreun kilometru și jumătate de vilă, fusese aruncat de pe cal și adus înapoi în oraș pe o litieră. I s-a spus că avea răni grave. Foarte serioase pe vremea aceea: spatele rupt și un rinichi perforat. Doctorul a murit după o săptămână. Când a aflat, Catherine a plâns pentru ultima oară.

Cavalerul a susținut întotdeauna că, simțindu-se oarecum răspunzătoare pentru acest groaznic accident, petrecut în timp ce doctorul era în drum spre ea, faptul a grăbit moartea Catherinei, care a avut loc doar două zile mai târziu. Citind pe fotoliul ei preferat cu fața la crângul de mirt, Catherine a leşinat şi a fost dusă în casă. Când a fost întinsă în pat, a deschis ochii şi a cerut să i se dea un mic portret al Cavalerului, pe care l-a pus cu fața în jos pe pieptul ei. A închis ochii şi a murit în aceeaşi seară.

Pentru cei care nu au cunoscut-o bine, Cavalerul o evoca astfel.

„Soția mea, spunea el, era mititică, subțirică, cu un aspect elegant şi maniere distinse. Avea părul blond-deschis, pe care trecerea anilor nu l-a albit, ochi vioi, dinți frumoşi, un zâmbet plăcut. Avea un comportament rezervat, gestică modestă şi dorea să contribuie cu câteva cuvinte pentru a susține o conversație fără nicio intenție de a o domina. Avea o constituție delicată şi, în cursul vieții ei, sănătatea ei precară i-a influențat în mare măsură dispoziția. Bine-crescută, cultivată şi o muziciană minunată, era foarte căutată în societate, pe care adesea o evita, totuşi, din rațiuni de sănătate şi din instinct de autoconservare. Era o binecuvântare şi o mângâiere pentru cei care o cunoşteau şi i se va simți îngrozitor lipsa.

S-a lăsat în voia amintirilor despre virtuțile, talentele, preferințele ei. De fapt, a vorbit în special despre el însuşi.

Mâhnirea îl transformă pe om într-o creatură ciudată, îi spunea Cavalerul lui Charles într-o scrisoare. Sunt mult mai nefericit, mult mai trist decât mă aşteptam să fiu.

I s-a întâmplat, pentru prima oară, ceva îngrozitor. Lumea este un loc perfid. Te mişti în ea, îți vezi de viață. Şi apoi totul se termină, sau este mai rău. Chiar acum câteva zile, la

Portici, unul dintre pajii regali a deschis uşa unei capele dezafectate, a intrat în *mofetta*, aşa cum se numesc pungile de gaz rece otrăvitor emise de vulcan, şi a murit pe loc. De atunci, Regele îngrozit n-a vorbit aproape de nimic altceva şi a adăugat câteva amulete şi fetişuri sortimentului mare fixat în mod normal de lenjeria sa de corp. Şi uite ca i s-a întâmplat bătrânului Drummond, în timp ce călărea ca să o viziteze... nu, Cavalerul îşi reaminti brusc, cel căruia i s-a întâmplat ceva teribil era el însuşi. El nu avea talismane; el avea inteligenţa, caracterul său.

Ceva îngrozitor. Ceva ce trebuie întâmpinat cu forţă morală. „Am avut şi am o viaţă fericită", gândi el.

Un om înţelept trebuie să fie pregătit pentru orice, ştie cum să cedeze, să se resemneze, este recunoscător pentru plăcerile oferite de viaţă, şi nu se înfurie sau nu se smiorcăie atunci când se sfârşeşte (aşa cum trebuie) fericirea.

Şi nu era el un mare colecţionar? De aceea era tot timpul preocupat, distras, amuzat. Nu ştiuse cât de profunde erau sentimentele sale faţă de Catherine, cât de mult avea nevoie de ea. Nu ştiuse să fi avut atât de mult nevoie de cineva.

Colecţionarii şi curatorii de colecţii recunosc adesea fără prea multe impulsuri că au sentimente mizantropice. Ei confirmă acest lucru, da, le-a păsat mai mult de lucrurile neînsufleţite decât de oameni. Lăsaţi-i pe alţii să fie şocaţi – ştiu ei mai bine. Poţi avea încredere în lucruri. Ele nu-şi schimbă niciodată natura. Atracţiile lor nu-şi pierd farmecul. Lucrurile, lucrurile rare, au valoare intrinsecă, iar oamenii au o valoare pe care propriile tale nevoi te obligă să le-o atribui. Colecţionarea dă egoismului accentele pasiunii, care este întotdeauna atrăgătoare, în timp ce te înarmează împotriva pasiunilor care te fac să te simţi deosebit de vulnerabil.

Îi face pe cei ce se simt văduviți și urăsc să fie privați de ceva să se simtă mai în siguranță. Nu știuse cât de mult dragostea Catherinei îl făcuse să se simtă în siguranță.

Se așteptase mai mult de la capacitatea sa de detașare, pe care o confunda cu temperamentul său. Detașarea nu va fi suficientă pentru a-l face să treacă de supărare. Era nevoie de stoicism, care implică ideea că cineva suferă într-adevăr. Nu se aștepta să fie încetinit sub presiunea durerii, atât de întunecate. Iubirea Catherinei părea strălucitoare acum, acum când nu mai era. Niciun fel de lacrimi nu-i scăldaseră ochii când ședea pe patul Catherinei și a tras imaginea lui din strânsoarea ei, nici atunci când i-a dat-o înapoi, punând-o în coșciug, înainte ca acesta să fie închis. Cu toate că nu a plâns, părul său (brusc mai grizonant), pielea lui (mai uscată, mai brăzdată) vorbeau pentru el, jeleau pentru el. Nu știa cum să-și facă reproșuri. Iubise atât cât a putut și fusese mai credincios decât se obișnuia. Cavalerul a fost întotdeauna bun la auto-iertare.

Stătea sub spalierul care era plasat către crângul de mirt, exact acolo unde stătea Catherine când a leșinat și a fost adusă în casă. Unde stătuse adesea cu William. O pânză de păianjen groasă se întindea peste o deschidere vizibilă în partea de sus a spalierului. Un timp o privi absent, până când se gândi să caute păianjenul, pe care l-a localizat în sfârșit – atârna nemișcat de filamentul cel mai din afară. Apoi ceru să i se aducă bastonul de alpinism, se întinse în sus și străpunse pânza de păianjen.

Scrisorile sale vorbesc despre o melancolie instalată, greu de ținut în frâu. „Apăsarea, plictiseala, indolența – ce obositor era să scrie aceste cuvinte – devin soarta mea.” Cavalerului nu-i plăcea prea mult să simtă, dar era îngrijorat de

o evidentă scădere a simțurilor. Dorea că continue să simtă, nu prea mult, dar nici prea puțin (tot aşa cum dorea să nu fie nici mai tânăr, nici bătrân.) Voia să nu se schimbe. Dar se schimbase. „Nu mai m-ai recunoaşte acum, îi scria el lui Charles. Din fire sprinten, energic, receptiv, interesat de tot, am devenit de un timp indiferent față de multe lucruri care cândva îmi făceau plăcere. Nu înseamnă indiferență față de tine, dragă Charles, sau față de altcineva, ci o indiferență generală, învăluitoare." Își ridică pana, şi se gândi la ceea ce scrisese.

„Nădăjduiesc ca apatia să nu devină condiția mea inevitabilă", continuă el, încercând să dea o notă mai optimistă.

Plănuise să scoată o nouă ediție, cu mai multe planşe, a cărții sale despre vulcani. A abandonat planul, îi scria el lui Charles; nu poate să depăşească senzația de plictiseală. Despre o recentă excursie la Roma pentru a privi tablouri, el relata: „Melancolia m-a urmărit şi aici. Noile mele achiziții nu-mi fac cine ştie ce plăcere." I-a descris lui Charles una dintre achizițiile sale, un tablou al unui maestru din Toscana din secolul al şaptesprezecelea ce evoca efemeritatea vieții umane. Mesajul lui era voluptuos de pertinent, iar execuția admirabilă. A privit inexpresiv la unghiul ingenios de flori şi la oglindă, la carnația catifelată a tinerei femei ce se privea. Pentru prima oară în viață, faptul că adăuga ceva la una dintre colecțiile sale, nu i-a făcut nicio plăcere.

Trupul său suplu, solid îi permitea să călărească, să înoate, să pescuiască, să vâneze, să urce pe munte fără efort ca întotdeauna. Dar parcă se aşternuse un văl între el şi orice observa, despuind totul de semnificație. Afară pentru o recreație de pescuit pe timp de noapte, însoțit doar de Gaetano şi de Pietro, se uita la cei doi slujitori sporovăind în dialectul

lor de neînțeles, mitraliind aerul ca şi cum cuvintele şi frazele trebuiau împinse cu fălcile lor. Vocile ce se auzeau de la alte bărci ce treceau înainte şi înapoi prin golful negru, noaptea întunecată, sunau ca țipetele unor animale.

Da, avea în continuare aceeaşi robustețe fizică. Ceea ce a observat el era o îmbătrânire a simțurilor şi a capacității sale de a se entuziasma. Simțea cum privirea îi devenise fără viață, auzul şi gustul erau mai puțin ascuțite. A hotărât că aceasta se întâmpla pentru că îmbătrânea. Motivele sunt nenumărate pentru această răcire generală, explica el – aici moartea Catherinei era recunoscută – dar poate că se datora în principal trecerii anilor. Se lupta să se resemneze față de toate aceste neputințe.

Nu s-a simțit niciodată tânăr, aşa cum îi spusese prezicătoarei. Dar când a murit Catherine, a simțit, brusc, că este bătrân. Avea cincizeci şi doi de ani. Câți ani îi spusese Efrosina că avea de trăit? Îşi întinse singur cărțile de joc şi citi în ele. Se întreba cum naiba va putea ocupa eternitatea a douăzeci şi unu de ani ce vor veni.

*

Să fie neînsoțit. Să fie singur. Să se cufunde în propriile lui sentimente.

Acolo să găsească vapori şi ceață. Apoi mici protuberanțe de supărări şi năzuințe vechi. Apoi o mare deşertăciune. Te gândeşti la ceea ce ai făcut, cu brio – mari acțiuni, de întreprinderi. Toată această energie s-a scurs. Totul devine un efort.

Suprasaturată, pofta sa de exces. Ajunge acum.

*

La câteva luni de la moartea Catherinei, vizitând dezastrul rămas în urma unui cutremur în Calabria, privind trupurile înțepenite, pline de praf, scoase din ruine, apoi trăsă-

turile lor convulsionate şi mâinile lor zgâriate – oamenii deprimaţi sunt adeseori voaiorişti – apoi o copilă adusă la suprafaţă încă în viaţă, care timp de opt zile zăcuse sub o casă prăbuşită, cu pumnul strâns lângă partea dreaptă a feţei unde îşi făcuse o gaură în obraz.

Da, arată-mi mai multe orori. Nu mă voi înfiora.

*

Pentru o clipă, exact o clipă, se văzu ca un nebun deghizat într-o fiinţă raţională. De câte ori escaladase acest munte? De patruzeci? De cincizeci? De o sută de ori?

Gâfâind, cu pălăria mare apărându-i de soare chipul slab, făcu o pauză şi se uită în sus la con. Din vârful vulcanului – departe deasupra oraşului, golful, insulele lui.

Era sus de tot, privind în jos. Un punct uman, departe de toate obligaţiile de simpatie, de identificare: jocul distanţei.

Înainte, totul îl afirma. „Ştiu, de aceea sunt. Colecţionez, de aceea sunt. Mă interesează totul, de aceea sunt. Uite-te la tot ceea ce ştiu, la tot ceea ce îmi pasă, tot ceea ce păstrez şi transmit. Îmi construiesc propria mea moştenire."

Lucrurile s-au întors împotriva lui. Ele spun, nu exişti.

Muntele spune, nu exişti.

Preoţii spun, vulcanul este gura iadului.

Nu! Aceste monstruozităţi, vulcanii sau „munţii care vomită foc", departe de a fi embleme sau prevestiri ale iadului, sunt valve de siguranţă pentru focuri şi vapori care, altfel, ar distruge mai des decât o fac.

Îngenunche pe marginea conului, asemănătoare unui şanţ, îşi puse palmele pe molozul prăfuit, apoi se întinse, cu burta în jos, unde nu bătea vântul, şi îşi lipi obrazul de pământ. Era tăcere. Tăcerea vorbea de moarte. La fel, lumina densă,

stagnantă, gălbuie, şi mirosul de sulf ce se ridica din fisuri, pietrele îngrămădite, produsele vâscoase şi solide ejectate de vulcan şi iarba uscată, bucăţile de nori ce zăceau pe cerul gri-indigo, marea teşită. Totul vorbeşte de moarte.

Să privim lucrurile dintr-o perspectivă pozitivă. Muntele este o emblemă a tuturor formelor de moarte en gros: potopul, marea conflagraţie (*sterminator Vesevo*, cum ar spune marele poet), dar şi a supravieţuirii, a permanenţei umane. În acest caz, natura care a luat-o razna, face cultură, face artefacte, omorând, pietrificând istoria. În astfel de dezastre sunt multe lucruri de apreciat.

Sub pământ erau întinderi de cenuşă şi bulgări de minerale curate şi pietre smălţate cu fosile şi obsidian întunecat pe cale să devină transparent, sub care erau mai multe straturi inerte care înglobau miezul de piatră topită, dat fiind că de fiecare dată când exploda, muntele deforma, stratifica şi îngroşa pământul. Şi în josul pantei, sub proeminenţele înclinate de piatră şi peticele de grozama galbene, dedesubt, până la satele de jos, şi mergând mai departe către mare, sunt tot mai multe straturi de lucruri umane, artefacte, comori. Pompei şi Herculanaeum au fost îngropate şi acum – un miracol al epocii – ele au fost exhumate. Dar în larg se află Marea Tireniană, care s-a închis peste regatul lui Atlantis. Întotdeauna există ceva ce trebuie descoperit.

Pământul deţine comori pentru colecţionari.

Pământul este acolo unde trăiesc morţii, aşezaţi în straturi.

Cu obrazul lipit de pământ, Cavalerul a coborât la nivelul mineral al existenţei. S-au dus şi curtea, şi Regele violent, jovial, şi frumoasele comori pe care le deţine. Este oare posibil să nu se mai simtă ataşat de ele? Da, în momentul acesta nu-i mai pasă.

*

Cavalerului i-ar fi plăcut să fi avut o viziune de plenitudine compensatorie şi de grație, aşa cum are cineva adesea pe vârfuri de munte. Şi-a imaginat că se înalță în aer cu acea nou minune franțuzească la modă, balonul, cu un alai de slujitori, nu, doar tânărul Pumo; şi că se poate uita în jos spre Vezuviu, să vadă de sus cum muntele devine din ce în ce mai mic. Extazul rece al ascensiunii fără efort, urcând mai sus, şi mai sus, în paradisul cerului pur.

Sau i-ar fi plăcut să evoce o viziune splendidă a trecutului aşa cum William a încântat-o pe Catherine. Dar tot ceea ce vine în minte este o catastrofă. Să zicem, o vedere panoramică a marii erupții din anul 79 d. Hr. Zgomotul grozav, norul sub forma umbrelei, moartea soarelui, muntele care a explodat deschizându-se, vărsând foc şi vapori otrăvitori. Cenuşa de culoarea guzganului, noroiul cafeniu ce cobora. Şi teroarea locuitorilor din Pompei şi Herculanaeum.

Precum un urbanicid dublu mai recent, un oraş ucis este mult mai renumit în lumea întreagă decât celălalt. (Aşa cum a spus un mucalit, Nagasaki a avut un agent de presă prost). Aşa că să-l lăsăm să aleagă să fie în Pompei, uitându-se cum curge în jos ploaia morții, poate nedorind să fugă acolo cât mai are timp pentru că este, chiar şi atunci, un fel de colecționar curajos. Şi cum poate pleca fără lucrurile sale? Precum strada sa dispărută sub cenuşa care îi venea până peste genunchi, el va fi cel care îşi va reaminti versul din *Eneida*, pe care cei ce au făcut săpături l-au găsit scrijelit de cineva pe zidul casei sale: *Conticuere omn*...(„Totul a amuțit"). Tăindu-i-se respirația, nu a mai trăit destul ca să termine ce avea de spus.

Ca într-un vis (când cineva este în pragul morții), el iese din orașul condamnat și încearcă să fie un om care privește. De ce să nu fie cel mai renumit observator, și victimă, al erupției? Pentru că, dacă cedează tentației, și-ar putea imagina că este nu precum ci cu adevărat Pliniu cel Bătrân, dacă ar putea simți plesnitura de vânt pe prora vasului său amiral ce înconjoară capul Misenum, dacă ar putea sta cu Pliniu până la sfârșit când plămânii lui slăbiți din cauza astmei (Oh, Catherine!) au cedat din cauza aburilor greu mirositori și letali... Dar spre deosebire de tânărul său văr, care se închipuie întotdeauna altcineva (și la vârsta de patruzeci de ani se va felicita că este tânăr pe vecie), Cavalerul este greu de convins să-și imagineze că ar fi altcineva decât el însuși.

Noaptea, a dormit pe coasta vulcanului.

Dacă visează, visează despre viitor – sărind peste viitorul care îi mai rămâne (știe că nu prezintă nici cine știe ce interes, nici fericire), despre viitorul care echivalează cu propria lui moarte. Gândindu-se la viitor, Cavalerul privește cu atenție propria sa nonexistență. Chiar și muntele poate muri. Și golful, de asemenea – deși Cavalerul nu-și poate imagina așa ceva. Nu-și poate imagina golful poluat, viața marină moartă. A văzut natura primejduind, dar nu-și poate imagina natura primejduită. Nu-și poate închipui câtă moarte o așteaptă pe această natură: ce se va întâmpla cu aerul mângâietor, cu apa albastră-verzuie în care se zbenguie înotători și băieți angajați de Cavaler să se scufunde în căutarea specimenelor marine. Dacă ar sări acum niște copii în golf, pielea le-ar aluneca de pe oase.

Oamenii de pe vremea Cavalerului aveau standarde mai înalte ale ruinei. Ei credeau că merită să sublinieze că lumea nu este chiar așa de netedă ca un ou. Litorale agitate dădeau spre mări incipiente, iar pământul uscat avea suprafețe acci-

dentate, pline de bulgări; şi erau şi grămezi mari: munţi. Pătate, brăzdate – da, comparate cu Paradisul, sau cu sfera primordială, această lume este o ruină puternică. Oamenii de pe vremea aceea nu ştiau ce putea să fie ruina!

*

Aşteptă un vânt purificator. Iar toropeala s-a instalat peste tot, ca un val de lavă.

Se uită în gaură, şi ca orice gaură, aceasta îi spuse: „Sări." Cavalerul şi-o aminti pe Catherine după moartea tatălui ei, la Etna, atunci în plină erupţie, şi oprindu-se pe coasta de jos la baraca unui călugăr (întotdeauna există un călugăr), care a insistat să repovestească legenda unui filozof din vechime care a sărit în craterul clocotitor pentru a vedea dacă este nemuritor. De presupus că nu era.

*

Aştepta catastrofa. Aceasta însemna denaturarea melancoliei profunde, şi anume că sensul ei de neajutorare se întinde spre a-i cuprinde şi pe alţii, într-atât încât aceştia să-şi imagineze cu uşurinţă (şi ca atare să vrea) o calamitate mai mare.

Vuiete prevestitoare de rele, pe care atât turiştii, cât şi Cavalerul le-au salutat. Fiecare vizitator voia ca vulcanul să explodeze, „să facă ceva". Voiau raţia lor de apocalipsă. O şedere la Neapole, între efuziuni de cataclism, când vulcanul părea inert, era menită să fie puţin dezamăgitoare.

*

Era momentul în care toate obligaţiile etice erau mai întâi scoase în evidenţă pentru a fi cercetate, era începutul acelor timpuri pe care le numim moderne. Dar printr-o simplă

apăsare a unui buton ar putea cineva, fără consecințe pentru sine însuşi, să provoace moartea unui mandarin de partea cealaltă a lumii (deştept că a găsit pe cineva atât de departe), ar putea el rezista tentației?

Oamenii pot face acțiunile cele mai importante dacă ele sunt făcute să pară neînsemnate. Cât de subțire este linia între dorința de a trăi şi dorința de a muri. Cât de fragilă este membrana între energie şi toropeală. Astfel, mult mai mulți ar putea ceda tentației de a se sinucide dacă acest lucru s-ar face atât de uşor. Ce să zicem despre... o gaură, a gaură cu adevărat adâncă, pe care o plasezi într-un loc public, pentru uzul tuturor. În Manhattan să zicem, la colțul dintre strada Şapte şi Cinci. Acolo unde se află Colecția Frick. (Sau o adresă mai proletară.) Pe un semn de lângă gaură scrie: 4 p.m. – 8 p.m./Luni, miercuri şi vineri/ Sinuciderea este permisă. Doar atât. Un semn. Acolo ar sări desigur nişte oameni, care nu prea se gândiseră la aşa ceva înainte. Orice puț este un abis, dacă este etichetat cum trebuie. Venind acasă de la muncă, ieşind să cumperi un pachet de țigări dăunătoare, ocolind puțin să iei rufele de la spălătorie, cercetând caldarâmul pentru a găsi şalul roşu de mătase pe care ți l-a luat vântul de pe umeri, îți aminteşti de semn, te uiți în jos, tragi repede aer în piept, îl dai afară încet, şi spui, ca Empedocle la Etna: „De ce nu?”

PARTEA A DOUA

1

Nimic nu poate egala exaltarea melancoliei cronice atunci când apare bucuria. Dar înainte de a i se permite să sosească, trebuie să asedieze inima frântă. Lasă-mă să intru, mieună ea, urlă ea. Inima trebuia forțată.

Aceasta s-a întâmplat patru ani mai târziu. Mai întâi trebuia ca moartea Catherinei să fie absorbită de metabolismul fin acordat al Cavalerului. A cerut un alt concediu pentru a aduce trupul înapoi pentru înmormântare în Țara Galilor. Aici nu era nimeni a cărui consolare să consoleze. Moartea Catherinei l-a adus primejdios de aproape de o stare care nu-i plăcea, cea de a se gândi la el însuşi. Aplică remediul său firesc, ceea ce însemna să gândească despre lume. După îndeplinirea obişnuitelor îndatoriri şi amuzamente, făcu un drum la noile excavații din Calabria (*Catherine nu mai este*). Acolo a fost dus la un festival dintr-un sat învecinat în onoarea sfinților Cosma şi Damian, care a culminat cu o slujbă la biserică pentru a binecuvânta un obiect de vreo 30 de centimetri, mult respectat de femeile sterpe, cunoscut sub numele de *Degetul Mare de la Picior*. Gata! Plin de praf, bine dispus, Cavalerul s-a întors la Neapole. Unei societăți savante dedicate studiului Antichității (*Catherine e moartă*), Cavalerul i-a trimis o lucrare despre descoperirea savuroasă a unor urme ale vechiului cult priapic existent încă sub scutul Creştinătății, care aducea noi dovezi a similitudinii dintre religia papistaşă şi religiile păgâne; reamintind prevalența de generații întregi a efigiilor unor organe femeieşti şi bărbăteşti descoperite

în săpături; şi speculând că secretul tuturor religiilor era venerarea forțelor vitale – cele patru elemente, energia sexuală – şi că însăşi crucea era un falus stilizat. *Moartă!* Catherine fiind dispărută, nu mai avea nici un motiv să se strunească ca să nu pară sceptic şi hulitor.

Totul s-a schimbat şi nu s-a schimbat nimic. Nu recunoştea că avea nevoie de companie. Dar când prietenul şi protejatul său, pictorul Thomas Jones, pe cale de a se reîntoarce definitiv în Anglia, a renunțat la casa pe care o luase cu chirie, Cavalerul i-a oferit ospitalitate pentru câteva luni. Venea adesea dimineața în camera aranjată ca atelier pentru Jones. Îl privea cum acoperea mici pânze monocrome de pe şevaletul său din lemn de măslin cu ceea ce i se păreau lui studii de deşertăciune: colțul unui acoperiş sau un rând de ferestre de la etajul superior al clădirii de vizavi.

Curios, dar Jones trebuie că are motivele lui. Totul se potrivea cu condiția pusă de Cavaler.

– Dar ce pictezi? întrebă Cavalerul politicos. Nu înțeleg subiectul.

Momente de alunecare, când totul pare posibil şi nimic nu are sens.

Permisiunea din partea Foreign Office-ului pentru cea de-a treia plecare acasă a sosit în iunie, şi el plecă pe mare. Cu trupul Catherinei în cala vasului şi la el în cabină un vas roman camee despre care se credea că a fost făcut la începutul domniei Împăratului Augustin, una dintre rarele antichități apărute pe piață de decenii întregi, pe care el îl cumpărase anul trecut la Roma şi îl aducea în Anglia pentru a-l vinde. Era obiectul cel mai valoros ce va trece vreodată prin mâinile sale.

Cavalerul a simțit presiunea patimii de când l-a văzut prima dată. Scos la iveală cu două secole în urmă dintr-un

cavou imperial chiar la sud de marginea Romei Antice, era în continuare considerat cea mai frumoasă piesă din seria sticlei cameo romane. Nimic nu putea fi mai frumos decât acea Thetis descrisă pe friză, întinsă languros pe patul nupțial. După ce l-a adus de la Roma, vasul i-a ocupat adesea mintea. Nu obosea niciodată să se uite la el, să-l țină în sus pentru a-i vedea adevărata culoare de la bază, un albastru precum cerul nopții ce nu se deosebea de negru decât atunci când era străbătut de lumină, şi să-şi treacă degetele peste figurile în basorelief, incizate în sticla de culoarea fildeşului. Din păcate, acesta nu era un obiect de care să-şi poată permită să se îndrăgostească. Deşi prin testamentul Catherinei lui îi revenea totul fără niciun fel obligațiuni, el avea întotdeauna nevoie de bani. Vasul era prea renumit pentru ca el să poată măcar să se gândească să-l păstreze. Obținându-l pentru un preț foarte bun, o mie de lire sterline, Cavalerul avea mari speranțe de a realiza un profit substanțial.

După ce a depozitat vasul la Londra şi a primit vizite de condoleanțe din partea unor prieteni şi rude, a dus coşciugul la moşia sa din Țara Galilor, acum în posesia sa atât *de jure*, cât şi *de facto*, a pornit pe o ploaie uşoară împreună cu Charles să-l vadă rânduit în podeaua bisericii, l-a trimis pe Charles la el acasă şi a lâncezit în casă câteva săptămâni. Ploaia a acoperit pământul natal al Catherinei cu verde. Se plimba în fiecare zi prin moşie şi uneori până departe prin zona rurală, adesea având buzunarele pline de prune mici şi şedea un timp uitându-se la mare. Doliul aducea cu sine o melancolie distinctă. Gânduri de jale, amintiri dragi despre Catherine, amestecate cu milă de sine. Odihnească-se în pace, pace pentru Catherine, biata Catherine. Pace pentru noi toți. Frunzele verzi foşneau deasupra capului său. Acesta era soarele

şi lumina moderată ce vor prospera deasupra trupului său pe cale să putrezească; şi aceasta – a intrat o clipă în biserica liniştită şi răcoroasă – este piatra de mormânt ce va purta şi numele lui într-o bună zi.

Chiar înainte de a sosi el, colecţionarii londonezi erau agitaţi în legătură cu vasul său. Ştirile de la Charles că bătrâioara şi distinsa Ducesă de Portland dorea cu înfocare prada lui l-a adus înapoi la Londra. A cerut două mii de lire sterline. Ducesa s-a înfiorat. A spus că se va gândi. Au trecut o lună sau două; Cavalerul ştia că nu trebuie să insiste. Amuzându-se cât putea de bine, îi vizită muzeul cu ramuri de coral, vitrine cu fluturi iridescenţi şi scoici precum nişte bijuterii, fosile de insecte, oase de mamuţi (despre care se credea că ar fi cele ale unui elefant roman), volume rare, *in folio*, despre astronomie, medalioane şi catarame antice, şi vase etrusce. O adunătură de obiecte nu mai puţin ciudată decât multe alte colecţii din vremea respectivă (principala ei ciudăţenie era că acea colecţionară era femeie), dar neîndoielnic prea excentrică pentru gustul Cavalerului. Fiul ducesei, ajuns la vârsta mijlocie şi vigilent la moştenirea sa, a sfătuit-o să nu cumpere, dat fiind preţul incredibil de mare. Ducesa a început să dorească în mod serios să cumpere vasul.

Cavalerul a petrecut mai puţin timp la curte şi mai mult cu Charles şi şi-a permis să fie flatat şi răsfăţat de încântătoarea şi exuberanta fată pe care Charles o luase să trăiască cu el cu trei ani în urmă şi care, instruită de Charles, îi spunea Unchiul Pliniu şi îl săruta cu graţie pe obraz. Era înaltă şi plinuţă, iar capul ei cu părul castaniu-roşcat, ochi albaştri şi o gură dornică ar fi putut rivaliza cu frumuseţea unor statui clasice, gândea Cavalerul, dacă n-ar fi avut bărbia atât de mică. Îi ştia povestea de la nepotul lui: fiica unui fierar de

sat, care venise la Londra la vârsta de paisprezece ani, ca ajutoare de servitoare, a fost sedusă de fiul stăpânului, şi-a găsit curând tot felul de slujbe dubioase, printre care una în care poza pe jumătate dezbrăcată ca „Nimfă a sănătății" în camera de primire a unui doctor care pretindea că poate să vindece impotența, a fost dusă la moşia de la țară a unui baronet, care a dat-o afară când a rămas însărcinată (fetița ei era ținută în pensiune la țară), şi al cărui prieten apropiat căruia i s-a adresat disperată, era... Charles. Cu şaisprezece ani mai mare decât ea, salvatorul ei nu s-a minunat că atât de multe epoci erau înghesuite în cineva de doar nouăsprezece ani. Se presupunea că femeile ca ea se urcau cât se poate de sus şi se treceau repede. Nu era, deci, nimic special în legătură cu ea, în afară de farmecul ei fizic. Dar era totuşi. Charles voia să fie corect. Voia să se şi laude.

– Imaginează-ți, spunea Charles. Este cu adevărat foarte dotată. Am învățat-o să citească şi să scrie şi acum citeşte cărți întregi de autoeducare, îi place foarte mult să citească şi îşi aminteşte tot ceea ce citeşte. Cavalerul a observat că ea îşi amintea fiecare cuvânt spus în prezența ei. În timp ce limbajul ei era vulgar şi râdea prea tare, când tăcea părea transformată. Cavalerul a văzut-o urmărind, observând, cu ochii umezi plini de atenție. Şi judecata ei despre tablouri era foarte bună, continuă Charles, şi e normal să fie aşa după ce a trăit cu mine trei ani şi dat fiind că Romney este obsedat de ea. A folosit-o pentru zeci de tablouri şi desene şi nici nu vrea să audă de alt model, cu excepția cazurilor în care refuz să-i împrumut fata mea. Aceasta i-a reamintit Cavalerului că trebuie să-şi facă timp să-i pozeze lui Romney, întrucât îşi dorea un alt portret al lui.

Ducesa i-a făcut o contra-ofertă de o mie şase sute de lire sterline. Cavalerul s-a ținut ferm pe poziție.

Nu a petrecut mult timp la curte, gândurile de promovare în serviciu sau altă numire la Madrid, Viena sau Paris fiind de mult abandonate. Se simțea mai bătrân fără Catherine alături de el. A pozat pentru portretul lui. Şi-a spus că a venit vremea să se întoarcă. A spus-o şi altora.

– O mie opt sute de lire sterline, spuse ducesa furioasă. S-a făcut. El făcu câteva cumpărături, printre care şi tabloul lui Romney cu fata lui Charles ca preoteasă a lui Bachus, pe care avea să-l ia cu el la Neapole.

A revenit, şi-a reluat viața obişnuită, mai întâi ocupându-se de obligații restante, de creanțe şi de etalarea bunăstării – era încă bun în a-şi ocupa timpul. Şi a înțeles că trebuie să combată apatia cu noi eforturi. S-a apucat de un proiect uriaş, un proiect ce se va întinde pe mai mulți ani: să proiecteze vreo 200 000 de metri pătrați de grădină englezească în parcul palatului de la Caserta. A continuat să colecționeze şi să catalogheze. A devenit mai bun la evacuarea comorilor din excavațiile de pe Pompei şi Herculanaeum, chiar sub ochii arheologilor Regelui. Orice se poate face în această țară dacă ştii pe cine să răsplăteşti.

Mai multe englezoaice văduve, amatoare de artă, păreau dornice să-i aline singurătatea, una din Londra în ajun de plecarea lui, alta din Roma, unde s-a oprit câteva săptămâni la întoarcere, mai ales pentru a discuta cu domnul Byres, principalul său agent în materie de tablouri de acolo. Doamna de la Roma îl tenta. Era bogată, sănătoasă tun, şi cânta la harpă cu multă îndemânare. Cu o anumită voioşie, îi informă pe Charles despre farmecul ei, ştiind cât îl va enerva acest lucru pe iubitul lui nepot, care conta să fie moştenitorul unchiului său care nu avea copii. Este adevărat, vârsta doamnei excludea ideea de a mai avea copii. Cu toate acestea, fiind

cu zece ani mai tânără decât Cavalerul, se presupune că îi va supraviețui. Dar Cavalerul avea să lase deoparte curând gândul unei căsătorii convenționale. Chiar şi această doamnă, atât de respectabilă, atât de inhibată, prevestea o anumită subminare a obiceiurilor lui, o readaptare. Ceea ce dorea Cavalerul mai presus de orice era linişte. Fusese menit să fie celibatar... şi un văduv până la sfârşitul zilelor sale.

Ceea ce dorea cel mai puțin, în mod conştient, era vreo schimbare. Avea atât cât putea să fie o situație materială bună. Totuşi simțea o jenă în vintre. Fantezia nu putea fi negată. Focul interior nu era total stins. Şi astfel, astăzi, împotriva unei judecăți mai solide, el îi permitea să vină. Această fată naivă, inocentă – *era* inocentă, Cavalerul îşi putea da seama, în ciuda tuturor experiențelor ei – sosea aici, împreună cu mama ei. Dat fiind că Charles pusese ochii pe o moştenitoare bogată (ce putea să facă al doilea fiu al unui lord?), Charles trebuia să fie serios. Adică, nu mai putea fi condus de sentimentele lui. Adică, trebuia să fie nemilos cu o femeie. Dar, hotărându-se să scape de fată, nu avea totuşi inima să i-o spună şi, ca atare, se întrebase dacă unchiul lui rămas văduv nu ar putea fi încântat de compania ei. Unchiul să moştenească amanta nepotului lui? Cavalerul ştia că Charles nu se elibera pur şi simplu de o încurcătură dar îl îndatora şi pe unchiul lui: spera de asemenea să evite posibilitatea ca unchiul său să hotărască să-şi consoleze anii mai târzii ai vieții cu o nouă nevastă. Ar putea să se trezească că nu mai este moştenitorul unchiului său. Dar dacă unchiului său îi plăcea fata (pe care era clar că nu putea nimeni să o ia de nevastă) era destul de bine, Charles era în siguranță. Deştept Charles.

Ea plecase de la Londra cu mama ei în martie, în compania unui pictor scoțian mai în vârstă, un prieten al Cava-

lerului, care se întorcea la Roma şi fusese de acord să le ia pe cele două femei sub protecţia sa. Valerio fusese trimis la Roma să le aducă pentru restul călătoriei. Cavalerul îşi lua micul dejun şi citea când a auzit poarta cea mare deschizându-se. Se duse la fereastră şi se uită la diligenţa ce trăgea în curte, înconjurată de lachei şi paji. Coborând de pe scaunul de lângă birjar, Valerio îi oferi mâna femeii tinere, care coborî cu uşurinţă, apoi o ajută pe femeia voinică mai în vârstă să iasă din diligenţă. Când traversau curtea către scările roşii de marmură din dreapta, mai multe cameriste ieşiră să îndrepte rochia galbenă prăfuită a fetei, iar ea întârzie o clipă, zâmbind, atingând mâinile întinse, răspunzând cu plăcere efectului pe care îl producea. Cavalerul a observat o pălărie mare albastră, mişcându-se peste jocul de lumini de pe pavaj.

Brusc îi veni în minte Jack şi îi fu dor de el. Se reîntoarse la masa la care îşi lua micul dejun. E-n regulă dacă o las să aştepte. Şi un vânzător de cărţi aşteaptă. Îşi termină ceaşca cu cacao, apoi se duse spre Salonul Mic, unde dăduse ordin să li se spună fetei şi mamei ei să aştepte.

Trecând prin uşa ţinută deschisă de Gasparo, le văzu stând jos într-un colţ şi vorbind în şoaptă. Femeia l-a observat prima şi s-a ridicat în grabă în picioare. Fata îşi ţinea pălăria în poală şi se întoarse pentru a o lăsa în spatele ei pe scaun când se ridică în picioare. Văzând acel contraposto al trupului şi revăzându-i chipul când se întoarse, avu un şoc fizic, ca şi cum inima îi căzu în stomac. Nu-şi amintea să fie atât de frumoasă. Copleşitor de frumoasă. Trebuie să o fi văzut cât de frumoasă era anul trecut, de când dobândise acea frumuseţe sub forma unei imagini, ca *Bacantă* în tabloul lui Romney care atârna în holul ce dădea spre camera lui de lucru şi pe care îl vedea în fiecare zi. Dar ea este mult mai frumoasă decât în tablou.

Oftând adânc şi cu veselie pe chip, traversă camera şi acceptă reverenţa sfioasă a fetei şi împleticeala stângace a mamei ce se voia tot reverenţă. Îi dădu ordin lui Stefano să-i arate doamnei Cadogan cele două camere din spatele etajului al doilea pe care le pregătise pentru ele. Fata se aplecă impulsiv spre el şi îşi trecu buzele pe obrazul lui; el se dădu înapoi ca şi cum l-ar fi zgâriat cineva.

– Trebuie să fii epuizată după această lungă călătorie, îi spuse el.

– Sunt atât de fericită, îi spuse ea. Era ziua ei de naştere. Găsea oraşul atât de frumos. Ea îl luă de mână şi îl trase afară pe terasă. Şi era într-adevăr frumos afară – văzu el din nou – atmosfera îmbăiată într-o ceaţă luminată de soare, acoperişurile roşii părând că se rostogolesc, grădinile pline de flori şi de duzi şi lămâi, de cactuşi avântaţi în sus şi de palmieri înalţi şi zvelţi.

– Şi asta, unchiule? exclamă ea, arătând spre munte şi spre dâra roşiatică de fum. Va fi vreo erupţie în curând?

– Ţi-e frică? o întrebă el.

– Doamne, nu, vreau să o văd! strigă ea. Vreau să văd totul. Este aşa de... splendid, spuse ea, zâmbind, încântată că a găsit un cuvânt atât de sofisticat.

Era tânără, acaparată încă de extazul de a fi în viaţă – ceea ce l-a emoţionat. Şi îi ştia virtuţile – devotamentul ei abject pentru Charles, care făcuse aproape un an campanie pentru a-l convinge pe unchiul său să o primească. „Pasiunea ei este admiraţia, îi scria Charles Cavalerului. Ea te admiră deja”, spunea Charles. Cavalerul gândi că s-ar putea să-i placă să se poarte cu ea mai dezinteresat decât o făcuseră alţi bărbaţi. Îi va oferi găzduire – poate că ar fi fost mai bine să le instaleze pe cele două femei în cele patru camere din faţă de la etajul al treilea – şi îi va arăta fetei priveliştile minunate.

– Poţi face ce vrei cu ea, spusese Charles. Materialul, îţi garantez eu, este bun.

Dar la început nu a avut prea multă stofă de pedagog. Deocamdată nu voia decât să se uite la ea. Nu poate încă să-şi controleze emoţia pe care i-o provoacă frumuseţea ei. O fi vreun semn de bătrâneţe faptul că a început să o iubească nebuneşte? Pentru că este bătrân. Viaţa lui s-a sfârşit. Să adauge această frumuseţe la colecţia lui? Nu. O va lustrui un pic. Şi apoi o va trimite acasă. Charles era într-adevăr un ticălos.

Astfel, Cavalerul a temporizat şi a amânat această hotărâre în săptămânile următoare, incapabil să creadă că i se dădea o altă şansă, că viaţa erupe din nou. Ce avea de a face o astfel de tinereţe cu el? Cu toate că ştia că era a lui pentru a fi posedată (sau aşa credea el), îi era teamă să nu se facă de râs şi a fost cu adevărat mişcat de credulitatea ei. Ea credea cu adevărat că Charles va veni să o ia peste câteva luni. Totuşi, va fi un prost să nu profite de gratificaţia ce i se oferea, fără proteste, fără sentimentalisme. Era sigur că fata a înţeles. Trebuia să fie obişnuită cu bărbaţii şi cu modurile lor ticăloase – fiind trecută de la unul la altul. E adevărat, îl iubea pe Charles. Dar trebuie să aştepte avansurile lui. Biata Emma! Ce rău e Charles! Şi îşi puse mâna lui osoasă pe a ei.

Severitatea refuzului ei, lacrimile ei, ţipetele l-au deranjat – Charles îi promisese o persoană docilă – dar l-au şi impresionat. În modul bătrânesc în care bărbaţii judecă femeile, o respectă şi mai mult pentru că l-a refuzat. Părea să-i placă totuşi compania lui, nu doar pentru a-l privi cu admiraţie. Era dornică să înveţe. Desigur, era fericită. El i-a dat o trăsură pentru folosul ei personal. Îi arătă – mama ei paşnică, banală, întotdeauna de faţă – minunile regiunii. A luat-o la Capri şi au vizitat împreună ruinele lugubre ale vilei lui Tiberius,

despuiată doar cu o generație în urmă de arheologii prădalnici de încântătoarele ei dalaje din marmură incrustată. La Solfatara, unde au hoinărit pe câmpia pârlită, sulfuroasă, în orașele moarte, unde au cercetat un grup de case scufundate. Și la Vezuviu, pornind într-o dimineață la orele patru, sub o lună plină, într-o trăsură care i-a dus la Resina, unde niște catâri și Tolo îi așteptau să-i ducă până acolo unde lava se rășchira din vârf cinci kilometri. El se uita la ea cum privește. Era subjugată de tot ceea ce îi arăta, era sigur; ea l-a bombardat cu întrebări. Părea doar că vrea să-i facă plăcere; și uneori când o însoțea pe terasă pentru a admira un apus de soare, obrajii ei erau uzi de lacrimi, ceea ce era de înțeles, era departe de casă, acel pezevenghi de nepot al lui ar fi trebuit să-i fi spus adevărul, ea era foarte tânără, ce spusese Charles? (Fusese vag cu privire la vârsta ei). Trebuie să aibă acum douăzeci și trei de ani. Ceea ce îl făcea pe Cavaler, la cincizeci și cinci de ani, vârsta lui Pliniu cel Bătrân atunci când a murit din cauza fumului nociv, cu treizeci și trei de ani mai în vârstă decât această țară Venus.

*

De fapt, diferența de vârstă între ei era de treizeci și șase de ani. Ea a împlinit douăzeci și unu în ziua aceea de aprilie când a sosit la Neapole.

„O, Charles, în acea zi tu îmi zâmbeai și stăteai acasă și erai drăguț cu mine și acum sunt atât de departe.” Din prima ei scrisoare.

Charles urma să vină la toamnă. Așa îi spusese el. Ea îi scria o dată la câteva zile. Căldura se întețea, muștele și păduchii se înmulțeau. Ea încerca să pară veselă față de Cavaler, care o copleșea cu daruri, principalul fiind propria sa prezență.

„Își ia micul dejun, prânzește și cinează și este permanent lângă mine uitându-se la chipul meu, îi raporta ea lui Charles, cu evidente greșeli de ortografie. Nu pot mișca o mână sau un picior, fără să remarce că tot ce fac este grațios și frumos. Sunt doi pictori în casă care mă pictează, dar nu sunt atât de buni ca Romney. Am purtat pălăria albastră pe care mi-ai dat-o. Mi-a dăruit un șal din păr de cămilă și o rochie frumoasă care a costat 25 de guinee și câteva fleacuri care au aparținut nevestei lui. Îmi spune că sunt o mare operă de artă și îmi pare rău să constat că mă iubește."

Scrisorile ei către Charles deveneau mai triste, mai îndurerate. Ea îi spunea dragului Charles că îi aparține și că nu îi va aparține decât lui, că nimeni nu va fi succesorul lui. Îi descria priveliștile minunate pe care le vedea, pe care ar fi dorit atât de mult să le vadă în compania lui. Stăruia în ruga de a-i scrie; să vină la Neapole așa cum a promis, acum. Sau să trimită după ea ca să se întoarcă la el.

După două luni a fost o scrisoare.

„Dragă Charles, i-a răspuns ea, inima mea este frântă în întregime. Și Charles, Charles, cum poți să mă sfătuiești cu atâta indiferență să mă culc cu el. Unchiul tău! O, asta este cel mai rău – dar nu mă voi înfuria. Dacă eram cu tine te-aș fi omorât și pe tine, și pe mine. Nimic nu va conta vreodată în afară de a merge acasă la tine. Dacă asta nu va fi să fie mă voi duce acasă la Londra și de acolo mă voi deda la cele mai rele vicii până voi muri și voi lăsa soarta mea să fie un avertisment pentru tinerele femei să nu fie niciodată prea bune. Pentru că m-ai făcut să te iubesc – m-ai făcut bună – și acum m-ai abandonat și un sfârșit violent va pune capăt legăturii noastre dacă va fi să se termine." Ea încheia: „Nu este în interesul tău să nu ții cont de dorința mea pentru că

nu ştii ce putere deţin aici. Dar nu voi fi niciodată amanta lui – şi dacă mă ofensezi îl voi face să se căsătorească cu mine. Dumnezeu să te binecuvânteze pe vecie!"

Scrisoarea aceasta a fost scrisă la 1 august. Ea a continuat să-i scrie, să insiste, să-şi ia rămas-bun şi să-i reziste Cavalerului alte cinci luni. În decembrie l-a informat pe Charles că se hotărâse să facă lucrul cel mai bun. M-am decis să fiu rezonabilă, i-a scris ea. Sunt o femeie drăguţă şi nu se poate face tot dintr-odată.

Imposibil de descris...

„Frumuseţea ei este imposibil de descris, spunea Cavalerul; este imposibil de descris cât de fericit mă face."

„Este imposibil de descris cât de dor îmi este de tine, Charles, scria fata. Imposibil de descris cât de supărată sunt."

Şi despre vulcan, în erupţie, care îl încânta din nou pe Cavaler: „Este imposibil de descris frumoasa apariţie a girandolelor de pietre înfierbântate la roşu, ce întrec de departe cele mai uluitoare jocuri de artificii", scria Cavalerul, care a continuat apoi cu tot felul de comparaţii, care nu erau niciuna la înălţimea celor văzute de el. Deoarece, ca orice obiect al unei mari pasiuni, vulcanul uneşte multe atribute contradictorii. Distracţie şi apocalipsă. Un ciclu esenţial ce etalează toate cele patru elemente: începând cu fumul, apoi focul, apoi lava ce curgea şi terminând cu pietrele din lavă, cele mai solide de pe pământ din toate.

Despre fată, Cavalerul avea să-şi spună adesea, lui şi altora: „Ea seamănă... este ca o... ar putea interpreta... Este mai mult decât o asemănare. Este o întruchipare. Întruchiparea ei era frumuseţea pe care el o adorase pe pânză, ca statuie, lângă un vas. Ea era Venus cu săgeţile, ea era Thetis

tolănită în aşteptarea mirelui. Nimic nu i se păruse vreodată atât de frumos precum anumite obiecte şi imagini – reflectarea, nu, aducerea aminte, a unei frumuseţi care nu a existat cu adevărat vreodată, sau care nu mai exista. Acum îşi dădea seama că imaginile nu erau doar mărturia frumuseţii, ci vestitoarele ei, antemergătoarele ei. Realitatea se spulbera în nenumărate imagini, iar imaginile ardeau în inima cuiva, pentru că ele vorbeau toate de frumuseţe.

Cavalerul avea frumoasa *şi* bestia.

Oamenii se puteau simţi obligaţi să spună, din cauza împrumutului substanţial pe care i-l dăduse lui Charles, că nepotul său îi vânduse fata. Să gândească ce vor. Dacă exista vreun avantaj în faptul că locuia departe de casă, în această capitală a înapoierii şi a toleranţei sexuale, acesta era că putea face ceea ce dorea.

În timpul promenadei trăsurilor pe Chiaia, a prezentat-o societăţii locale, şi într-o duminică, Regelui şi Reginei. Nu putea să o ducă la palat, dar afară, sub cerul liber, putea fi prezentată tuturor. Toţi adevăraţii admiratori ai frumuseţii au fost captivaţi de ea. Oamenii obişnuiţi, cerşetorii şi spălătoresele de pe stradă o considerau un înger. Când i-a arătat Ischia, câţiva ţărani au îngenuncheat în faţa ei şi un preot care a venit acasă a făcut semnul crucii şi a declarat că ea a fost trimisă printre ei cu un anumit scop. Slujnicele Cavalerului atribuiseră venirii ei rugi de intermediere, deoarece, spuneau ele, ea semăna cu Sfânta Fecioară. Bătea veselă din palme la vederea cailor împodobiţi pe cap cu flori artificiale, cu pompoane purpurii, şi pene. Birjarul s-a aplecat solemn, a scos o pană şi i-a dăruit-o. Când o vedeau, oamenii se înseninau. Era atât de voioasă, atât de plină de bucurie! Cine nu o plăcea era un afurisit de snob. Era imposibil ca cineva să nu o admire şi să nu fie fericit în prezenţa ei.

Tânără aşa cum era, fără avantajele obârşiei şi ale educației, avea un soi de autoritatea firească. Doamna Cadogan părea aproape intimidată de ea, tratând-o mai curând ca o stăpână decât ca o fiică. Această femeie de rând, de la țară, care nu dorea să atragă atenţia asupra ei, căreia îi plăcea să bea pentru o rubedenie mai îndepărtată şi pe care fiica ei o luase cu ea, putea fi considerată drept o însoțitoare neretribuită şi o companie. Faptul că mama ei îi însoțea întotdeauna când plecau undeva i-a permis Cavalerului să aprecieze înlăuntrul său emoția pe care o simțea. Plăcerile de rutină au devenit pline de încordare, au căpătat cuprins şi intensitate. În soarele neîndurător al unei dimineți de început de iulie, călătoreau de-a lungul unui drum plin de pini de pe un deal către micuța lui casă din Posillipo, pentru a aştepta căldura zilei pe terasă sub marile perdele de pânză portocalie ce se umflau şi fâlfâiau unduite de briza mării. O privi cu încântare savurând fructul rece, vinul tare vezuvian; rămas în umbra terasei când ea a coborât scările tăiate în piatră pentru a face o baie, a urmărit-o stând în apă până la sâni, la început plesnind cu curaj apa cu brațele, apoi răcorindu-şi ceafa cu mâna udă, făcută căuş şi rămânând în această poză adorabilă timp îndelungat, în vreme ce câțiva băieți o spionau de după pietre şi două slujnice aşteptau în apropiere cu un capot şi cu prosoape. Nu conta dacă îl iubea, atât de mult o iubea el; îi plăcea să se uite la ea.

Nu obosea niciodată să-i catalogheze jocul stărilor, revărsarea unei aparențe în cealaltă, varietatea, caracterul atotcuprinzător al aparențelor ei. Uneori era provocatoare, uneori modest de sfioasă. Uneori era plină de viață, aproape ca o matroană; alteori era ca o fetiță neastâmpărată, aşteptând să fie copleşită cu daruri. Cât de încântătoare era când încerca

o căciuliță sau o eşarfă, sau o rochie pe care le proiectase pentru ea, râzând fără afectare, admirându-se.

– Să-mi întorc capul aşa? îl întrebă ea pe tânărul pictor german pe care Cavalerul îl instalase în casa lui pentru a-i face portretul.

– Sau aşa?

Ca o actriță, era obişnuită să producă un efect asupra oamenilor când intra într-o cameră. Acesta se datora modului în care păşea, încetinelii cu care îşi întorcea capul, cu care îşi punea mâna pe obraz... doar atât. Autoritatea frumuseții.

Ce fel de frumusețe?

Nu frumusețea lineară şi care cere purificarea cărnii: frumusețea conturului, a oaselor, a profilului, a unui păr mătăsos şi a unei pâlpâiri a unor nări delicate. (O frumusețe care după prima tinerețe trebuie să țină regim, care se vrea să rămână subțirică.) Aceasta este frumusețea care apare din încrederea în sine, din încrederea apartenenței la clasă. Adică, nu m-am născut ca să plac. M-am născut ca să mi se facă plăcere. Nu acea frumusețe, frumusețea ce apare din privilegiu, din voință, din artificiu..., ci una aproape tot atât de demnă de încredere: frumusețea cuiva care trebuie să lupte pentru un loc şi care nu poate lua nimic drept sigur. Frumusețea care este despre volum, care vrea să fie, care nu poate alege să fie alta decât carne. (Şi care în cele din urmă ajunge grasă.) Frumusețea care se dezmiardă cu buzele deschise, invitând atingerea altora. Frumusețea care este generoasă şi se apleacă spre admirator. Mă pot schimba, da, pentru că vreau să-ți plac.

Frumusețea ei, cea de al doilea fel, atât naivă, cât şi suverană, nu avea nevoie de completare sau de lustruire. Ea părea totuşi să fi devenit, dacă mai era posibil, şi mai drăguță de când

a sosit, frumusețea ei extinzându-se dat fiind că se armoniza cu ceva senzual, jilav, strălucind în aer, sub un soare atât de diferit de soarele englezesc. Poate că avea nevoie de acest nou decor, aceste noi modalități de apreciere; avea nevoie să sufere (plângea după Charles, îl iubea cu adevărat); avea nevoie de luxul de care nu se bucurase niciodată; avea nevoie să fie – în loc de micuța bijuterie a unui diletant precaut, nervos, sechestrată într-o suburbie londoneză, turnându-i docilă ceaiul – mândra posesie, etalată public, a unui mare colecționar.

*

Ce faci cu frumusețea? O admiri, o prețuiești, o împodobești (sau încerci să o împodobești), o etalezi sau o ascunzi.

Ai putea avea ceva extraordinar de frumos și să nu vrei să-l arăți și altora? Posibil, dacă te temi de invidia lor, dacă te îngrijorează faptul că va veni cineva și ți-l va lua. Cineva care fură un tablou dintr-un muzeu sau un manuscris medieval dintr-o biserică trebuie să-l țină ascuns. Dar cât de văduvit trebuie să se simtă hoțul. Pare cât se poate de firesc să etalezi frumusețea, să o încadrezi, să o pui în scenă – și să-i auzi pe alții cum o admiră, care se fac ecoul admirației tale.

Zâmbești. Da. Este minunată.

Minunată? Este mult mai mult decât atât.

Ce este frumusețea fără cor, fără șoapte, oftaturi, murmure?

Dar cine știe mai bine decât Cavalerul ce este frumusețea, frumusețea în care se scufundă cineva. „Sunt tăiat. Sunt trântit la pământ. Cad, acoperă-mă cu gura ta.”

*

Frumusețea trebuie etalată. Și frumusețea poate fi învățată cum să se etaleze cel mai bine.

Perfecțiunea ei și fericirea lui nu însemnau că el nu dorea să-i crească valoarea. Conacul Cavalerului are plin de tutori de dimineața până seara. Ea avea profesorul ei de muzică, de desen, de italiană, de pian. Elevă firească, a ajuns să vorbească fluent limba italiană – vorbind-o mai bine decât Cavalerul, cu toți cei douăzeci de ani în care el a stat în Italia – și tot astfel el i-a adăugat lecții de franceză, pe care el o vorbea bine, cu un tărăgănat englezesc. Cavalerul însuși îi dădea lecții de dicție pentru a-i face mai acceptabil accentul în limba ei maternă și o dojenea neîncetat pentru ortografia ei copilărească.

Engleza ei rămâne incorigibilă, o revărsare de rostiri peltice și chelălăituri puerile de litere nepronunțate, oricât de ferm o instruia el. Ea poate să dobândească noi cunoștințe, de franceză sau italiană; să învețe diverse arte, precum cântul și desenul, pe care nu le-a practicat înainte. Poate deveni desăvârșită chiar dacă este încă vulgară și nu se poate dezbăra de haina aceasta urâcioasă.

Se crezuse abandonată. Fusese dată mai departe. Înaintează, repede. Împrejurul ei, erau femei de vârsta ei, de neam mare, fiecare mai apatică decât cealaltă. Ea nu merge, ea se grăbește. Era foarte inteligentă de la natură, ceea ce sporea energia pe care o avea la dispoziție. Cerea mai multe lecții: vrea totul, începând cu zilele, care trebuie umplute. Orele opt... orele nouă... orele zece... și așa mai departe, atât de multe câte pot fi înghesuite într-o zi. Cavalerul a întrebat-o dacă era obosită.

A pufnit într-un râs nestăpânit, apoi își acoperi gura cărnoasă cu palma.

– Obosită!

Cavalerul adăugă lecții de botanică și de geologie. Avea

acum un profesor de dans. Învață să cânte la pian, acceptabil. Dar cântă ca un înger. Castratul Aprile, angajat să-i dea lecții avansate de cato, trei pe zi, a spus că nu auzise niciodată o voce atât de naturală, ceea ce Cavalerul nu a considerat o flaterie gogonată ci un adevăr pur şi simplu. Îi plăcea să-i audă melismele diafane în timp cel el lucra la corespondența sa de dimineață. Când nu studia limbi străine sau muzică, se alimenta din biblioteca lui. Spera să-i facă pe plac Cavalerului, şi reuşea, spunându-i că îi place Sterne şi Voltaire.

Îmbujorată de plăcere, ridicând vocea cât putea de sus şi ajungând peste capetele musafirilor până la torțele şi lacheii din spatele încăperii, ea cânta la adunările Cavalerului. Aştepta cu nerăbdare să meargă la un bal la palat. Cu toate că îl însoțeşte pe Cavaler peste tot, ea nu poate fi primită la curte. Dar îl întâlnea pe Rege adesea cu alaiul lui *al fresco* de haimanale şi mocofani. El o trage de mână şi îi sărută degetele. Chiar şi Regina i-a zâmbit. Toată lumea îi face cele mai exagerate complimente. Ea stă lângă Cavaler în loja lui capitonată cu mătase de la San Carlo.

Îşi spune doamna Hart.

Ea nu mai ştie cine este, dar ştie că evoluează. Vede cât de mult o iubeşte Cavalerul. Îşi cunoaşte măiestria. Abilitățile zboară spre ea ca nişte păsărele şi se instalează în capul ei. Bea, râde tare. E îmbujorată, plină de sânge. Ea îl încălzeşte pe Cavaler noaptea, el îşi aşază capul pe pieptul ei generos şi catifelat şi îşi strecoară genunchii între ai ei.

*

Ca şi alte frumuseți legendare, ea nu căuta frumusețea la cei de care se îndrăgostea. (O adevărată mare frumusețe are întotdeauna frumusețe suficientă pentru doi.) Ea nu îl

iubise pe Charles mai mult pentru înfăţişarea lui plăcută şi spilcuită, ea nu l-a iubit pe Cavaler mai puţin pentru că era un bărbat bătrân, cu pieptul supt.

Nesăţioasă să se bucure de aprobarea Cavalerului, îi citea cu glas tare pasaje dintr-un manual de autocontrol pentru femei pe care i-l dăduse Charles. Îl cunoştea pe autor, domnul Hayley. Era unul dintre prietenii lui Romney. O încurajase.

– Reuşesc să-mi stăpânesc toanele, îi spuse ea Cavalerului. Devin rezonabilă. Vei vedea.

– Adorabila mea iubită, spuse cavalerul.

Să fi fost felul în care ochii ei îl urmăreau? Nu blajini ca ai Catherinei; nu stăruitori să i se dea atenţie, sperând să întâlnească o privire aprobatoare – ci jucăuşi, înflăcăraţi, atrăgându-l în privirea ei insistentă.

Talentul ei de a se desfăta, lipsa de mofturi, sănătatea ei minunată îl încântau. Terminase pentru totdeauna cu obligaţia de a tolera fragilitatea unei femei, de a trece cu vederea nemulţumirile ei.

În poemul domnului Hayley, pe care ea îl ţinea ca să se vadă lângă pat, Serena, protagonista, este întotdeauna calmă, înţelegătoare, îndatoritoare, nederanjată de vreun reproş sau dificultate. Într-un cuvânt, senină. Aşa o voia Cavalerul – nu tot timpul, bineînţeles, pentru că atunci ar fi insipidă şi neseducătoare şi fără farmec, dar oricând el se opune voinţei ei sau o dezamăgeşte. Ea nu trebuia să se plângă atunci când o părăsea, pentru că acum trebuie să o părăsească, deşi el nu vrea, pentru a-l însoţi pe Rege la vânătoare sau ca să joace cu el biliard. În ianuarie, când pofta de vânătoare a Regelui era la culme, Cavalerul a luat-o cu el la locuinţa de la Caserta, unde Catherine petrecuse atâtea săptămâni în singurătate. Era un test, pe care ea l-a trecut cu brio. Când trebuia să fie

absent ca să fie cu Regele, ea îi scria bilețele despre felul în care studia pentru a-i face lui plăcere şi cât de fericită o făcea el. El visa pulpele ei pline.

Chiar şi imperfecțiunile ei îi erau dragi: bărbia ei mică retrasă, roşeața eczemei ei de pe umeri, care se vedea prin mânecile unei rochii de muselină, vergeturile de pe burta ei rămase de la sarcină, râsul ei care uneori ajungea homeric. Ceea ce înseamnă că o iubea cu adevărat.

Pasiunea lui desfidea ceea ce toată lumea ştie despre pasiune: că este stimulată (într-adevăr, ținută în viață) de dubiu, separare, amenințare, tăinuirea adevărului, frustrare, şi este incompatibilă cu posesiunea, cu securitatea. Dar posesiunea nu diminua nimic. Cavalerul era vrăjit din punct de vedere sexual. Nu ştiuse că dorea cu atâta înfocare să fie îmbrățişat.

Din obişnuință, din afecțiune, din incapacitatea de a urî pe cineva, ea continua să-i scrie lui Charles – despre triumfurile ei. „Am un apartament de patru camere cu vedere spre golf şi propria mea trăsură, propriii mei lachei şi servitori şi mi se fac haine special pentru mine. Toate doamnele de la curte îmi admiră părul. Am cântat la o adunare muzicală două cântece serioase şi două melodii bufe şi mi s-a spus că vocea mea era tot atât de bună precum cea a unui castrat. Au fost atâtea aplauze! Oamenii plângeau când mă auzeau. Iar unchiul tău mă iubeşte cu adevărat şi eu îl iubesc şi unicul meu țel este să-l fac fericit. Ne plimbăm prin grădina publică în fiecare seară. Mergem la operă mereu şi am luat câțiva străini să vadă templele greceşti la Pesto... Pe lângă <<noi>> pentru cuplu (ca în <<Noi credem că coloanele dorice sunt prea greoaie şi nu atât de elegante>>), mai este <<noi>> pentru un loc ca în <<Noi s-ar putea să avem în curând o mare erupție, aş vrea să avem>>". Ea a adoptat muntele, văzând

cât de mult stăruia gândurile Cavalerului asupra lui, şi că vorbeşte pe nepusă masă despre erupţia care a avut loc curând după sosirea lui cu douăzeci şi trei de ani în urmă (<<A fost memorabilă, dar nu atât de teribilă>>), ca şi cum fusese şi ea de faţă. „Unchiul tău râde de mine, îi scria ea lui Charles, şi spune că voi rivaliza acum cu muntele în sufletul lui."

Ea deplasează vulcanul.

Ea devine o minune locală cu o reputaţie internaţională. Ambasadorul rus, contele Scavronsky, trebuie să fi considerat că frumuseţea ei merita o descriere într-o depeşă către suveran, dat fiind că Ecaterina cea Mare a cerut să i se trimită la Sankt Petersburg un portret al fetei.

Cum putea Cavalerul să nu o iubească?

A început să aibă încredere în ea. Este oribil să te gândeşti la toate pe care le-a suferit. Un obiect nu este mânjit pentru că a fost în posesia unor stăpâni mai puţin meritorii. Contează faptul că a ajuns la destinaţie, fiind închis printre posesiunile celui care merita cel mai mult să în deţină.

*

Păcat de obiectele valoroase unice al căror destin este să devină disponibile, sub formă de jucărie, pentru toată lumea. Fiind în siguranţă într-o mare colecţie particulară sau într-un muzeu nu va preîntâmpina această spoliere fantomă.

Aceasta a fost soarta celebrului obiect a cărui vânzare fusese cea mai mare lovitură a Cavalerului în calitate de negustor de artă. Un an după ce a cedat farmecului minunatului vas roman, ducesa de Portland a murit, iar vasul a trecut în posesia fiului ei, cel de-al Treilea Duce, care l-a concesionat pe timp îndelungat agerului complice al Cavalerului în marele proiect de elevare a gustului public, Josiah Wedgwood. S-au făcut vreo douăzeci

de replici ale vasului din sticlă albastru-închis din piatră neagră – olarul industrial şi iubitor declarat al formelor simplificate avea să considere acest lucru capodopera sa. Wedgwood nici măcar nu a încercat să egaleze culoarea sau patina originalului şi, simplificând, i-a viciat contururile aristocratice. Mânerele vasului sunt aplecate înăuntru în loc să urmeze curba obiectului, umerii sunt mai rotunjiţi, gâtul este scurtat. Poate că şi Cavalerul a considerat acceptabilă redarea uşor bondoacă a originalului, trecând de mult peste orice rezistenţă patriciană faţă de acest mod nou, mercantil de a extinde influenţa colecţiei sale. Dar ar fi fost desigur înfiorat de uimire văzând progenitura vasului pe care firma Wedgwood a început să o producă cu zecile de mii în secolul următor. Verde-oliv, galben, roz-deschis, liliachiu, albastru-violet, cenuşiu, negru, şi alte vase Portland maronii; vase Portland de multe dimensiuni, inclusiv mici, medii şi mari. Toată lumea putea să aibă, trebuia să aibă un vas Portland – şi oricum îl dorea: acesta era planul societăţii. A crescut, s-a redus, putea fi de orice culoare. Vasul a devenit o noţiune, un tribut către el însuşi.

Cui îi poate plăcea acum un Vas Portland?

Cea mai valoroasă posesiune este întotdeauna identică cu el însuşi. Ea este acum cea mai valoroasă posesiune. Un obiect valoros conferă valoare deţinătorului lui. Un colecţionar este fericit să fie cunoscut, în special cunoscut, ca proprietar al ceea ce – cu atâta efort – a fost colecţionat.

*

Astfel, bărbatul bătrân a colecţionat femeia tânără; nu putea să fie invers. Colecţionarea este o activitate atât sociabilă, cât şi piratерească. Femeile sunt educate să nu se simtă

competente sau încântate de cercetare, de competiție, de supralicitare pe care la pretinde colecționarea (atât de deosebită de achiziție pe scară mare). Marii colecționari nu sunt femei, spre deosebire de marii povestitori de glume. Colecționarea, ca şi povestirea de glume, implică apartenența la lumea în care obiecte gata făcute circulă, se intră în competiție pentru ele, sunt transmise. Se presupune că există calitatea de membru deplin al unei astfel de lumi. Femeile sunt educate să fie marginale sau să sprijine jucătorii din acea lume, ca mulți alții. Să concureze pe aprobare – nu să concureze ca atare.

*

Tu îmi spui o glumă. Îmi *place* gluma ta. Mă face să râd atât de mult încât mă doare sub coaste, şi ochii mi se umezesc. Şi este atât de spirituală şi de subtilă. Chiar profundă. Toate astea sunt într-o glumă. Trebuie să o spun mai departe.

Iată că vine altcineva. Îi voi spune gluma ta. Vreau să spun *gluma*. Nu este a ta, desigur. Cineva ți-a spus-o şi ție. Şi acum o voi spune altcuiva dacă mi-o voi putea aminti. Înainte de a o uita vreau să i-o împărtăşesc cuiva, să văd că acea persoană are aceeaşi reacție ca şi mine (râs în hohote, semn de apreciere din cap, ochii umezindu-se puțin), dar pentru a fi aruncătorul, nu prinzătorul, nu trebuie să o redau astfel; trebuie să o spun aşa cum mi-ai spus-o tu, cel puțin tot atât de bine. Trebuie să mă aşez în spatele volanului glumei şi să conduc cu grijă ca să nu blochez vitezele sau să mă prăvălesc într-un şanț.

Fiind femeie, mă voi concentra mai mult decât dacă aş fi bărbat asupra capacității mele de a transmite această glumă în mintea noii persoane. (Tu, desigur, eşti bărbat.) Pot începe prin a-mi cere scuze şi a-i explica că nu-mi prea amintesc

glumele şi că foarte rar le spun, însă nu pot rezista tentaţiei de a i-o spune pe aceasta. Şi apoi încep, nervoasă, încercând să-mi amintesc exact cum ai spus-o tu. Îţi imit intonaţiile. Repet emfazele, pauzele tale.

Fac faţă destul de bine, deşi nu sună prea în regulă, nu atât de bine ca felul în care ai spus-o tu. Noua persoană zâmbeşte forţat, râde, oftează. Dar, spunând gluma, mă îndoiesc că o să provoc atâta plăcere câtă ai produs tu. Fac ceva ce nu mi se potriveşte, este o imitaţie a unei abilităţi. Îmi place să fiu plină de duh, sunt bună la învârtit frazele – modul meu de a folosi cuvintele. O glumă nu este niciodată a mea. O-preşte-mă dacă ai mai auzit-o, spune povestitorul de glume, pe cale de a transmite noua sa achiziţie. Are dreptate când presupune că şi alţii trebuie să o spună: o glumă circulă.

Gluma este o posesiune impersonală. Nu are semnătura nimănui. Mi-a fost dată – dar nu tu ai inventat-o; a fost în custodia mea, şi eu am ales să o transmit, să o fac să circule. Nu este despre nimeni dintre noi. Nu te descrie pe tine, nu mă descrie pe mine. Are o viaţă a ei proprie.

Se descarcă – ca un pocnet. Ca un râset, un strănut; ca un orgasm; ca o explozie, ca o revărsare. Îţi spun asta, sunt aici. Ştiu destul pentru a aprecia această glumă. Sunt suficient de sociabil pentru a o transmite. Îmi place să amuz. Îmi place să fac pe grozavul. Îmi place să fiu apreciat. Îmi place să mă simt competent. Îmi place să fiu în spatele chipului meu şi să conduc acest mic vehicul spre destinaţia lui – apoi să mă dau jos. Sunt în lume, iar lumea are o mulţime de lucruri, care nu mă reprezintă şi pe care le apreciez.

Transmite-o.

2

Tablou. Sunt cu spatele la noi și vedem la ceea ce se uită, salutând, scoțând în evidență unul altuia, cu un braț întins în sus, modul caracteristic al vârstei de a saluta o priveliște a minunăției în plan general. O adunătură de ruine; o lună strălucitoare ce navighează în spatele unui cadru de nori; dâra de fum din ce în ce mai mare ce ieșea din munte.

S-au minunat deja de departe – de pe promontoriu – înainte de a-și târși picioarele în sus pe o parte a muntelui, unde au trebuit să se uite pe unde călcau la fiecare pas cu atenție la pietrele ascuțite ca să nu se dezechilibreze, și acum, după ascensiunea dificilă finală, sunt în vârf, au ajuns la șanțul lat ce înconjoară conul, unde din nou, la nivelul solului, se uită în sus – și pot face gestul – gestul care spune *acolo* – dar este *aici*, periculos de aproape. Sunt bombardați cu o ploaie de pietre și cenușă. Conul vomită fum negru. O piatră aprinsă doar câțiva metri mai încolo – ai grijă la braț! Dar sunt preocupați de priveliște, cel puțin așa este poetul. Altă priveliște. Nu s-a cățărat atât de departe pentru a continua să privească în sus. Vrea să se uite în jos, înlăuntru.

Vezi, se oprește. Poetul și-a scos ceasornicul. Mergi ghemuit încolo, în spatele acelui colț de stâncă. Mă duc să văd cât de mult timp poate acționa monstrul. Monstrul rănit, este ca răsuflarea unui monstru rănit, cu vreo douăsprezece minute între fiecare respirație, așa îi spune ceasul, timp în care ploaia

de pietre scade şi ea; şi într-unul dintre intervale, poetul i-a sugerat prietenului său şovăielnic, pictorul, că ar putea convinge ghizii să-i ducă iute în vârf pentru o privire rapidă în crater.

S-a făcut, şi ei stăteau pe buza gurii enorme, aşa cum avea să scrie poetul mai târziu. O briză uşoară a gonit fumul, murmurul, gâlgâitul şi scuipatul au încetat, dar aburul care se ridica dintr-o mie de fisuri camufla interiorul craterului, permiţând doar o privelişte mişcătoare a pereţilor de piatră crăpaţi. Vederea, scria el, nu a fost nici instructivă, nici agreabilă.

Apoi monstrul respiră din nou şi din măruntaiele lui s-a ridicat un muget teribil tunător – nu, din adâncimile căldării s-a ridicat un nor de abur şi praf pârjolitor – nu, din bombardele extraordinar de puternice erau aruncate în aer sute de pietre, mari şi mici.

Ghizii i-au apucat de haine. Unul dintre ei, băiatul cu un singur ochi pe care Cavalerul i-l recomandase poetului, i-a grăbit să se adăpostească în spatele unui bloc de rocă stâncoasă. Era prea mult zgomot pentru a aprecia marea mişcare a golfului de jos şi a oraşului aflat la distanţă, ale cărui contururi, ca un amfiteatru în vedere oblică sau ca un fotoliu titanic, aveai impresia că le poţi observa dintr-o singură privire. Pictorul a strigat, voi coborî acum. După ce poetul s-a ghemuit la adăpostul unui bolovan câteva clipe pentru a-şi demonstra curajul şi pentru a întoarce pe o parte şi pe alta în mintea sa alte câteva imagini, s-a retras şi el prudent.

Acela era Goethe, cu prietenul său, pictorul Tischbein, în prima dintre cele trei ascensiuni ale sale pe munte. Poetul, care nu mai era la prima tinereţe, dar era într-o formă excepţională la cei treizeci şi şapte de ani ai săi, a înfruntat cu supunere dragonul care scuipa foc. Dacă bătrânul nobil en-

glez poate să facă acest lucru cu regularitate, atunci o poate face şi el. Asta face turistul valid care vine aici. Dar poetul nu poate, precum Cavalerul, să considere că este frumos. Îi este şi frig, şi cald, şi este obosit, se simte inconfortabil, puţin speriat. Totul pare oarecum prostesc. Nu poţi vedea localnicii inutili, în căutare de plăcere, tropăind în susul acestui deal teribil ce se ridică la câţiva kilometri în afara paradisului lor. E clar că este un sport pentru străini. Şi printre străini, mai ales englezii. Ah, englezii ăştia. Atât de rafinaţi şi atât de grosolani. Dacă n-ar fi existat, nu i-ar fi inventat vreodată cineva. Atât de excentrici, atât de superficiali, atât de rezervaţi. Dar cum ştiu ei să se distreze.

Trebuie să încerci să te distrezi împreună cu ei.

Poetul a sosit seara. Însoţit de alt pictor german ce locuia la Neapole, el şi prietenul său fuseseră deja primiţi de Cavaler şi li s-au arătat comorile din camerele lui publice. Pereţii acoperiţi cu tablouri, guaşe, şi desene, mesele încărcate până sus cu camee şi vase, vitrinele pline de curiozităţi geologice. Părea să nu existe niciun fel de metodă sau organizare acolo, ceea ce a fost primul lucru pe care vizitatorii germani l-au observat. Şi aceasta a creat o anumită impresie neplăcută, nu doar de abundenţă, ci de dezordine sau haos. Dar dacă te uitai îndeaproape (o privire pe care şi-o doreşte orice colecţionar), puteai recunoaşte sensibilitatea şi senzualitatea persoanei care a adunat aceste expresii ale gustului său, aşa cum avea să-şi reamintească Tischbein mulţi ani mai târziu. Pereţii, spunea el despre pereţii Cavalerului, arătau viaţa lui interioară.

Apoi poetul, doar poetul, a fost invitat să facă un tur al depozitelor din pivniţă ale Cavalerului. (Privilegiul unei astfel de vizite era rezervat doar celor mai distinşi oaspeţi.) Şi

poetul, care a relatat totul prietenului său pictorul, a fost uimit de un alt fel de abundență. Era o întreagă capelă mică în pivniță. De unde o fi luat-o? Pictorul dădu din cap că nu știe, își ridică ochii spre cer. Poetul a văzut două candelabre bogat împodobite, despre care știa că proveniseră din excavațiile de la Pompei. Și multe obiecte care nu se remarcau cu nimic. Colecțiile de sus erau o hartă a fanteziilor Cavalerului, o lume ideală. Pivnița era burta cavernoasă a colecțiilor Cavalerului, deoarece fiecare colecționar ajunge curând la un punct în care colecționează nu numai ceea ce vrea, dar și ceea ce nu vrea într-adevăr, dar îi este frică să rateze ocazia, de teamă că s-ar putea să vrea acel lucru, să-l aprecieze, într-o bună zi. Nu se poate abține să nu-mi arate aceste obiecte, gândi poetul, cu toate că n-ar trebui să o facă.

Desigur că a face paradă de anumite posesiuni poate părea ca o fală, dar colecționarul nu a inventat sau fabricat aceste lucruri, el este doar umilul lor slujitor. Nu se laudă expunându-le, ci le oferă umil pentru a fi admirate de alții. Dacă obiectele pe care le are un colecționar ar fi fost făcute de el, sau chiar dacă erau o moștenire, atunci ar putea părea într-adevăr ca o fală. Dar construirea unei colecții, activitatea tensionată de a inventa propria ta moștenire, îl eliberează pe om de obligația de a fi reticent. Dacă un colecționar se laudă cu colecția sa nu înseamnă că nu are maniere. Într-adevăr, colecționarul, ca și impostorul, nu există până când nu iese în public, până când nu arată ce este sau ce a decis să fie. Până când nu-și etalează pasiunile.

*

Oamenii i-au spus poetului că acel Cavaler dobândise o femeie tânără, apoi se îndrăgostise de ea, că era suficient de

frumoasă pentru a fi o statuie greacă, că începuse să o corecteze şi să o educe în felul în care o face orice protector care este bărbat, mai în vârstă, de neam mare (iubita lui neavând niciuna dintre aceste caracteristici), şi că a devenit un fel de Pygmalion pe invers, transformând-o pe Frumoasa lui într-o statuie; mai precis, un Pygmalion cu un bilet dus-întors, pentru că o putea transforma în statuie apoi, s-o facă din nou femeie, după cum dorea.

Conform gustului Cavalerului, era îmbrăcată în acele seri într-un costum antic, o tunică albă cu un brâu în jurul taliei, cu părul ei roşcat, unii spun castaniu, căzându-i liber pe spate sau ridicat cu un pieptene. Când a consimţit să înceapă reprezentaţia, potrivit unei relatări, i s-au adus două sau trei şaluri de caşmir de către o femeie voinică mai în vârstă, un fel de menajeră sau poate o mătuşă văduvă, oricum cineva mai mult decât o servitoare, pentru că i s-a permis să stea într-o parte şi să privească. Slujnicele aveau să aducă o urnă, o cutie cu miresme, un pocal, o liră, o tamburină, şi un pumnal. Cu aceste câteva obiecte, s-a instalat în mijlocul salonului întunecat. Când Cavalerul a înaintat, ţinând o lumânare, spectacolul a început.

Ea îşi aruncă pe cap un şal destul de lung ca să ajungă la pământ şi să o acopere în întregime. Astfel ascunsă, se acoperi cu alte şaluri şi începu să facă ajustările interioare şi exterioare (drapaj, tonicitate musculară, sentimente) ce îi vor permite să apară drept altcineva. Pentru a face asta – nu era ca şi cum ar purta o mască – trebuie să ai o relaţie foarte liberă cu propriul trup. Trebuie să ai un dar al euforiei. Pluti în sus, alunecă în jos, se stabiliză – cu inima bătând tare, în timp ce-şi ştergea transpiraţia de pe faţă. O rafală de grimase, de contracţie a tendoanelor, de înţepenire a mâinilor, capul

zvârlindu-se în spate şi într-o parte, inspirare puternică a aerului...

Apoi, brusc îşi ridică şalurile care o acopereau, fie lepădându-le în totalitate, fie ridicându-le pe jumătate, pentru a le face să formeze o parte a îmbrăcămintei armonioasei statui vii în care se transformase.

Va menține această poză suficient de mult timp pentru a fi descifrată, apoi se va acoperi din nou. Apoi aruncă şalul lung pentru a dezvălui un alt personaj, sub o dispunere diferită a şalurilor – ştia o sută de moduri de a aranja acest drapaj. O poză o urmă pe cealaltă, cel puțin zece sau douăsprezece, aproape fără pauză.

*

Cavalerul îi ceruse inițial să pozeze în interiorul unei cutii dublată cu catifea, deschisă într-o parte, apoi într-un cadru imens poleit. Dar a văzut curând că măiestria ei artistică era suficientă să ofere un cadru pentru aceste simulări. Întreaga ei viață o pregătise să fie galeria Cavalerului de statui vii.

La paisprezece ani, de-abia ajunsă la Londra, visase să devină actriță, ca acele creaturi mărețe pe care le vedea noaptea la intrarea actorilor de la Drury Lane. La cincisprezece ani, interpretând un personaj insuficient învăluit în tablourile vii puse în scenă de un specialist în terapie sexuală, a învățat să stea în picioare fără să se mişte, respirând superficial, ca muşchii feței încordați să pară impasibili – exprimând lipsa de atenție față de eforturile sexuale ce aveau loc în apropiere, sub supravegherea doctorului Graham, în Patul Ceresc. La şaptesprezece ani, fiind modelul favorit al unuia dintre marii portretişti ai vremii, a învățat să gândească

inventiv despre emoții și cum să le exprime, apoi să rețină aceste expresii mult timp. Pictorul spunea că îl surprindea adesea și îl inspira în conceperea subiectului său; că era o adevărată colaboratoare, nu un model pasiv. Pentru Cavaler, poza în chip de model ce poza – într-o secvență de poze, ca o adevărată expunere de diapozitive a unor momente clasice din mitologia clasică și din literatură.

*

Aceasta era o inițiativă foarte precisă. Mai întâi trebuia ales subiectul. Cavalerul avea să-și deschidă cărțile și să-i arate tinerei femei planșele, sau o conducea la un tablou sau o statuie din colecția sa. Discutau povestirile antice. Ea voia întotdeauna să joace în toate. Apoi, îndată ce era în posesia unui subiect, venea partea interesantă – găsirea momentului potrivit, momentul care prezintă înțelesul, care rezumă esența unui personaj, a unei povestiri, o emoție. Era aceeași alegere grea pe care se presupunea că pictorii trebuie să o facă. Așa cum a scris Diderot, „pictorul are doar un singur moment; el nu mai poate înregistra două momente diferite așa cum nu poate înregistra două mișcări separate".

*

Ilustrează pasiunea. Dar nu te mișca. Nu... te mișca. Acesta nu este dans. Nu ești o proto-Isadora Duncan într-un cadru static, cu toate picioarele tale goale și costum grecesc și membre libere, desfăcute și păr desfăcut. Ilustrează pasiunea. Dar ca o statuie.

Da, te poți rezema – da, așa. Sau să strângi ceva. Nu, puțin mai sus. Și întoarce capul la stânga. Da, poți părea că dansezi. Absolut imobilă. Așa. Nu. Nu cred că ea ar înge-

nunchea. Piciorul stând puţin mai liber. Odihneşte-te puţin. Fără să zâmbeşti. Cu ochii pe jumătate închişi. Da, aşa.

*

Toată lumea spunea că expresiile ei erau cu totul remarcabile şi convingătoare. Dar şi mai remarcabilă era rapiditatea cu care se mişca de la o poză la alta. Schimbare fără tranziţie. De la supărare la bucurie, de la bucurie la teroare. De la suferinţă la beatitudine, de la beatitudine la oroare. Pare că darul suprem al femeii este acela de a fi capabilă să treacă fără efort, pe loc, de la o emoţie la alta. Cum doreau bărbaţii să fie femeile, şi cum dispreţuiau aceştia la femei. Un minut aşa. În minutul următor altfel. Desigur. Aşa fac toate femeile.

În principiu, erau reprezentate toate genurile de personaje şi de emoţii. Dar nimfele şi muzele, Julietele şi Mirandele, erau de departe depăşite numericeşte, de oropsite şi de victimizate. Mame cărora li s-au luat copiii – Niobe a ei; sau au fost mânate de o ofensă intolerabilă să-i omoare – Medeea. Fecioare trase cu forţa de taţii lor la altarul de sacrificiu – Iphigenia. Femei care tânjeau pentru iubiţii care le-au părăsit – Ariadna. Sau pe cale să se omoare din disperare că au fost abandonate – Dido; sau care se căiau pentru dezonoarea de a fi fost violate – Lucreţia. Acestea erau pozele care suscitau cea mai mare admiraţie.

Când a văzut-o poetul, doar la un an după ce a sosit la Neapole, tocmai începuse să joace la adunările Cavalerului. Iubitul ei lansase un talent uluitor, pe care ea îl va practica mulţi ani şi care nu va înceta niciodată să fie admirat, chiar şi de cei mai înrăiţi detractori ai ei. Darurile ei de interpretă păreau la început identice cu frumuseţea ei. Dar frumuseţea ei era mai mult ca un geniu, cu convingerea propriei dăinuiri,

chiar şi în situaţii descurajante. Pentru că după ce frumuseţea trecea, ea se simţea tot frumoasă – disponibilă pentru a fi etalată şi apreciată. Chiar şi atunci când a devenit greoaie, ea tot uşurică s-a simţit.

Nu voia să fie o victimă. Ea nu era o victimă.

Nu-i mai era dor de Charles. Este resemnată, este triumfătoare. Ştia că nu va mai avea parte de a trăi din nou o iubire pasională, şi nici nu îşi doreşte. Dar îi era cu adevărat drag Cavalerul şi îi era credincioasă cu uşurinţă. Ştia cum să-i facă plăcere şi făcea astfel cum i se cerea. Faptul că Charles era rece şi încordat în pat nu o făcuse să se simtă respinsă. Faptul că apoi Cavalerul s-a dovedit a fi mai drăgăstos decât nepotul său a făcut-o să înţeleagă, pentru întâia oară, ce însemna să deţii o forţă sexuală asupra cuiva. Acum se simţea ca o femeie (ceea ce este mai sigur decât să fii fetiţă) – ca multe alte femei, toate fiind irezistibile. Expresivitatea ei, dorinţa ei nestăpânită de a intra în contact cu alţii, îşi găsise cel mai mare debuşeu în acest teatru de emoţii antice, simulate.

*

Ceea ce oamenii făceau atunci din Antichitate era un model pentru prezent, un set de exemple ideale. Trecutul era o lume mică, făcută mai mică de distanţarea noastră mare de el. Are doar nume bine cunoscute (zeii, marii martiri, eroii şi eroinele) reprezentând virtuţi familiare (constanţă, nobilitate, curaj, graţie), întruchipând o idee irefutabilă despre frumuseţe, atât feminină, cât şi masculină, şi o senzualitate potentă, neameninţătoare – pentru că este enigmatică, frântă, decolorată.

Oamenii doreau să fie edificaţi. Cunoaşterea era la modă atunci, iar filistinismul nu era. Dat fiind că fiecare dintre

pozele protejatei Cavalerului reprezenta un personaj din mitologia antică, din dramă sau din istorie, urmărirea ei când se deplasa în goană printre atitudinile ei, aşa cum erau numite, trebuia supusă unui soi de test.

Îşi desface părul, se ridică de pe vine, îşi ridică braţele în rugă, lasă pocalul să cadă, îngenunchează şi îndreaptă cuţitul către pieptul ei...

Icnituri. Un murmur din rândurile auditoriului. Încep aplauzele, în timp ce cineva care nu recunoaşte personajul este lămurit de un alt oaspete. Aplauzele se înteţesc. Şi strigătele. „Bravo, Ariadna!"

Sau, „Bravo, Iphigenia!"

Cavalerul care stătea în apropiere, atât în calitate de regizor, cât şi de spectator privilegiat, dădea grav aprobator din cap. Ar fi zâmbit dacă ar fi crezut că se cade să zâmbească. Observând imobilitatea încordată a bătrânului, vârsta şi subţirimea lui, ce contrastau cu tinereţea şi trupul opulent ale fetei, poetul surâse.

*

– Momentul semnificativ! spuse poetul în franceza lui preţioasă. Asta este ceea ce trebuie să redea marea artă. Momentul este cât se poate de uman, de tipic, de tulburător. Complimentele mele, doamnă Hart.

– Mulţumesc, spuse ea.

– Arta dumneavoastră este deosebit de neobişnuită, spuse grav poetul. Ceea ce mă interesează este cum puteţi trece atât de repede de la o poză la alta.

– Pur şi simplu aşa îmi vine, spuse ea.

– Dar desigur, spuse el zâmbind. Înţeleg. Este o funcţie a artei aceea de a ascunde greutăţile din modul de interpretare.

– Aşa îmi vine, spuse tânăra femeie, înroşindu-se. Desigur, el nu îi cerea cu adevărat să explice cum făcea acest lucru.

– Cum faci, spuse poetul. Vezi cu ochii minții personajul pe care îl incarnezi?

– Cred că da, spuse ea. Da.

Părul ei părea jilav. Poetul se întreba cum ar fi dacă ar îmbrățişa-o. Nu era tipul lui. El era atras de femeile care se exprimau mai clar, sau erau mai umile, mai puțin însuflețite. Talentul o făcuse să pară emoționată. Pentru că nu era nicio îndoială că interpretarea ei era remarcabilă. Nu era numai, aşa cum spuneau toți în cunoştință de cauză, o operă de artă. Ea însăşi era o artistă. Modelul ca artistă? De ce nu? Dar geniul era altceva. Aşa era şi fericirea. Se gândi din nou cât de norocos era Cavalerul. Era fericit pentru că nu dorea mai mult decât avea.

A urmat o pauză lungă, stânjenitoare. Tânăra nu a tresărit în timp ce neamțul bățos se uita la ea.

– Ați dori nişte vin?

– Mai târziu, spuse poetul. Nu sunt obişnuit cu o astfel de căldură.

– Da, exclamă tânăra. Este cald. Foarte cald.

– Marele scop al artei este să învăpăieze imaginația, îi spuse poetul. Ea fu de acord. Şi, urmărind adevărata grandoare a proiectului, câteodată poate fi necesar ca artistul să devieze de la vulgaritate şi de la adevărul istoric strict. Ea transpira. Apoi îi spuse poetului că citise, că admirase la nebunie *Werther*, şi că îi părea foarte rău pentru biata Lotte, care probabil se simțise atât de vinovată pentru că inspirase, în mod inocent, pasiunea fatală în inima acelui tânăr prea susceptibil.

– Nu îți pare rău pentru tânărul prea susceptibil?

– O, spuse ea, da. Dar... îmi pare mai rău de Lotte. Încerca să facă ceea ce era bine. Nu avea intenții rele.

– Îmi pare rău pentru eroul meu, spuse poetul. Cel puțin mi-a părut. Toate astea sunt foarte departe de mine acum. Aveam doar douăzeci și patru de ani când am scris acest lucru. Nu mai sunt persoana care eram atunci.

Tânăra femeie, care are acum douăzeci și doi de ani, nu-și poate imagina că bărbatul aflat acum în fața ei a fost cândva o persoană de aceeași vârstă cu ea. Trebuie să aibă aceeași vârstă ca Charles. Ciudat ce li se întâmplă bărbaților. Nu le pasă că sunt tineri.

– Și a fost o poveste adevărată? întrebă ea politicos.

– Toată lumea întreabă acest lucru, spuse poetul. De fapt, toată lumea întreabă dacă este povestea mea. Și, mărturisesc, m-am dat cu împrumut – dar, după cum vedeți, sunt încă aici.

– Sunt sigură că prietenii dumneavoastră sunt foarte încântați, spuse tânăra femeie.

– Cred că moartea lui Werther a fost renașterea mea, spuse solemn poetul.

– O!

Poetul era întotdeauna – avea să fie întotdeauna – în proces de renaștere. Definiția unui geniu?

Spre marea ei ușurare, îl văzu pe Cavaler apropiindu-se.

– Tocmai o felicitam pe doamna Hart pentru autenticitatea interpretării ei, spuse poetul.

Desigur, strălucitorul Cavaler va fi un egal pentru acest vizitator mătăhălos. Cei doi bărbați vor vorbi unul cu altul, iar ea putea să-i privească.

Dar, așa s-a întâmplat, conversația dintre Cavaler și poet

nu a fost atât de reuşită ca cea dintre protejata Cavalerului şi poet. Niciunul dintre ei nu l-a apreciat prea mult pe celălalt.

Cavalerul nu citise niciodată romanul lacrimogen notoriu despre egoistul nefericit în dragoste care se împuşcă; a presupus că nu-i va plăcea. Spre norocul lui, vizitatorul său ilustru nu era numai unul dintre cei mai renumiți scriitori de pe continent şi prim-ministru al unui mic ducat german, dar avea şi interese ştiințifice, mai ales în botanică, geologie şi ihtiologie. Astfel, au vorbit despre plante, pietre şi peşti.

Poetul a început să dezvăluie teoria sa despre metamorfoza plantelor.

– Câțiva ani am examinat frunzele, pistilele, staminele multor specii, şi acest studiu m-a condus la postularea unui model de la care ar fi posibil să creezi un număr infinit de plante, care toate ar putea exista şi dintre care unele chiar există. Plimbându-mă aici de-a lungul falezei, mi-a venit un gând nou. Ai putea spune că am avut o iluminare. Sunt convins că această Plantă Primară există. Când voi pleca de la Neapole, mă voi duce în Sicilia, despre care se spune că ar fi paradisul botaniştilor şi unde sper să găsesc un specimen etc., etc., etc.

– Fac o grădină englezească pe terenurile palatului de la Caserta, spuse Cavalerul, dornic ca întotdeauna să ierborizeze, îndată ce poetul terminase de vorbit. Caserta poate într-adevăr să rivalizeze cu Versailles, dar le-am convins pe Maiestățile Lor că nu trebuie să cedeze în fața modelului francez. La sugestia mea, au angajat un eminent grădinar peisajist în stilul englez, şi această grădină, atunci când va fi terminată, va conține flora de cea mai plăcută varietate.

Cât de dezamăgitor era Cavalerul. Poetul a schimbat subiectul, vorbind despre Italia.

– Am fost complet transformat de Italia, spuse el. Omul care a plecat anul trecut de la Weimar nu mai este acelaşi care a sosit la Neapole, şi pe care îl vezi în faţa ta.

– Da, spuse Cavalerul, care nu mai era interesat de autotransformare (subiectul favorit al poetului) decât era el, în ciuda tuturor cunoştinţelor despre grădini şi vulcan, în teoria botanică sau geologică. Da, Italia este cea mai frumoasă ţară din lume, presupun, Şi, într-adevăr, nu există oraş mai frumos decât Neapole. Fă-mi plăcerea să-ţi arăt priveliştea de la observatorul meu.

Frumuseţe, gândi poetul dispreţuitor. Ce epicurian naiv era acest englez. Ca şi cum nu exista altceva pe lume decât frumuseţe! Iată un om incapabil să studieze amănunţit ceea ce îl interesa pe el. Un simplu diletant, i-ar fi spus el, dacă diletant nu ar fi fost un cuvânt de laudă.

Transformare, gândi Cavalerul oftând. Iată un om incapabil să se ia în serios. Se gândi că poetul exagera desigur măsura în care fusese transformat de călătoria sa italiană şi că această preocupare cu autotransformarea este un exemplu precumpănitor de egoism.

Şi amândoi aveau dreptate. Dar convingerile poetului sunt mai valoroase pentru noi; frivolitatea lui este pardonabilă; are simţul superiorităţii. Cu geniu, ca şi cu frumuseţe – toate, ei bine, aproape toate, sunt iertate.

Treizeci de ani mai târziu, în *Călătoria Italiană*, Goethe va scrie că a petrecut încântător la adunarea Cavalerului. Nu spunea adevărul. Era destul de tânăr atunci, destul de neliniştit, ca să nu se fi distrat chiar deloc. Să nu piardă din vedere că nu a învăţat nimic din vreo conversaţie în acea seară pentru că s-a simţit nebăgat în seamă şi subapreciat. „Îmi încordasem gândurile asupra propriei mele perfecţio-

nări, avea să le scrie poetul prietenilor săi. Plăcere, da – şi aceasta, de asemenea. Am plăceri şi acestea grăbesc şi îmi măresc capacitatea de a simți." Cât de superior s-a simțit față de aceşti oameni. Şi cât de superior era.

În majoritatea poveştilor în care statuia învie, statuia este cea a unei femei – adesea o Venus, care coboară de pe piedestal pentru a se întoarce şi a îmbrățişa un bărbat pătimaş. Sau o mamă, dar atunci cel mai convenabil este să rămână în nişa ei. Statui ale Sfintei Fecioare şi ale sfintelor nu devin mişcătoare; nu există mişcare decât în ochii plini de compasiune, în gura gingaşă, în mâna delicată – ce se adresează sau face un gest către cel ce se roagă în genunchi, pentru a-l consola sau proteja. Rareori o statuie de femeie se trezeşte la viață pentru a se răzbuna. Dar când statuia este a unui bărbat, scopul lui este aproape întotdeauna să facă rău sau să se răzbune pentru un rău. O statuie a unui bărbat care învie – în versiune modernă, o maşinărie căreia i s-a dat formă umană şi a fost apoi animată – apare pentru a ucide. Iar fiind-cu-adevărat-o-statuie este învelit total în virtutea războinică a franchetei, îl face neabătut, implacabil, imun la tentațiile compasiunii.

Este un dineu. Oameni rafinați care s-au îmbrăcat în haine frumoase şi sumare se distrează într-o atmosferă în care astfel de petrecăreți consacrați se distrează cel mai bine – ceva între bordel şi salon, minus străduințele sau riscurile fiecăruia dintre ele. Mâncarea este îmbelşugată: vinul şi şampania sunt scumpe, iluminarea este estompată şi măgulitoare, iar parfumul florilor de pe masă este învăluitor şi copleşitor; au loc câteva zbenguieli sexuale, atât vrute, cât şi nevrute („Ne distrăm", spune Don Juanul plin de el, inoportunat de cineva care îl vede impunând atențiile sale nedorite asupra unei femei); servitorii sunt eficienți şi zâmbesc, în speranța

unui bacşiş bun. Scaunele cedează, iar invitaţii se desfată profund de senzaţia că sunt aşezaţi. Sunt trataţii pentru toate cele cinci sensuri. Şi voioşie, volubilitate, măgulire şi adevărat interes erotic. Muzica mângâie şi întărâtă. Încă o dată, zeii plăcerii îşi primesc ceea ce li se cuvine.

Şi apare invitatul, această prezenţă ciudată, care nu este aici ca să se distreze. Vine ca să strice petrecerea şi ca să-l ducă în iad pe principalul chefliu. L-aţi văzut la cimitir, deasupra unui mausoleu din marmură. Fiind îmbătat de încredere în propriile sale puteri, şi puţin nervos văzându-te în cimitir, ai făcut o glumă faţă de prietenul tău. Apoi te-ai apropiat de el. L-ai invitat la petrecere. A fost o glumă morbidă. Şi acum este aici. Este cărunt, poate are barbă, are o voce adâncă şi un mers greoi, artritic, nu neapărat pentru că este bătrân, ci pentru că este ca de piatră; încheieturile lui nu se îndoaie când umblă. Un tată imens, din granit, ameninţător. Vine ca să pună în aplicare o judecată, o judecată pe care ai socotit-o demodată sau că nu ţi s-ar aplica ţie. Nu, nu poţi trăi pentru plăcere. Nu. Nu.

Întinde mâna şi te desfide să i-o strângi. Pământul de dedesubt bubuie, podeaua din încăperea în care sunt invitaţii se cască, încep să iasă flăcări...

Poate că visezi şi te trezeşti, sau, poate, că trăieşti acest lucru într-un mod mai modern.

Intră invitatul din piatră. Nu are de gând să te omoare, dar probabil este mai tânăr, chiar tânăr. Nu vine ca să se răzbune. Crede chiar că a dorit să meargă la o petrecere (nu poate fi un monument mereu) şi nu poate fi împotriva ideii de a se distra. Dar nu are ce face ca să nu fie el însuşi, ceea ce înseamnă să aducă cu el ideile superioare, modelele lui mai bune. El, invitatul de piatră, aminteşte de cei ce petreceau

pe seama existenței altora, un mod mai serios de a trăi. Şi aceasta, desigur, se va interfera cu plăcerile lor.

L-ai invitat, dar acum îți doreşti să n-o fi făcut, şi dacă nu eşti suficient de precaut, va strica petrecerea.

După ce s-a întâlnit câțiva din invitații tăi, începe să renunțe la petrecere. Prea repede, poate. Dar este obişnuit să se descurce în astfel de situații. Nu crede că petrecerea ta este chiar atât de distractivă. Nu se preface – nu se amestecă. Stă prin colțurile încăperii. Poate se uită la cărți sau atinge obiectele de artă. Nu rezonează cu petrecerea. Nici ea nu rezonează cu el. Are prea multe pe cap. Plictisit, se întreabă de ce a venit. Răspunsul său de acum: era curios. Îi place să încerce propriile sale diferențe. Se uită la ceas. Fiecare gest al lui este un reproş.

Tu, unul dintre oaspeți – sau, mai bine gazda – iluminezi această prezență încruntată. Încerci să fii încântător. El nu este încântat. Se scuză şi se duce să-şi ia ceva de băut. (Este indispus sau se pregăteşte să te învinuiască?) Se întoarce, sorbind dintr-un pahar cu apă. Tu te îndepărtezi, te întorci la ceilalți. Faci haz de el – este uşor să se facă haz de el. Ce încrezut! Ce egoist! Cât de pompos! Nu ştie să se distreze.

Luminează-te, oaspete de piatră!

Continuă să contrazică ceea ce i se spune, să arate clar că nu se amuză. Nu poate capta atenția ta cu adevărat. Treci repede de la un oaspete la altul. O petrecere nu este un *tęte-ŕ-tęte*. Se presupune că o petrecere are darul să reconcilieze participanții, să ascundă diferendele dintre ei. Însă el le scoate în evidență. Nu ştie oare nimic despre practica civilizatoare a ipocriziei?

Nu puteți avea amândoi dreptate. Faptul este că dacă are el dreptate, tu greşeşti. Viața ta este prezentată drept lipsită de profunzime, iar standardele tale drept oportuniste.

Vrea să-ți acapareze mintea. Nu-l vei lăsa. Îți spui că frivolitatea este un demers nobil. Acea petrecere este şi ea o lume ideală.

Mai devreme sau mai târziu pleacă. Îți strânge mâna. Te înfrigurează. Te retragi. Muzica este din nou mai tare. Ce uşurare. Îți place viața ta. Nu ai de gând să o schimbi. El este pretențios, arogant, agresiv, condescendent. Un monstru de egoism. Din păcate, este şi real.

*

Cu ocazia altei vizite, poetul i-a cerut Cavalerului să-i recomande unul dintre negustorii de lavă din Neapole, astfel încât să poată lua cu el o gamă respectabilă de specimene.

A călători înseamnă a face cumpărături. A călători înseamnă a jefui. Niciunul dintre cei care au venit aici nu a plecat fără o colecție oarecare, Neapole făcea colecționari amatori din toată lumea. A făcut colecționar şi din marchizul de Sade, care, fugind pentru a nu fi arestat în Franța, sosise aici cu unsprezece ani în urmă sub un pseudonim – deşi falsa sa identitate a fost dezvăluită de ministrul plenipotențiar francez şi a fost nevoit să se supună pentru a fi prezentat la curtea napolitană sub numele său adevărat, care ajunsese deja un nume rău famat. Când Sade a părăsit oraşul cinci luni mai târziu pentru a se reîntoarce în Franța, a trimis înainte două lăzi imense cu antichități şi curiozități.

Înainte de a pleca în Sicilia, poetul a mai făcut câteva vizite la muzeul regal de la Portici, pe care l-a proclamat alpha şi omega ale tuturor colecțiilor de antichități. A vizitat Paestum şi a mărturisit că l-au iritat coloanele dorice butucănoase. (După reîntoarcerea lui din Sicilia, cu ocazia unei a doua vizite, a fost capabil să le aprecieze.) Nu s-a întors

totuşi la Pompei şi Herculanaeum, pe care le vizitase curând după ce sosise şi nu îi plăcuseră. A preferat să observe mişcările crabilor lângă digul pe care se spărgeau valurile. Ce lucru splendid este ceva *care trăieşte*, scria el. Mai bine să se plimbe prin grădina de la Caserta de care era Cavalerul atât de mândru şi să se uite la boscheţii de trandafiri şi la copacii de camfor. Sunt un prieten al plantelor, a scris el. Şi a simţit cum îl cuprinde un val de sănătate şi de autoîncântare. Cât de încântat sunt să-mi continui micul meu studiu al vieţii sub toate formele ei diverse. La naiba cu moartea – acest munte hidos, aceste oraşe ale căror locuinţe înghesuite par să prevestească faptul că vor deveni morminte.

A scris scrisori suveranului său şi prietenilor săi de la Weimar. „Continui să privesc. Studiez tot timpul." Şi, din nou: „Nu mă veţi recunoaşte. De-abia mă recunosc eu însumi. De aceea am venit în Italia, pentru că am fost nevoit să-mi abandonez îndatoririle." Terminase versiunea finală a *Iphigeniei*, şi a adăugat două scene la mereu neterminatul său *Faust* în timpul şederii sale revelatorii din punct de vedere sexual de la Roma. Făcuse multe observaţii cu privire la plante şi la Palladio. Pentru a evita nostalgia după trecutul pierdut, a luat note despre comportamentul pitoresc al oamenilor obişnuiţi de pe stradă. Făcuse progrese cu desenul său. Nu era dezamăgit de el însuşi. Productivitatea era un alt semn al bunăstării sale.

Era important să nu apreciezi prea mult. Omul îşi ia asupra lui hotărârea de a pleca în lume şi să intre în strânsă interacţiune cu ea, îi scrise el unui prieten, şi trebuie să fie foarte atent să nu se lase atras în transă. Sau chiar să înnebunească.

Era gata să se întoarcă. Neapole era pentru aceia care trăiesc doar, scria el – gândindu-se la Cavaler. Frumos şi splendid aşa cum este, dar nu te poţi stabili aici. Dar aştept să mi-l

amintesc, scria el. Amintirea unor astfel de privelişti va da savoare unei vieţi întregi.

Oamenii au salvat fiecare bucăţică de hârtie pe care poetul a aşternut cuvinte. Reputaţia lui îl făcuse o antichitate curentă – pentru a fi colecţionată de admiratorii săi. Acest mare poet a cărui sete de ordine şi de seriozitate l-au făcut să trăiască ca oficialitate publică, în calitate de curtean, este deja unul dintre nemuritori. El acţiona în public, fiind o operă de artă în sine. Simţea un ecou de eternitate în fiecare rostire a sa. Fiecare experienţă era parte din educaţia lui, din autoperfecţionare. Nimic nu putea merge rău într-o viaţă trăită atât de fericit, de ambiţios, de imaginată.

Ceea ce agreăm ne face inactivi, însă contradicţia ne face productivi. Cuvinte ale poetului. Cuvinte de înţelepciune. O înţelepciune şi o marcă de fericire de care nu dispune Cavalerul şi de care nu va simţi niciodată nevoia.

*

Totul trebuie înţeles şi orice poate fi transformat – aceasta este viziunea modernă. Până şi proiectele alchimistului par acum plauzibile. Cavalerul nu încerca să înţeleagă mai mult decât înţelesese deja. Impulsul său de colecţionar nu încurajează setea de a înţelege sau de a transforma. Colecţionarea este o formă de unire. Colecţionarul confirmă. Adaugă. Învaţă. Notează.

Cavalerul a comandat o serie de douăsprezece *Atitudini* de la un artist german local. *Desene copiate cu acurateţe după Natura de la Neapole*, aşa erau intitulate. Dar ele nu transmiteau nimic, gândea Cavalerul, din puterea de seducţie a acestor realizări.

Şi a comandat cuiva să scrie note despre şi să deseneze atitudinile şi activităţile muntelui.

Scrupulos cum era, Cavalerul ar fi putut cu greu să fie un observator permanent. De câțiva ani, încă de la marea erupție din 1779, îl subvenționase pe un preot sihastru studios din Genova, care trăia singur și fără slujitori lângă piciorul muntelui, pentru ca să țină un jurnal în care să noteze tot ceea ce vedea. Părintele Piaggio nu își părăsea niciodată postul său de sihastru – un munte este solicitant pentru pustnici – trezindu-se dimineața și făcându-și observațiile, cu regularitate, ca și devoțiunile, la intervale fixe de câteva ori pe zi. De la fereastra căsuței sale avea o vedere perfectă. Umpluse deja patru volume manuscrise cu notații foarte lizibile cu privire la comportamentul muntelui, cu desene cursive în creion ale scurgerii, și răspândirii cursurilor de lavă, ale ondulării în sus și ale formelor avântate ale efuziunilor de fum ale craterului.

Multe dintre aceste note și desene aveau caracter repetitiv. Cum se putea altfel? Cine putea schimba muntele? Cavalerului i-a plăcut în mod deosebit o poveste pe care i-a spus-o preotul despre filozoful naturii care venise de la Praga la curte cu patruzeci de ani în urmă, când Carol de Bourbon, tatăl actualului rege, era încă pe tron, cu un plan detaliat pentru salvarea satelor din jurul Vezuviului împotriva primejdiei ce bântuia deasupra lor. Variile sale specialități, pe care le numea drept minerit, metalurgie și alchimie, îl conduseseră la studierea vulcanului timp de câțiva ani în laboratorul său din Praga. Acolo i-a conceput soluția. Însemna să reducă muntele la doar 304 metri deasupra nivelului mării și să se deschidă un canal strâmt din vârful umplut până la malul mării, astfel ca, în cazul în care muntele erupe din nou, ceea ce rămâne din focul său să fie concentrat și să curgă direct în mare.

„Considerând magnitudinea acestei sarcini, forța de muncă pe care o va cere nu va fi mare, a subliniat omul de la Praga. Dați-mi douăzeci și nouă de mii de oameni, Maiestate, a spus el, și în trei ani monstrul va fi decapitat."

Era omul de la Praga doar alt șarlatan? Posibil. Să i se permită oricum să încerce? Regele, căruia îi plăceau proiectele curajoase, și-a consultat miniștrii. Aceștia au fost înspăimântați de plan. Să schimbi forma muntelui, au declarat ei, ar fi un sacrilegiu. S-a citit o anatemă la catedrală de către cardinal.

Aceasta fiind o nouă epocă, cu noi gânduri, noi mașini – oamenii descopereau noi forme de nivelare, de proporționare bună – nu este surprinzător că proiectul fusese revizuit de curând de un inginer local, înarmat cu o tehnologie mai nouă, care și-a prezentat desenele pentru a fi inspectate de cuplul regal. Regina, care se considera patron al iluminismului, conștientă de nevoia unor reforme judicioase în politică și în manufactură, a înaintat propunerea spre a fi studiată de miniștri competenți și de savanți locali. Excludeți gândul sacrilegiului, i-a instruit ea; gândiți-vă doar la fezabilitate.

Răspunsul s-a întors: Da, este fezabil. Oare oamenii din vremurile antice, fără niciunul din minunatele noastre mijloacele moderne la dispoziția lor, n-au construit cu o precizie mai mare decât și-ar fi închipuit cineva că este posibil? Și să demontezi este mai ușor decât să construiești. Dacă o mașină umană de multe zeci de mii de lucrători a putut ridica acea minune, Marea Piramidă de la Giza, o mobilizare similară de energii și supunere de către un conducător vizionar ar putea realiza o altă minune, descreșterea Vezuviului. Dar modificarea formei, reducerea scării lui, nu va schimba natura muntelui. Nu va împiedica o erupție sau nu

va face mai uşoară canalizarea lui. Pericolul nu-l reprezenta muntele, ci ceea ce se afla sub piedestalul de pământ pe care era aşezat muntele, departe, dedesubt.

– Dar se poate face, a spus Regina, pe un ton iritat. Da, se poate face. Atunci o vom face, dacă decidem astfel. Departe cum erau de regii-zei ai anticei Mediterane, aceşti despoţi luminaţi pretindeau în continuare să domnească cu putere absolută consfinţită de un mandat divin. De fapt, autoritatea lor fusese în mod constant subminată prin ridiculizare de către Iluminism. De fapt, ei nu mai aveau nimic care să semene cu puterea absolută.

3

Era monstruos de frig în acea iarnă în întreaga peninsulă, de la Veneția, unde laguna a înghețat și putea fi traversată la picior, și se putea chiar patina pe ea, ca în acel tablou olandez, până la Neapole, a cărui iarnă a fost și mai aspră decât cea cunoscută cu șapte ani în urmă, când murise bietul Jack. Zăpada a stat săptămâni întregi pe străzile pavate cu lavă și a acoperit muntele. Grindina era tot atât de nimicitoare ca o ploaie de cenușă fierbinte. Livezile și grădinile s-au prăpădit, alături de cei mai puțin rezistenți din cei zeci de mii de săraci ai orașului, cărora le lipsea până și un acoperiș între ei și vântul înghețat. Printre cei bine adăpostiți, rigorile fără precedent ale anotimpului au stârnit o stare de anxietate. Desigur că astfel de anomalii nu erau fapte naturale. Erau embleme, echivalenți, vestitori ai unei catastrofe care avea să vie.

*

Ca un vânt, ca o furtună, ca un foc, ca un cutremur, ca o alunecare de noroi, ca un potop, ca o cădere de copac, un muget de torent, o spargere de banchiză, ca un val de reflux, ca scufundare a unui vapor, ca o explozie, ca un capac aruncat de aburi, ca un foc pustiitor, ca o năpastă ce se întinde, la un cer ce se întunecă, ca un pod ce se prăbușește, ca o gaură care se deschide. Ca un vulcan în erupție.

Desigur, mai mult decât simple acțiuni ale oamenilor;

să aleagă, să cedeze, să mintă, să înțeleagă, să aibă dreptate, să fie decepționați, să fie consecvenți, să fie vizionari, să fie nechibzuiți, să fie cruzi, să greșească, să fie originali, să le fie teamă...

*

În acea primăvară, Vezuviul a continuat să fie activ, aducând mai mulți călători în oraș ca să se minuneze, să-l schițeze, atunci când puteau să-l escaladeze, și să creeze o cerere din ce în ce mai mare de tablouri reprezentând stările vulcanului, pentru care, pentru a face față, artiștii pricepuți și furnizorii de imagini locali și-au mărit producția. Și pe la sfârșitul lui iulie, când se răspândeau știrile despre căderea Bastiliei, cererea de imagini ale vulcanului, ca element ce încununa un peisaj senin, a scăzut dramatic. Acum toată lumea își dorea o imagine a Vezuviului în erupție. Într-adevăr, un timp aproape nimeni nu mai picta vulcanul altfel. Atât pentru partizanii revoluției, cât și pentru clasa conducătoare oripilată din fiecare țară europeană, nicio imagine a ceea ce se întâmpla în Franța nu părea să echivaleze cu cea a unui vulcan în erupție – convulsie violentă, ridicare de jos a straturilor, și valuri de forță letală ce tulbură și schimbă permanent peisajul.

Ca și Vezuviul, Revoluția Franceză a fost un fenomen. Dar o erupție vulcanică este ceva peren. În timp ce Revoluția Franceză a fost percepută ca fără precedent, Vezuviul erupea de mult timp, erupe acum și va erupe din nou: continuitatea și caracterul repetitiv al naturii. A trata forța istoriei ca pe o forță a naturii era liniștitor și abătea atenția. Sugerează că deși acest lucru poate fi doar începutul, începutul unei ere de revoluții, va trece și asta.

Cavalerul şi cei pe care îi ştia nu păreau ameninţaţi direct. Statistic vorbind, majoritatea dezastrelor se întâmplă în altă parte, iar capacitatea noastră de a ne imagina tristeţea celor loviţi de dezastru este limitată. Deocamdată suntem în siguranţă şi, aşa cum se spune, viaţa (de obicei însemnând viaţa celor privilegiaţi) merge înainte. Suntem în siguranţă, deşi totul poate fi diferit după aceea.

Pentru a iubi vulcanii trebuia pusă revoluţia la locul ei. A trăi în proximitatea amintirii unui dezastru, a trăi printre ruine – Neapole, sau Berlin astăzi – înseamnă să fii liniştit că poţi supravieţui oricărui dezastru, chiar şi celui mai mare.

*

Iubita Cavalerului n-a încetat niciodată să-i scrie lui Charles. Îi scrisese ca să stăruie pe lângă el, să-i reproşeze, să-l denunţe, să-l ameninţe, să încerce să-i stârnească mila. Trei ani mai târziu, ea tot îi mai scria atât de des. Dacă Charles nu era iubitul ei, trebuia să fie prietenul ei. Atât de mare era capacitatea ei de a fi fidelă, încât înţelegea arareori când oamenii nu o plăceau sau se săturaseră de ea. Avea o astfel de aptitudine de a fi plăcută încât nu-şi imagina că Charles ar putea să nu întâmpine cu bucurie scrisorile ei, să nu fie încântat să ştie ce face, ca şi dragul lui unchi, pe care ea se străduia să-l facă fericit (nu asta a vrut Charles?) şi care era atât de drăguţ, de generos cu ea.

Ea scria despre faptul că îl însoţea pe Cavaler în ascensiunile pe munte şi că nu a văzut niciodată un spectacol atât de frumos, deşi compătimea luna, a cărei lumină părea palidă şi lunecoasă alături de imaginea vulcanului în erupţie (puţin a durat ca să îi şiroiască fântâna compasiunii ei), şi despre drumurile împreună cu el la excavaţiile de la Pompei, unde a jelit oamenii care pieriseră cu atâtea secole în urmă. Spre

deosebire de Catherine, căreia nu i-a plăcut niciodată ideea de a se urca pe Vezuviu şi nu o încântase să fie luată în anturajul soţului ei pentru a contempla oraşele moarte (cu toate că le vizitase cu William), ea era gata să facă totul, orice i-ar fi propus Cavalerul, şi părea să aibă o energie nelimitată. Dacă ar fi putut, dacă el i-ar fi permis, s-ar fi dus cu plăcere, cu bocanci în picioare şi înfăşurată în blănuri, la vânătorile de mistreţi cu Cavalerul (ea era o călăreaţă excelentă, însă el nu ştia). L-ar fi privit pe Rege cum stătea în picioare, înfundat până la brâu în măruntaiele însângerate, şi ar fi găsit vreun mod de a savura priveliştea oribilă, deşi nu era în niciun caz voaioristă – pătrunzând într-o experienţă personală nu prea mare a acestui gen de sălbăticie (cu toate că iubitul ei dinaintea lui Charles, tatăl fiicei ei, care o învăţase să călărească, fusese un moşier de ţară care măcelărea animale) sau în ceea ce afla din cărţi.

– Uimitor, da. Îndată ce am văzut... vreau să spun, este ca, este ca... Homer, putea să fi exclamat. Şi nu ar fi greşit prea mult.

Cavalerul o privea cu afecţiune în timp ce ea îşi extindea rolul de însoţitoare a lui, ca doamnă în curs de pregătire profesională. A învăţat întotdeauna foarte repede. Aşa a supravieţuit, aşa a triumfat.

Îşi lua, gândea el, amprenta lui, aşa cum rămâne pe lut amprenta degetului mare al sculptorului. Se adapta plină de viaţă, cu deosebită pricepere. Modul în care el trebuia să i se adapteze ei era neînsemnat. Trebuia să înăbuşe în prezenţa ei o parte din tendinţa lui firească de a face declaraţii ironice. Deşteaptă cum era, ea nu-l putea urmări în acest sens. Atât prin temperament, cât şi prin clasă, nu era sensibilă la ironie. Temperamentul ei nu avea în fond nimic melancolic în el,

melancolia fiind reversul ironiei; şi ea nu s-a născut pentru alt gen de snobism care se făleşte prin expresie indirectă. Ironia este reacția principală a gentlemanului englez expatriat față de aiureala, lipsa de rafinament ale localnicilor printre care se află el obligat să trăiască (chiar dacă este din proprie alegere). Ironia este un mod de a-ți arăta superioritatea fără a fi atât de prost crescut încât să te arăți indignat. Sau ofensat. Tânăra femeie nu avea niciun motiv de a se arăta ofensată atunci când era; sau să nu fie indignată, ceea ce era adesea – nu din cauza unor jigniri aduse ei (cu acestea era foarte indulgentă sau era uşor de împăcat), ci unei jigniri sau dispreț arătat altora.

Dacă era uneori snoabă, nu putea decât să se exprime direct. O, Doamne, cât de vulgari erau, va exclama ea, revenind de la o seară petrecută în vizită – Cavalerul o lua cu el peste tot, şi toți o primeau bine. „Nimeni nu este atât de bun, atât de deştept, atât de atrăgător ca tine”, îi spunea ea Cavalerului.

Şi nimeni, gândi Cavalerul, nu era atât de adaptabil ca ea.

Ca femeie, a devenit, ca şi Cavalerul, un mediator excelent. Sfera ei de activitate este cea revendicată de obicei de femei: să dea atenție sentimentelor, durerilor. Un alt talent dezvăluit: o rapiditate în a ghici ce alții gândeau, simțeau, aveau nevoie; ce voiau alții, voiau pentru ei, voiau ca ea să fie. Oricât de egocentrică ar putea fi, sentimentele ei cele mai previzibile erau admirația, loialitatea, mila... nu erau pasiunile unui narcisist. Durerea emoțională a oricui îi aducea lacrimi în ochi. A plâns asistând la spectacolul oferit în stradă de funeraliile unui copil, la mărturisirile care i s-au făcut la o petrecere de către un tânăr negustor de mătăsuri american, trimis în străinătate de către firma familiei pentru a se răzbuna

pe femeia care îl respinsese. Durerea fizică a oricui o făcea să se gândească că ar putea face ceva în această privință. A născocit un remediu popular galez pentru durerile de cap ale lui Valerio. Tăcerea cuiva o făcea să încerce să-l scoată pe taciturn din acea stare. A încercat să vorbească cu tânărul cu un singur ochi care este ghidul Cavalerului. O, bietul său ochi!

*

În 1790, după ce şi-a petrecut la Roma primul ei an post-Bastilia, itineranta Elisabeth Vigée-Lebrun a sosit pentru o şedere prelungită la Neapole, echipată inevitabil cu o prezentare a principalul patron din oraş al pictorilor, atât locali, cât şi străini, şi a cărei însoțitoare se întâmpla să fie o tânără care fusese cel mai renumit model al pictorilor din acea vreme. Vigée-Lebrun nu a întârziat să-i ceară Cavalerului să comande de la ea un portret al fermecătoarei mult descrise, şi Cavalerul şi-a dat consimțământul cu promptitudine, fiind de acord cu un onorariu substanțial. El poseda deja vreo douăsprezece portrete ale ei. Nu putea avea prea multe. Probabil nu s-a gândit la faptul că acesta va fi primul portret al ei executat de unul dintre puținii pictori profesionişti care era femeie.

Întrucât partenera Cavalerului era încă model, nu încă subiect, întrebarea era ce personaj din mitologie, literatură sau istorie antică va trebui să reprezinte. Vigée-Lebrun a decis, nu fără puțină malițiozitate, să o picteze ca Ariadna. Momentul ales a fost cel după ce Ariadna fusese părăsită în mod neceremonios de Tezeu, mult împotriva voinței ei, la Naxos. Deşi s-a întâmplat nu mult mai târziu, Ariadna arată oricum vreți, dar nu disperată. În prim-plan, înăuntrul unei peşteri, purtând o rochie lungă şi largă albă, acoperită în parte

de părul ei castaniu-roşcat, lung şi bogat, ce-i cădea buclat de la umeri în jos, peste burtă, până la genunchii ei rotofei, ea stă jos pe o carpetă din piele de leopard, sprijinindu-se de o stâncă, cu o mână la obraz, în timp ce în cealaltă strânge un pocal din alamă. Stă cu spatele la intrare, cu fața spre interiorul peşterii, ca şi cum atât spectatorul, a cărui privire o întâlneşte cu o candoare stupidă, cu ochii larg deschişi, cât şi sursa luminii strălucitoare care îi iradiază chipul, pieptul, brațele goale erau mult mai departe în interiorul peşterii. În spatele ei se întinde marea şi în depărtare, pe linia orizontului, este o bărcuță. Probabil este cea comandată de Tezeu, eroul a cărui viață o salvase şi care promisese să o ducă în patria sa şi să se căsătorească cu ea, dar care, în schimb, a părăsit-o la mijloc de drum şi a lăsat-o să moară pe această insulă pustie.

Da, trebuie să fie barca iubitului ei – cu vântul în pânze, după ce comisese fapta mişelească. Nu poate fi barca lui Dionysos, zeul plăcerii şi al vinului, care o va salva şi va face consoarta lui, asigurându-i astfel un destin mult mai glorios decât cel pe care ea îl crezuse cel mai bun posibil. Nefiind un simplu muritor, Dionysos nu are nevoie să vină cu barca. Poate pur şi simplu să zboare. Dar poate că a şi zburat înăuntru, şi el se află în spatele peşterii, pregătindu-se să facă dragoste cu Ariadna, iar ea l-a uitat deja pe Tezeu, care nu se află la vedere (şi deşi se simte uşurat că a scăpat de ea, are puține remuşcări, atâtea cât poate avea un ticălos care crede despre sine că este un gentleman), iar ea îşi băuse vinul pe care zeul i-l oferise pentru a i se mai usca ochii de lacrimi (Uită-l pe Tezeu! Dar am...), şi avea mâinile şi picioarele flexibile, în aşteptarea îmbrățişărilor lor.

Cel sedus era doar spectatorul, aici, în fundul peşterii, dat fiind că femeia reală seducea pe toată lumea, îşi îndrepta

zâmbetul emfatic superb şi luminos către toată lumea. Dar nu cu zâmbetul direct sugestiv din tablou. Ea este mai viguroasă, mai dornică să placă, mai puţin încrezătoare în sine. Niciodată, în toate portretele care i s-au făcut, nu a fost descrisă atât de evident în chip de curtezană. Descrierea neplăcută de către o femeie independentă ce supravieţuia în lumea cea mare graţie isteţimii şi talentelor ei a unei alte femei aflate în acelaşi joc primejdios. Dar aşa impudic cum era, portretul a fost un succes. Artista îşi cunoştea patronii. Trebuie să fi pus rămăşag că acel Cavaler (infatuat) şi tânăra femeie (înfumurată în mod inocent) nu vor vedea portretul aşa cum l-ar putea socoti alţii; ei îl vor vedea doar ca un alt tribut adus frumuseţii ei atotcuceritoare.

Printre numărul mare de roluri şi personaje pe care se considera potrivită să le interpreteze, avea o plăcere deosebită să portretizeze femei a căror destin era atât de deosebit de soarta ei fericită, precum Ariadna şi Medeea, prinţese care au sacrificat totul – trecut, familie, poziţie socială – pentru un iubit străin şi au fost apoi trădate. Nu le considera victime, ci persoane care erau nemăsurat de expresive: persoane tulburătoare şi eroice în intensitatea sentimentului lor, în cutezanţa şi buna-credinţă cu care se lăsau în voia unei singure emoţii.

Îşi lucra cu grijă *Atitudinile*, îmbunătăţea regia şi dramaturgia. Nu mai era nevoie ca însuşi Cavalerul să stea în preajmă, ţinând o lumânare. Era luminată de două lumânări groase, plasate de-o parte şi de alta în spatele unor cortine. Uneori folosea atât decoruri umane, cât şi fizice. Contesa de *** – o altă refugiată care a plecat pentru a scăpa de evenimentele înspăimântătoare de la Paris şi care se instalase la Neapole, lângă curtea cârmuită de sora reginei franceze, în

aşteptarea pedepsirii prompte a revoluţionarilor nelegiuiţi şi a restaurării în puterile lor depline, divine a slăvitelor lor maiestăţi Ludovic al XVI-lea şi Maria Antoaneta – avea o fiică, o copilă bolnăvicioasă şi deşteaptă, de şapte sau opt ani, cam de aceeaşi vârstă cu fiica pe care iubita Cavalerului nu o văzuse de peste patru ani (şi mica sumă plătită acum de Charles pentru pensiunea ei, la îndrumarea Cavalerului, din beneficiile obţinute de la moşia din Ţara Galilor) şi care, îşi închipuia ea, se asemăna cu fiica ei, sau cu felul în care trebuia să arate acum fiica ei (sărman copil abandonat!). Plângea gândindu-se la fata ei şi a recrutat-o pe fiica acelei contese în *Atitudini*. În faţa musafirilor Cavalerului, ea a creat trei tablouri vivante cu fetiţa. Acestea s-au înlănţuit într-o succesiune de lumină stroboscopică, pentru că nu avea nevoie nici de cea mai mică pauză asigurată de acoperirea ei între o *Atitudine* şi următoarea.

Primul subiect a fost răpirea Sabinelor, emoţia a fost teroarea şi momentul a fost capturarea în plină fugă a unei matroane romane, care încerca în zadar să scape cu copilaşul ei strâns la piept. Pregătise pentru acest subiect copila încrezătoare, nervoasă, arătându-i imagini din cărţile Cavalerului. Dar cele două subiecte următoare au fost improvizaţii inspirate. Cu o singură mişcare, ea a împins trupul copilei la podea şi a tras-o de braţele ei mici în sus, strângându-şi mâinile în rugă, făcu un pas înapoi, o apucă de păr şi apăsă pumnalul pe gâtul ei. Aplauze şi „Bravo, Medeea!”. Apoi căzu în genunchi, învăluind cu tot trupul ei fetiţa înlemnită, gata să leşine, corpul ei contorsionat de un suspin îngheţat tăcut, şi a primit consacrarea prin strigătele „Trăiască Niobe!”.

Era mai mult decât actorie, gândi Cavalerul, uitându-se la oaspeţii săi. Şi din nou a fost impresionat de cât de extra-

ordinare erau forța imaginației, a simpatiei, față de emoții pe care nu a avut cum să le cunoască, și a savurat urările ca și cum ar fi fost pentru el însuși. Ce creatură uimitoare era ea!

*

Era începutul unei ere a revoluțiilor, era începutul unei ere a exagerării.

Tânăra devenea tot ceea ce dorea el să fie. Cavalerului i-a trecut prin minte că ar putea considera că ceea ce s-a întâmplat până acum era de neconceput – ca el să devină lucrul pe care ea îl dorea să fie – deşi ea a avut buna-cuviință să nu menționeze acest lucru niciodată.

Ce putea să dorească mai mult decât să posede în toamna vieții lui această creatură adorabilă şi iubitoare?

Uită-te cum câştigă toată lumea de partea ei!

O petrecere mică, doar cincizeci de oaspeți, în onoarea Ducelui de ***. Consoarta Cavalerului prezida pe partea ei masa lungă. Purta o tunică lungă grecească, un chiton, pe care Cavalerul o comandase pentru ea, după tunica purtată de Elena din Troia, pe unul dintre vasele lui. În timp ce ea se îmbrăca, doamna Cadogan nu i-a permis lui să intre. Şi când a apărut, Cavalerul a fost copleşit. Arăta tot atât de frumoasă ca întotdeauna – mai putea spune cineva mai mult?

La dreapta ei era rubicondul, parfumatul Prinț ***, un seducător local notoriu; la stânga ei, Contele ***, o persoană plictisitoare locală notorie. Ea avea uluitorul talent de a plăcea, aplecându-şi fața drăgălaşă când spre unul, când spre altul. Ea l-a sedus pe seducător, vorbindu-i despre farmecele soției lui, şi cu atâta ingenuitate şi fervoare încât până şi el a început să se gândească cu drag la această femeie atât de

ignorată, devenind mai interesat de isteţimea partenerei lui de petrecere decât de pieptul ei alb ca zăpada. L-a subjugat şi pe plicticos, cu mai puţină greutate, ascultându-l cum îi dădea zor despre triumfurile sale sociale obţinute cu ocazia unei călătorii recente la Paris, şi despre cum cunoscuse un avocat pe care îl chema Danton şi un jurnalist Marat şi, deşi nu era nimerit aici să spui aşa ceva, a găsit că revoluţionarii nu erau căpcăunii şi ucigaşii de regi la care se aşteptase, ci oameni de bun-simţ, care voiau doar să introducă o parte din reformele atât de necesare, precum cele ce puteau fi efectuate sub o monarhie constituţională. „Da, a spus ea. Da. Înţeleg. Şi apoi? Şi ce aţi spus? Ooo. Ce răspuns inteligent."

Râdea tare şi ridica paharul în cinstea unuia, apoi a altuia. Cavalerul îi asculta glasul, savura strălucirea ochilor ei. Din când în când, ea se uita la el, îi primea mişcarea aprobatoare din cap. Indiferent cât de ocupată era cu alţii – şi nimeni nu asculta cu mai multă înflăcărare ca ea – el simţea că ea nu înceta niciodată să fie conştientă de existenţa *lui*, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Fac toate acestea pentru tine, ca să fii mândru de mine." Ce altceva mai putea să ceară un Pygmalion?

Acum contele o plictisea pe femeia din stânga lui, Prinţesa***, cu ideile lui despre harababura din Franţa: că revoluţionarii erau orice dar nu nişte aiuriţi şi că se vor retrage de pe marginea prăpastiei, veţi vedea, nu aveau niciun interes să arunce ţara în haos sau să perturbe relaţiile Franţei cu alte puteri din Europa etc., etc.; şi în timp ce prinţesa era încă la jumătatea răspunsului ei vag aprobator, bărbatul din stânga ei, Sir***, care ascultase cuvintele contelui şi tocmai îşi dăduse seama de înţelesul lor, a întrerupt-o impetuos şi, vorbind pe lângă capul prinţesei, de fapt deasupra capului ei, ca şi

când ea nici nu exista, aşa cum va face adesea un bărbat când interesul său este aţâţat de ceea ce tocmai a spus un alt bărbat, l-a denunţat pe conte numindu-l un afurisit de republican şi un subversiv, şi a vărsat vinul din paharul său, apoi a făcut ca întreaga masă să se oprească din discuţie. Cavalerul a mediat conflictul cu afabilitatea lui pacificatoare, iar consoarta Cavalerului s-a arătat de acord cu ceea ce spusese Sir*** despre pericolele situaţiei din Franţa (opusul celor spuse de Contele ***). Însă a rostit acele cuvinte cu atâta căldură sufletească şi inocenţă, încât plicticosul conte nu s-a simţit trădat; într-adevăr, fiecare bărbat a simţit că tânăra şi drăgălaşa, isteaţa pereche a Cavalerului era de acord cu el asupra acestui subiect enervant. Cât de cuceritoare erau abilităţile ei sociale – în ciuda, nu, datorită trăsăturii de neşters a banalităţii, gândi fermecat Cavalerul. Era caldă, mărinimoasă. El nu putea trăi în afara înfloririi zâmbetului ei. Îndreptă surâsul lui către ea în timp ce se stingea zarva provocată de afurisitele evenimente din Franţa, iar ea se întoarse brusc către el, cu obrajii îmbujoraţi, bucurându-se de aprobarea lui, şi ridicând paharul cu vin roşu către el, îi trimise o sărutare, apoi bău tot vinul din pahar dintr-o sorbitură.

Când persoana potrivită face un lucru nepotrivit, lucrul este potrivit. Şi aşa era ea, conchise el (îmbujorat de bucurie, nu avea nevoie de vin), în cel mai înalt grad, surprinzător, inepuizabil de potrivită pentru el.

Revenise acum să-l amuze pe Prinţul ***, care, în lipsă de orice opinii despre evenimentele din Franţa, se bosumflase, şi căruia se pare că îi promisese să-i povestească ce se întâmplase atunci când a sosit cu patru ani în urmă la Neapole, cu draga ei mamă, pe când era o simplă fetiţă, cum spunea ea, necunoscând căile lumii, înainte ca dragul ei prieten şi

protector să o fi luat sub aripa lui, dar ştiind suficient pentru a se îndrăgosti imediat de oraş – o poveste despre o dramă oribilă care avusese loc la câteva săptămâni după sosirea ei.

– Dar, n-o să vă vină să credeți, spuse ea.

– Ce, dragă doamnă Hart, spuse o englezoaică aflată în vizită în Italia şi care şedea vizavi de ea.

– Optsprezece ucigaşi care se instalaseră în curte...

– Câți?

– Optsprezece!

Apoi, ea se apucă să povestească cum o bandă de bandiți, urmărită de soldații municipali, năvăliseră în curte şi capturaseră doi slujitori, un tânăr rândaş şi un paj care era unul dintre muzicienii casei şi, amenințând că le vor tăia gâturile ostatecilor, se baricadaseră în aripa de est a curții. Soldații au vrut să-i atace şi să-i ia, dar Cavalerul refuzase să le dea permisiunea să intre, dorind să evite măcelul care părea inevitabil şi era preocupat în mod special să salveze viața rândaşului şi a violonistului, care zăceau legați cu mâinile la spate într-un colț. Îşi ridicaseră tabăra acolo de o săptămână întreagă...

– O săptămână?

– Da! Şi au aprins focuri şi cântau, şi strigau, şi beau, şi comiteau lucruri indecente unul cu altul, pe care, din păcate, ea a fost nevoită să le vadă de la o fereastră, pentru că ele, ea şi draga ei mamă, şi Cavalerul, şi toți oamenii din casă, au fost şi ei prizonieri, neputând să părăsească conacul, aveau desigur de mâncat şi de băut din plin, şi ea îşi primea lecțiile şi Cavalerul îşi avea cărțile şi studiile sale, dar stăteau mult la ferestre uitându-se jos la cei optsprezece ucigaşi care începuseră să se certe între ei, deşi trebuia să țină ferestrele închise din cauza mirosurilor înspăimântătoare – vă puteți

imagina sursa, adăugă ea fără să fie nevoie – pentru că dragul ei Cavaler milos insistase să li se ducă de mâncare în curte de două ori pe zi, dimineața și seara, pe de-o parte pentru a le câștiga încrederea, iar pe de alta pentru că nu-i putea lăsa pe bietul Luca, care avea doar cincisprezece ani, și pe Franco, violonistul, să moară de foame, și ce să mai spun de mirosurile urâte și strigătele frenetice și cântecele insolente ale ucigașilor certăreți și agitația soldaților campați afară, care nu prea aveau ce face decât să bea și să se certe, și toate astea au continuat până într-a șasea zi – era ziua a șasea, ea se uită către Cavaler, cerându-i să o ajute cel puțin în privința acestui mic amănunt din povestea ei, confirmând prin aceasta că era și povestea lui, că împărtășiseră împreună această aventură îngrozitoare; și el a spus, surâzând galant, a șaptea zi, de fapt; ah, a șaptea zi, strigă ea triumfătoare – și în a șaptea zi Cavalerul a reușit să-l convingă pe șeful bărbos al bandei de ucigași să-i predea pe cei doi ostateci (amândoi cenușii de groază și plini de păduchi) nevătămați, și dat fiind că situația lor era fără speranță, în cele din urmă vor trebui să se predea, și dacă nu o vor face acum își vor pecetlui cea mai rea soartă, iar el, ambasadorul englez, a promis că el va vorbi cu soldații și le va spune să nu-i bată și după aceea va cere Regelui să le acorde cât de multă clemență era posibilă, dacă ei vor ceda. Și, conchise ea, au cedat.

– Sunt încredințată că toate brutele au fost executate, spuse doamna de pe partea cealaltă a mesei. Așa cum meritau.

– Nici vorbă, spuse Cavalerul. Regele este un om bun la inimă și foarte înclinat să facă acte de clemență, mai ales față de oamenii din pătura de jos.

– Ce poveste uluitoare, spuse cineva.

– Și absolut adevărată, exclamă ea.

Şi aşa a şi fost, reflectă Cavalerul, cu excepţia faptului că i s-a întâmplat cu un sfert de secol în urmă, lui şi Catherinei, curând după ce au sosit pentru ca el să-şi ia postul în primire şi oraşul, în care de-abia se sfârşise foametea, era încă într-o stare de semi-anarhie: o poveste pe care i-a spus-o fetei şi pe care ea o relata acum ca şi cum i se întâmplase ei. Desigur, stânjenit cum era în timp ce o asculta povestind, brodând aşa frumos povestea, nu a fost niciodată tentat de a o întrerupe şi de a o corecta, spunându-i „Nu, când s-a întâmplat aceasta tu nu erai aici cu mine." Nu erai nici măcar născută. Şi cum a terminat, stânjeneala a fost urmată de o teamă ca nu cumva născocirea ei să fie demascată de cineva de la masă, care şi-ar fi amintit vag de acest incident întâmplat cu mult timp în urmă, iar ea va fi umilită şi vor arăta amândoi ca nişte proşti. Dar când a văzut că nu era nimeni care să fi ştiut povestea, teama lui s-a potolit, iar ceea ce a simţit a fost un acces de deziluzie, pentru că descoperise că iubita lui era o lăudăroasă vulgară şi o mincinoasă. Şi acest sentiment a fost urmat de altul foarte diferit, mai plin de compasiune: pentru că atunci s-a simţi alarmat, temându-se pentru judecata ei, întrebându-se dacă aceasta nu însemna că nu reuşea să facă diferenţa între o poveste pe care o auzise şi o experienţă de-a ei. Şi atunci s-a simţit necăjit şi puţin trist, luând minciuna drept dovadă a lipsei ei de maturitate, nu, drept dovadă a nesiguranţei ei, presupunând că şi-a asumat povestea lui pentru că simţea că nu avea suficiente povestiri interesante din propria ei viaţă de relatat, cel puţin povestiri ce puteau fi relatate în public. Şi, în sfârşit, nu s-a simţit nici stânjenit, nici necăjit... ci mişcat, extraordinar de vesel mişcat de acest semn a cât de mult din el simţea ea, până la o predare totală a scumpei ei persoane în grija şi tutela lui într-atât încât nu mai ştia unde înceta ea şi unde începea el. Părea ca un act de iubire.

*

Ca şi Ariadna, iubita Cavalerului avea să aibă un destin mai glorios decât crezuse. Vigée-Lebrun avea mai multă dreptate decât ştia că are – ceea ce nu face mai amabilă intenţia din spatele portretului.

Să nu ai încredere niciodată într-un artist. Toţi sunt diferiţi de ceea ce par – chiar şi cei mai conformişti, care trăiesc ei înşişi ca nişte curteni. Vigée-Lebrun l-a flatat pe Cavaler, a acceptat multe favoruri de la el, a obţinut comenzi de portrete de la alţi notabili locali şi un considerabil succes social, în foarte mare parte mulţumită patronajului şi ospitalităţii lui. Era invitată frecvent la palatul din oraş şi în iulie şi august a fost adesea invitată să participe la o mică petrecere ce a avut loc la căsuţa cu trei camere de deasupra plajei la Posillipo, unde Cavalerul şi iubita lui petreceau orele cele mai călduroase ale zilei, revenind acasă doar după ce prima briză apărea după-amiaza târziu. A flatat-o pe Frumoasa, care, credulă ca întotdeauna, a crezut că pictoriţa era prietena ei. Să nu ai încredere niciodată într-un artist.

Dar să nu ai încredere nici într-un patron. În anul următor, Cavalerul a călătorit înapoi în Anglia – era a patra permisie acasă de la sosirea lui la Neapole cu Catherine cu douăzeci şi şapte de ani în urmă. Fusese o perioadă grea pentru noi achiziţii; cheltuielile lui creşteau; nu avea mari comori de vândut; doar câteva statui „restaurate" (adică umplute zdravăn), o varietate de armuri, candelabre, amulete falice, monede de provenienţă dubioasă, şi două tablouri presupus pictate de Raphael şi de Guercino. Mai era şi un alt articol în cargoul Cavalerului. Se pare că în timpul unei după-amiezi fierbinţi de vară petrecute în căsuţa de la Posillipo, Vigée-Lebrun schiţase în cărbune în mod impulsiv două capete mici

pe una dintre uşi. Dar din partea artistei. Dar pe care Cavalerul nu a avut niciun motiv să-l valorifice şi să scoată un profit – aşa cum ea avea să se plângă în memoriile ei mulţi ani mai târziu – pentru că a pus să se taie cu fierăstrăul suprafaţa uşii şi a dus-o în Anglia pentru a o vinde.

*

Cavalerul era pe cale să facă un lucru scandalos, inimaginabil. Zâmbetul fratelui său de sânge regal, atunci când Cavalerul a făcut aluzie la posibilitatea unei căsătorii, a fost cea mai bună permisiune tacită; ştia că fiica doamnei Cadogan nu va fi putea niciodată să fie prezentată la curte ca soţia lui. Înainte de a părăsi oraşul Neapole, a petrecut totuşi un moment privat cu Regina, care l-a asigurat că la curtea Regatului celor Două Sicilii nu va exista niciun obstacol care să împiedice primirea acestei tinere încântătoare pe care ea, Regina, o îndrăgea deja atât de mult, îndată ce va deveni soţie legitimă; şi astfel nu exista niciun motiv pentru care să nu o facă pe ea, şi pe el, fericită.

Desigur că Charles, care nu s-a căsătorit în ciuda tuturor eforturilor sale (şi nu se va căsători), va înţelege. În ceea ce priveşte rudele şi prietenii care ar putea râde pe la spate de bătrân (avea şaizeci şi unu de ani) că îşi dădea numele unei frumuseţi notorii de cea mai umilă origine – să se ducă la naiba. Fusese un sibarit raţional destul de multă vreme. Prea multă vreme.

Catherine, care l-a înţeles atât de bine, l-ar recunoaşte acum? Nu.

La început nu spusese nimănui despre intenţia sa, cu excepţia lui Charles, deşi surorile şi fratele său mai mare şi toţi prietenii lui ajunseseră între ei la concluzia că acest

dezastru era inevitabil. Au stat la un hotel. Doamna Cadogan a plecat să-şi viziteze rudele. Apoi Charles şi tânăra femeie au plecat în Ţara Galilor, unde Cavalerul s-a consultat cu administratorul moşiei şi s-a uitat peste socoteli. Ea se uita la Charles cu solicitudine maternă şi punea zilnic flori pe mormântul Catherinei. În cea de-a treia săptămână a şederii lor, a cerut să plece să o viziteze pe fiica ei la Manchester, pe care nu o văzuse de atâţia ani. Şi i-au cerut Cavalerului nişte bani pe care să-i dea familiei care avea grijă de fată şi alte sume mici pentru un văr şi un unchi suferind şi o mătuşă din satul în care se născuse ea. A ţinut permanent contact cu rudele ei şi le-a trimis daruri de la Neapole; şi Cavalerul a fost îndatoritor şi nu avea să se gândească să o refuze, în ciuda grijilor sale financiare. Aşa, ea a plecat... şi a plâns, şi s-a îndrăgostit de fiica ei, şi a plâns din nou când a trebuit să o părăsească. Visa să o aducă pe fată la Neapole; nimic nu ar fi putut să o facă mai fericită. Dar nu îndrăznea să-i ceară acest lucru Cavalerului, cu toate că era prea puţin probabil ca el să-i refuze ceva; ştia că îl va stânjeni (nimeni nu va crede că ea mai fusese măritată înainte) şi ştia, de asemenea, că dacă acea copilă ar fi acolo, ea o va iubi din ce în ce mai mult şi poate că îl va iubi pe Cavaler mai puţin. Era suficient de vicleană să ştie că succesul ei pe lângă el impunea ca el să se bucure de atenţia ei neîmpărţită.

Astfel copila trebuie (a fost) sacrificată.

Şi pentru aceasta, tânăra femeie nu s-a iertat niciodată; şi, poate, nici Cavalerul.

Era vară acum şi s-au reîntors la Londra. Cavalerul a hotărât să-i facă o vizită de o săptămână plăpândului şi vârstnicului Walpole, temându-se că l-ar putea vedea pentru ultima oară, şi să-i arate iubitei sale castelul pseudo-medieval al

prietenului său, Strawberry Hill, iar ea s-a extaziat în fața vitraliilor, iar în lumina filtrată, estompată, a interpretat pentru gazda lor plină de admirație o scenă din *Nina* de Paisiello. Întorşi în oraş, îi aştepta o scrisoare către tânăra femeie în care i se oferea un angajament la Opera din Londra pentru suma de două mii de lire sterline pe an.

– Spune-i lui Gallini că te-ai angajat deja pe viață, spuse Cavalerul zâmbind, amuzat să se audă rostind ceva atât de inutil şi de încântător.

În viața lor londoneză au avut loc întâlniri la Academia Regală de Ştiințe Naturale şi la Societatea Diletanților la care a participat Cavalerul, rezistând să nu se ducă şi la câteva licitații de tablouri. Iar tânăra femeie s-a dus să petreacă ceva timp cu vechiul ei prieten, domnul Romney, pentru a-i povesti viața ei glorioasă din Neapole; el o asculta solemn şi îi făcea portretul în timp ce vorbeau; îi va mai fi model încă o dată pentru un tablou al Ioanei d'Arc, atâta timp cât situația ei o mai permitea. L-a rugat apoi să-i transmită domnului Hayley complimente din partea ei şi să-i spună că lucrarea lui despre autocontrol fusese lectura ei de căpătâi, că devenise cu adevărat senină, şi uitați-vă acum la ea, era o adevărată doamnă, putea vorbi în italiană şi în franceză, putea cânta, şi toată lumea o plăcea, iar Regele Neapoletan flirta cu ea şi îi strângea mâinile, dar nu voia să-i facă niciun rău, însă Regina, o, Regina, care era o femeie minunată, şi o mamă minunată, care tocmai născuse pe cel de-al paisprezecelea copil, deşi unii dintre ei muriseră – vai, Regele nu voia să o lase în pace, spuse ea, era bărbat, aşa că nu avea prea mult autocontrol, şi îşi făcea de cap şi cu tinerele țărănci angajate la fabrica regală de mătase de pe domeniul palatului său de la Caserta, despre care se spunea că ar fi haremul lui privat –

această dragă Regină devenise o adevărată prietenă a ei – ea urca pe scările din spate ale palatului, pentru că desigur ea nu putea fi oficial primită, se bâlbâi ea, până când, se corectă ea – ceea ce voia să spună era că ea şi Regina deveniseră prietene adevărate şi că avea o viaţă minunată, că îi părea puţin rău de Charles, care nu reuşise să se însoare cu moştenitoarea aceea şi era singur-singurel, şi nu era bine pentru un bărbat să fie singur, cu toate că Charles îşi mai avea locul în Parlament şi deţinea colecţia sa de pietre şi administrarea moşiei Cavalerului aşa că avea o ocupaţie, şi dat fiind că trebuia să aibă probleme financiare, ea avea de gând să-l roage pe Cavaler să-l ajute cu un dar sau cu un mic împrumut care ar putea...

Şi Romney, ocupat cu desenarea pletelor ei luminoase castanii-roşcate, a privit în sus. A început să-i povestească despre călătoria lui de anul trecut la Paris, unde a întâlnit un pictor virtuos numit David, care şi-a pus arta în serviciul revoluţiei (el, Romney, făcuse recent un portret al unui domn Thomas Paine, care era unul dintre simpatizanţii revoluţiei), şi că trebuie să-i mărturisească vechii lui prietene, încrezător în discreţia ei, că a fost foarte impresionat de revoluţionari şi de ideile lor. De pildă, explică Romney, revoluţia doreşte să facă moştenirea divizibilă şi divorţul posibil şi sclavia nelegitimă, toate aceste reforme despre care orice persoană cu mintea la cap va fi de acord că sunt depăşite de mult. Iar tânăra femeie, care avea să fie corectă, dacă tot ceea ce-i lipsea dreptăţii era generozitatea, a fost imediat de părerea lui. De ce, într-adevăr, primii fii născuţi trebuiau să moştenească totul (condamnându-i pe fiii mai mici, precum Charles şi Cavalerul, la motive de nelinişte în privinţa banilor), şi de ce oameni care se fac unii pe alţii nefericiţi să nu fie în stare

să devină fericiți cu altcineva în mod legal și da, ce putea fi mai înfiorător decât sclavia: auzise de ororile sclaviei, de pildă în Jamaica, al cărei comerț abominabil făcuse din unul dintre verii Cavalerului, proprietar al majorității plantațiilor de zahăr din Jamaica, omul cel mai bogat din Anglia. Cu toate acestea nu avea cum să fie de acord. Și în afară de dreptatea ideilor revoluționarilor, așa cum i le-a explicat Romney (nu le auzise niciodată explicate în felul acesta), ardoarea cu care vorbea el despre revoluție și despre flacăra purificatoare a libertății care va arde lemnul putrezit al vechii societăți au făcut să-i salte inima în piept – ardoarea o inspira întotdeauna – și tot ceea ce spunea Romney era atât de convingător și atât de frumos încât nu era aproape niciun dubiu că dacă ar fi stat la Londra, iubita Cavalerului ar fi fost de asemenea o simpatizantă revoluționară secretă, cel puțin pentru un timp.

În septembrie, a început să pozeze pentru un portret oficial al lui Romney, ce urma să fie intitulat Ambasadoarea – era pentru prima oară că era pictată în sfârșit ca ea însăși, nemaifiind model, ci subiect. În fundal este un Vezuviu întunecat, în flăcări – semnificând Neapole, unde viitorul soț era agent diplomatic; semnificându-l și pe Cavaler. Și pentru a ratifica tabloul, a treia zi după ce au început ședințele, a avut loc o ceremonie de căsătorie la mica biserică exclusivă Sf. Marylebone, în prezența a cinci rude și prieteni ai Cavalerului și doamna Cadogan. Când a sosit Charles, mai palid ca de obicei, a luat loc în rândul al treilea al bisericii. Mama lui, sora preferată a Cavalerului, refuzase să participe. Aceasta nu era o căsătorie pentru Anglia – Cavalerul nu putea să nu vadă zâmbetele condescendente – ci pentru cealaltă, a doua viață a sa, atât cât i-a mai rămas de trăit (încă

doisprezece ani, dacă dădea crezare profeţiilor ghicitoarei), în Neapole. Chiar şi Frumoasa, care era încântată să placă şi credea că de obicei reuşea, nu se putea amăgi să creadă că rudele Cavalerului nu dezaprobau căsătoria, oricât de fericit era cu ea. Singura rudă care părea să o placă era extraordinar de bogatul văr despre care Cavalerul îi spusese că este foarte excentric şi, ca rezultat al excentricităţilor lui (despre care Cavalerul promisese că i le va descrie altădată), era el însuşi ocolit de restul familiei şi era nedorit la curte: şi aşa, a explicat Cavalerul, cu toate că fusese un mare admirator al dragii lui Catherine, era poate un aliat firesc a căsătoriei lor, unul dintre puţinii. Pentru că avea câţiva prieteni, Walpole, de pildă, şi tânărul său văr, care ştia ce însemna să sfidezi convenienţa în interesul fericirii, şi aceştia nu vor socoti scandalos faptul că prietenul lor Cavalerul îşi căuta fericirea cu ea.

La recepţia ce a urmat ceremoniei, acest văr, un tânăr nu mult mai mare decât ea, a fost deosebit de amabil, luându-i mâinile într-ale lui şi uitându-se în ochii ei – avea un păr frumos, ondulat şi o gură cărnoasă – i-a spus cu glasul lui ciudat că era încântat că aude că ea îl făcuse fericit pe Cavaler şi că în această viaţă era important să-ţi urmezi visele. Iar mireasa Cavalerului i-a spus politicos, puţin timid, că spera să viziteze din nou Neapole, unde ea va avea plăcerea să-l primească în vizită şi să-l cunoască mai bine. Şi desigur ea i-a adresat o invitaţie lui Charles, şi a fost sinceră, cine ştie când avea să-l mai revadă.

– Acum îţi poţi ţine promisiunea, i-a spus ea pe un ton zburdalnic, să vii la Neapole.

A doua zi, în ajunul plecării lor, ea a obţinut o promisiune din partea câtorva prieteni ai Cavalerului că vor veni să-i viziteze. S-a simţit puţin agitată la ideea că se întorcea. Părea

ciudat să fie aceeaşi persoană ca cea care plecase în străinătate pentru prima oară, trimisă într-o ţară îndepărtată ca să-l viziteze pe unchiul iubitului ei, o fată inocentă, deja (fapt neştiut de ea) trădată, şi acum o femeie care avea tot ceea o femeie îşi putea dori: un soţ distins, o viaţă, lumea. „O, vino te rog să vezi cum e!"

Îndată ce au traversat Canalul, cele mai multe din aceste sentimente londoneze au pierit: dorinţa de a include pe toată lumea în fericirea ei, în triumful ei – şi simpatiile prorepublicane ce înmugureau şi pe care i le inspirase domnul Romney, asta pentru că în timpul opririi lor la Paris a avut neaşteptata onoare de a-i fi prezentată Mariei Antoaneta şi i s-a încredinţat de către regină o scrisoare pentru regala ei soră. O reconversie instantanee la cauza monarhiei de peste tot, şi astfel soţia Cavalerului a dus scrisoarea Reginei ei.

*

1793. Se întorseseră de un an. Cavalerul era din ce în ce mai fericit.

Nu că nu fusese fericit înainte. Nu că nu fusese aproape întotdeauna fericit. Dar stăpânirea de către Cavaler a mulţumirii depinsese de capacitatea lui de a putea să ia distanţa potrivită de sine şi de pasiunile sale. Fericirea lui avusese conştienţa unei privelişti observate în vârful unui munte, şi contrastele deliberate ale uneia dintre acele picturi ale unei scene, observate dintr-un unghi înalt, în care unii oameni însămânţează şi lucrează pământul, alţii duc recolta la piaţă, alţii se îmbată în piaţeta satului, copiii se joacă, iubiţii se giugiulesc...

Desigur că a cunoscut fericirea! Dar fericirea lui a fost compusă din bucăţele mici, precum un portret în mozaic care

nu se vede pe de-a-ntregul până când nu te dai un pas înapoi. Acum putea să stea cât de aproape dorea şi să vadă atât micile fragmente şi chipul mare fermecător. Avea în continuare aceleaşi gusturi, îi plăcea să citească, să pescuiască, să cânte la violoncel, să se urce pe munte, să examineze specimene marine, să aibă o conversaţie elevată, să se uite la o femeie drăguţă, să dobândească un nou tablou – lumea era un teatru al desăvârşirii. Dar acum avea în centru o persoană, care o unifica. Alegerea inimii sale era tot atât de afectuoasă ca întotdeauna – carnea ei caldă lângă a lui, ea se desăvârşea. Şi era interesată de totul. Îl însoţea la noile excavaţii de la Paestum (a fost total de acord cu discreditarea de către el a coloanelor dorice, primitive, brutale de la Templul lui Neptun), studia botanica pentru a-l putea ajuta în privinţa terminării grădinii englezeşti de la Caserta, adora viaţa de la curte, părea fascinată de vasele lui şi de colecţiile lui de pietre. El nu avea decât să întindă mâna după ceva şi era a lui.

El a cedat cu recunoştinţă experienţei de saţietate. Inevitabil, o parte din zelul său de colecţionar a început să pălească. Nu mai era obsedat să vâneze, ci avea bucuria completă de a poseda. Nu simţea mai puţină plăcere când se uita la lucrurile pe care le poseda, când le arăta altora şi când vedea admiraţia şi invidia din privirea lor. Însă nevoia de a-şi întregi colecţia se diminuase. Interesul financiar mai curând decât dorinţa era cel care îl îmboldea să continue să achiziţioneze noi tablouri, vase, bronzuri, ornamente. Dorinţa de colecţionare poate acum să fie slăbită de fericire – suficient de acută, suficient de erotică – iar Cavalerul era fericit, atât de fericit cât putea să fie.

Ştiri despre cuplul nou-căsătorit au ajuns în Anglia. Cavalerul – spuneau oamenii – este înamorat ca întotdeauna,

doamna nu este mai puțin vulgară, cu accentul și manierele unei barmanițe, zbierând, făcând scandal, flecărind. Puțin au îndrăznit să adauge că părea extrem de bună la inimă. Formau cel mai improbabil cuplu – femeia întreținută, pocăită și aristocratul mai în vârstă, fără regrete, cu maniere alese și orizonturi de apreciere extinzându-se la infinit – și, mulțumită cerințelor unice și permisiunilor generice ale acestui mediu sudic, un cuplu foarte reușit. Ea devenise o soție fără să piardă atenția și șarmul unei amante. Îl ajuta, nu doar ca soție (sau nu așa cum făcea Catherine), ci în calitate de colaborator. Talentele ei se îngemănau cu ale lui. Pentru că el întotdeauna petrecea mult timp cu Regele, acum ea petrecea cu Regina. Însărcinările lor sunt simetrice: el să fie primul în serviciul Regelui și ea să fie prima în ochii Reginei.

Cavalerul trebuie să țină pasul cu distracțiile Regelui. Ea trebuie să țină pasul cu poverile Reginei. Moderat de inteligentă, ceea ce o face mult mai inteligentă decât soțul ei, Regina are toate grijile unui număr nemăsurat de nașteri și înțelegere parțială a realităților politice pe care trebuie să le adauge obligațiilor ei normale, frustrărilor și amuzamentelor. Soția Cavalerului, cu marea ei capacitate de a asimila informații și de a se identifica cu cineva, a devenit rapid confidenta ideală. Trăgând viguros la rame în marea poliglotă a epocii, Regina de origine austriacă nu scrie în germană sau în italiană sau în engleză ci într-o franceză cu greșeli de ortografie. Se semnează Charlotte. Sunt vizite de câteva ori pe zi, precum și scrisori zilnice.

Simpatizanți iacobini secreți din Neapole au adăugat portretului lor defăimător al cuplului regal acuzația că Regina și soția Cavalerului erau iubite. Și acuzația a fost viguros negată de snobi admiratori ai frumuseții, care nu-și pot

imagina o relație fizică între soția Cavalerului și o femeie de patruzeci de ani, cu un chip dramatic de banal și un trup maltratat de paisprezece nașteri – motive de negare care sunt în mod egal un clișeu și alegație. (Regina deține adevărata putere, și o femeie la putere, temută ca virilă, este adesea acuzată că ar fi o târâtură. O campanie antiregalistă mai amplă în Franța concepuse acuzații de incest și de lesbianism împotriva surorii ei.) Acuzația era falsă. Temperamentul sentimental expansiv al soției Cavalerului arareori devenea erotic. Dar avea o mare nevoie de afecțiunea și prietenia femeilor – într-adevăr îi plăcea compania femeilor mai mult decât cea a bărbaților. Îi plăcea să i se descheie nasturii în prezența femeilor, tot așa cum putea fi în dormitorul ei cu cinci sau șase din slujnicele ei într-o după-amiază fierbinte, bârfind, probând haine, bând un păhăruț sau două, ascultând necazurile lor din dragoste, făcând paradă de ultimul dans sau de o nouă pălărie de la Paris cu pene albe. Așa se întâmpla când se simțea cel mai mult ca femeie, înconjurată de slujnicele ei care o adorau, de mama ei pe a care a ținut-o pe lângă ea întreaga viață a bătrânei. Murmurul lor o calma. Și apoi, cu un cântec, le făcea să tacă din gură și să-și țină respirația, să facă să le strălucească ochii și să se umezească – așa cum erau și ai ei.

*

Toamna 1795. Regina, draga ei Charlotte, nu se poate împiedica să evoce scena.

Tablou al unei femei condamnate la moarte. În căruța care o transportă la această, această, această... mașinărie, această nouă mașinărie, cu mâinile legate la spate, cu părul tuns scurt ca să i se vadă ceafa. Portretul unei martire. Este

îmbrăcată în alb de sus până jos: o rochie simplă, ciorapi grosolani, o bonetă fără formă pe cap. Chipul ei este bătrân, obosit şi tras. Singura urmă a fostei ei glorii este ținuta corpului ei strictă şi dreaptă.

Clipeşte din ochi. O ustură pentru că a stat atât de multe luni în închisoare. Roțile căruței huruie şi troncăne. Străzile sunt straniu de tăcute, soarele străluceşte. Căruța soseşte, ea urcă cele zece trepte de lemn rugoase. Apare preotul ei, murmurând rugăciuni, privindu-şi crucifixul, lacrimile şiroindu-i pe obraji. Şi un glas, glasul altcuiva, spunând: „Nu va durea, Maiestate." Ea îşi întoarce privirea de la structura asemănătoare unei scări, înaltă de vreo patru metri, cu lama de forma unei securi pătată de rugina lăsată de sânge, şi îşi simte umerii apăsați de ambele părți, făcând-o să se întindă înainte, nu, să se întindă pe jos, cu stomacul şi picioarele pe scândură, şi să zacă aşa. Cineva îi trage umerii puțin mai în față, şi astfel gâtul ei se sprijină pe troaca din jumătatea de sus a jugului de lemn, şi apoi partea de sus cade pe spatele cefei ei. Simte o chingă care îi sugrumă talia şi alta care i se fixează pe gambe, legând-o de scândură. Capul ei peste coşul împletit maro-închis, sângele îi țâşneşte. A rezistat greutății capului ei tras înapoi; îl ținu în aşa fel încât să vadă peste platformă capetele zgâite ale mulțimii, îl ridică pentru a uşura contactul dureros al claviculei cu marginea scândurii care o făcea să se înece, şi începea să i se taie răsuflarea; a văzut o pereche de cizme mari pline de nori îndreptându-se către ea şi a auzit mugetul gloatei devenind mai tare, apoi amuțind; era un soi ciudat de scârțâit: ceva care devenea din ce în ce mai tare; soarele devenea din ce în ce mai strălucitor, aşa că închise ochii; sunetul, tot mai tare, amuțeşte...

*

Nu!

Regina se răsuci în pat şi gemu, apoi se trezi, despărţi perdelele patului şi se ridică în picioare. Dormise cu intermitenţe de câteva săptămâni, aşteptând veşti de la Paris. Din cauza înrăutăţirii situaţiei din Franţa, erau acum la cheremul britanicilor – Anglia fiind singura ţară suficient de puternică şi având voinţa de a se opune valului revoluţiei. Comandantul naval britanic care ancorase în golf de cinci zile, căpitanul Nelson, câştigase o victorie importantă împotriva francezilor şi a fost foarte încurajatoare în privinţa hotărârii britanicilor. Cu toate că oferta unei răscumpărări fusese refuzată, ea îndrăznea să aibă speranţe. A omorî un rege era de neconceput. Şi uciderea regelui lor trebuia să le ajungă. Ce puteau oare dori de la o străină, o femeie; desigur ei nu o vor executa ca pe sora ei mai mică.

Nu vor, nu puteau...

Când sosi vestea că Maria Antoaneta fusese executată, la curte s-a instalat consternarea. Regina la retras la Portici, preferatul ei palat regal. Existau temeri că va înnebuni. Refuza să-şi vadă copiii (tocmai născuse pentru a cincisprezecea oară); refuza să facă baie sau să-şi schimbe hainele. Urla de turbare şi disperare şi se alătura tribului ei de patruzeci de slujitoare vorbitoare de limba germană. Chiar şi Regele a fost mişcat de durerea soţiei lui, deşi nu avusese mare noroc în a o consola, dat fiind că orice încercare de tandreţe se sfârşea în faptul că se simţea stârnit şi încerca să o încalece. Îmbrăţişările soţului ei erau ultimul lucru pe care îl dorea Regina. Vomita convulsiv, doctorii voiau să-i ia sânge. Soţia Cavalerului petrecea fiecare zi la palat, alăturându-se ţipetelor şi plânsetelor ei, îmbăindu-i capul, şi cântându-i. Doar

cântecele ei o calmau pe Regină. Muzica are darul să vindece. Când bunicul Regelui, Filip al V-lea, se rostogolise în prăpastia depresiunii, cea mai mare voce a primei părți a secolului, cea a lui Carlo Broschi, cunoscut ca Farinelli, i-a adus alinarea. Până la apariția acestui castrato făcător de minuni la curtea de Bourbon la Madrid – unde avea să fie reținut timp de nouă ani cu un salariu imens – monarhul stupefiat nu voia nici să mănânce, să bea, să-şi schimbe hainele, nici să domnească. Timp de nouă ani Farinelli avea să vină în dormitorul regal în fiecare seară exact la miezul nopții, şi până la orele cinci dimineața îi cânta aceleaşi patru melodii, iar şi iar, interpunând printre cântece câte o conversație elegantă. Iar Filip al V-lea va mânca şi va bea, se va lăsa spălat şi bărbierit şi se va uita pe hârtiile pe care i le lăsaseră miniştrii săi.

Şi astfel soția Cavalerului, cu glasul ei frumos, a calmat-o pe Regină. Zi după zi se ducea la palat pentru a sta cu Regina într-o încăpere întunecată, revenind acasă la Cavaler cu ochii roşii în fiecare seară. N-am văzut niciodată ceva atât de vrednic de milă, a spus ea. Amărăciunea bietei femei nu are limite.

Cu darul ei neobosit de a intra în empatie, era aproape tot atât de tristă ca şi Regina. Dar Regina a devenit mai calmă, între crizele de lacrimi, şi soția Cavalerului s-a liniştit şi ea.

Regina s-a întors în oraş şi şi-a luat locul la Consiliul de Stat.

Era femeie, a spus Regina. Doar o femeie.

(Maiestate!)

Dar mă voi răzbuna.

(Cum poate micuțul Regat al celor Două Sicilii să pedepsească puternica Franță?)

– Dumnezeu va pedepsi Franța și englezii îl vor ajuta pe Dumnezeu, și noi îi vom ajuta pe englezi, spuse Regina.

(Vreți să spuneți că englezii ne vor ajuta pe noi, spuse primul-ministru).

– Da, spuse Regina. Prietenii noștri.

Și așa făcură ei – el.

*

Modul secundar de gândire al Cavalerului, atât de profitabil izolat de evenimentele transformatoare, a fost târât în ceea ce trecea pe vremea aceea drept lumea reală, cea definită de amenințarea Franței. Așa cum era și acest spectator dificil.

Un club ce se numea Societatea pentru Prietenii Libertății și ai Egalității a început să se adune în secret pentru a alcătui planuri pentru modernizarea regatului, și curând s-a împărțit în două cluburi, unul în favoarea unei monarhii constituționale și celălalt hotărât să se îndrepte în totalitate către republică. Cineva a fost indiscret, s-a descoperit sau născocit un complot pentru asasinarea Regelui, și dintre cei arestați, printre care se numărau juriști, profesori, oameni de cultură, doctori și urmași ai unora dintre cele mai vechi familii nobile din regat, nouă au fost condamnați la închisoare pe termen lung și trei au fost executați. Regina s-a fălit amarnic de extrema clemență a justiției Neapoletane, spre deosebire de carnagiul din Franța. Lava revoluției curgea. Teroarea tocmai ajungea la apogeu – și în iunie 1794, natura intrând în consens cu istoria, Vezuviul a erupt cu o violență fără precedent în experiența Cavalerului. A fost cea de-a treia, cea mai rea sau cea mai bună erupție de la 1631, și va fi socotită drept cea mai mare erupție din cele aproape două milenii ale istoriei moderne a vulcanului.

Vulcanul nu avea cum să fie patronat, la urma urmei, de astfel de categorii răsuflate precum grandoare, interes şi frumuseţe. Acesta însemna teroare – zi ce se întuneca, noapte ce se umplea de sânge. Pe cerul serii, un muget de flacără lată s-a scurs într-o parte şi în sus, ca şi cum voia să fugă de crestătura subţire în diagonală a lavei care se scurgea. Marea ca cerneala a devenit roşie şi luna sângeriu-portocalie. Întreaga noapte brazda de lavă curgândă s-a lăţit. În scurtul interregnum din zorii palizi, frânghii de fum ca smoala s-au desfăşurat, au urcat, îngroşându-se în vârf într-un manşon de fum şi foc înalt până la cer, care a devenit din ce în ce mai asemănător unei coloane, materializându-se întâi ca o grămadă de cercuri din ce în ce mai mari de fum în jurul unei tulpini, apoi lăţindu-se pentru a le înghiţi. Pe la mijlocul zilei, cerul s-a întunecat şi soarele arăta ca o lună înnegrită de nori. Dar golful tulburat era tot roşu ca sângele.

O privelişte paralizantă, amuţitoare.

Şocul cel mai mare l-a avut Cavalerul. O lumină mai indiferentă spălase cerul şi priveliştea obişnuită de la distanţă s-a reîntors. Era tot atât de dureroasă ca vederea unui copac secular, plin de frunze, care nu mai stătea în picioare ci se aplecase într-o parte, spintecat în inima trunchiului său. Muntele nu poate cădea, ca un copac mare doborât de un uragan, un munte însă poate fi mutilat. Şi ca proprietara disperată în curtea ei, care trebuia să admită că dacă vânturile atât de rapide au fost în stare să-i facă pomului ce i-au făcut, casa ei era deja primejduită, şi arată către măruntaiele la vedere ale trunchiului căzut, respingătoare, mâncate de termite, şi sfărâmicioase, de culoare brună, admiratorul unui vulcan bine proporţionat trebuie să gândească şi că vreo slăbiciune în pereţii de sprijin ai vulcanului au făcut inevitabilă

această grozăvie. Forța erupției tunsese a noua parte din înălțimea lui, spintecându-l în vârf. Soția Cavalerului a plâns de mila muntelui, care a devenit urât. Cavalerul, simțind aceeași tristețe, a pretins că găsește în noua formă a muntelui un destin – și un nou motiv pentru o ascensiune rapidă, îndată ce erupția scădea.

– Tolo, ești acolo?

– Da, domnule.

– Aș vrea să văd.

– Da, domnule.

La sfârșitul lunii iunie, însoțit de Bartolomeu Pumo, acum bărbos, Cavalerul, în vârstă de șaizeci și patru de ani, a ajuns în vârful muntelui atât de spectaculos schimbat, pe care se urcase de treizeci de ani. Conul pierise. În locul lui era acum un crater imens crestat.

– Vreau să stau mai aproape.

– Da, domnule.

Dar pământul îl ardea prin bocancii cu talpă groasă și se îneca din cauza exalărilor nocive de vapori sulfuroși și vitriolici.

– Tolo, ești acolo?

– Da, domnule.

– Să ne retragem?

– Da, domnule.

Trebuia să fie speriat, dar nu era. Muntele avea dreptul să explodeze. Misiunea distructivă a unui vulcan îi inspira o satisfacție, o satisfacție din ce în ce mai mare, pe care ar fi recunoscut-o cu greu.

Dar ce putea fi mai nimerit pentru acest mare colecționar de obiecte de valoare decât să colecționeze însuși principiul distrugerii, un vulcan. Colecționarii au o conștiință împărțită.

Nimeni nu este mai firesc aliat cu forțele într-o societate care păstrează și conservă. Dar fiecare colecționar este și un complice al idealului distrugerii. Pentru că excesul însuși al pasiunii colecționarului îl face pe colecționar și un om care se auto-desconsideră. Pasiunea unui colecționar conține în ea fantezia propriei auto-aboliri. Înfrânt de nepotrivirea dintre nevoia colecționarului de a idealiza și tot ceea ce este de proastă calitate, pur materialist, în sufletul unui iubitor de obiecte frumoase și trofee ale trecutului glorios, el poate fi îndelung purificat de un foc intens.

Poate că fiecare colecționar visează la un holocaust care îl va scăpa de colecția sa – transformând totul în cenușă, sau îngropând-o sub cenușă. Distrugerea este sigura formă foarte puternică de dezbărare. Colecționarul poate fi atât de dezamăgit de viața lui, încât să vrea să se dezbare de el însuși, ca în romanul despre un erudit sihastru înnebunit după cărți având o comoară legendară de douăzeci și cinci de mii de volume necesare, de neînlocuit (care visează, biblioteca perfectă), care se azvârlă în rugul funerar pe care îl face din ceea ce iubește cel mai mult. Dar dacă un astfel de colecționar furios reușește să supraviețuiască focului său, el va dori probabil să înceapă o nouă colecție.

4

A fost adesea descris ca mic. Bineînțeles că era scund, un pic mai scund decât Cavalerul și decât tânăra lui soție, și subțire, bronzat, un cap mai mult pătrat decât rotund, cu sprâncene dese, ochi cu pleoape grele, cu o depresiune infranazală sub nasul său mare, buze cărnoase, o gură largă căreia îi lipseau deja un număr destul de mare de dinți. Când l-au văzut prima oară, nu dusese niciun fel de bătălii importante. Dar avea o privire, privirea hulpavă care trădează puterea de a se concentra complet asupra unui lucru, al unui om menit să meargă departe.

– Bagă de seamă, spuse Cavalerul – un expert în privința promisiunilor, sau a lipsei lor, în materie de bărbați tineri – va fi cel mai brav erou pe care l-a produs vreodată Anglia. Efortul de recunoaștere al Cavalerului nu a fost chiar așa de remarcabil. O stea este întotdeauna o stea, chiar înainte ca vehiculul nimerit să fie găsit, și chiar după aceea, când părțile bune nu mai sunt disponibile. Iar căpitanul în vârstă de treizeci și cinci de ani era într-adevăr o stea – ca și nevasta Cavalerului.

Ea, în ciuda marelui ei talent pentru efuziune, nu văzuse *asta*. Da, sosirea lui fusese senzațională, era palpitant să stai împreună cu Cavalerul la fereastra camerei observatorului și să vezi navigând mândră în golf nava cu două punți și șaizeci și patru de tunuri pe care o comanda, *Agamemnon*, doar șapte luni după ce nemernica Franță declarase război

Angliei. Iar scurta sa şedere fusese memorabilă – mai ales datorită rolului pe care l-a avut ea. El adusese depeşe urgente de la lordul Hood pentru Cavaler. Trupele Neapoletane erau necesare pentru a consolida coaliția ce se întrunea pentru a apăra oraşul Toulon, unde facțiunea regalistă pusese mâna pe putere împotriva forțelor republicane care avansau; ea a fost cea care i-a adus cei şase mii de ostaşi atunci când Cavalerul nu a putut primi răspuns din partea Regelui înfricoşat şi a consilierilor lui, i-a adus pe drumul folosit de femei, scările din dos, ducând cererea la dormitorul celui mai puternic glas din Consiliul de State, care zăcea în izolare, pe cale de a naşte cel de-al şaisprezecelea prinț (sau prințesă), şi obținând sprijinul Reginei. Invitat să ia masa la palatul regal, a avut locul de onoare la dreapta Regelui, iar soția Cavalerului, aşezată la dreapta lui, a tradus încercările sale de a conversa cu Regele despre amenințarea franceză şi anecdota mult circulată a Regelui despre un mistreț uriaş pe care îl ucisese şi care s-a dovedit că avea trei testicule. Ea a fost încântată că îl impresionase. Vizita lui a durat cinci zile. După aceea au venit mulți alți vizitatori distinşi. Nu l-a remarcat.

El a plecat. Istoria l-a promovat. Era o vreme a bărbaților concentrați cu ambiții ridicole şi de statură scundă care nu aveau nevoie de mai mult de patru ore de somn pe noapte. Sub bolta multor ceruri, pe marea legănată şi pe vasul ce se clătina, urmărea duşmanul. Avea multe bătălii acum la activ. Războiul a confiscat părți ale trupului său. *Captain*, cu şaptezeci şi patru de tunuri, apoi alte şaptezeci şi patru, *Theseus*, era insula lui, regatul, vehiculul, platforma. Au trecut cinci ani. El a devenit erou, *eroul* conducătorilor oraşului Neapole, care trăia în teroarea micului bărbat concentrat care preluase o revoluție fracturată şi care şi-a transpus energiile într-o campanie aparent de neînvins pentru cucerirea

franceză a Europei şi detronarea vechilor monarhii de peste tot. El ne va salva, doar el ne poate salva, a spus Regina. Regele a fost de acord. Trimisul britanic, reprezentând extensia puterii britanice, nu putea decât să fie de acord. În ultimii doi ani, schimbase multe scrisori cu tânărul căpitan, acum amiral, în care Cavalerul descria eforturile sale pentru a câştiga laşul Neapole de partea cauzei britanice. Soţia Cavalerului îi scria şi ea. Îi plăcea să admire şi iată că avea pe cineva cu adevărat demn de a fi admirat. Avea nevoie de doza ei de extaz. Are nevoie de ea din ce în ce mai des.

Ricoşând în jurul Mediteranei, lacul războiului, îi ţinea informaţi, succint, despre acumularea unor răni teribile.

Totul era simplu, dureros, glorificator. Lumea era formată din cele patru elemente – pământ şi apă, puterea focului şi aerul despărţitor. Dintre multele vase de linie a căror comandă o râvnea, fiecare cu numele lui răsunător, cu istoria lui, călit în sudoare şi sânge, al lui era acum vasul *Vanguard*, cu şaptezeci şi patru de tunuri, ducând la bordul său peste şase sute de ofiţeri şi de mateloţi. Petrecea cât de puţin timp posibil în cuşeta lui de amiral, mare, luxos mobilată. Zi şi noapte păşea în sus şi-n jos pe punte. A avut privilegiul de a vedea întotdeauna când răsare şi apune soarele. Avea privelişti superbe. În apă te mişti întotdeauna, chiar atunci când eşti liniştit. Păsările pluteau deasupra ca nişte zmei de hârtie mici, iar nori de pânză verticali se desfăşurau, se înclinau, se mototoleau, se arcuiau în vânt, trăgând vasul înainte în starea atmosferică. Cicluri de lumină, cicluri de obligaţii de serviciu – le supraveghea pe toate. Când era foarte obosit stătea pe dunetă nemişcat şi se lăsa să fie văzut. Credea că imaginea lui avea o anumită magie – a văzut lucrul acesta operând asupra oamenilor săi şi nu doar în plină bătălie – şi credea că îl speria şi pe inamic. Aşa era.

– Răzbunați, exclamă Regina, atunci când sosi vestea la Neapole că flota tânărului amiral distrusese flota franceză pe Nil. „Hip, hip, hip ura, *ma chčre Milady. Je suis folle de joie*", îi scria ea scumpei sale prietene, nevasta ambasadorului englez, care leşinase când a auzit vestea, vestea fericită a victoriei lui.

„Am căzut într-o parte şi m-am lovit dar ce-i cu asta, îi scria ea amiralului. O voi simți ca pe o glorie pentru care merită să mori într-o astfel de cauză – nu mi-ar plăcea să mor până nu-l văd şi nu-l îmbrățişez pe Cuceritorul de pe Nil."

*

Şi eroul a sărit în viețile lor.

22 septembrie 1798. În fruntea micii flotile de vase impresionante înfăşurate în embleme care apăreau în căldura miezului de zi pentru a întâmpina vasul *Vanguard* era şalupa regală, pilotată de amiralul flotei napolitane, Caracciolo, cu Regele şi Regina şi câțiva dintre copiii lor sub apărătoarea împodobită de pânză a ambarcațiunii, urmată de o şalupă cu muzicieni de la capela regală. Şalupa cu drapelul britanic îi duceau pe Cavaler şi pe soția lui, somptuos îmbrăcată în albastru şi auriu, culorile Casei de Bourbon: o rochie albastră cu dantelă aurie, un şal albastru-marin cu ancore aurii şi cercei sub formă de ancore din aur. Orchestra britanică a interpretat bine imnul „Rule, Britannia", iar Cavalerul zâmbea, gândindu-se la versuri.

Toți ai tăi vor fi principalii supuşi

Şi fiecare mal ce-l înconjoară, al tău.

În spatele lor s-au amestecat vreo cinci sute de feluci, şalupe, iahturi şi bărci de pescuit, legănându-se şi izbindu-se una

de alta, pline de oameni care strigau, făceau semne cu mână. Când familia regală, Cavalerul şi soţia lui au început să se urce la bord, toţi aceştia îl întâmpinară cu urale pe Rege, iar eroul îşi scoase bandajul verde de pe ochiul drept şi îl puse în buzunar.

Eliberatorul nostru, a spus Regele. Dezrobitorul şi salvatorul nostru, a spus Regina. O, exclamă soţia Cavalerului când l-a văzut, tras la faţă, tuşind, cu părul pudrat dar prea lung, mâneca lui dreaptă goală prinsă la pieptul uniformei sale de gală, cu o crestătură roşie deasupra ochiului său nevăzător, unde fusese lovit de un fragment de mitralii în timpul Bătăliei de pe Nil. O! Şi căzu la pieptul lui.

A fost o scenă foarte mişcătoare, îi scria eroul soţiei sale într-o scrisoare lungă în care descria măreţia primirii sale: golful plin de bărci venite să-l salute, drapelele, salvele de tun, tunul bubuind de pe meterezele de la Sant'Elmo deasupra oraşului şi *uralele* mulţimilor gătite în catifea şi panglici, care au ajuns la el când a acostat, răsunând în urma lui pe străzi. Lumina soarelui îi chinuia ochiul când nu purta bandajul, iar Neapole era scăldat în soare. Dar binecuvântata noapte veni, cu splendida desfăşurare de focuri de artificii care se terminau în drapelul britanic şi iniţialele sale înfăţişate pe cer, focurile în aer liber şi dansul din piaţetele puternic înclinate. Primirea mea de către clasele de jos a fost cu adevărat emoţionantă. În palatul cavalerului, trei mii de lămpi erau aprinse pentru un banchet la care a participat respectuosul amiral Caracciolo, pe care l-a apreciat şi l-a suportat.

Braţul drept îl durea, braţul-fantomă începea de sus de tot de lângă umărul său drept, era chinuit de spasme de tuse, avea febră. Se stăpânise, căci ura să se plângă. Fusese întotdeauna mic şi subţirel, dar era robust. Ştia cum să suporte

insuportabilul. Boala era ca un val. Trebuia să nu te dai bătut şi va trece. Chiar şi chinul amputării, fără o sorbitură adâncă de rom, şi suferinţa suplimentară, din cauza incapacităţii chirurgului, dar fiind că ciotul a supurat timp de trei luni, chiar şi astea n-au fost decât un val.

Ca şi valurile care îi zgâlţâiau barca durerii – bărcuţa care îl îndepărta pe erou de la bătălia pe care nu a avut niciodată ocazia să o dea. Barca din care a coborât erou dreptaci, trăgându-şi sabia pentru a comanda un asalt amfibiu de noapte asupra unui fort spaniol; barca ce a primit trupul său rămas în nesimţire când a căzut pe spate, cotul său drept scuturat de mitralii, pe care oamenii săi înnebuniţi l-au sucit, aruncând apoi ciotul în golf, sperând ca nava amiral să ajungă înainte ca el să moară din cauza pierderii sângelui. Îşi recăpătase cunoştinţa, apucându-se de bandajul de lângă umărul lui, în timp ce ei treceau pe lângă una din şalupele sale, care fusese lovită sub apă şi se scufunda, iar el insistase să se oprească pentru a-i lua pe supravieţuitori – alte valuri, altă oră care a trecut până au ajuns la întunecatul *Theseus*, ce se legăna, ancorat. Dezlănţuindu-se împotriva celor care l-ar fi ajutat, le-a spus: „Lăsaţi-mă în pace! Mi-au rămas picioarele şi un braţ!” Încolăci o frânghie în jurul braţului său stâng şi se trase la bord, chemă chirurgul să vină şi să-i taie braţul drept, sus unde era bandajul de compresie, şi o jumătate de oră mai târziu era pe picioare, dând ordine căpitanului navei amiral cu o voce severă şi calmă.

Acum era un erou stângaci.

Şi cum era bravura sa în comparaţie cu cea a căpitanului vasului *Tonnant*, luna trecută în Bătălia Nilului, care pierduse ambele braţe şi un picior din cauza unei ghiulele britanice. Refuzând să fie dus jos, acest Dupetit Thouars a cerut să i se

aducă din cambuză o cadă cu tărâțe și să fie afundat în ea până la claviculă, și a continuat să mai dea încă două ore ordine privitoare la tirul de artilerie până când sângele s-a scurs din el și și-a pierdut cunoștința. Ultimele cuvinte rostite de capul ce ieșea din cada umedă, înroșită, au fost să-și implore echipajul să scufunde mai curând vasul lor decât să se predea. „Iată, acesta a fost un bărbat curajos!" exclamă eroul. Lumea eroilor conținea un loc mare și necesar pentru eroism, dar și durere abominabilă, suportată cu stoicism.

Și despre lașitate: echipajul vasului *Tonnant*, după ce a observat că din capul comandantului lor nu vor mai ieși cuvinte, a scos vasul din raza de bătaie a tunului, predându-l britanicilor victorioși două zile mai târziu. Dar nu este oare scopul unui erou să facă din inamicii săi niște lași?

Un erou era stoic. Și un erou era cinstit în privința setei sale de glorie. Fiul serios al unui cleric, a cărui mamă murise când ele avea nouă ani, se dusese pe mare la vârsta de doisprezece ani, cu capul împănat de modele nobile din cărți; îi plăcea să-l citeze pe Shakespeare și se vedea în chip de Hotspur, fără sfârșitul lui mizerabil: galant, impetuos, binevoitor... și de aceea, dornic de onoruri. El nu se vedea ușor de amăgit și înfumurat. Admira dârzenia, constanța, generozitatea, franchețea. Dorea să fie în acord cu el însuși. Nu voia să se dezamăgească. Intenționa să fie un erou. Voia să merite laudele, să fie decorat, să fie cunoscut, să-și găsească locul în cărțile de istorie. Se vedea în tablouri istorice, ca portret sau bust, ca statuie pe un piedestal, sau chiar în vârful unei coloane înalte într-o piață publică.

Ar fi dorit să fie mai înalt, dar se plăcea în uniformă de gală. Avea o soție în Anglia, o văduvă cu care se însurase din dragoste și căreia se considera că îi era devotat și pe care

o văzuse ultima oară când a fost trimis acasă cu un an în urmă pentru a-şi reveni după amputaţia cârpăcită. El îi admira caracterul demn şi gustul ei în privinţa îmbrăcămintei şi considera că ea îl onorase acceptând să fie soţia lui. Îl luase pe fiul său vitreg Josiah, singurul copil al lui Fanny cu primul ei soţ, pe mare cu el, şi o ţinea la curent cu progresele şi necuviinţele tânărului. Nu se mai aştepta să aibă proprii copii. Renumele său va asigura continuitatea numelui său şi marile lui fapte vor fi progeniturile lui.

Începuse să se antreneze să scrie rapid şi lizibil cu mâna stângă în cele două zile după amputare, cu toate că îi venea greu să se uite la acel nou animal, spatele mâinii stângi – ca şi cum altcineva îi scria scrisorile şi depeşele.

Nu voia să se simtă slab şi până acum nu se simţise niciodată slab, nici măcar în barcă, atunci când chirurgul a făcut ceea ce i s-a ordonat. Poate că nu s-a simţit slab niciodată pentru că nimeni nu-l alinase sau îl tratase ca o persoană suferindă. Anunţase în copilărie că trebuie tratat ca un copil, că era puternic şi că nimeni nu trebuie să se îngrijoreze pentru el; şi de atunci, tatăl său, fraţii şi surorile sale, soţia lui, l-au crezut pe cuvânt. Oamenii voiau să-l creadă; aceasta făcea parte din condiţia faimei.

A susţinut în faţa Cavalerului şi a soţiei acestuia că dorea să stea la un hotel. Ei nici n-au vrut să audă. A fost instalat în cel mai bun apartament din reşedinţa trimisului britanic. Apoi a rugat-o insistent pe soţia Cavalerului să nu se ostenească prea mult pentru el. Nu avea nevoie decât să fie singur o perioadă scurtă de timp, apoi îşi va reveni. Casa era foarte mare, în stil italian, iar personalul mult mai numeros, faţă de cel din casele englezeşti de aceeaşi condiţie şi faţă de ceea ce s-ar aştepta cineva să găsească într-o ţară mai puţin bogată.

Însă ea a insistat să îndeplinească multe din sarcinile de îngrijire a bolnavului, ajutată de mama ei. El a leşinat curând după ce a fost aşezat în pat şi s-a trezit la auzul vocii şi a îngrijirilor doamnei Cadogan.

– Hai acum, nu te speria, nu te voi face să te doară, lasă-mă să-ţi ridic umărul... Îşi aminti cum se înfiora nevasta lui când îi pansa rana în fiecare zi, ce şocată fusese la vederea ciotului ulceros roşu ca focul. Între timp, soţia Cavalerului deschise larg ferestrele şi îi descrise priveliştea copleşitoare a golfului şi a Capriului, şi a muntelui fumegând în depărtare care, ştia el, constituia un interes special al Cavalerului. I-a povestit bârfele de la curte. I-a cântat. Şi l-a atins. I-a tăiat unghiile de la mâna stângă şi i-a spălat fruntea rănită cu lapte. Când s-a aplecat să-i spele părul şi să-l tundă, mirosul subţiorilor ei era ca cel de portocală, sau, mai dulce, ca de crin; nu ştiuse niciodată că o femeie poate mirosi aşa. Îşi ţinu ochii închişi şi aspiră încântat mirosul.

Ea părea că-l admiră foarte mult, iar lui îi plăcea acest lucru.

Ca toată lumea, el îi ştia povestea: femeia decăzută, luată sub protecţia Cavalerului, care a devenit o soţie ireproşabilă. Dar avea o căldură şi o onestitate care nu se găsesc niciodată la curte. Şi uneori punea întrebări pe care nicio doamnă binecrescută nu le-ar fi pus. De pildă, l-a întrebat despre visele lui, o întrebare destul de impertinentă, dar lui îi plăcu. Necazul era că el nu avea niciun fel de vise, niciunul pe care şi-l putea aminti, doar amintiri – de lupte, ale zgomotului, de sânge şi de frică. Era un vis pe care l-a avut recent de câteva ori: a visat că avea ambele braţe. Se făcea că era pe puntea vasului în plină bătălie, cu simţurile încordate, ţinând luneta la ochi cu mâna dreaptă şi făcându-i semn cu stânga Căpitanului

Hardy; scena era absolut veridică, atât de exactă cum era şi cum putea fi pictată, cu excepţia faptului că întrucât nu mai putea fi aşa (nu-şi amintea dacă îşi recăpătase şi ochiul), ştia că trebuie să fi fost un vis şi că el se va trezi din somn. Dar nu putea relata acest vis. Ar fi fost ca o pledoarie pentru compasiune.

A încercat să inventeze nişte vise. Vise adecvate unui erou. „Am visat, a spus el, că urcam o scară mare." Sau: „Am visat, a spus el, că stăteam în picioare pe balconul unui palat." Sau, temându-se că acelea sunau cam lăudăros: „Am visat că eram singur, într-o vale, rătăcind printr-un câmp imens de flori. Şi... (continuă!)... am visat că galopam pe un cal, am visat că treceam un lac ceţos, am visat că eram la un mare banchet" – nu, ăsta suna atât de insipid.

Ce naiba visează cineva? Uitase oare cum să converseze cu o femeie frumoasă? Pe toţi dracii! Nu era mai bun decât un dobitoc. Tot la ceea ce gândise de atâta vreme era hărţi şi tactică şi starea de pregătire a tunului şi vremea, şi linia orizontului, şi liniile de bătălie, şi uneori femeia din Leghorn, şi întotdeauna Napoleon, şi acum durerea din braţul drept, braţul lipsă, durerea fantomatică.

Obosit şi febril cum era, va încerca din nou.

„Am visat că eram într-un teatru – nu. Visam că obţinusem intrarea într-un castel şi că găsisem o cameră secretă – nu, îmi amintesc, da, eram pe un ţărm stâncos, sub mine un flux furios – nu. Treceam marea pe spatele unui delfin şi am auzit un glas strigându-mă, un glas de sirenă – nu. Am visat, am visat..."

Sigur ghicise că le inventam, pentru a o distra. El n-ar fi socotit aceste vise convingătoare; păreau nişte picturi. Nu-i păsa că le inventa. Tot ceea ce îşi dorea era să fi fost invenţii mai bune. Căuta imagini mai poetice...

*

Uneori este bine să nu spui adevărul, tot adevărul, atunci când relatezi trecutul. Uneori este necesar.

Potrivit normelor picturii istorice de la acea vreme, artistul trebuia să fie mai fidel adevărului trunchiat decât realității, adică, inferior. În cazul unui subiect mare, măreția subiectului era cea pe care pictorul trebuia să o descrie. Astfel, Raphael a fost prețuit pentru prezentarea Apostolilor tot atât de nobili la trup şi în conduită, şi nu ca nişte figuri de rând, greoaie, aşa cum erau prezentați de scriptură. „Se spune că Alexandru a fost mic de statură; un Pictor nu trebuie să-l reprezinte aşa", a declarat Sir Joshua Reynolds. Un mare om nu are un aspect umil sau vulgar, nu este schilod sau olog, nu se uită chiorâş sau nu are un nas borcănat sau o perucă antipatică – sau dacă are, ele nu fac parte din substanța sa. Şi substanța unui subiect este ceea ce trebuie să arate pictorul.

Ne place să accentuăm banalitatea eroilor. Esențele par nedemocratice. Ne simțim oprimați de chemarea la măreție. Considerăm interesul pentru glorie sau perfecțiune ca semn de lipsă de sănătate mintală şi am decis că marii realizatori, numiți suprarealizatori, îşi datorează surplusul de ambiție unui defect hiperprotector (ori prea puțin, ori prea mult). Vrem să admirăm, dar avem dreptul de a nu fi intimidați. Ne displace să ne simțim inferiori unui ideal. Aşa că ducă-se toate idealurile, toate esențele. Singurele idealuri permise sunt cele sănătoase – cele la care pot aspira toți sau să-şi imagineze în mod liniştitor că le posedă.

*

– O sirenă!

– Ce, stimate domn?

Trebuie că adormise o clipă. Ea se uita la el cu tandrețe.

– Am terminat să-ți spun? murmură el jenat.

– Da, spuse ea, erați în castelul regal în care regele şi regina dădeau un mare banchet în onoarea dumneavoastră, aşa cum vrem să dăm noi peste câteva zile dacă veți fi destul de întremat, pentru a sărbători ziua dumneavoastră de naştere şi a exprima eterna gratitudine a acestei țări epuizate, dar frumoase, salvată de curajul dumneavoastră.

– Desigur că sunt destul de bine, spuse el, şi încercă să se ridice în picioare, dar gemu şi căzu înapoi pe pat fără putere.

*

Îi plăcea să-l privească dormind, cu mâna dreaptă între coapse, ca un copil. Arăta atât de mic şi de vulnerabil. Luptându-se să nu dea atenție durerii din mitră, era fericită că putea spune „noi" – soțul meu şi cu mine, Regina şi cu mine, simțim, admirăm, avem grijă, suntem atât de recunoscători, vă vom arăta cât de recunoscători suntem.

Niciodată nu păruse palatul Cavalerului atât de splendid sau atât de intens luminat ca săptămâna următoare, de ziua eroului, când a fost transformat într-un sanctuar întru gloria eroului.

Era ca o fantezie de pe vremea copilăriei, toată lumea strigându-i numele şi aclamându-l, iar el ridica paharul când se țineau toasturi după toasturi în cinstea salvatorului cauzei regaliste. Exact aşa cum şi-a imaginat – cu excepția faptului că ridica paharul cu mâna stângă şi brațul drept îl durea, ardea, iar el se simțea încă febril şi îi era cam greață, poate din cauza vinului. Normal, era foarte cumpătat la băutură.

A măsurat cu privirea zâmbetele şi rochiile vesele ale

doamnelor, nevasta Cavalerului strălucitoare într-o rochie din saten albastru, şi tributurile florale; mai presus de orice şi-a văzut numele, iniţialele sale, chipul său – pe candelabre, vase, medalioane, broşe, camee, eşarfe – multiplicându-se oriunde se întorcea. Gazdele lui ţinuseră ocupate atelierele locale de olărie în ultimele săptămâni. El şi ei, rezidenţii englezi şi ofiţerii din escadronul ancorat în golf au cinat din farfurii şi au băut din pahare împodobite cu iniţialele lui. Şi când cei optzeci de la masă s-au dus în sala de bal pentru a se alătura celor două mii de alţi oaspeţi pe care Cavalerul şi soţia lui îi invitaseră, funde şi butoni decoraţi cu numele lui ilustru au fost distribuiţi tuturor. El strecură opt din fiecare în mâneca sa dreaptă pentru a le trimite lui Fanny, tatălui său şi unora dintre fraţii şi surorile sale, ca să le arate ce bine fusese primit.

– Cum vă simţiţi, dragă domnule? îi şopti nevasta Cavalerului, luându-l de braţ în timp ce se îndreptau spre sala de bal.

– Foarte bine, foarte bine.

Se simţea foarte slăbit.

Sub un baldachin, în centrul camerei uriaşe, stătea în picioare ceva înalt drapat în steagul britanic şi propriul său stindard albastru. Pentru o clipă, a avut fantezia absurdă că era o bucată a unuia dintre catargele de pe *Vanguard.* Se apropie, nevasta Cavalerului ţinându-l în continuare de braţ. Ar fi dorit să se rezeme puţin de el.

– Nu te rezema de el, îi spuse ea. De parcă i-ar fi ghicit gândurile. Este o surpriză, ştii, dar nu este prea stabil. N-am vrea să cadă!

Apoi se îndepărtă de el pentru a se alătura Cavalerului, care stătea în picioare lângă muzicieni. Dansul era pe cale să înceapă, şi el se întrebă cum va învinge acest obstacol.

Nu voia să fie văzut stând pe scaun. Dar dansul nu începea încă, pentru că muzicienii începuseră să cânte imnul național britanic, pe care soția Cavalerului îl intona. Ce voce frumoasă avea! Părea să dea o viața nouă versurilor inspirate, şi apoi da, a auzit corect, numele lui. „Primul în arhiva oficială a celebrităților", ea cânta.

Pe el să-l cântăm:
Să-i răspândim celebritatea
Onoare a pământului britanic,
Care a făcut malurile Nilului să răsune –
Dumnezeu să-l aibă în pază pe Rege!

Iar el se înroşea în timp ce miile de oameni din marea sală de bal au început să aplaude şi să-l aclame, iar când ea a repetat noul vers, făcând semn către întreaga adunare să i se alăture, toți i-au cântat numele, l-au proslăvit. Apoi ea şi Cavalerul s-au apropiat de el, şi s-a făcut linişte când ea a tras steagurile de pe obiectul ce arăta ca un catarg de sub baldachin, pentru a dezveli o coloană pe care era gravat dictonul cuceritorului *Veni, vidi, vici* (am venit, am văzut, am învins) şi numele căpitanilor din Bătălia de pe Nil, numele fraților săi de arme. Aproape toți cei prezenți au înaintat pentru a-l apuca de braț şi a-i reafirma cu respect gratitudinea pentru privilegiul de a fi slujit sub comanda sa. Cavalerul stătea lângă coloană şi a ținut o scurtă alocuțiune de bun venit comparându-l cu Alexandru cel Mare, şi la capătul căreia soția Cavalerului l-a întrerupt, strigând că ar trebui ridicată o statuie a lui din aur curat şi plasată în centrul Londrei, şi aşa va fi, dacă cei de acasă vor înțelege cât de mult îi datorau – iar el s-a simțit ca şi auroleat. Apoi mulți alții s-au strâns lângă el, zâmbind radios, unii mângâindu-l, aşa cum fac oamenii aici, şi surâzând, surâzând. O, dacă ar putea tatăl său şi Fanny să-l vadă acum!

Se întoarse către Cavaler pentru a-şi susţine discursul de mulţumiri pentru celebrarea magnifică.

– Onoarea pe care mi-o faceţi, începu el.

– Noi suntem cei onoraţi, spuse Cavalerul, şi atunci el fu cel care îl luă pe erou de braţ.

Apoi muzicanţii au început să cânte şi eroul, presupunând că soţia Cavalerului se aştepta să-i fie partener la cadril, se îndreptă către ea. Nu, nu, nu pentru a dansa, ea va trebui să înţeleagă, ci să încerce să-şi exprime mulţumirile.

Cavalerul, tot atât de obsedat în felul lui de tânărul amiral, cum era şi soţia lui în felul ei, se uita cu afecţiune. Cât de strălucitoare era ocazia, ca după o eclipsă. Tot ceea ce era negru părea acum plin de splendoare, luminos. Casa lui şi toate lucrurile minunate şi elocvente din ea, pe care se temea că s-ar putea în curând să fie nevoit să le abandoneze, casa lui – acum cartierul general oficial al eroului – găzduieşte viitorul şi adăposteşte trecutul.

*

Crezuse că paradisul său expatriat se scufunda. În lunile de început ale anului, când alianţa internaţională împotriva Franţei părea să eşueze, Neapole se înclina voinţei franceze. La început a survenit înjosirea de a fi nevoit să primească ca nou ambasador pe nimeni altul decât de Monsieur Garat, omul care i-a citit sentinţa capitală lui Ludovic al XVI-lea. Apoi influentul prim-ministru antifrancez fusese demis şi înlocuit cu unul favorabil unei aplanări a diferendului cu francezii. Între timp, armatele lui Napoleon avansau cu impunitate şi tânărul amiral britanic cutreiera încă Mediterana căutând fără succes să înfrunte flota franceză.

Cavalerul nu a intrat în panică, nu era în firea lui. Totuşi, a

presupus că armata franceză va începe să avanseze în jos pornind din capitala papală, pe care o controlau deja, şi într-o dimineaţă a aflat că erau mai sus de coastă, dincolo de Campi Phlegraei. Mai era timp pentru el şi soţia lui şi pentru oricare dintre oaspeţii lor englezi (întotdeauna aveau oaspeţi) să fugă: nu se îngrijora în această privinţă. Dar se temea pentru siguranţa posesiunilor lui. Lucrurile valoroase sunt şi vulnerabile – la hoţie, la foc, la inundaţie, la pierdere, la tratare necorespunzătoare, neglijenţa servitorilor şi a angajaţilor, razele letale ale soarelui, şi război, care pentru Cavaler însemnau mai ales vandalism, jaf, confiscare.

Orice colecţionar se simte ameninţat de toate imponderabilele ce pot aduce dezastru. Ceea ce înseamnă că orice colecţie – ea însăşi o insulă – are nevoie de o insulă. Şi colecţiile grandioase inspiră adesea idei grandioase de depozitare adecvată şi păstrare în siguranţă. Un colecţionar neobosit din Florida de Sud, care colindă peste tot, în călătoriile sale de achiziţionare, în ultimul tren particular din Statele Unite, a dobândit un castel imens la Genova pentru a-şi depozita ultimul său grup de obiecte decorative; şi chinezul naţionalist, care în 1749 a împachetat, în iarbă de orez şi bumbac, toate capodoperele portabile de arte frumoase din China ce se aflau la suprafaţa solului (picturi pe mătase, sculpturi mici, jaduri, bronzuri, porţelan şi caligrafie) pentru a le duce în Taiwan, a le păstra în tunele şi în pivniţe săpate într-un munte lângă un muzeu imens cu locuri în care să etaleze nu mai mult de o parte mică din captură. Majoritatea locurilor de depozitare nu trebuie să fie atât de extraordinare sau asemănătoare unei fortăreţe pentru a fi în siguranţă. Dar depozitată într-un loc care nu pare sigur, colecţia este o permanentă sursă de îngrijorare. Plăcerea este bântuită de fantoma pierderii ei.

Cine ştie, poate că nu este nevoie să fugim din Neapole. Dar dacă este, trei decenii de acumulări nu sunt uşor de împachetat, depozitat în lăzi, mutat. (Evreul Rătăcitor nu poate fi un mare colecţionar, cu excepţia mărcilor poştale. Sunt puţine mari colecţii care pot fi puse pe spatele cuiva.) Cavalerul a socotit înţelept să aştearnă pe hârtie exact ceea ce are, pentru a face – pentru întâia oară – un inventar complet.

Aceasta era puţin probabil prima sa listă: colecţionarii sunt alcătuitori de liste împătimiţi, şi toţi oamenii cărora le place să facă liste sunt adevăraţi sau pretinşi colecţionari.

Colecţionarea este o formă de dorinţă nepotolită, un don juanism al obiectelor în care fiecare nouă descoperire stârneşte o nouă emfază şi generează plăcerea suplimentară de a ţine scorul, de enumerare. Volumul şi caracterul neobosit al cuceririi ar pierde o parte din trăsăturile sale distinctive şi din savoarea ei dacă nu ar exista un registru undeva cu un *mille e tre* (şi, preferabil, un factotum care să-l ţină la zi), contemplarea fericită care, în momentele de recreere, neutralizează epuizarea dorinţei la care este supus profesionistul erotic şi împotriva căreia el luptă. Dar listele sunt o întreprindere mult mai spirituală pentru profesionistul dorinţei de a acumula din punct de vedere material şi mental.

Lista este o colecţie în sine, o colecţie sublimată. Cineva nu trebuie neapărat să deţină acele lucruri. A şti este a avea (din fericire, pentru cei cu mijloace puţine). Este o pretenţie, o specie de posesiune, să te gândeşti la ele în această formă, forma unei liste: care este valoarea lor, să le clasifici, să spui că merită să fie amintite sau dorite.

Ce îţi place: cinci flori favorite, mirodenii, filme, automobile, poezii, hoteluri, nume, câini, invenţii, împăraţi romani, romane, actori, restaurante, picturi, dulceţuri, oraşe,

prieteni, muzee, jucători de tenis... doar cinci. Sau zece... sau douăzeci... sau o sută. Pentru că, la jumătate de drum al numărului pe care l-ai acceptat, dorești întotdeauna să ai un număr mai mare pe care să-l fi menționat. Uitaseși că erau atâtea lucruri care îți plăceau.

Ce ai făcut: fiecare ființă cu care te-ai culcat, fiecare stat în care ai fost, fiecare țară pe care ai vizitat-o, casă sau apartament pe care l-ai avut, școală pe care ai urmat-o, automobil pe care l-ai deținut, animal drag pe care l-ai avut, slujbă pe care ai deținut-o, piesă de Shakespeare pe care ai văzut-o...

Ce are lumea în ea: numele a douăzeci de opere ale lui Mozart sau ale regilor și reginelor Angliei sau ale celor cincizeci de capitale ale statelor americane... Chiar și alcătuirea unor astfel de liste este expresia dorinței: dorința de a ști, de a vedea lucrurile aranjate, de a le încredința memoriei.

Ce ai cu adevărat: muzica ta, sticlele tale de vin, primele ediții, fotografii de epocă pe care le-ai cumpărat la licitații – astfel de liste nu pot face mai mult decât să ratifice pasiunea de achiziționare, afară dę cazul când, așa cum se întâmplă cu Cavalerul, cumpărăturile tale sunt în pericol.

Vrea să știe ce are, acum că pot fi pierdute pentru el. Vrea să le aibă pe vecie, cel puțin sub forma unei liste.

Pentru Cavaler este o misiune de salvare. Dar, în ciuda acestui stimulent neplăcut, aștepta cu nerăbdare să îndeplinească sarcina, să se uite la fiecare articol pe care l-a colecționat. Le puse pe toate într-o anumită succesiune, înfățișă starea exactă a varietății, abundența, excelența și, da, caracterul incomplet al fiecărei colecții: aceasta va fi o plăcere, dar și o muncă grea, un efort voluptuos, un efort pe care nu-l va încredința nimănui din personalul său.

Pornind din holul care ducea la scara inferioară, merse

din cameră în cameră, de la un etaj la altul, de la o amintire la alta (erau toate acolo), urmat de perechea sa de secretari englezi, Oliver şi Smith, care notau tot ceea ce spunea el cu glas tare, de Gaetano cu o lumânare şi o riglă gradată şi de un paj care ducea un scaun. Nu-şi văzuse niciodată casa în această lumină tulburătoare, aşa cum ar face-o un străin – un curator servil, un evaluator taciturn, sau trimisul neobrăzat al unui despot străin râvnitor de artă. Era impresionat. I-a luat aproape o săptămână pentru a face inventarul; pentru că tărăgăna, pentru că parcă dăduse în mintea copiilor. Apoi se retrase în biroul său şi petrecu o zi întreagă pentru a-l scrie. Datat 14 iulie 1798, cu două luni în urmă, aşternut cu scrisul său lizibil pe mai multe pagini manuscrise, apoi legat în piele roşcată şi depus într-un sertar al biroului său încuiat – cu excepţia colecţiilor sale de minerale vulcanice, schelete de peşte şi alte minuni ale naturii, toate figurează acolo: cele mai mult de două sute de tablouri, inclusiv picturi de Raphael, Tiţian, Veronese, Canaletto, Rubens, Rembrandt, Van Dyck, Chardin, Poussin, multe guaşe cu Vezuviul în erupţie şi cele paisprezece portrete ale soţiei lui, vasele, statuile, cameele, până la ultimul candelabru şi sarcofag şi lampa din agat din depozitele din pivniţă, lăsând la o parte articolele ce aveau să fie recunoscute pe loc ca achiziţionate ilegal de la excavările regale.

Aceasta era dispoziţia în această vară, când Neapole se aştepta ca francezii să atace în josul peninsulei, iar Cavalerul, norocos să poată anticipa cu mult înainte sfârşitul vieţii privilegiate de care avusese parte (acesta nu este Pompeiul sau Herculaneum), şi-a făcut inventarul şi a început să se gândească la modul în care îşi va evacua cele mai preţioase posesiuni.

Şi acum primejdia a fost evitată prin marea victorie

obținută împotriva flotei franceze de către inegalabilul său prieten, desigur începutul limitării incursiunii franceze în Italia cu doi ani în urmă – pe care o sărbătoreau în seara aceasta aici cu ocazia zilei sale de naștere. Cavalerul făcuse aranjamentele pentru ca o mare parte din posesiunile sale să fie trimise în Anglia: cea de-a doua colecție de vase antice, mult mai mare și mai prețioasă decât colecția adusă și vândută la British Museum cu ocazia primului său concediu în Anglia. Acestea au fost meticulos împachetate de către agenții și servitorii săi, iar în câteva zile aveau să fie puse în lăzi, apoi încărcate pe un vas de transport britanic ce era ancorat în port. Ar fi o prostie să anuleze aceste aranjamente doar pentru că primejdia unei ocupații franceze sau (chiar mai rău) a unei insurecții republicane trecuse. Să plece vasele în Anglia și să fie vândute, decisese el. Am nevoie de bani. Banii sunt o nevoie permanentă. Aceasta era partea de bază a ciclului de colecționare – deoarece colecționarea este un ciclu, nu un progres. Curajul în această întreprindere apărea la limita inferioară a ciclului, când obiectele s-au dus și se începea din nou colecționarea de la zero. Cavalerul se consola gândindu-se la bucuria de a începe o nouă colecție de vase, chiar mai mare decât aceasta.

Aștepta să înceapă din nou.

*

Cavalerul este la chei supraveghind încărcarea lăzilor sale cu comori pe vasul *Colossus*. Eroul este tot în pat, dar simțindu-se mai puternic. Doamna Cadogan îi aduce supă și nevasta Cavalerului stă cu el în timp ce acesta își scrie corespondența. Către fratele său, preot ca și tatăl lor, i-a scris pentru a-i relata victoriile sale și pentru a-și exprima îngrijorarea ca nu cumva serviciile sale să nu fie răsplătite. „Trebuie să

mi se acorde credit în pofida invidiei”, scria el. (Spera să i acorde rangul de viconte pentru victoria de pe Nil.) Soției sale, Fanny, îi scria scrisori şi mai evident lăudăroase. Ca şi nevasta Cavalerului, care i-a scris lui Charles în toți aceşti ani, repetând fără ocolişuri orice elogiu la adresa ei pe care îl auzea, eroul îi repeta soției sale fiecare cuvânt elogios. „Toată lumea mă admiră. Chiar şi francezii mă respectă.” Erau foarte asemănători, eroul schilodit şi matroana exuberantă – aveau amândoi ceva copilăros, lucru observat de Cavaler şi care îl înduioşa.

„Oamenii mă urmează pe străzi şi îmi strigă numele.” Se înzdrăvenise acum, nu mai era la pat, şi cea care îl însoțea era nevasta Cavalerului, în drumurile lui la palatul regal pentru tratativele lui cu Regele şi cu miniştrii, în port unde era necesară prezența lui pentru a rezolva disputele dintre marinarii lui şi vicleniii Neapoletani. „Fac oficiul de interpret pentru marele nostru oaspete”, îi scria ea lui Charles. Simpatia ei față de interesele lui, față de lumea lui, era neostoită. S-a împrietenit cu toți ofițerii lui şi prezenta grijile lor atenției slăvitului dar prea preocupatului lor amiral. Elevă avidă de învățătură, caracterizată de o neobosită mămoşenie, îi ajuta pe tinerii ofițeri să scrie scrisori iubitelor lor din Anglia şi încerca să-l învețe pe Josiah să danseze gavota. Când i-a spus Josiah că el a fost cel de pe barcă care i-a aplicat bandajul salvator pe brațul tatălui său vitreg, ea s-a aplecat către el şi i-a sărutat băiatului ambele mâini. A trimis daruri şi versuri despre gloria eroului soției acestuia, şi când a sosit vestea că el a fost făcut doar baron, rangul cel mai de jos al nobilimii, deşi cu pensie anuală de două mii de lire, ea îi expedie o scrisoare lui Fanny pentru a-şi exprima indignarea față de ingratitudinea Amiralității.

Cavalerul a scris şi el la Foreign Office pentru a protesta împotriva nesocotirii eroului. Nimic nu le place mai mult decât să fie singuri împreună. Într-o seară, în Marele Salon, unde sunt atârnate patruzeci din tablourile deţinute de Cavaler, ei îndeplinesc o rutină familială. Cavalerul cântă la violoncel şi soţia lui îi cântă eroului. Cavalerul încearcă să potolească exasperarea eroului faţă de lipsa de hotărâre a Regelui, în timp ce soţia Cavalerului priveşte cu un simţământ de adâncă fericire.

– Nu te poţi aştepta ca astfel de oameni să se schimbe, a spus Cavalerul.

– Pentru numele lui Dumnezeu, ei *trebuie* să fie făcuţi să înţeleagă dezastrul care îi pândeşte, exclamă eroul, gesticulând cu mâna lui stângă; devenind tot mai agitat, ciotul braţului său drept se contractă spasmodic în mod vizibil în partea de sus a mânecii goale. Ea se uită cu drag la Cavaler, care îşi continuă prezentarea viguroasă a lamentabilei deficienţe mentale a Regelui. Ea îl priveşte cu atenţie pe erou, ardoarea ei învăluindu-l într-o căldură tămăduitoare. Apoi, cei trei se îndreaptă tacticos afară spre terasă pentru a privi Vezuviul, care a fost neobişnuit de liniştit în ultima vreme. Uneori, Cavalerul stă la mijloc între ceilalţi doi, iar ei par ca doi copii maturizaţi. Alteori este ea la mijloc, eroul (mai scund decât ea) la stânga ei, şi Cavalerul (mai înalt) la dreapta. Şi Cavalerul continuă să-i relateze eroului unele din superstiţiile locale cu privire la munte.

*

Cum se presupune că ar trebuie să arate un erou? Sau un rege? Sau o frumuseţe?

Nici acest erou, nici acest rege, nici această frumuseţe nu au ceea ce Reynolds ar considera o înfăţişare corespunzătoare. Eroul nu arată a erou; acest rege nu a arătat sau

acționat ca un rege; frumusețea, din păcate, nu mai este o frumusețe. Ca să spunem lucrurilor pe nume: eroul este un bărbat mic cu greutate subnormală, schilod, fără dinți; Regele este dezgustător de gras, cu herpes și nas mare; frumusețea, îngrășată de băutură, este mare și înaltă, și la treizeci și trei de ani nu mai arată atât de tânără. Doar Cavalerul (aristocrat, curtean, învățat, om de gust) se conformează tipului ideal. Este înalt, zvelt, bine făcut; și, deși este cel mai în vârstă dintre acești patru viitori cetățeni ai universului picturii istorice, el este cel care are cea mai bună condiție fizică.

Desigur, nu conta pentru *ei*. Interesant este că noi, care suntem atât de îndepărtați de vremea când pictura trebuia să reprezinte numai chipuri ideale, considerăm urâțenia și imperfecțiunea fizică drept trăsături umane.

*

Trioul lor părea atât de firesc. Cavalerul avea un nou bărbat tânăr în viața sa, mai curând fiu decât nepot. Soția lui avea pe cineva pe care putea să-l admire așa cum n-a mai admirat pe nimeni până acum. Eroul avea niște prieteni cum n-a mai avut; era cu adevărat flatat de admirația elegantului și bătrânului Cavaler, copleșit de căldura și atenția cu care îl onora tânăra lui soție. Și dincolo de exaltarea unei prietenii din ce în ce mai puternice, erau uniți prin faptul că se simțeau actori într-o mare dramă istorică: salvarea Angliei și a Europei de cucerirea franceză și de republicanism.

Eroul se simțea total însănătoșit și se pregătea să plece înapoi pe mare. Trebuiau scrise depeșe și scrisori către miniștri și prieteni influenți titrați din Anglia și altor comandanți britanici din Mediterana. Aveau loc întâlniri cu miniștri napolitani și cu cuplul regal și cu primul-ministru antifrancez

demis, dar având încă influență. Guvernul bourbon se afla permanent în consiliu pentru a discuta dacă să înfrunte francezii, Cavalerul cerându-le insistent să trimită armata la Roma, iar eroul, ca Neapole să intre în luptă, devenind prin aceasta un aliat deschis al Angliei. Și îndată ce această expediție prost gândită fusese aprobată, a fost nevoie să fie revizuite manevrele militare, şi toate acestea într-o urzeală emoțională de patriotism, autoflatare, frustrare, anxietate şi un dispreț viu față de actorii locali aflați pe scenă... aşa cum agenții unui imperiu mondial se simt întotdeauna când se luptă cu corupția şi indolența sudului, încercând să încetățenească virtuți şi necesitatea de a rezista puterii opuse.

Superiorii săi i-au transmis că este aşteptat cu detaşamentul său de nave în Malta. Revenind de la o întâlnire nefructuoasă cu Consiliul de Stat, i-a scris contelui St. Vincent că de-abia aştepta să plece din această țară de scripcari şi de poeți, de târfe şi de oameni de nimic. Dar nu voia să-i părăsească pe Cavaler şi pe soția acestuia.

După trei săptămâni de convalescență şi adulare, la mijlocul lui octombrie, la câteva zile după ce nava *Colossus* a plecat către Anglia cu vasele Cavalerului, eroul a plecat spre Malta în căutarea unor noi lupte cu duşmanul. Regele, ştiind că era aşteptat să conducă o armată şi să petreacă mai mult timp în palatul său din mijlocul Romei, a plecat la Caserta să aibă mai întâi parte de o vânătoare. Cavalerul s-a deplasat şi el la Caserta, după ce a dat ordine pentru începerea împachetării tablourilor sale – pentru orice eventualitate, pentru orice eventualitate. Și din marea locuință, soția lui îi scria în fiecare zi eroului, spunându-i cât de mult îi lipsea. Seara, când s-a întors după o zi lungă de exercițiu şi de contemplare a sângelui închegat, Cavalerul a adăugat şi el un postscriptum.

Vânătoarea i-a mai ridicat moralul Regelui, aşa încât aştepta acum cu nerăbdare să călărească în fruntea unei armate, într-o uniformă frumoasă. Regina, a cărei inteligenţă supravieţuise erodării treptate a moralului ei, a început să se îndoiască de înţelepciunea expediţiei. Soţia Cavalerului, aşa cum i-a relatat ea eroului în scrisorile ei, a fost cea care a convins-o pe Regină să nu-şi piardă curajul. Îi evocase cu însufleţire alternativa la ofensiva de acum: Regina, soţul ei şi copiii ei duşi la ghilotină, şi dezonoarea eternă de a nu fi luptat cu curaj până la ultimul pentru a-şi salva familia, religia, ţara din mâinile rapacilor ucigaşi ai surorii ei şi ai familiei regale din Franţa. „Trebuia să mă fi văzut, îi scria soţia Cavalerului. M-am ridicat în picioare şi cu mâna dreaptă în sus, ca tine, am ţinut un discurs minunat, şi draga Regină a plâns şi a spus că am dreptate." Ea vorbea adesea cu franchețe despre braţul lui lipsă. Pentru că eroul nu era unul dintre aceia care te implică în ignorarea cu obstinaţie a unei mutilări sau a unei invalidităţi: femeia oarbă care spune ce bine arăţi şi îţi admiră bluza roşie, omul cu un braţ care exclamă că nu s-a putut opri să aplaude seara trecută la operă. În scrisorile sale, pe care se retrăgea în cabina sa să le scrie în fiecare seară, adresate ambilor săi prieteni, vorbea şi el de acest lucru. „Am destulă corespondenţă pentru două braţe, spunea el. Şi adesea mă oboseşte să scriu. Dar în afară de speranţa de a vă revedea, nu există nimic ce mi-ar putea procura o mai mare bucurie decât plăcerea de a vă scrie." I-a mulţumit soţiei Cavalerului pentru ridicarea moralului Reginei. Şi a repetat cât de mult îi era dor de amândoi, cât de recunoscător era pentru prietenia lor, recunoştinţa fiind mai mult decât poate exprima, cât l-au onorat mai mult decât merita – ca şi cum nimeni nu fusese amabil cu el înainte – şi că, trăind cu ei şi

cunoscându-le afecțiunea, l-au făcut să nu-şi mai dorească altă companie, că lumea acum pare un loc deşert, că cea mai dragă dorință a sa era să se reîntoarcă şi să nu-i mai părăsească niciodată. „O iubesc şi pe doamna Cadogan", a adăugat el.

*

Bolnav din nou şi având nevoie de îngrijire, eroul s-a reîntors trei săptămâni mai târziu şi s-a alăturat prietenilor lui la Caserta. De acolo, el şi soția Cavalerului trimiteau fiecare scrisori soției eroului. Ea îi scria despre starea de sănătate a eroului şi îi trimitea multe poezii şi daruri. El, în scrisorile sale săptămânale, îi spunea nevestei sale că, în afara ei şi a tatălui său, el îi considera pe Cavaler şi pe soția acestuia drept cei mai dragi prieteni pe care îi avea pe lume. „Cavalerul are amabilitatea de a lua drept bune instrucțiunile mele cu privire la multe chestiuni ştiințifice şi soția lui face onoare sexului ei. Nu am văzut în nicio țară o femeie care să o egaleze."

Peste alte două săptămâni, fiecare a fost obligat să se reîntoarcă la Neapole, de unde o armată de treizeci şi două de mii de oameni lipsiți de experiență – comandată de un general austriac incompetent, condusă nominal de Rege şi având printre cei chemați sub arme şi pe ghidul cu un ochi al Cavalerului, Bartolomeo Pumo – a înaintat spre nord către Roma. Cavalerul şi soția lui se află la chei cu mulțimea ce-l conducea în urale pe erou, care trebuie să mai ia patru mii de ostaşi în plus pentru a captura neutrul Leghorn şi a întrerupe comunicațiile dintre Roma şi armatele franceze ce ocupă cea mai mare parte a nordului peninsulei.

Eroul a observat cu oarecare îngrijorare că prietenul său Cavalerul arată cam plăpând, că are spatele încovoiat şi nevasta lui este palidă şi încearcă evident să fie foarte curajoasă.

– Întoarce-te curând la noi, îi spune Cavalerul.

– Cu alți lauri pe fruntea ta, spuse nevasta lui.

Cu câteva ore în urmă, ea îi dăduse un bilet pe care însă l-a rugat să-i promită că nu-l va citi până când nu va fi la bordul vasului *Vanguard*. El sărutase biletul şi l-a pus lângă inimă.

L-a desfăcut la câteva clipe după ce s-a urcat în barca ce avea să-l ducă la nava lui amiral.

Acolo scrisese cu mâna ei adorabilă: un torent de urări pentru siguranța lui, promisiuni de prietenie eternă, expresii de gratitudine. Dar devenea avid. Voia mai mult – ceva mai mult. Să-i spună că îl iubeşte? Dar i-a spus asta mereu, cât de mult ea, ea şi bunul Cavaler, îl iubeau. Ceva mai mult. Ajunse cu aviditate la ultima pagină, ținând strâns între genunchi paginile stropite de apa mării, pe care le citise deja, în timp ce oamenii lui vâsleau pentru a-l duce la vasul *Vanguard*. Ceva mai mult. A, acolo era.

„Nu pierde vremea pe uscat în timp ce eşti la Leghorn. Iartă-mă, dragă prietene, dacă spun că nu găseşti mângâiere în acel oraş."

Tresări. Deci auzise povestea singurei lui distracții în toți anii săi de căsătorie; ştia că fusese foarte remarcată. La Leghorn, cu patru ani în urmă, când conducea vasul *Captain*, întâlnise o femeie încântătoare, căsătorită cu un bărbat rece, indiferent, un ofițer naval. La început, i-a părut rău pentru ea, apoi a admirat-o, apoi s-a îndrăgostit de ea şi au fost împreună timp de cinci săptămâni.

Zâmbi. Dacă draga lui prietenă era geloasă, atunci ştia că era iubit.

*

Proşti! Proşti! Că fusese un prost nu putea intra în mintea Cavalerului. Cu toate că fusese primul care a crezut că gu-

vernul bourbon era în stare să creeze şi să ducă pe câmpul de bătaie o armată suficient de competentă ca să se opună francezilor, Cavalerul nu era obişnuit să se învinuiască.

Eroul îşi făcuse datoria, depozitând trupele sale la Leghorn, unde a rămas timp de trei zile. Dar cum a putut eroul să creadă că Franța va permite Romei să cadă în fața napolitanilor?

Având un tratat de pace semnat cu Franța cu doi ani în urmă „Farsă! Ruşine! Infamie!" urla Regina, oficial Regatul celor două Sicilii era neutru, iar Regele şi consilierii săi – cu abilitate, după cum cred ei – nu au declarat război Franței. Această expediție, anunță ei, nu este îndreptată împotriva Franței. Este doar răspunsul frățesc la un apel din partea oamenilor din Roma – suferind sub un guvern republican impus lor cu nouă luni în urmă de fanaticii iacobini – de a restabili legea şi ordinea. Generalul francez, care ocupase Roma din februarie şi sub egida căruia a fost declarată Republica Romană, şi-a retras cu prudență soldații la câțiva kilometri în afara oraşului. După ce armata Neapoletană a luat Roma fără să fie nevoită să tragă un foc de armă, Regele a intrat cu pompa considerată de el cuvenită, s-a dus la reşedința sa, Palatul Farnese, a emis un apel către Papă, care fusese expulzat de republică, să se reîntoarcă şi a început să se distreze. Două săptămâni mai târziu, Franța a declarat război Regatului celor Două Sicilii, şi armata franceză a pornit înapoi către oraş.

În seara zilei în care Regele a auzit că francezii se întorceau, şi-a schimbat hainele regale şi s-a deghizat în haine ale unui om din popor cu câteva măsuri prea mici pentru statura sa corpolentă şi a plecat spre casă. Eşecul degradant, ocuparea napolitană a Romei, a durat doar o altă săptămână.

Eroul prezisese că dacă marşul asupra Romei eşua, Neapole va fi pierdut. Prezicerea sa a fost corectă.

Când cea mai mare parte a armatei Neapoletane demoralizate ajunsese acasă, după Rege dar înaintea francezilor, care înaintau spre sud în mod ordonat, Cavalerul a trimis după Pumo. Se îngrijorase în legătură cu el. Supravieţuise perioadei în care a luptat ca soldat, sau zăcea pe undeva în vreun şanţ cu un glonte în cap? A primit ştirea că ghidul său nu se reîntorsese. Cavalerul era mai curând sceptic decât trist. Era de necrezut ca Tolo, norocosul său Tolo, să nu fi ştiut cum să facă faţă acestui pericol, aşa cum făcuse faţă multor altora, dar restul din ceea ce se întâmpla era exact de ceea ce se temea mai mult.

Regele blestema şi se văita şi îşi făcea cruce. Regina, ca reacţie aprigă împotriva sarcasmului ei cu vederi luminate, devenise în ultimul timp tot atât de superstiţioasă ca şi soţul ei, şi scria rugi pe bucăţele de hârtie, pe care le îndesa în corset sau le înghiţea. Le-a declarat tuturor celor din preajma ei că doar o armată Neapoletană ar fugi de un inamic pe care o întrecea numericeşte şase la unu, că ştiuse întotdeauna că aceşti Neapoletani blegi nu au avut niciodată o şansă să apere Roma. Sloganurile antiregaliste apar în fiecare dimineaţă pe ziduri: francezii vin şi, anticipând protecţia lor, acel gen de protecţie pe care o acordaseră patrioţilor de la Roma, simpatizanţii iacobini se făceau vizibili. Supuşii grozav de loiali Regelui, săracii oraşului, şterg cu vopsea sloganurile republicane şi se strâng în piaţa mare din faţa palatului pentru a cere negarea zvonurilor ce circulă că familia regală este pe cale să fugă la Palermo. Nu le pasă de Regina lor străină, dar vor ca iubitul lor Rege să rămână, el trebuie să le promită că va sta. Ieşi afară, arată-te Rege Cerşetor! Şi Regele a fost

obligat să apară în balcon, cu Regina lângă el, pentru a arăta mulțimii că sunt încă acolo – că va sta şi va lupta împotriva francezilor şi îi va proteja – în timp ce Regina, uitându-se spre piață, clipi pentru a-şi izgoni viziunile despre ghilotină, care se ridica acolo unde obişnuia să fie ridicată *cuccagna*. Eroul, la care se uită toată lumea pentru a fi salvată, trebuie să-i evacueze imediat. Viața şi moartea se află în mâinile eroului.

*

Regina nici nu voia să audă să încredințeze bijuteriile coroanei şi diamantele ei şi cele aproape de şapte sute de lăzi pline cu lingouri şi monede de aur (valorând douăzeci de milioane de lire) nimănui altcuiva decât nevestei Cavalerului. Acestea au fost transportate noaptea la reşedința Cavalerului, reîmpachetate, purtând sigiliile navale britanice şi apoi duse în port unde au fost încărcate în vasul amiral al eroului. Nevasta Cavalerului a fost cea care a găsit şi explorat un tunel uitat ce ducea de la palatul regal la micul port din apropiere, prin care restul bunurilor regale ce puteau fi transportate, inclusiv cele mai valoroase tablouri, lucruri prețioase din palatele de la Caserta şi Neapole, cele mai bune obiecte de la muzeul din Portici, îmbrăcămintea şi rufăria regală, toate au fost cărate pe spatele marinarilor britanici în cufere, lăzi şi sipete, fiecare expediere fiind însoțită de un bilet din partea Reginei şi încărcată la bordul vaselor comerciale din golf.

Soția Cavalerului, un torent de energie şi curaj, făcea drumuri între reşedința Reginei şi casă, unde ea şi cu mama ei supravegheau sortarea hainelor şi a medicamentelor – pe care se presupune că femeile ştiu cum să le împacheteze – în timp ce Cavalerul dădea ordine pentru depozitarea în lăzi a bu-

nurilor culturale: corespondența și hârtiile sale, instrumentele și partiturile muzicale, hărțile și cărțile. Servitorii care nu ajutau la împachetat erau trimiși cu bilete scrise de nevasta Cavalerului tuturor rezidenților britanici, spunându-le să-și înceapă propria acțiune de împachetare și să fie gata să plece de pe o zi pe alta.

Cavalerul s-a retras în biroul său și citește, încercând că nu se gândească la ceea ce se întâmpla în jurul său, una din principalele foloase ale unei cărți.

Din fericire, trimisese toate vasele cu două luni în urmă și majoritatea celor trei sute patruzeci și șapte de tablouri era deja împachetată. Toată Italia colecționară trăia sub teroarea acelui acaparator, nesătul de artă, Napoleon, care obligase orașele pe care le cucerea să cedeze tablourile și alte lucrări de artă ca un fel de taxă de război. Parma și Modena, Milano și Veneția, fiecăruia dintre aceste orașe i s-a ordonat să dea douăzeci de capodopere selecționate, iar Papei i s-a comandat să furnizeze o sută din comorile Vaticanului, toate pentru o „Intrare Triumfală a Obiectelor de Știință și Artă Colecționate în Italia" în capitala franceză, organizată în iulie (la două săptămâni după ce Cavalerul își făcuse inventarul), când o lungă procesiune de obiecte de cultură, inclusiv *Laocoon* de la Vatican și cei patru cai de bronz din San Marco, a fost plimbată în sus și în jos prin bulevardele pariziene, prezentată într-o ceremonie oficială ministrului de interne și apoi transportată la Luvru.

Francezii nu vor avea niciunul din tablourile sale. Dar ce se întâmpla cu colecțiile sale de minerale vulcanice, cu statuile sale, cu bronzurile și celelalte antichități? Nu le putea lua pe toate cu el. Ce povară este, la urma urmelor, să fi colecționar!

Visase uneori un foc în care stătea paralizat din cauza

indeciziei, incapabil să dea ordine servitorilor săi pentru a le spune care sunt cele câteva obiecte ce trebuiau salvate. Şi acum visul pierderii s-a adeverit. Dar de focul războiului este mai bine să fugi decât să fii prins într-o erupţie, în care ar fi trebuit să se repeadă pe stradă în halatul de noapte, neducând nimic, sau să încerce să salveze câteva din lucrurile sale şi să fie prins de lava care se scurgea. Poate lua o mulţime de lucruri. Dar nu pe toate. Şi toate îi sunt atât de dragi.

*

Oamenii sunt furioşi – şi eroul a socotit prudent să mute vasele lui în golf mai departe în larg, după raza de acoperire a tunurilor Neapoletane, acolo unde sunt trase la cheu acum, ridicându-se şi coborând în apa agitată. Într-o noapte rece şi ploioasă, la 21 decembrie, a acostat cu trei barje, s-a dus la palat, şi i-a luat pe Rege, Regină, copii, inclusiv fiul lor cel mai mare, soţia acestuia, nou-născutul şi doica, medicul regelui, preotul regal, paznicul de vânătoare, şi optsprezece domni şi doamne de onoare, şi i-a condus prin tunelul secret în port, şi i-a călăuzit peste hulă până la vasul *Vanguard*. Cavalerul şi soţia, şi soacra lui, pentru a-şi ascunde fuga, se duseseră în seara aceea la o recepţie la reşedinţa ambasadorului turc de unde s-au strecurat afară şi s-au îndreptat pe jos către port. Apoi au urcat la bordul propriei barje şi au fost primiţi cu strigăte de uşurare de cei din gospodăria lor aleşi să-i însoţească. Secretarii englezi ai Cavalerului erau tot atât de surescitaţi cât s-ar aştepta cineva să fie Neapoletanii: majordomul, doi bucătari, doi rândaşi, trei valeţi şi câteva slujnice în serviciul soţiei Cavalerului. Şi Fatima, noua ei favorită – o frumoasă coptă neagră, adusă trofeu din Bătălia de pe Nil, pe care eroul i-o prezentase –

care a izbucnit în plâns când şi-a văzut stăpâna. O altă barjă ducând doi foşti prim-miniştri ai Regatului celor Două Sicilii, ambasadorul austriac, ambasadorul rus, familia şi servitorii lor îi urmau în furtuna din ce în ce mai puternică.

Cavalerul spera să ridice ancora a doua zi dimineață: tridentul lui Neptun săpa în pământ, însemna că va fi furtună. Dar Regele nu va permite ca vasul *Vanguard* să ridice ancora până când şaptezeci din câinii lui de vânătoare nu vor fi aduşi de la Caserta şi urcați pe una dintre celelalte vase britanice aşteptând să plece la Palermo. Regele, care nu voia să-şi încredințeze nici câinii unui vas Neapoletan, stătea în picioare pe puntea vasului *Vanguard* şi îi pălăvrăgea entuziasmat Cavalerului despre vânătoarea de cocoşi de munte pe care o vor face în Sicilia, în timp ce amiralul Caracciolo umbla pe puntea vasului *Sannita*, îndurând umilința finală. Nu numai că familia regală a ales să fie transportată de amiralul britanic, dar nu a încredințat nicio singură ladă cu bunurile lor vasului amiral Neapoletan. În cele din urmă, în seara zilei următoare, i s-a permis vasului *Vanguard* să iasă din golf în marea înspăimântătoare. Mai degrabă urma decât conducea o flotilă printre care se numărau două alte vase de război aflate în escadrila eroului; vasul *Sannita* şi un alt vas de război Neapoletan, din care majoritatea marinarilor dezertaseră şi aveau acum echipaje britanice; un vas de război portughez; şi vasele comerciale pe care fuseseră îmbarcați doi cardinali, câteva familii nobile Neapoletane, toți rezidenții britanici, rezidenții francezi, mulți dintre ei aristocrați care fugiseră de revoluție, un număr mare de servitori şi majoritatea posesiunilor Cavalerului şi ale anturajului său.

În niciunul din cuferele pe care Regina a decis că trebuie să o însoțească nu era lenjerie de pat. Când s-a constatat acest lucru, nevasta Cavalerului a renunțat imediat la rufăria

ei personală, doamna Cadogan a aşternut un pat pentru Rege, iar el s-a dus să se culce. Soţia Cavalerului şedea cu Regina pe un geamantan de piele conţinând şaizeci de mii de ducaţi din economiile regale şi o ţinea de mână. Copilul ei cel mai mic, Carlo Alberto, în vârstă de şase ani, era lungit pe o saltea în colţul cabinei, cufundat într-un somn agitat, hârâind şi oftând. Înainte de a se despărţi de Regină, soţia Cavalerului îi şterse copilului urdorile şi transpiraţia de pe chipul său palid. Odraslele regale mai mari erau afară pe punţile înclinate, ţinându-se după sclavii britanici ai mărilor în timp ce aceştia umblau frenetic de colo-colo pe navă pentru a o pregăti pentru atacul furtunii, şi le stăteau în drum. Erau fascinaţi de tatuajele lor şi de ulceraţiile nevindecate lăsate de scorbut pe feţele, gâturile, bicepşii şi antebraţele lor.

A doua zi dimineaţa furtuna se dezlănţuise puternic şi fiecare tangaj al vasului părea să fie cel mai mare. Valurile izbeau corpul navei. Cerul perfora velele. Stejarul din care era făcută carcasa trosnea şi gemea. Marinarii se înjurau unii pe alţii. Pasagerii adulţi făceau cele mai zgomotoase lucruri pe care le fac oamenii atunci când cred că vor muri – se roagă, plâng, fac spirit, stau cu buzele strâns lipite. Eroul, care a mărturisit că nu văzuse niciodată o furtună atât de năprasnică în toţi anii săi de navigator, a rămas pe punte. Soţia Cavalerului se ducea din cabină în cabină cu prosoape şi boluri, ajutându-i pe cei cărora le era rău. Cavalerul a rămas în cabina lor de dormit şi a vărsat până nu i-a mai rămas nimic în stomac. A încercat să soarbă puţină apă dintr-o sticlă şi a observat că-i tremura mâna.

*

Pentru orbi, tot ceea ce se întâmplă este neaşteptat. Pentru cei îngroziţi, fiecare eveniment se întâmplă prea curând.

Ei vin pentru tine, te iau să te ducă în fața plutonului de execuție, la galere, la stâlpul infamiei, la scaunul electric, în camera de gazare. Trebuie să te scoli în picioare, dar nu poți. Trupul tău, îmbuibat de frică, este prea greu ca să se mişte. Ți-ar plăcea să fii în stare să umbli printre ei, să deschizi uşa celulei tale cu demnitate; dar nu poți. Aşa că ei trebuie să te tragă afară.

Sau, *ea* vine, este pe capul tău, al tău şi al celorlalți; clopotele şi sirenele au amuțit (raid aerian, uragan, potop), şi tu te-ai adăpostit în acest spațiu ca o celulă, atât cât să poți fi în afara pericolului, şi plasat în afara celor obişnuiți să facă față unui caz de urgență. Dar tu nu te mai simți în siguranță; te simți prins în capcană. Nu ai unde să fugi, şi chiar dacă ai avea, frica ți-a îngreunat picioarele, de-abia te mai poți mişca. Este o greutate străină pe care o muți din pat pe scaun, din scaun pe podea. Şi tremuri de frică sau de frig; şi nu poți face absolut nimic decât să încerci să nu mai fi îngrozit aşa cum eşti. Dacă rămâi foarte liniştit, pretinzi că asta este ceea ce ai decis să faci.

Cavalerul nu era sigur cel deranja mai mult în legătură cu furtuna. Poate că trebuia să se cuibărească în semiobscuritatea cabinei înghesuite, zăngănitoare, huruitoare – cea mai mică cabină din lume. Poate că erau hainele pline de apă şi frigul; era teribil de frig. Poate că era zgomotul: scârțâitul navei, când lemnul se lovea de alte lemne, şi acel bubuit teribil, care putea veni de la un catarg răsturnat; acea detunătură care putea însemna că velele au fost rupte în bucăți; sunetul țipător al furtunii. Strigătele şi țipetele umane. Mirosurile revoltătoare. Toate hublourile şi batardourile au fost închise. În întreaga navă, ceva mai mare decât lungimea unui teren de tenis, cu vreo cincizeci de pasageri adăugați echi-

pajului, care număra mai mult de şase sute de suflete, erau doar patru latrine, toate nefolosibile. Vrea să inspire aer curat. Însă aici nu sunt decât mirosuri puturoase.

Dacă ar fi fost afară, putea să o vadă, să o înfrunte: nava ridicându-se, aruncându-se înainte şi căzând înapoi între doi pereți înalți de apă neagră. Îi era teamă să moară? Da, aşa. Ar fi fost mai bine să se urce pe punte, dacă picioarele sale care tremurau puteau trece de pasajul alunecos. Ieşise din cabină ca să încerce să-şi găsească nevasta, cutreieră coridorul strâmt înclinat bălăcindu-şi picioarele în câțiva centimetri de apă rece de mare, de excremente şi vomismente, şi o luă la dreapta. Atunci lumânarea pe care o ținea s-a stins. Se teme să nu se piardă. Ar fi dorit să vină Ariadna şi să-l consoleze – să-i întindă un fir. Dar el nu era Tezeu, era Minotaurul prins în labirint. Nu era eroul, ci monstrul.

Menținându-şi echilibrul ținându-se de pereții jegoşi şi de frânghiile aspre, se reîntoarse în mica lui cabină. Lumânarea era încă aprinsă. Când închise uşa, vasul s-a afundat revoltător şi el fu azvârlit de perete. Se lăsă să cadă pe podea şi se ținu de cadrul patului, apoi se sprijini de el, icnind din cauza şocului, de durerea usturătoare din osul pieptului. Lumânarea pâlpâi. Se clătină violent. Toate piesele de mobilier erau fixate în podea cu bolțuri. El îşi pierdea echilibrul. Închise ochii.

Ce a spus ursitoarea? Respiră.

Rețetă: Când eşti trist, când eşti singur, când nu vine nimeni, poți invoca spiritele să-ți țină companie. Deschise ochi. Efrosina Pumo stătea acum jos în cabină cu el, dând din cap cu îngrijorare. Şi Tolo era acolo, aşa că nu era adevărat că fusese tăiat de un soldat francez la retragerea de la Roma. Tolo îi ține gleznele, stabilizându-l, ținându-l să nu se prăbuşească. Şi Efrosina îi mângâie fruntea.

– Să nu vă fie frică, domnule.

Nu mi-e frică, gândi el. Mă simt umilit.

Nu o văzuse pe Efrosina de mulți ani. Trebuia să fie foarte bătrână, dar arată mai tânără decât atunci când a vizitat-o prima oară cu atâția ani în urmă. Şi Tolo arată tânăr, nu are barbă, un tip musculos cu un ochi pe jumătate închis, care l-a însoțit în ascensiunile pe munte timp de douăzeci de ani (a devenit mai puțin agil chiar şi el), şi din nou băiatul delicat, vulnerabil, cu un ochi deschis, lăptos, aşa cum fusese cândva.

– Voi muri, murmură Cavalerul.

Efrosina negă din cap.

– Dar vasul se va răsturna! Efrosina ți-a spus când. Mai ai încă patru ani.

„Doar patru ani, gândi el. Nu este aşa de mult!" Ştia că trebuie să se liniştească.

– Nu vreau să mor în felul acesta, spuse el ursuz.

Apoi observă – de ce nu o fi observat înainte? – că Efrosina îi întindea un pachet de cărți.

– Lăsați-mă să vă spun destinul, domnule.

Dar de-abia putu vedea cartea pe care a ales-o. Tot ceea ce putea vedea era cineva cu capul în jos. „Oi fi eu?" gândi el. Modul în care vasul se înclină şi se întoarce. Simt de parcă aş fi cu capul în jos.

– Da, este Excelența Sa. Observați expresia de detaşare de pe chipul Spânzuratului. Da, domnule, sunteți dumneavoastră.

Cavalerul, un bărbat atârnând cu capul în jos, cu mâinile legate la spate, suspendat de glezna dreaptă de o spânzurătoare de lemn?

– Este sigur Excelența Sa. V-ați aruncat cu capul înainte în gol, sunteți calm…

– Nu sunt calm!

– Fiți convins...

– Nu sunt convins!

Studie cartea o clipă. „Dar asta înseamnă că voi muri.”

– Nu așa... și ea oftă. Cartea nu arată ce gândiți. Priviți cu ochiul indiferenței, domnule. Zâmbi melancolic. Nu numai că nu veți fi spânzurat, vă promit, domnule, dar veți spânzura alți oameni.

Dar el nu dorea să audă despre cărți. Voia ca Efrosina să-i distragă atenția, să transforme furtuna într-un tablou pe perete, să facă albi pereții întunecați, să dea timpul înapoi, să ridice tavanul.

Furtuna lovi vasul din nou și el auzi un sunet de prăbușire și strigăte de pe punte. A mai căzut un catarg? Se înclina și mai tare pe-o parte. Se va răsturna acum, o simțea. Tolo! Cabina va începe să se umple cu apă. Tolo!

Băiatul era în continuare acolo, masându-i picioarele.

– Nu reușesc să mă calmez, bolborosi el.

– Scoateți-vă pistolul, domnule, vă veți simți mai în siguranță. Era glasul lui Tolo. Sfatul unui bărbat.

– Pistolul meu?

Tolo îi aduse cutia de călătorie, care conținea două pistoale pe care le ducea întotdeauna cu el, în timp ce Efrosina îi ștergea sudoarea de pe frunte. Le scoase. Închise ochii.

– Mai în siguranță acum?

– Da.

Și astfel îl lăsară însoțitorii săi, cu un pistol în fiecare mână, să stea cât de liniștit putea.

*

Soția Cavalerului tocmai plecase din cabina ambasadorului austriac, Prințul Esterházy, care vomitase și se rugase, când și-a dat

seama tresărind că nu-l văzuse pe Cavaler de câteva ore. Se îndreptă spre cabina lor prin coridorul care se înălța și cobora.

Ce ușurare a simțit când a deschis ușa și l-a văzut stând jos pe un cufăr; și ce s-a speriat când a văzut că ținea câte un pistol în fiecare mână.

– O, ce-i asta?

– Gâlgâl, gâlgâl, gâlgâl, spuse el într-o voce fantomatică fără tonalitate.

– Ce?

– Sunetul apei sărate din gâtul meu, strigă el.

– În gâtul tău?

– În navă! În gâtul meu! În clipa în care simt că nava se scufundă – agită armele – intenționez să mă împușc.

Ținându-se de cadrul ușii care se cutremura, se uită le el până când acesta își întoarse ochii în altă parte și nu mai flutura pistoalele.

Era copleșită de milă. Gura îi părea umflată. Dar nu s-a grăbit să-l mângâie, așa cum îi consolase pe atâția alții de pe navă. Pentru întâia oară ea nu este a lui. Adică, pentru întâia oară ea ar vrea ca el să fie altfel decât este – un bărbat în vârstă trist, slăbit de vomismente, iritat din cauza putorii și a apropierii unui număr prea mare de animale umane și de absența oricărei bune-cuviințe.

– Vasul nu se va scufunda, spuse ea. Nu cu marele nostru prieten la cârmă.

– Vino și șezi lângă mine, spuse Cavalerul.

– Mă întorc într-o oră. Regina...

– Rochia ți-e pătată.

– În nu mai mult de o oră, mă întorc. Promit!

Și s-a întors, și în noaptea aceea, era ajun de Crăciun, vântul s-a potolit. L-a convins pe Cavaler să iasă pe punte

ca să vadă o priveliște frumoasă: vulcanii activi din Insulele Lipari, Stromboli și Vulcano, aruncând flăcări în spre cer. Stăteau împreună. Vântul îi plesnea și le acoperea fețele cu sare, iar focurile vulcanilor luminau cerul presărat cu stele.

– Vezi, vezi, murmură ea, și își puse un braț în jurul lui. Apoi îl conduse înapoi în cabină, unde mai dăinuia prezența Efrosinei și a lui Tolo.

Îl lăsă pe Cavaler să doarmă, hotărându-se să nu intre într-un pat atâta timp cât era nevoie de ea în altă parte. În zori s-a întors în cabină ca să-l trezească și l-a luat afară pe puntea presărată cu sfărâmături. Marea era lină, mingea roșie a soarelui care răsărea învăluia velele într-o lumină trandafirie, iar fantomele celor doi care veniseră să-l consoleze pe Cavaler au început să pălească.

Ea îi arătă un bilet pe care îl primise la patru dimineața, în timp ce se afla în cabina Reginei încercând să-l facă să adoarmă din nou pe irascibilul, agitatul Carlo Alberti. În bilet eroul își exprima dorința ca soțul ei Cavalerul, Înălțimea ei și doamna Cadogan să ia masa de Crăciun la prânz, în cabina amiralului.

– Ce dimineață frumoasă! spuse ea.

Masa era în plină desfășurare, cu eroul epuizat care nu mânca nimic, Cavalerul, căruia îi era greață, încercând să mănânce, și cele două femei (doamna Cadogan dormise doar o oră) mâncând cu poftă, când au fost întrerupți de cineva care ciocănea, împingea și bătea la ușă. Era una dintre slujnicele Reginei, care printre sughițuri de plâns a implorat-o pe soția Cavalerului să vină repede în cabina Reginei. Doamna Cadogan se scuză și o urmă pe fiica ei. Au sosit acolo văzând-o pe Regină și pe doctor aplecați pe băiețel.

– Uitați-vă, țipă Regina. *Il meurt*! Ochii băiatului se dă-

duseră peste cap, iar el se cutremura spasmodic şi apucându-şi pumnii tremurători îşi înfipsese degetele în palme. Nevasta Cavalerului luă copilul în braţe şi îi sărută fruntea rece.

– Convulsiile sunt un efect obişnuit al fricii, spuse doctorul. Când tânărul prinţ îşi va reveni şi îşi va da seama că furtuna s-a potolit…

– Nu!, strigă soţia Cavalerului. Nu!

Legăna copilul care se înţepenea, în timp ce Regina profera invective la adresa sorţii ei, şi doamna Cadogan îi vâra o bucată de prosop între dinţi şi îi ştergea spuma de pe gură. Strigătele marinarilor le-au anunţat că în zare se vedea Palermo. Palermo! În timp ce intervalele între un paroxism şi următorul deveneau mai scurte, soţia Cavalerului ţinea băiatul mai strâns la piept, legănându-l, respirând cu el, ca şi cum ar fi putut să-l facă să respire odată cu ea, şi cântându-i imnuri englezeşti din copilăria ei. Băiatul a murit în seara aceea în braţele ei.

Curând după miezul nopţii, vasul *Vanguard* lăsă ancora şi o oră mai târziu Regina vlăguită, se urcă plângând într-o barcă mică împreună cu două dintre fiicele ei şi câţiva servitori. Regele a refuzat să părăsească nava până când nu s-a organizat o primire adecvată de către supuşii săi sicilieni în splendidul port de agrement.

Soţia Cavalerului dorea să o însoţească pe Regină, dar şi-a făcut griji că eroul ar putea avea nevoie de serviciile ei dimineaţa ca interpretă.

Era sleită. Era foarte bine să doarmă acum.

A doua zi spre prânz, în aclamaţiile unei gloate dezlănţuite şi curioase şi într-o slavă asurzitoare de tun, Regele a coborât pe mal. Amiralul, flancat de către cei doi prieteni ai săi, privea aspru de pe puntea ofiţerilor. Nu era în toane

bune. Deşi toată lumea din custodia sa, cu excepţia nefericitului prinţ, era vie şi în siguranţă, această călătorie nu i se părea ca un triumf de-al său. Celelalte vase de război şi cele douăzeci de vase comerciale care plecaseră din Neapole – transportând într-un disconfort abominabil, dar fără incidente, vreo două mii de refugiaţi, servitorii favoriţi ai Regelui şi câinii, şi servitoarele Reginei – ajunseseră deja. Furtuna distrusese doar nava lui, nava amiral. Trei vele gabier fuseseră rupte, arborele mare şi funiile de ancorare ale catargului au fost grav deteriorate. Se simţea lovit fără rost. Poate că era pur şi simplu foarte obosit. Soţia Cavalerului era trează şi deplin conştientă, încântată de comportamentul ei în timpul împrejurării critice – se comportase bine, se gândise doar la alţii – şi se bucura de spectacolul mulţimii regale. Avea o aventură. Se simţea lipsită de responsabilitate. Dorea să fi putut rămâne un pic mai mult pe navă. Cavalerul stătea între ei – trioul fantomatic din care făcuse parte în timpul furtunii înlocuit cu cel adevărat, el cu soţia lui şi prietenul lor. Se simţea cu inima uşoară, mulţumit că nu avea greţuri, nerăbdător să calce pe pământ din nou. S-au felicitat unii pe alţii pentru norocul pe care l-au avut.

5

Altă furtună.
După ce a părăsit Neapole în octombrie, înaintând cu greutate prin Mediterana, pe lângă navele națiunilor aflate în război, prin Strâmtoarea Gibraltar şi apoi în ocean, pe lângă coasta iberică, apoi cea franceză, ținându-se aproape de marginea vestică a Europei, vasul de transport marfă *Colossus*, cu două mii de vase antice la bord, a pornit repede spre Anglia şi, către sfârşitul călătoriei lui de două luni, după ce trecuseră pe lângă Insulele Scilly, a dat de o furtună neînduratoare, proteică, s-a cutremurat, s-a clătinat, a luat apă, s-a dus la fund şi a naufragiat. A fost timp suficient să fie salvați toți membrii echipajului. Chiar şi pentru a arunca în barca de salvare o ladă din cală despre care marinarii au crezut că ar cuprinde comori – dar una dintre cele care purtau sigiliul Cavalerului. Apele tulburi s-au prăvălit peste adevărata comoară, cea de a doua colecție mai mare de vase pe care o adunase Cavalerul.

Apă. Foc. Pământ. Aer. Patru forme de dezastru. Posesiunile pierdute în foc dispar. Ele se transformă în... aer. Posesiunile pierdute în duşmanul focului, apa, nu sunt mistuite, deşi ele se pot sparge (dacă sunt poroase, ca hârtia, ele se pot umfla şi putrezi). Ele mai există încă, poate intacte, dar duse la fund, inaccesibile. Ele sunt tot acolo, descompunându-se imperceptibil, acoperite de creaturi marine, mişcându-se de colo până colo duse de maree, ridicându-se şi supte înapoi în micul spațiu – o soartă mai nefericită decât

dacă ar fi sub pământ, pentru că sunt mult mai jos, mult mai inaccesibile. Ceea ce este acoperit de pământ nu este atât de greu de adus sus şi ar putea să fi fost ciudat păstrate de îngroparea în pământ. Vezi în acest sens oraşele condamnate, apoi îngropate, de Vezuviu. Dar să fie acoperite de ape...

Supravieţuind furtunii *lui*, Cavalerul nu ştie încă faptul că vasele sale au fost pierdute în apă cu câteva săptămâni înainte de fuga din Neapole. Vasul *Vanguard* a ajuns cu bine în portul Palermo. Iar uşurarea simţită că a supravieţuit trecerea umilitoare, zdruncinată de furtună, a micşorat suferinţa resimţită la plecarea precipitată, care i-a permis să ia doar un număr selecţionat de obiecte dragi în afară de tablourile sale. A încercat să nu se gândească la tot ceea ce a lăsat în urma sa în casele sale magnifice, acum sunt nepăzite, aşteptând jefuitorii. Se gândea la caii lui şi la cele şapte frumoase trăsuri, şi la spineta, la clavecinul şi la pianul Catherinei.

Dar, desigur, nu trebuia să conchidă că nu va mai vedea din nou posesiunile sale abandonate. Că nu va întreţine oaspeţi niciodată în vila sa de lângă Vezuviu. Că nu va mai merge călare în zori de la locuinţa de la Caserta în strigătele gonacilor şi în lătratul câinilor de vânătoare. Că nu va mai admira frumuseţea îmbăindu-se de pe stâncile de la Posillipo. Că nu va mai sta în faţa ferestrei observatorului său, admirând baleiajul golfului şi dragul său munte. Nu. Nu. Da? Cavalerul era tot atât de nepregătit pentru ceea ce se întâmpla cu adevărat ca orice cunoscător al dezastrului.

*

Provizoriu aveau să locuiască la Palermo, în sudul sudului.

Fiecare cultură îşi are oamenii săi din sud – oameni care

muncesc cât de puțin pot, preferând să danseze, să bea, să cânte, să se încaiere, să-și omoare soțiile necredincioase; care au gesturi mai pline de viață, ochi mai strălucitori, haine mai colorate, vehicule decorate mai fantezist, un minunat simț al ritmului, și farmec, farmec; neambițioși, nu, leneși, ignoranți, superstițioși, neinhibați, niciodată punctuali, evident mai săraci (cum ar putea fi altfel, spun cei din nord); care cu toată sărăcia și mizeria lor duc o viață de invidiat, – invidiați, asta e, de către cei motivați de muncă, inhibați senzual, de nordicii guvernați cu mai puțină corupție. Le suntem superiori, spun cei din nord, clar superiori. Noi nu ne eschivăm de la îndatoririle noastre sau să spunem minciuni de dragul artei, muncim din greu, suntem punctuali, ținem conturi demne de încredere. Dar ei se distrează mai mult decât noi. Fiecare țară, inclusiv țările sudice, își are sudul ei: sub ecuator, se află la nord. Hanoiul are Saigonul, São Paulo are Rio, Delhi are Calcutta, Roma are Neapole, care pentru cei din fruntea acestei peninsule atârnând din burta Europei se află Africa, Neapole are Palermo, a doua capitală sub formă de semilună a Regatului celor Două Sicilii, unde este chiar mai cald, este mai păgână, mai necinstită, mai pitorească.

Ca și cum ar fi fost o testare a stereotipului, ningea în orașul cu palmieri Palermo, atunci când au ajuns acolo imediat după Crăciun. În primele săptămâni ale lunii ianuarie au locuit în câteva camere mari ai unei vile care nu avea aproape deloc mobilier și nici sobe; un oraș sudic nu este niciodată pregătit pentru o schimbare de temperatură. Eroul stătea lipit de biroul său scriind cu furie depeșe. Înfășurat în cuverturi, Cavalerul tremura, era deprimat și îndura un acces nemilos de diaree. Doar soția lui, care nu putea suporta să nu fie ocupată, ieșea adesea, mai ales ca să fie alături de

Regină care supraveghea instalarea marii ei familii în palatul regal. Se întorcea seara pentru a raporta Cavalerului şi prietenului lor despre neglijenţa servitorilor locali, despre starea de spirit deprimată, de înţeles, a Reginei, şi despre preocupările Regelui, ocupat acum cu compararea teatrelor, a mascaradelor şi a altor plăceri din cealaltă capitală a sa.

Indiferent de vreme, Cavalerul, soţia lui şi prietenul lor ştiau că se aflau mai la sud, adică printre oameni mai puţin de încredere, pungaşi şi mincinoşi, excentrici şi primitivi. Însă era important să nu-şi schimbe modul în care au trăit întotdeauna. Şi-au luat precauţiile necesare aşa cum fac oamenii care ştiu că aparţin unei culturi superioare: nu trebuie să ne lăsăm duşi, nu trebuie să coborâm la nivelul... junglei, străzii, mocirlei, dealurilor, regiunilor îndepărtate (alegeţi). Pentru că, dacă începeţi să dansaţi pe mese, să vă faceţi vânt cu evantaiul, simţindu-vă somnoroşi când luaţi o carte în mână, dacă trăiţi într-un anumit ritm şi faceţi dragoste oricând vă vine – atunci ştiţi. Sudul v-a prins.

*

Vremea a devenit mai caldă pe la mijlocul lunii când Cavalerul a acceptat suma exorbitantă ce i s-a cerut pentru închirierea unui palat aparţinând unei familii nobile siciliene cu o reputaţie de excentricitate, chiar şi după standardele locale. Imaginaţi-vă un prinţ al cărui blazon este un satir ce ţine o oglindă spre o femeie cu cap de cal! Dar palatul avea un amplasament impresionant, şi printre pereţii lui acoperiţi cu mătase colorată şi portrete ale unor strămoşi posomorâţi camerele erau generos mobilate; putea face faţă unui sediu temporar al ambasadei britanice. Din păcate era prea încărcat

cu istoria lui întunecată pentru ca să folosească, după părerea Cavalerului, şi drept locuinţă: adică, un muzeu al entuziasmelor lui. La câteva săptămâni după ce l-au ocupat, Cavalerul încă nu despachetase majoritatea obiectelor pe care a reuşit să le aducă de la Neapole.

Aici, în acest exil neaşteptat şi alarmant de costisitor, formau şi mai intens un trio. O femeie trupeşă şi un bărbat mititel, care sunt plini de afecţiune unul faţă de celălalt, şi un bărbat înalt, vlăguit, care îi iubeşte cu ardoare pe amândoi şi se bucură de compania lor. Dar, deşi îi plăcea câteodată să-şi vadă nevasta şi pe prietenul lor că ies în oraş, pentru că animaţia lor îl epuiza, când lipseau mai mult de câteva ore îşi dorea ca ei să se întoarcă. Dar dorea să nu fie întotdeauna atâţia la masă. Un număr respectabil de oameni din colonia rezidenţilor englezi de la Neapole, care se refugiaseră cu ei, îşi făceau drum către locuinţa lui în fiecare seară. Aceste cine imprevizibil de mari pentru douăzeci, treizeci, patruzeci, cincizeci de persoane se încheiau doar când soţia Cavalerului se ridica de la masă, sau cădea, sau îngenunchea – nu avea nevoie de recuzită pentru a iniţia o mostră a *Atitudinilor* ei – sau se ducea la pian ca să se acompanieze când cânta: învăţase deja câteva melodii triste, fermecătoare siciliene. Serile îi păreau foarte lungi Cavalerului. Dar nu prea putea să refuze să-i primească pe acei compatrioţi ai săi, niciunul dintre ei nefiind atât de bine cazat ca el – în tot oraşul Palermo era un singur hotel supraîncărcat care făcea faţă standardelor lor – şi tarifele, care crescuseră, ce se încasau de la aceşti turişti captivi, se dublaseră sau se triplaseră faţă de ceea ce fuseseră înainte. Lipsa lor de confort impunea Cavalerului să ridice standardele cu care erau obişnuiţi. Sosind de la locuinţele lor temporare în trăsurile închiriate pentru care fuseseră su-

prataxați, ei gândeau când intrau în reşedința strălucitor iluminată a trimisului britanic: aşa trăim noi. Avem dreptul la acest lux, această extravaganță, acest rafinament, această mâncare îmbelşugată; această obligație de a ne amuza.

După cină şi distracția oferită de soția Cavalerului, serile se transformau deobicei în partide de cărți de noapte şi ştafete de bârfe şi de observații condescendente despre gratuitatea manierelor locale. Refugiații îşi relatau unii altora vechile lor poveşti şi dezvăluiau inconveniențele noii lor situații. Nimic nu părea să diminueze înclinația lor pentru plăcere – plăcerile lor. Îşi păstrau nemulțumirile lor, nemulțumirile vehemente, pentru scrisori, în special cele adresate prietenilor şi familiei din Anglia. Dar pentru ce erau scrisorile: pentru a spune ceva nou, şi a o spune elocvent. Societatea era necesară pentru a spune ceva vechi – previzibil, bun de aruncat, improvizat – care nu va lua prin surprindere auditoriul. (Doar sălbaticii trânteau ceea ce simțeau). Scrisorile erau pentru a spune – mărturisesc, recunosc, trebuie să declar fățiş. Trecea mult timp până ce scrisorile ajungeau la destinatar, ceea ce-i încuraja pe aceştia din urmă să spere că între timp necazurile expeditorului au trecut.

Unii făceau aranjamente pentru a se reîntoarce în Anglia. Pentru că ştirile erau proaste – adică, exact ceea ce se aşteptau refugiații. La două săptămâni după fuga guvernului din Neapole, francezii au deplasat o armată de şase mii de soldați în oraş, şi pe la sfârşitul lui ianuarie, o clică politică de aristocrați luminați şi profesori au creat o monstruozitate care s-a numit Republica Parthenopeană sau Vezuviană.

Cei mai mulți refugiați înclinau să considere Neapole pierdut. Un străin care a dus o viață bună într-o țară săracă, viața dinainte de revoluție – un astfel de expatriat vede repede

cea mai cumplită consecință pentru întreaga țară atunci când privilegiile lui au fost anulate. Chiar şi Cavalerul a început să se gândească fără tragere de inimă să se retragă şi să se reîntoarcă în Anglia. Dar nu vedea cum va putea să scape din Palermo. Nu încă. Magnificul lor prieten, de care depindeau toți, nu vorbea nicio limbă străină şi nu se aştepta de la el să înțeleagă, ca un diplomat de profesie, limbajul ambiguu al unei curți. Ei nu-l puteau părăsi pe Rege şi pe Regină, atâta timp cât soarta țării era încă nesigură. Vorbise cu Regele, dar Regele, relata el cu mai multă duritate decât intenționase, cedase unei tristeți nearticulate – cum făcea ori de câte ori era obligat de noile ştiri de la Neapole să ignore cât de mult se distra.

De fapt, Regele, ori de câte ori îşi aducea aminte să uite de plăcerile sale, era furios.

Nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat dacă Neapole ar fi rămas neutru, urlă el la nevastă-sa. Era vina ei în totalitate – din cauza atitudinii ei părtinitoare față de englezi; adică față de nevasta Cavalerului. Regina ascultă tirada Regelui în tăcere, tăcerea profundă a unei femei care ştie că, deşi este mai inteligentă decât soțul ei, este totuşi doar o nevastă, supusă mendrelor lui. Ea – în ciuda neîncrederii nemicşorate în oameni, din cauza loialității lor lăudăroase față de familia regală şi față de Biserică – era convinsă că ocupația franceză, şi această şaradă a unei republici apărute sub patronaj şi protecție franceză, nu putea să se mențină. Oamenii împuşcau unul după altul soldații francezi care erau suficient de smintiți să umble noaptea pe drumurile lăturalnice ale oraşului. Doi soldați au fost asasinați într-un bordel de câțiva clienți din vecinătate şi o mulțime a atacat una dintre cazărmile franceze, reuşind să măcelărească doisprezece dintre soldații care dormeau.

– Şi iată, îi spuse Regina nevestei Cavalerului, acesta este aliatul nostru, sifilisul. Pe vremea aceea, adesea făcându-i neputincioşi sau fiind fatală, oribila boală pe care italienii o numeau boala franceză şi francezii îi spuneau *le mal de Naples*, ne poate fi cu siguranţă de ajutor să ne scape de cel puţin o mie de soldaţi.

Activităţile eroului, mai curând decât treburile Cavalerului, deveniseră principala preocupare a gospodăriei. Comandanţii altor nave soseau pentru consultări. Trebuia organizată apărarea Siciliei, ca nu cumva Napoleon să fie tentat să lanseze o invazie a insulei. Şi cardinalul Ruffo, care venise cu ei la Palermo, se oferea voluntar să revină şi să conducă o rezistenţă armată organizată împotriva ocupaţiei franceze. El a propus să facă o acostare clandestină pe coasta Calabriei lui natale, unde deţinea câteva mari proprietăţi. Dintre proprii săi ţărani va recruta o armată – i-a spus Reginei că, promiţându-le o amnistie a taxelor şi dreptul de a prădui nerestricţionat, se aştepta să mobilizeze între cincisprezece şi douăzeci de mii de oameni. Reginei îi promisese sprijinul ei pentru planul lui Ruffo, deşi, cu o singură excepţie, nu avea încredere în niciunul dintre supuşii ei. Ea conta mai mult pe blocada engleză a oraşului Neapole, care ar forţa retragerea forţelor franceze. Cu francezii plecaţi, republicanii ar rămâne fără apărare în faţa mâniei îndreptăţite a oamenilor.

– Slavă Domnului – spuse Regina făcându-şi semnul crucii – că oamenii au găsit o ţintă potrivită pentru energiile lor depravate.

Până acum francezii nu avansaseră spre sud mai departe de Neapole; părea puţin probabil ca ei să plănuiască să treacă Strâmtoarea Messina. Dar teama de revoluţie ajunsese la Palermo. Cu toate că vocile revoluţionare nu se făceau încă auzite, aspectul tovarăşilor de drum ajunsese deja: păr mai scurt

pentru femei, păr mai lung pentru bărbați. Urmăriți evoluția stilului de coafură printre membrii clasei educate! Regele a dat ordin ca oricine ar apărea în lojă la operă sau la teatru cu părul nepudrat urma să fie dat afară. Bărbații care avea părul crescut sub nivelul urechilor urmau să fie ridicați și tunși; oricine scria articole sau cărți era aruncat în închisoare, în timp ce locuințele lor erau scotocite pentru dovezi suplimentare de simpatii revoluționare. O dovadă era găsirea unei cărți, orice carte, de Voltaire, a cărui operă – începând cu 1791, când rămășițele sale pământești au fost duse la Panteon cu o mare ceremonie apoteotică – era acum sinonimă cu cauza iacobinilor.

Ciudat de crezut că posesia unei cărți de Voltaire îi putea aduce unui cititor blajin trei ani la galere. Ce necioplit era acest Rege analfabet! Cavalerul, în intimitatea biroului său, mai nutrea încă cea mai mare admirație pentru înțeleptul din Ferney, care mai mult ca sigur ar fi fost îngrozit să se trezească un sfânt patron al Revoluției și al Terorii. Cine ar fi putut prezice că încântătoarea batjocură a lui Voltaire a ideilor preluate va fi considerată într-o bună zi drept invitație la desființarea aranjamentelor legale în interesul ordinii și stabilității? Cine alții decât naivii sau încețoșații simțeau că trebuie pus în practică ceea ce lor le-a plăcut într-o carte? (Oare pasiunea lui pentru artefactele Romei antice l-a făcut să-i idolatrizeze pe Jupiter și pe Minerva?) Din păcate, unii dintre distinșii săi prieteni din Neapole au făcut exact acest lucru. Se temea că vor plăti scump pentru naivitatea lor.

Nu, a citi înseamnă a intra într-o altă lume, care nu-i aparținea cititorului, și a ieși împrospătat, gata să suporți cu sânge rece nedreptățile și frustrările lumii în care trăiești. Cititul era un balsam, un amuzament, nu o incitare. Și cititul era exact ocupația Cavalerului în aceste prime săptămâni

când se simțea încă bolnav, inclusiv recitirea unui eseu despre fericire de Voltaire. Era cel mai bun mod de a suporta exilul. Şi când s-a înzdrăvenit, a putut treptat să fie acolo unde era.

Diareea şi reumatismul l-au făcut prea morocănos pentru a se alătura Regelui, care se mutase la una dintre moşiile regale de la țară pentru a vâna. Dar încântările dulci-acrişoare ale acestui oraş începuseră să-l stimuleze. Palatele colosale, care făceau să răsune în port fanteziile lui hibride (bizantino-maure, mauro-normande, normando-gotice, gotico-baroce). Masa calcaroasă rozalie a Muntelui Pellegrino: poți vedea muntele sau marea la capătul aproape fiecărei străzi. Grădinile cu plante ca leandru, sarsaparilla, agavă, iuca, bambus şi banane, şi arbori de piper. Palermo, recunoştea el, poate fi socotit tot atât de frumos în felul lui ca şi Neapole, deşi îi lipsea un vulcan în depărtare, care să fumege sub strălucitorul cer albastru şi fără nori. (Ce bine ar fi fost dacă era cu câțiva ani mai tânăr şi putea să aştepte cu nerăbdare să facă o expediție pe Etna, pe care se urcase doar o dată şi cu mulți ani în urmă). Simțul său estetic se redeşteptase – şi odată cu el vechile obiceiuri care îl defineau ca om. Fiind unul dintre cei mai renumiți oameni din regat şi având relații, cel puțin prin corespondență, cu toți oamenii notabili şi cultivați din oraş, era copleşit de invitații să vadă, să examinze, să cumpere. Colecționarii sperau să-i stârnească invidia. Anticarii îşi etalau comorile. Se uita, îşi permitea să-i lase să i se arate, simțea pâlpâiri de dorință. Dar nu achiziționa nimic. Nu era doar teama pentru finanțele sale, care îl inhiba. Nu era nimic irezistibil, nimic care să-l facă să simtă că trebuia cumpărat.

*

Un colecționar este cusurgiu, sceptic. Autoritatea unui colecționar rezidă în abilitatea lui de a spune: nu – asta nu.

Deşi în sufletul fiecărui colecţionar există o dorinţă puternică de a-şi mări colecţia, aviditatea sa trebuie egalată de puterea refuzului său.

– Nu, mulţumesc. Este foarte frumos, dar nu este exact ceea ce căutam. Aproape, dar nu tocmai. Buza vasului are o crăpătură foarte subţire, tabloul nu este la fel de bun ca celălalt cu acelaşi subiect al acestui pictor. Vreau o operă anterioară. Vreau un exemplu perfect.

Sufletul unui amant este opus unui suflet de colecţionar. Defectul sau cusurul face parte din farmec. Un amant nu este niciodată sceptic.

Avem un trio aici. Membrul lui cel mai în vârstă este un mare colecţionar, care a devenit, târziu în viaţa lui, un amant; şi al cărui instinct de colecţionar a pălit. Un colecţionar zădărnicit care a lăsat colecţiile sale afară din custodia sa – abandonându-le pe unele, trimiţând altele departe (unde au avut parte de un destin de care un colecţionar se teme cel mai mult), împachetând restul; şi care trăieşte acum fără colecţiile sale, fără alinarea şi amuzamentul oferite de obiectele frumoase, al cărui merit derivă în parte din faptul că îi aparţin lui. Şi cine nu a fost incitat să nu acumuleze mai mult.

Ceilalţi sunt doi oameni ale căror cele mai iubite obiecte sunt cele care împodobesc şi îşi anunţă prezenţa. Embleme a ceea ce sunt, de ce au grijă, cum sunt iubiţi de alţii. El acumulează medalii; ea acumulează ceea ce o înfrumuseţează, şi ceea ce vorbeşte despre dragostea ei pentru el. În timp ce Cavalerul, cu simţul lui bine acordat pentru obiecte – cum trebuie să respir, cum preiau inevitabil orice spaţiu în care sunt plasate –, găsea palatul prinţului prea încărcat cu personalitatea proprietarului pentru a se gândi să-şi instaleze propriile sale comori, soţia lui, cu aprobarea Cavalerului, a

distribuit rapid portretele eroului, steagurile, trofeele şi porţelanurile, cănile şi paharele făcute pentru a onora eroul din Bătălia Nilului peste tot în noua lor locuinţă temporară, transformând-o într-un muzeu al gloriei lui. Niciun spaţiu nu era prea aglomerat pentru ea.

Implicarea afectivă a unui amant era opusă celei ce-l caracteriza pe colecţionar, a cărui patimă este mai domolită.

– Nu vă uitaţi la mine, spune colecţionarul. Eu sunt un nimic. Uitaţi-vă la ceea ce am. Nu sunt frumoase?

Lumea colecţionarului atrage atenţia asupra existenţei zdrobitor de mare a altor lumi, energii, tărâmuri, ere, decât aceea în care trăieşte. Colecţia anihilează fâşia extrem de mică de existenţă istorică a colecţionarului. Relaţia iubitului cu obiectele anihilează totul în afară de lumea amanţilor. Această lume. Lumea mea. Frumuseţea mea, gloria mea, faima mea.

*

La început, el pretinsese că nu observă privirea ei, apoi o privi şi el. Priviri ca nişte respiraţii adânci şi lungi se schimbau între ei.

Graba lor de a ceda unor emoţii puternice, care îi diferenţiază de Cavaler şi tot astfel unul faţă de altul, nu însemna că înţelegeau ceea ce simţeau sau ceea ce trebuie să facă în acest sens. Cavalerul, care nu cunoscuse pasiunea până când a întâlnit-o pe tânăra femeie pe care o făcut-o cea de-a doua soţie a sa, a recunoscut repede ceea ce simţea. Dar atunci, Cavalerul nu era interesat de a fi înţeles. Eroul doreşte să fie înţeles – ceea ce pentru el înseamnă să fie elogiat şi să fie compătimit şi încurajat. Şi eroul este un romantic: adică, vanitatea lui era armonizată cu o capacitate excesivă de a fi

umil atunci când afecțiunile sale erau angajate. Se simțea atât de onorat de prietenia Cavalerului, de prietenia, apoi de dragostea (îndrăznea să o numească dragoste) soției acestuia. Dacă sunt iubit de oameni de această calitate, știu că sunt valoros. Este îndrăgostit de amândoi și se simte bine în compania lor.

Nevasta Cavalerului știe ce simte, dar pentru prima oară în viața ei nu știe ce să facă în această situație. Nu se poate abține să nu flirteze, face parte în aceeași măsură din natura ei ca și darul ei pentru monogamie. Loialitatea este una dintre virtuțile pe care le practică fără niciun pic de efort, nu că ar fi împotriva efortului: și ea avea un temperament eroic. Nu vrea nici să ofenseze, să umilească sau să-l rănească pe Cavaler. Amândoi ezită să altereze cele mai dragi idei despre ei înșiși. Eroul este un bărbat de onoare. Soția Cavalerului este o fostă curtezană a cărei devoțiune adevărată și fidelitate senină față de soțul ei îi atestau faptul că lăsase în întregime în urmă vechea ei identitate. Eroul dorea să continue să fie ceea e fusese întotdeauna. Ea voia să continue să fie ceea ce devenise în mod atât de spectaculos.

Toată lumea presupunea că erau amanți. De fapt, nici măcar nu se sărutaseră încă.

Ca și cum prin acord reciproc ei încercau să-și epuizeze pasiunea unul față de altul altfel decât prin expresii total sincere de adulație reciprocă. Odată, la petrecerea pentru ambasadorul rus, ea s-a aplecat și i-a sărutat medaliile. El nu a roșit. Și el a relatat fiecărui nou oaspete poveștile faptelor ei eroice pe care alții le auziseră deja. Tot ceea ce făcuse ea pentru el, pentru cauza britanică. Curajul ei în timpul trecerii în plină furtună de la Neapole – nu s-a dus niciodată în pat în timpul întregii călătorii – și îngrijirea ei dezinteresată a

cuplului regal: a devenit sclava lor, a spus el. Şi pronunţând cuvântul sclavă, l-a înfiorat într-un fel pe care nu l-a înţeles. L-a repetat. A devenit sclava lor.

Sfânta Emma, o numea el câteodată, cu cea mai sinceră expresie pe chipul său. Modelul perfecţiunii! Dorea să se admire singur, dar era şi mai rapid când era vorba să admire pe cineva pe care-l iubea. Îl admira pe tatăl său, o admirase pe Fanny, îl admira pe Cavaler şi acum admira femeia, care era soţia Cavalerului. A spune că o iubea mai mult decât iubise pe oricine din viaţa lui însemna a spune că o iubea mai mult decât pe oricine. Ea era religia lui. Sfânta Emma! Nimeni nu îndrăznea să zâmbească. Dar refugiaţii deveneau neliniştiţi. Gratitudinea faţă de eroul care le-a păstorit fuga la Palermo fusese înlocuită cu bombăneli. Erau lipsiţi de mijloace, eşuaţi, iar el părea liniştit. Nu era oare timpul ca el să se alăture din nou flotei britanice din Mediterana şi să câştige o nouă bătălie? Sau să se întoarcă la Neapole, să ia oraşul înapoi de la francezi şi să răstoarne guvernul-fantomă republican? De ce se codea?

Desigur, toată lumea ştia de ce.

Ori de câte ori interpreta o suită din celebrele ei *Atitudini* – acelaşi repertoriu, aceeaşi artă încântătoare, pe care cei mai severi critici ai ei o credeau în continuare admirabilă – el era acolo, privind extaziat, pe buzele lui citindu-se un zâmbet ademenitor, beatific.

– Dumnezeule, este splendid, exclama el. Dacă ar fi fost vreuna dintre marile actriţe ale Europei în seara asta printre noi, ce mult ar fi putut învăţa de la tine!

Invitaţii schimbau priviri semnificative. Ea nu o întruchipa pe Cleopatra acum, era Cleopatra, prinzându-l în mreje pe Antonio; o Didona ale cărei farmece îl vrăjesc pe Enea; o

Armida care l-a fermecat pe Rinaldo – poveştile de demult, cunoscute de toată lumea, în care un bărbat destinat să cunoască gloria face un scurt popas în cursul marii sale misiuni, cedează ispitei farmecelor unei femei irezistibile şi rămâne. Şi rămâne. Şi rămâne.

Influenţa femeilor asupra bărbaţilor a fost întotdeauna subapreciată, temută, din cauza puterii lor de a-i face pe bărbaţi docili, iubitori – slabi; ceea ce înseamnă că femeile sunt socotite un pericol special pentru soldaţi. Relaţia unui războinic cu femeile se presupune că trebuie să fie brutală, sau cel puţin aspră, astfel încât el să poată pleca pregătit pentru bătălie, gata de violenţă, legat de fraţii săi, resemnat în faţa morţii. Astfel poate fi puternic. Dar acest războinic a fost cu adevărat uzat, şi avea nevoie de timp ca să se vindece, şi să fie îngrijit. Era nevoie de timp pentru reechiparea şi reparaţia vasului *Vanguard*, care fusese grav avariat de furtună. Şi prezenţa lui la Palermo era folositoare. Deşi nu era complet restabilit pentru a se întoarce pe mare, era activ, elaborând planuri pentru a trimite o escadră sub comanda Căpitanului Troubridge ca să instituie o blocadă a portului Neapole. Şi nevasta Cavalerului îl ajuta. Ea iubea gloria lui. Împreună se îndreptau spre un mare destin, pentru el. Iar ea nu era o femeie cu poala plină de eroi ci, în felul ei, era şi ea o eroină.

*

El dorea să o satisfacă. Ea dorea cu disperare să-i facă plăcere.

Ambiţia şi dorinţa de a face plăcere – nu sunt incompatibile, când e vorba de o femeie. Dacă faci plăcere, eşti recompensată. Cu cât faci mai multă plăcere, cu atât sunt recompensele mai mari. De aceea monogamia poate func-

ţiona atât de bine pentru o femeie. Ştii cui trebuie să-i faci plăcere.

Acum erau doi bărbaţi, soţul ei şi prietenul lor, cărora soţia Cavalerului voia să le facă plăcere.

Grijile financiare ale Cavalerului se acumulau. Fusese nevoit să ceară câteva împrumuturi de la prietenul lor, convins că va putea plăti îndată ce marea lui colecţie de vase va fi vândută la Londra. Între timp vindea cu discreţie câteva camee, pietre preţioase, mici statuete şi alte lucruri pe care le iubea mai puţin dintre antichităţile pe care le salvase de la Neapole. Soţia lui avea un plan; va încerca să câştige bani destui la masa de joc, pentru cheltuielile curente. Dar ceea ce a început prin a fi încă o intervenţie ca răspuns la necazul cuiva s-a transformat într-o pasiune. Altă pasiune. Jocurile de noroc, petrecerile – toate activităţile ei erau nerestricţionate, şi au devenit pofte. Şi dorinţa ei de a plăcea, mărită, dublată, a sporit volumul personalităţii, a poftelor ei.

Cavalerul ştia ce punea ea la cale când juca faro şi zaruri până noaptea târziu şi a început să conteze pe succesul ei, dar devenea istovitor pentru el să o privească sau să o ignore. Dispreţuia orice fel de implorare din partea lui: în acele seri se retrăgea de obicei devreme. Eroul rămânea lângă ea, îi şoptea în ureche, radia când câştiga, o îmboldea dându-i bani când pierdea. Cât de strălucitor juca, câştiga sau pierdea, gândea eroul. Nimeni n-ar avea nici măcar o şansă împotriva ei dacă nu exista acea deşertăciune înduioşătoare care uneori o făcea uşor confuză. Observase că se ameţea după al doilea pahar de coniac. Ce ciudat, gândi el. Dacă bea două pahare de coniac, el nu era afectat. Tot atât de indiferent faţă de băutură, cum era faţă de cărţile de joc (eroul era aproape tot atât de abstinent ca şi Cavalerul), el nu înţelegea că rapiditatea

cu care ea se ameţea nu era un semn de susceptibilitate neobişnuită, ci de alcoolism avansat.

Este o jucătoare dotată, dar uneori continua să joace după o serie constantă de noroc, riscându-şi preţioasele câştiguri, astfel ca să-l ţină aproape de ea. Pentru că nu este niciodată atât de ameţită încât să uite de prezenţa lui electrizantă de lângă ea, sau în spatele ei, sau pe partea cealaltă a camerei vorbind, gesticulând, şi, de fapt, tot atât de conştient de prezenţa ei cât era ea conştientă de prezenţa lui.

Acum că ştia cât de mult doreşte să-l atingă, vechea ei libertate de a-l atinge devenise o aventură timidă de gesturi delicate, compensatorii. Oprindu-se la piciorul scării mari pentru a le ura noapte bună invitaţiilor de seară, ea atinge distrată mâneca goală prinsă de sacoul lui pentru a lua o scamă: a observat că în ochiul său drept, ochiul cu care nu vedea, se adunase puţin somn, şi a dorit să-l alunge.

Îşi imaginează atingerea fără braţul lui: când stau faţă-n faţă, el simte uneori că îi vine să o îmbrăţişeze.

Ea se uită la buzele lui, uşor întredeschise atunci când ascultă; când vorbeşte el, ea îşi dă seama uneori că nu a auzit un cuvânt din ce a spus. Trăsăturile lui sunt atât de frumoase!

Este mai uşor când nu stau faţă-n faţă, ci unul lângă altul, mai interesaţi de ceilalţi. Dreapta şi stânga au noi inflexiuni. Dreapta este partea unde eroul este mutilat – ochiul imobil, mâneca goală. Ea observă că în mod invariabil el se aşază în dreapta ei, astfel încât să-i ofere partea intactă.

Noile cunoştinţe fac loc unor noi manipulări timide. Aşezat lângă ea la masa de jos, el devine conştient că ea îşi scarpină permanent genunchiul stâng, şi ar vrea ca ea să se oprească înainte de a lăsa o urmă pe pielea ei frumoasă. (I-a

revenit eczema, aşa cum i se întâmplă din când în când, dar el nu poate şti asta.) Fără să se gândească, se apleacă mai aproape de ea pentru a se uita la cărţile din mâna ei dreaptă, destul de aproape pentru a-i şopti un sfat în legătura cu următoarea ei licitaţie, care – el ghicise că aşa se va întâmpla – face să se oprească din scărpinat mâna care o avea sub masă.

Cât de conştienţi sunt de trupul fiecăruia dintre ei înlăuntrul hainelor lor. Cât de conştienţi sunt de spaţiul care îi separă.

La un banchet, ea îşi dă seama că pulpa lui stângă nu poate fi mai departe cu cincisprezece – nu, şaptesprezece centimetri de coapsa ei dreaptă. Sunt la mijlocul celui de-al patrulea fel de mâncare. Cu toate că el se descurcă destul de bine cu ustensila lui elegantă din aur, un instrument hibrid cu un cuţit lipit de furculiţă (tăişul spre dreapta, dinţii furculiţei spre stânga) trimis lui de un admirator după Bătălia Nilului, ea îşi ia propriul cuţit, oferind o plată pentru acest curaj, născut dintr-o dorinţă de nesuportat, mutându-şi piciorul drept câţiva centimetri mai departe de el, lipindu-l de propriul ei picior stâng. Şi având grijă ca umărul ei să nu-l atingă pe al lui, se apucă să-i taie carnea.

Ea nu este singura persoană de la masă în seara aceasta care a fost zăpăcită de distanţa dintre un lucru şi altul.

– Sunt eu – una dintre musafirele lor engleze vorbea fără oprire despre un fenomen absolut neobişnuit pe care îl observase – sunt eu singura persoană din această adunare care a văzut o mică insulă de o formă pitorească lângă oraş, nu departe de frumosul nostru Capri de Neapole?

– O insulă?

– Dar nu este nicio insulă vizibilă de la Palermo, spuse alt oaspete.

– Aşa m-a asigurat toată lumea, spuse cu afectare domnişoara Knight.

– Şi când ai văzut această... insulă? Persoana care îi lua interogatoriul era lordul Minto, fost ambasador în Malta şi unul dintre prietenii eroului, care stătea cu ei câteva săptămâni.

– Nu este vizibilă în mare parte din timp. Când cerul este total fără nori, nu pot să o disting.

– Dar o vezi când cerul este înnorat?

– Nu înnorat, lord Minto, dacă prin asta înțelegeți cer acoperit de nori. Atunci când sunt câțiva norişori la orizont.

Desigur că ceea ce ați văzut a fost un nor pe care l-ați luat din greşeală drept o insulă, spuse doamna Minto râzând.

– Nu, nu poate fi un nor.

– Şi, mă rog, de ce?

– Pentru că are întotdeauna aceeaşi formă distinctă.

Mesenii tăcură. Nevasta Cavalerului spera că eroul va interveni în conversație.

– Foarte logic, spuse Cavalerul. Continuați, domnişoară Knight.

– Nu ştiu dacă sunt logică, spuse ea. Dar nu voi nega dovada simțurilor mele.

– Aveți dreptate, spuse Cavalerul. Continuați.

– Îndrăznesc să spun că sunt foarte stăruitoare, continuă ea, şi apoi păru că ezită, ca şi cum nu era sigură că descrisese caracteristica pe care o admira atât de mult la ea însăşi într-un mod atractiv sau neatractiv.

– Dar vedeați o insulă? O insulă adevărată?

– Da, lord Minto, exclamă ea. Da, am văzut. Pentru că după ce am văzut-o de vreo douăsprezece ori, am schițat-o, şi am arătat desenul unora din ofițerii noştri. Ei au recunoscut-o imediat ca una dintre cele mai îndepărtate Insule Lipari care se află...

– Vulcano, întrerupse Cavalerul.

– Nu cred că se numea aşa.

– Strombili?

– Nu, cred că nu.

– Poţi vedea până la Liparto, ţipă soţia Cavalerului pe un ton ascuţit. O, aş vrea să văd atât de departe!

– Ridic paharul în cinstea perseverenţei domnişoarei Knight, spuse eroul. O femeie de caracter, iar caracterul este ceea ce admir cel mai mult la o femeie.

Domnişoara Knight se înroşi atât de tare la acest compliment al eroului, încât soţia Cavalerului, impresionată, s-a întins peste masă şi a bătut-o uşor cu palma pe mână. O retransmisie de sentimente, în care un compliment inspirat de ea dar adresat alteia i-a oferit o altă şansă să ia un contact surogat cu mâna eroului.

– Este aproape imposibil să vezi Insulele Lipari de aici, declară lordul Minto.

Dat fiind că domnişoara Knight, după ce a fost când atacată, când flatată de către cei mai importanţi bărbaţi de la masă, şi-a autoimpus să tacă, Cavalerul a profitat de ocazie să prezinte baza ştiinţifică a mirajelor şi a altor anormalităţi optice – citise o carte despre ele.

– Cred că trebuie să admitem pretenţia domnişoarei Knight de a fi văzut o insulă, spuse el, vocea sa fiind plină de autoritate. Nu va spune însuşi lordul Minto că vede propria sa faţă? Vreau să spun, desigur, cu ajutorul unei oglinzi. Tot aşa domnişoara Knight a văzut o insulă îndepărtată pe o apă imobilă în golful Palermo, reflexia unei insule, proiectată în acelaşi fel în care o camera lucida proiectează imaginea unui obiect pe o suprafaţă plană, dar folosind nori, când este într-un anumit unghi, în loc de prisma cu trei sau patru feţe a camerei lucida. Mulţi artişti pe care îi cunosc găsesc foarte util acest aparat ingenios pentru a-şi face desenele.

Soţia Cavalerului a subliniat celor de faţă că soţul ei era un expert în toate problemele ştiinţifice.

– Nimeni, spuse ea cu fermitate, nu ştie mai mult decât el.

– De-abia aştept următoarea zi cu nori uşori ca să văd insula fantomatică a domnişoarei Knight, spuse domnul MacKinnon, un bancher. Poate, dacă norii vor sta cum trebuie, vom vedea Neapole al nostru...

– O, n-aş vrea să văd oraşul nostru Neapole, spuse bătrâna domnişoară Ellis, care a locuit acolo timp de treizeci de ani.

– Poate că va fi în stare Cavalerul să vadă Vezuviul, spuse vesel eroul. Sunt sigur că îi este dor de vulcan.

Soţia Cavalerului se gândea că nu este adevărat că i-ar plăcea să vadă departe. Tot ceea ce voia să vadă era acolo.

*

Cum pot nu unul, ci doi oameni fascinanţi să o iubească nebuneşte? Să fie amândoi atât de orbi încât să nu-i vadă vulgaritatea, neruşinarea cu care îi flatează?

Eroul părea din ce în ce mai prostit, Cavalerul mai istovit şi mai pasiv, ea mai agitată şi mai dornică să se expună. În viaţa lor de dinainte, de la Neapole, soţia ambasadorului britanic n-ar fi adăugat un dans, şi cu atât mai puţin un dans folcloric de abandon erotic la repertoriul ei edificator de statui vii. Ea dansează tarantela, agitarea tamburinei, bătaia din picior şi rotirea rapidă nepărând cu nimic mai rău decât ciudat. Sau Neapoletan. Dar oaspeţii britanici – refugiaţii de la Neapole şi alţii care au venit să locuiască cu ei, precum lordul Minto în drumul său de întoarcere în Anglia şi lordul Elgin care pleca să-şi ia în primire postul de ambasador în Turcia – erau îngroziţi şi găseau manierele ei din ce în ce mai grosiere şi mai vulgare.

Îmbrăcămintea ei – prea ostentativă. Râsul ei – prea gălăgios. Sporovăiala ei – fără preget. Într-adevăr, era incapabilă de reținerea pe care oamenii o socotesc eleganță. Nu numai că era guralivă, dar credea că se presupunea întotdeauna ca ea să spună ceva, iar arta afirmațiilor discrete îi era străină ca și arta păstrării sentimentelor. Se fălea mereu sau își flata soțul și pe prietenul lor.

Desigur, eroul o flata și el tot atât de excesiv. Cea mai bună actriță a secolului. Cea mai mare cântăreață din Europa. Cea mai inteligentă femeie. Și cea mai altruistă. Un model de perfecțiune. Dar oricum ar fi fost ajustați erau în culmea efuziunilor, ea, fiind femeie, era judecată mai aspru. Ea, credeau ei, este cea care l-a sedus; laudele ei neîntrerupte i-au câștigat inima și l-a făcut sclavul ei. Dacă ar mai fi fost cea mai celebră frumusețe a epocii, așa cum fusese un deceniu în urmă, infatuarea jalnică a eroului ar fi părut de înțeles. Dar să fii la picioarele... ăsteia?

Defectele ei creșteau. Dar pentru nimic nu era judecată mai aspru decât pentru lipsa ei de a respecta ceea ce se socotește a fi cea mai mare și mai feminină realizare: menținerea și grija adecvată a unui trup care nu mai era tânăr. Vizitatorii din străinătate relatau că soția Cavalerului continua să se îngrașe; cei mai mulți spuneau că își pierduse total înfățișarea plăcută; câțiva recunoșteau că mai avea încă un chip frumos. Cu toate că mai erau câteva decenii până când romanticii aveau să inaugureze cultul modern al subțirimii, care a făcut în cele din urmă ca toată lumea, fie bărbați, fie femei, să se simtă vinovată dacă nu era slabă, chiar și acum, când era un lucru neobișnuit pentru cineva de familie bună să fie slab, ea nu era iertată pentru că a devenit grasă.

Ciudat că despre oamenii socotiți vulgari se presupune

invariabil că sunt lipsiți şi de conştiința de sine, cu implicația că dacă ştiau cum arătau sau cum se comportau, ar lua măsuri: şi-ar îmbunătăți dicția, ar deveni reticenți şi subtili, ar ține cură de slăbire. Aceasta poate fi cea mai blândă formă pe care o poate lua snobismul, dar nu mai puțin mărginit de a fi amabil. Încearcă să dezveți un adult blajin, încrezător în sine, dar de origine plebeie, de o mulțime de apucături socotite vulgare, încearcă – şi vei vedea ce succes vei avea. (Cavalerul a făcut tot ce a putut, dar a renunțat de mult să mai încerce sau să-i mai pese: o iubea.) Astfel, se presupune că nu-şi dădea seama de schimbările survenite în trupul ei. Dar hainele ei preferate trebuiau lărgite o dată la câteva luni, o activitate care consuma o mare parte din energiile dragii ei mame, ajutată de Fatima. Şi dacă se îmbracă prea extravagant acum, este desigur pentru a spune: nu vă uitați la mine, uitați-vă la rochiile mele de satin, la inele, la eşarfa mea cu pampon, la pălăria mea cu pene de struț – o strategie de autodepreciere nedeosebită de cea a colecționarului, dar considerabil mai puțin eficientă. Detractorii ei le priveau pe amândouă.

Nicio scrisoare spre Anglia nu era lipsită de comentarii crude referitoare la înfățişarea ei. „Imposibil de descris cât de îngrozitor arată. Persoanei ei nu-i lipseşte nimic din monstruozitatea unui trup corpolent", scria lordul Minto. „Mi se spusese să mă aştept să întâlnesc pe cineva cu un şarm fizic de netăgăduit, scria lady Elgin, dar, din păcate, nu. Ea este într-adevăr un Monstru!"

Discuțiile despre pierderea frumuseții ei erau tot atât de extravagante, tot atât de hiperbolice cum fuseseră cândva relatările despre frumusețea ei. Era ca şi cum oamenii fuseseră făcuți ca să o proslăvească şi să treacă peste originea ei umilă şi peste trecutul ei rău famat, pentru că era atât de frumoasă. Dar acum, când nu mai era întruchiparea frumu-

setii, toate judecățile reprimate – snobismul și cruzimea – au reapărut. Vraja s-a risipit și toată lumea s-a adunat într-un cor extraordinar de batjocură și de rea-voință.

*

Într-o zi de primăvară, Cavalerul a anunțat că aranjase o excursie la o vilă aparținând prințului al cărui palat din oraș era ocupat de ei.

Vila se afla pe câmpia de la est de Palermo, unde multe alte familii nobile își construiseră case la țară de-a lungul secolului; din considerație pentru ochiul defunct al eroului, care era hipersensibil la lumină, plecau după-amiaza, când soarele avea să fie în spatele lor. Soția Cavalerului își tot schimba locul în caleașcă pentru a avea o vedere mai bună a dumbrăvilor bogate, pline de portocali și lămâi. Ambii bărbați ședeau tăcuți, eroul jucându-se cu apărătoarea de la ochi și desfătându-se cu simțământul că era îngrijit, iar Cavalerul anticipând plăcerea de a împărtăși ceea ce citise în cărțile scrise de călători britanici în Sicilia despre vilă. Dar știa că nu trebuie să spună prea mult acum, ca să nu strice surpriza ce-i aștepta pe însoțitorii săi când vor ajunge la destinație. Și ce surpriză va fi!

Nu există excentric ca excentricii din sud. Chiar și uimitorul refugiu de la țară, de forma unei catedrale, pe care bogatul văr al Cavalerului, William, îl construia în Anglia nu putea să rivalizeze în insolență cu vila construită de fratele vitreg decedat al prințului sicilian. Marele edificiu cu două etaje din piatră roz și albă pe care cei trei l-au văzut din caleașcă de la distanță nu le-a dat nicio idee despre conținutul bizar ale reședinței. Bizareria s-a anunțat doar când au ajuns la porți, păzite de doi monștri stând pe vine, fără gât, cu

şapte ochi. Şi au văzut în faţa lor o alee largă care avea pe ambele părţi piedestale pe care erau cocoţate creaturi şi mai groteşti.

– O, priveşte!

Venise momentul pentru Cavaler să înceapă comentariul. Nevestei lui i-a adresat informaţia că Goethe văzuse vila cu doisprezece ani în urmă, când a plecat de la Neapole pentru a se duce în Sicilia, cu un an înainte de moartea prinţului care este cel care a plasat statuile pe lângă care treceau (mai sunt şi altele, sunt mai multe), şi i-a făcut o oarecare plăcere să observe că reacţia marelui poet fusese convenţională: a socotit vila îngrozitoare şi a presupus că proprietarul ei era nebun.

– Ce a fost asta? întrebă uimită soţia Cavalerului.

Au trecut rapid pe lângă un cal cu mâini umane, cămila bactriană cu două capete de femei în loc de cocoaşe, gâsca cu cap de cal, bărbatul pe a cărui faţă înmugurea un trunchi de elefant şi ale cărui mâini aveau gheare de vultur.

– Unele din spiritele ocrotitoare ale defunctului prinţ, spuse Cavalerul.

– Şi ăsta?

Ăsta fiind un bărbat cu un cap de vacă, ce călărea o pisică sălbatică cu cap de bărbat.

– Să oprim caleaşca, spuse eroul.

– Vom vedea mult mai mult decât atât, spuse Cavalerul. El arătă către orchestra de maimuţe cu tobe, flauturi şi viori privind către ei de pe marginea acoperişului vilei. Hai să mergem mai departe.

Erau aşteptaţi de lachei care urmau să-i ajute să coboare din caleaşcă şi de un bărbat scund şi îndesat în livrea neagră, şambelanul, care stătea pe pridvorul marii intrări pentru a-i saluta.

– N-am mai văzut niciodată pe cineva în livrea neagră, şopti eroul.

– Poate că mai ține doliu după stăpânul lui, spuse soția Cavalerului.

– Nu aş fi surprins, draga mea, să ai dreptate, spuse Cavalerul zâmbind.

În afara uşii de la intrare (deformată, crăpată) un pitic cu capul încoronat ca un împărat roman stătea răşchirat pe un delfin. Soția Cavalerului îi dădu o palmă pe cap.

– Sunt mai multe înăuntru, spuse Cavalerul, deşi vila este în mare măsură prădată. L-au urmat pe şambelan în susul unei scări foarte murdare, la primul etaj, prin săli şi anticamere, trecând pe lângă alte creaturi combinate şi perechi deviante.

– O, uită-te!

Un păun cu două capete călărea un înger în patru labe.

– Doamne!

O sirenă cu o labă de câine se împerechea cu un cerb.

– Şi uită-te la asta!

Nevasta Cavalerului se oprise în fața a două personaje aşezate, îmbrăcate somptuos, care jucau cărți: una era o femeie cu cap de cal, cealaltă un bărbat cu cap de grifon acoperit cu o perucă lungă ofițerească şi o coroană.

– Mi-ar plăcea să am un cap de cal pentru o zi, exclamă nevasta Cavalerului, şi să văd cum m-aş simți.

– O, spuse eroul, sunt sigur că ai fi unul dintre cei mai frumoşi cai!

– Mi-ar plăcea să văd chipurile oaspeților noştri când te-ai aşeza să joci faro cu un astfel de cap pe umerii tăi, spuse Cavalerul. Ai câştiga desigur toate jocurile.

Soția Cavalerului imită nechezatul unui cal, şi amândoi bărbații pufniră în râs.

Cavalerul era gata să se asocieze mascaradelor defunctului prinţ, ca să fie la unison cu soţia sa şi cu prietenul lor. Dar voia să se asigure că amuzamentul lor era tot atât de plin de cunoaştere ca al lui. Oriunde se găsea, Cavalerul tindea să se distribuie în rolul unui ghid sau al unui mentor. Se spune că la o înmormântare ar fi ţinut o prelegere unei persoane îndoliate despre istoria monumentelor din cimitir. Ce antidot eficace pentru anxietate sau pentru mâhnire poate fi erudiţia cuiva!

Stimulat de predilecţia prinţului pentru caii cu mădulare sau cu capul unei alte creaturi şi pentru oameni cu capete de cal, Cavalerul a început să spună povestea centaurului Chiron, a calului înaripat Pegas şi a altor cai din mitologia antică care aveau mădulare în plus. El a socotit nimerit să sublinieze că aceşti mutanţi au fost întotdeauna creaturi semidivine. Amintiţi-vă de tutorele înţelept al lui Ahile, care era jumătate cal, jumătate fiinţă umană. Sau hipogriful, al cărui tată era un grifon, iar mama lui o mânză, şi la Ariosto era simbolul iubirii.

Iubire. Soţia Cavalerului a auzit cuvântul răsunând în tăcerea mormântală a vilei. *Ea* nu pronunţase cuvântul. Nici prietenul lor.

Cavalerul nu se gândeşte cu adevărat la iubire, dar cuvântul pare un talisman tot atât de bun ca altul împotriva violenţei tulburătoare a sentimentului exprimat în invenţiile groteşti cu care prinţul populase vila şi terenurile ei.

Prietenul lor evita şi el gândul iubirii, şi îndrăzni să aducă o contribuţie mică la discuţia elevată.

– În Egipt, spuse învingătorul din Bătălia Nilului, mi s-a spus despre o statuie imensă ce reprezintă o creatură cu cap şi piept de femeie şi cu membrele inferioare ale unui leu. Ea trebuie să prezinte o imagine copleşitoare, ghemuită în nisip.

– Da, da, am citit despre asta! Aşteaptă călătorii care trec pe acolo şi îi face să se oprească pentru ca apoi să-i omoare. Cu excepţia acelora care pot rezolva o enigmă, pe aceia îi iartă.

– Asta este altă creatură crudă, draga mea, spuse Cavalerul cu blândeţe. Dar nu m-ar surprinde dacă vom da peste Sfinxul tău, sau unul egiptean, sau ceva care să le semene aici în aceste încăperi, printre tovarăşii din piatră ai prinţului. Să o căutăm?

– Şi ne vom gândi la o enigmă pe care să o rugăm să o rezolve, strigă soţia Cavalerului.

Au trecut în alt salon, strigându-se unul pe altul, când au dat de mai multe reprezentări ale unor deformaţi şi greşit cuplaţi, şambelanul târându-se în urma lor, ca un reproş tăcut pentru veselia şi dorinţa lor de a aproba ceea ce vedeau.

Imaginaţia a fost întotdeauna întreţinută de fantezia mezalianţelor biologice, şi prin realitatea trupurilor ele nu arată ca nişte trupuri ce s-ar presupune să arate aşa, care pot îndura chinuri pe care trupurile sunt considerate ca incapabile să le îndure. Pictorilor le plăcea să inventeze astfel de creaturi atunci când găseau pretextul. Circurile şi târgurile le expun: monştri, mutanţi, cupluri ciudate, animale care fac isprăvi ce contrazic firea lor. S-ar putea ca şi Cavalerul să nu fi cunoscut ceea ce au prezentat Bosch şi Bruegel despre subiectul iadului sau chinurile Sfântului Antonie descrise de Michelangelo, dar văzuse nişte descrieri mai puţin inspirate ale acestor adunături anatomice numite demoni şi monştri. Dacă ar fi fost doar o chestiune a acestor făpturi monstruoase aflate în fiecare colţ, conţinutul bârlogului prinţului n-ar fi fost atât de original. Chiar şi mai uimitoare era abundenţa obiectelor fantastice, ameninţătoare – nu, trăsnite, monstruoase.

Lămpi în formă de membru uman sau de animal.

Mese construite din cioburi de cahle şi făcute prea înalte pentru a fi de vreun folos.

Coloane şi piramide, cel puţin patruzeci, făcute din diverse feluri de porţelan şi faianţă; o coloană are o oală de noapte în chip de plintă, un cerc de mici ghivece de flori în chip de capitel, şi fusul coloanei înalt de un metru şi douăzeci de centimetri, compus în întregime din ceainice ce descresc treptat de la soclu spre capitel.

Candelabre ale căror componente din mai multe rânduri, suspendate ca nişte cercei, erau fundurile, grumazurile şi mânerele unor sticle şi barometre sparte.

Policandre, de peste un metru înălţime, construite alandala din bucăţi de ceşti pentru băuturi calde pentru bolnavi, farfurioare, boluri, ulcioare, ceainice, aşezate periculos într-o parte. Examinând unul dintre ele mai îndeaproape, Cavalerul văzu spre surprinderea sa că printre cioburile de olărie ieftină lipite unele de altele la întâmplare se găseau segmente de porţelan excepţional de fin.

Vase, fiecare dintre ele vomitând din burta sau baza sa o creatură mutantă sau un cartuş.

Cavalerul începea să se simtă ultrasensibil, în sfârşit, pe măsură ce impresia de grotesc era înlocuită de impresia unui imens sarcasm. Fusese pregătit pentru grotesc. Nu fusese pregătit să recunoască faptul că temperamentul prinţului era o variantă nebună a colecţionarului – deşi ceea ce acest coleg colecţionar strânsese nu erau obiecte găsite sau cumpărate ci făcute potrivit proiectelor sale. Să combini fragmente de porţelan scump cu bucăţi mari de ustensile de bucătărie, nu era asta oare pur şi simplu un ecou batjocoritor al democraţiei obiectelor găsite în multe colecţii aristocrate, ca de pildă

cea a ducesei de Portland, în care erau expuse tablouri excelente alături de şiruri de coral şi de scoici. Ca orice colecţionar, prinţul se înconjurase de lucruri cărora oamenii să le dea atenţie, să se minuneze atunci când îl vizitau. Îl defineau. Era mai presus de orice proprietarul acestor obiecte – care vorbeau pentru el, care anunţau modul în care vedea lumea. Ele nu spuneau ceea ce Cavalerul, ca toţi marii colecţionari, dorea să spună cu obiectele: uitaţi-vă la toată frumuseţea şi interesul ce există pe lume. Ele spuneau: lumea este nebună. Viaţa obişnuită este ridicolă, dacă te distanţezi de ea. Orice se poate transforma în orice altceva, orice poate fi periculos, orice se poate prăbuşi, poate ceda. Un obiect obişnuit poate fi făcut din... orice. Orice formă poate fi deformată. Orice scop comun poate fi slujit de obiecte îngrămădite.

Cât de multe erau! În timp ce îl urmau pe şambelan din cameră în cameră, abilitatea lor de a răspunde la ceea ce vedeau a început să slăbească sub greutatea emoţională, stârnită de abundenţa obiectelor agresive. Ca orice colecţionar obsedat, prinţul nu putea avea destul din ceea ce râvnea. Ca un colecţionar, locuia într-un spaţiu ticsit – obiectele se acumulau, se înmulţeau. Iar prinţul concepuse un mod de a le face să se înmulţească şi mai mult.

Fuseseră aduşi în salonul cel mare, una dintre multele încăperi ale căror pereţi, tavan, uşi şi chiar zăvoare erau acoperite cu oglinzi.

– Unde sunt monştrii? întrebă soţia Cavalerului. Nu sunt monştri aici.

Cavalerul explică faptul că unele dintre creaţiile mai bizare ale prinţului decedat fuseseră luate şi distruse de fratele său vitreg, actualul cap al familiei, care nu agrea notorietatea vilei.

Servitorii aduceau ceai şi îl puneau pe un bufet făcut din

sute de bucăți scurtate de rame antice poleite, sculptate în diverse stiluri. Şambelanul îmbrăcat în negru se animase de când intraseră în cameră.

– Ah, dacă ați fi putut vedea vila în zilele când trăia defunctul meu stăpân! exclamă şambelanul. Candelabrele aprinse, camera plină de prietenii înălțimii Sale, dansând şi distrându-se!

– Prințul dădea baluri? întrebă Cavalerul brusc. Sunt surprins să aud aşa ceva. Credeam că un bărbat cu gusturile şi temperamentul său preferă singurătatea.

– Este adevărat, Excelență, spuse şambelanul. Stăpânul meu prefera vila pentru el singur. Dar soția lui uneori dorea cu înfocare să aibă companie.

– Soția lui! exclamă nevasta Cavalerului. Avea o soție?

– Aveau copii? întrebă eroul, care nu s-a putut abține să nu se întrebe dacă o femeie gravidă închisă în această ambianță n-ar fi dat naştere unui monstru.

– Stăpânului meu nu-i lipsea nimic din ceea ce face un bărbat fericit, spuse şambelanul.

Cu greu ar presupune cineva aşa ceva, gândi Cavalerul, care începuse să examineze încăperea.

– Îmi permiteți să vă sugerez, cu umilință, spuse şambelanul, ca Excelențele Voastre să nu se aşeze...

– Să nu se aşeze?

– Acolo, arătă el.

– O, într-adevăr, cineva ar fi puțin atras să facă acest lucru. Nu pe scaune cu picioare de lungimi diferite, ceea ce asigură ca nimeni să nu se poată aşeza acolo.

– Nici acolo, observă eroul, arătând cu mâna către nişte scaune construite normal, însă grupate cu spatele unele la altele. Foarte neprietenoase, nu credeți?

– Nici acolo, continuă solemn şambelanul, arătând trei scaune frumos ornate, aranjate cum trebuie, astfel ca persoanele ce conversau să se poată vedea.

– De ce nu? strigă soția Cavalerului, dându-şi ochii peste cap către soțul ei, în limbajul cunoscut al complicității conjugale.

– Dacă doamna va atinge unul dintre aceste scaune...

Ea se îndreptă către ele.

– Aveți grijă, doamnă!

Îşi trecu mâna cu inele pe scaunul cu pernă de catifea şi izbucni în râs.

– Ce este? întrebă eroul.

– Este un ghimpe sub pernă!

– Poate, spuse Cavalerul, vom renunța la ceai şi ne vom aventura în parc. Este o zi frumoasă.

– Aşa şi-ar fi dorit stăpânul meu, spuse şambelanul.

Cavalerul, nemulțumit de tonul şambelanului, care încă de la venirea lor i se păruse uşor impertinent, se întoarse cu o privire mustrătoare pentru a face gestul prin care îl îndepărta (una dintre rarele ocazii de a se uita îndeaproape la chipul unui servitor) şi doar atunci observă că bărbatul avea un ochi albastru, rece ca oțelul, şi un ochi căprui lucitor – potrivindu-se într-un fel cu obiectele hibride proiectate de prințul decedat.

Soția Cavalerului, obişnuită să observe reacțiile soțului ei, a văzut pe loc ceea ce observa Cavalerul. În timp ce şambelanul se plecă solemn şi se retrase cu spatele către uşă, ea îi murmură ceva eroului, care zâmbi, aşteptă până când şambelanul plecă, apoi spuse că ar fi încântat să aibă un ochi căprui şi unul albastru, dacă ar putea vedea cu amândoi. Soția Cavalerului exclamă cât de frumos ar fi cu ochi de culori diferite.

– Să ieşim afară, spuse Cavalerul.

– Iertaţi-mă dacă nu vă însoţesc pentru un timp, spuse eroul, care arăta puţin cam palid. Era obosit, era adesea obosit. I se părea un efort chiar şi acela de a-şi pune înapoi pe bietul său ochi apărătoarea, pentru a-l proteja împotriva strălucirii toride a soarelui sicilian.

– Te rog să rămâi cu prietenul nostru, îi spuse Cavalerul soţiei sale. Mă voi delecta privind singur.

Înainte de a-i părăsi, nu putu rezista, totuşi, să mai facă o observaţie, ca să se asigure că ei apreciau pe deplin originalitatea camerei în care se aflau.

Privind în sus către tăbliile neregulate de oglindă afumate de pe tavan, le explică faptul că ceea ce aprecia cel mai mult în concepţia prinţului ca noutate era predominarea oglinzilor.

– Eu însumi mă gândisem, spuse el – apoi se opri, aducându-şi aminte cu ciudă de peretele cu oglinzi şi de perspectivele pierdute din observatorul său de la Neapole. Şi notaţi, continuă el, înăbuşindu-şi furia, observaţi cât de îndemânatic a fost făcut. Luând plăci de oglinzi şi spărgându-le într-o multitudine de oglinzi mici, fiecare de o dimensiune diferită, apoi lipindu-le ingenios între ele, creează efecte ce sunt neîndoielnic bizare. Dat fiind că fiecare dintre ele este dispusă într-un mic unghi faţă de următoarea, efectul este cel al unui poliedru, astfel încât noi trei, care circulăm dedesubt, ajungem să arătăm ca trei sute umblând deasupra. Dar socotesc această abundenţă de efecte preferabilă monotoniei care ar rezulta din acoperirea unei încăperi atât de mari cu întinderi nesparte de oglindă.

Soţia Cavalerului şi eroul ascultau cu atenţie, cu respect. Sunt amândoi interesaţi cu adevărat de ceea ce avea de spus Cavalerul. În acelaşi timp se văd unul pe altul – se spionează

între ei – în timp ce Cavalerul continuă să vorbească. O cameră cu oglinzi este o tentație teribilă. Cu atât mai mult o încăpere cu o boltă de oglinzi sparte, multifațetate ca ochiul de muscă, în care se văd multiplicați, deformați – dar deformitățile create de oglinzi nu-i fac decât să râdă.

Şi când Cavalerul a ieşit pentru a se uita la câteva alte încăperi şi a face un tur al parcului, ei şi-au dat seama că acum nu mai sunt decât ei doi, ca şi cum tata a plecat şi copiii sunt lăsați singuri în căsuța de distracții. Ei rămân acolo în tăcere, doamna grasă şi bărbatul scund, cu un singur braț, şi încearcă să se uite doar la oglinzi, dar sunt învăluiți de o răbufnire de fericire, şi epuizați de constrângerea dorinței, veseli de fericire, se întorc unul spre altul şi se sărută (se sărută şi se sărută), şi întoarcerea lor, sărutul lor, a fost sfărâmat, multiplicat în oglinzile de deasupra.

*

În această ambianță, care trădează însingurarea, refuzul unor sentimente obişnuite, unde singura poveste de dragoste este cea cu obiecte, doi oameni care s-au iubit de mult timp unul pe altul au cedat celor mai puternice şi obişnuite pasiuni, de la care nu există cale de întoarcere.

Cavalerului i se pregătea o altă revelație. Fusese plecat aproape o oră, destul pentru a le permite soției sale şi prietenului lor să savureze pe deplin forța pe care au dezlănțuit-o şi, jenați de puterea ei, să dorească să meargă să-l caute. L-au găsit în parc, aşezat pe o bancă din marmură, cu spatele la zămoşița stacojie şi la Bougainvillea purpurie care se urcau peste un zid scund pe care se aflau alți monştri, şi l-au ascultat descriind cu o voce ciudat de joasă un alt personaj curios pe care l-a observat în drumul său spre parc: Atlasus al cărui spate lat şi muşchiulos

este aplecat sub greutatea unui butoiaş de vin gol. Nu s-au putut abţine să nu se întrebe, cu vinovăţie, dacă nu cumva posomoreala lui însemna că ghicise ce tocmai se întâmplase. Dar Cavalerul nu se gândise deloc la tovarăşii lui.

Când cobora pe o parte a scării exterioare şi se îndrepta către spatele vilei, se mai gândea la ei. Apoi ceva pe care îl observase l-a făcut să uite atât de el, cât şi de ceilalţi.

Era capela prinţului. Îndată ce Cavalerul a intrat în interiorul umed şi rece, a fost oprit la mijloc de drum. Ceva, simţea el, se mişca foarte sus deasupra capului său. Apoi, şi-a dat seama că era prea mare, şi se balansa; era ceva care atârna din tavanul înalt şi aurit, care se legăna din cauza brizei de primăvară pe care o lăsase să intre înăuntru odată cu el, când deschisese uşa. Era silueta sculptată în mărime naturală a unui bărbat, îngenuncheat pe nimic, în rugă. Când ochii Cavalerului s-au mai obişnuit cu lipsa de lumină, a văzut că bărbatul se bălăngănea în golul colbăit agăţat de un lanţ lung prins de coroana de pe capul lui. Şi acest lanţ continua în sus până la un cârlig care fusese înşurubat în buricul unui Hristos mare, bătut în cuie pe o cruce, fixată direct de tavan. Marele Crucificat şi omul în rugă, suspendat în aer, erau pictaţi în culori tulburător de vii.

Blasfemia nu-l putea face să sufere pe acest fervent ateu. Dar frica putea, propria sa frică la vederea omului atârnat şi expresia de teamă inconsolabilă al celui de-al doilea. Adunăturile prinţului de persoane şi de obiecte groteşti nu însemnau că prinţul fusese nebun. Ele însemnau că fusese înfricoşat.

A fost mai îndrăzneţ decât mine, gândi Cavalerul în timp ce fugea din capelă ca să-i aştepte pe soţia sa şi pe prietenul lor să i se alăture. Prinţul luase curiozitatea şi aviditatea colec-

ționarului în faza terminală. Când atașamentul față de obiecte declanșează un spirit necontrolabil de zeflemea. Avea toate motivele să-i fie teamă și de aceea dorea să desfidă temerile sale. Împovărat de obiectele sale, se coborâse, afundase, căzuse adânc în propriile sale simțăminte și, firește, întrucât coborâse destul de jos, ajunsese în iad.

*

Cavalerul a aflat în cele din urmă de la Charles despre pierderea vaselor sale din nava *Colossus*, la 10 decembrie anul trecut. Colecția sa era deja sub mare atunci când făcea și el călătoria primejdioasă. Dacă ar fi putut salva câteva din lăzile sale, doar câteva! A aflat că singura ladă pe care marinarii au ales să o salveze din cală, gândindu-se că ar ascunde o comoară, conținea un amiral britanic păstrat în alcool, care era trimis acasă pentru înmormântare. „Lua-l-ar naiba cu trupul lui cu tot!", i-a scris Cavalerul lui Charles.

Pierderea obiectelor poate declanșa o amărăciune mai uluitoare decât decesul unei persoane iubite. Oamenii se presupune că mor, oricât de greu ar fi să păstrezi în minte acest lucru. Dacă cineva trăia cu prudență plictisitoare, așa cum făcea acum Cavalerul, sau atrăgea moartea asupra sa, așa cum făcea gloriosul său prieten de fiecare dată când pleca la bătălie, sfârșitul este același, inevitabil. Dar obiecte atât de durabile și atât de vechi ca minunatele vase antice ale Cavalerului, mai ales astfel de obiecte, care au supraviețuit peste atâtea secole, oferă o promisiune de nemurire. De ce suntem atât de atașați de ele, le colecționăm, se explică în parte pentru că într-o bună zi ele vor fi mai puține pe lume. Și când promisiunea este încălcată, prin accident sau neglijență, protestele noastre par fără rost. Durerea noastră este ușor in-

decentă. Dar deplângerea, care sporeşte durerea şi astfel o uşurează, trebuie făcută.

Neîncrederea este prima noastră reacţie la distrugerea unor lucruri pe care le iubim profund. Pentru a începe să jeleşti, trebuie să treci de sentimentul că acest lucru nu se întâmplă sau nu s-a întâmplat. Ajută să fii prezent la dezastru. Fiind martor la slăbirea Catherinei, stând lângă ea până şi-a dat obştescul sfârşit, văzuse că nefericita sa soţie încetase să mai existe; o jelise, o iertase că a murit, şi a încetat să o mai plângă. Dacă comorile sale ar fi pierit în foc în propria sa casă, dacă ar fi fost devorate de lavă, a cărei năvală o văzuse cu proprii săi ochi, putea şti cum să jelească aşa cum trebuie obiectele sale iubite; jalea îşi va face treaba – şi se va sfârşi, înainte ca să fie ireparabil rănit de nedreptatea pierderii.

Orice nu se întâmplă sub ochii noştri trebuie luat pe încredere. Şi încrederea, pentru Cavaler, nu prea mai exista. Să afle că lucrurile sale de preţ se pierduseră cu câteva luni în urmă, şi atât de departe, nu se diferenţia cu nimic de primirea ştirii despre moartea, tot atât de departe în timp şi în spaţiu, a unei persoane iubite. Să ţi se spună într-o zi că o persoană care plecase în cealaltă parte a lumii şi cu care te aşteptai să te revezi din clipă în clipă, era de fapt moartă de luni întregi, timp în care îţi vedeai de viaţa ta, în necunoştinţă de cauză de pierderea care a avut loc, transformă în batjocură finalitatea morţii. Moartea se reduce la ştiri. Iar ştirile sunt întotdeauna cam ireale – de aceea putem accepta atât de mult din ele.

Cavalerul îşi jelea comorile. Dar un doliu care începe atât de târziu şi în condiţii de dubiu şi neîncredere nu poate fi total trăit. Pentru că el nu putea să aibă cu adevărat o atitudine plină de tristeţe, el era furios. Puterea sa de recuperare, optimismul

său fuseseră deja puse greu la încercare, aşa cum nu fuseseră niciodată, în săptămânile demoralizatoare după sosirea lui la Palermo. Dar a reuşit să se adune şi să-şi regrupeze, la o scară mai mică, unele din vechile lui plăceri. Pierderea comorilor sale a fost o lovitură dură. Acest bărbat care nu s-a gândit niciodată că ar putea fi lipsit de noroc simţea acum o amărăciune profundă.

Lumea Cavalerului se schimbă. Dorea cu înfocare să fie înapoi în Anglia, deşi o astfel de retragere nu era după cât se părea liniştită: le datora bancherilor săi cincisprezece mii de lire pe care se aşteptase să le achite în mare parte prin vânzarea colecţiei sale de vase. (Trebuia să mai împrumute de la prietenul său, care avea mult mai puţini bani decât el, dar era atât de generos.) Dar, simţea că nu putea încă să scape din Palermo. Dacă ar fi fost vreo şansă ca prima lor capitală să fie returnată Regelui şi Reginei în lunile următoare, ar fi meritat să aştepte. Niciodată nu îşi va putea recăpăta viaţa de la Neapole, dar cel puţin cei care i-au perturbat fericirea şi au pus în mişcare toate aceste pierderi vor fi pedepsiţi.

Distanţa l-a trădat. Şi timpul era duşmanul său. Părerea sa despre timp şi despre schimbare a devenit cea a majorităţii oamenilor în vârstă. Ura schimbarea, întrucât pentru el – pentru trupul său – orice schimbare era din rău în mai rău. Şi dacă trebuie să fie o schimbare, atunci vrea să se întâmple repede, astfel încât să nu-i afecteze prea mult timpul care i-a mai rămas de trăit. Este nerăbdător să-şi descarce furia. Urmăreşte ştirile de la Neapole şi discută adesea cu cuplul regal şi cu miniştrii. Calitatea sa diplomatică de a avea răbdare, de a aştepta ca evenimentele să se aşeze şi să treacă, aproape l-a părăsit. Vrea ca totul să se întâmple repede, astfel încât să poată fi liber, liber să părăsească acest Palermo îngrozitor şi să se întoarcă în Anglia. De ce totul se întâmplă atât de încet?

Pentru soția Cavalerului şi pentru erou lumea se micşora de asemenea, dar în modul cel mai exaltant. Pentru unul față de celălalt. Orice schimbare față de situația lor actuală este încărcată cu probabilitatea separării. Şi nevestei Cavalerului începe să-i placă Palermo, dar ea este singura dintre ei trei care vrea să rămână în sud.

Nu schimba nimic!

În mai, eroul a părăsit Palermo pentru prima dată de la sosirea lor cu cinci luni în urmă, luându-şi detaşamentul de nave din vârful de vest al Siciliei, pentru a vedea dacă poate să detecteze noi mişcări ale flotei franceze. El i-a asigurat pe prietenii săi că va fi plecat doar o săptămână. Apele sunt calme. Vremea este excelentă. Durerea, nu mai puternică decât de obicei, îi spune că nu vor avea furtună.

Cavalerul a fost îmbărbătat de acest semn al însănătoşirii prietenului lor. Şi femeia despre care se presupunea că era răspunzătoare pentru lipsa de acțiune a eroului s-a bucurat şi ea de această dovadă a recuperării sănătății lui. Făcându-l fericit, ea îl făcea bine şi aceasta era important de asemenea; astfel va fi capabil să se reîntoarcă la război şi să câştige şi mai multă glorie pentru Anglia, victorii şi mai mari. Totuşi, plecarea lui i se părea de nesuportat. Scrisorile zilnice pe care şi le scriau unul altuia traversau în lung şi-n lat spațiul dintre ei. Dar trimiterea unor lucruri prețioase, în lumea largă, este întotdeauna puțin tristă, chiar dacă nu este aproape nicio şansă că se vor pierde. Confirmă distanța şi separarea. Nu a simțit lipsa lui până când i-a scris prima oară, câteva ore mai târziu. Apoi, gândul că nu era atât de departe şi că nu va fi plecat foarte mult timp, i-a mai diminuat din durere. Într-adevăr, se ştie că imediat ce va ține scrisoarea, ce o va citi, va fi dureros. Ea se uita la scrisoare, această pasăre ce va zbura la pieptul lui. Ar fi trebuit să o predea

locotenentului cu fața lucioasă care aștepta respectuos pe pragul salonului, care va porni în galop spre vest și va străbate cele câteva sute de kilometri ce-i despărțea și i-o va preda în mână. Dar ea nu dorea să renunțe la scrisoare, nu voia să o piardă, care va fi la el mâine, în timp ce ea este aici și nu poate fi cu el; și copleșită de un astfel de simț năucitor de pierdere, a izbucnit în plâns. Brusc, spațiul și timpul nu mai aveau niciun sens pentru ea. De ce nu este totul în regulă aici? De ce nu se întâmplă totul imediat?

*

Cavalerul fusese îndrăgostit nebunește de femeia pe care a luat-o de soție, fusese subjugat de talentele și farmecele ei, o iubise, și o mai iubește încă profund; dar nu o idolatriza, așa cum făcea eroul. De când trecuse de treizeci de ani, o dorea mai puțin. Nu mai făcuseră dragoste de aproape doi ani. Cavalerul se întreba dacă ei îi păsa foarte mult. Femeile adesea nu sunt supărate când poftele trupești ale unui soț încetează. Ea nu i-a reproșat niciodată; și din partea lui nu a existat nicio diminuare a încrederii, admirației, dependenței – toate acestea fiind lucruri ce se subsumează sub numele de iubire – nici a plăcerii de a fi amabil cu ea. Dar era frumusețea ei, pe aceasta o dorise.

Eroul o iubea așa cum era. Exact așa cum era. Și aceasta făcea ca dragostea lui să fie cea pe care fosta mare frumusețe o dorise întotdeauna. El o socotea maiestuoasă.

Dincolo, în lumea largă, ei păstrau aparențele. Aici, înlăuntrul iubirii lor, onestitatea devenea posibilă. Au avut momente tandre în care și-au mărturisit jena pe care o aveau în legătură cu trupurile lor. El spunea că era îngrijorat ca nu cumva ea să considere respingător ciotul lui. Ea i-a spus că rănile lui i-l făceau și mai drag. Ea i-a mărturisit că era jenată

de faptul că era mai corpolentă decât el, dar că spera să nu-i pese, pentru că ar face orice ca să-i placă; el merita cea mai frumoasă femeie din lume. El i-a spus că o considera nevasta lui. Şi-au jurat dragoste eternă. Îndată ce un divorţ sau un alt cuvânt care începea cu „d" (nu putea fi pronunţat) îi elibera, ei se vor căsători.

Eroul nu cunoscuse niciodată extazul sexual. Şi ea trăia de asemenea o fericire necunoscută în îmbrăţişările lui. Ea îl făcu să-i povestească despre toate femeile cu care se culcase; nu erau multe. Un bărbat care trebuie să admire pentru a dori este după toate probabilităţile predispus să aibă o viaţă sexuală modestă. El, şi mai predispus la gelozie decât ea, nu putea suporta să o întrebe despre bărbaţii dinaintea Cavalerului. (Ea nu-i spusese încă faptul că avea o fiică). El a mărturisit că era gelos pe Cavaler. Este chinuit de teama de a o pierde. Ea îl face să se cutremure.

Fiecare era prins într-un fel de înşelătorie. Sfârşitul vieţii sale sexuale nu-l făcuse pe Cavaler atât de insensibil la atracţia fizică încât să nu-şi dea seama ce se întâmplă între soţia sa şi prietenul lui. De fapt, ca toţi ceilalţi presupunea că erau amanţi începând cu câteva luni înainte de excursia la vila cu monştri. Ştiuse întotdeauna, un bărbat care se însoară cu o frumuseţe cu treizeci şi şase de ani mai tânără ca el trebuie să fi fost un prost ca să nu ştie, că aşa ceva se va întâmpla într-o bună zi. Şi el nu poate să compenseze neglijarea sexuală a soţiei lui în ultimii ani, deşi, îşi spune el, nu este cu adevărat vina lui. Nu poate decât să se felicite că soţia lui nu i-a dat, până acum, nici cel mai mic motiv de gelozie sau vreo ocazie de umilinţă publică; şi că, după atâţia ani de căsnicie, afecţiunile ei au deviat către persoana faţă de care, după ea, Cavalerul este cel mai ataşat în întreaga lume.

Cavalerul nu este un om, ca soția lui sau prietenul lor, care să fie înclinat să se eschiveze de povara lucidității. Este foarte lucid în privința lor. Ceea ce îl dezamăgeşte sunt propriile sale reacții. Nu era conştient că ar fi gelos, plin de resentimente sau umilit. Dat fiind că astfel de sentimente ar fi cu totul nerezonabile, cum ar putea să fie? Crede că n-ar trebui să-i pese. De aceea, nici nu-i pasă. Dar îi pasă, pentru că ştie că soția lui simte o emoție pe care n-a simțit-o niciodată față de el. Această autoamăgire – această tendință de a trăi peste posibilitățile sale psihologice şi financiare face parte din talentul Cavalerului, din dorința sa de nu se lăsa descurajat de nimic altceva decât de indezirabilul final. Cineva cu temperamentul Cavalerului ține la distanță o mare parte din furie şi din frică. Era un expert în a scăpa de sentimentele periculoase.

Fiind dezamăgit în legătură cu propriile sale sentimente, îi vine mai uşor să greşească când este vorba să găsească un mod de a-i amăgi pe alții. Cu inocența curioasă a obsedaților, Cavalerul îşi imaginează că atâta timp cât pretinde că nu ştie, el poate reduce la tăcere speculațiile celorlalți. Contează pe reputația sa ca om judicios de lume: dacă un astfel de bărbat pare convins că nu este nimic ilicit în prietenia soției sale cu alt bărbat, atunci vor crede disimulările sale, la care ştie că este expert, mai curând decât în propriile sale suspiciuni. O viață petrecută printre conducători i-a oferit Cavalerului o bogată experiență a puterii minciunilor de a distrage atenția de la o realitate dizgrațioasă, a negărilor care să prevaleze în fața unui adevăr neplăcut. Aceasta nu va fi decât o altă aparență, prin care el pretinde că habar nu are de un fapt incomod. Cu cât nega însă mai mult ceea ce se petrecea, cu atât apărea mai caraghios.

Cavalerul nu vede cum este deja privit, cum va fi considerat în restul vieții sale, şi după aceea: un renumit bărbat încornorat. Nici eroul nu este în stare să vadă ce a devenit în ochii altora, şi cum va fi judecat: în parte ca Lawrence al Arabiei, salvatorul autoimpus al unor conducători băştinaşi incompetenți; pe de altă parte, Marc Antoniu, iubitul autodistructiv al propriei sale ruine.

Spre deosebire de Cavaler, el ştia cel puțin ceea ce simțea. Dar avea dificultăți în a înțelege sentimentele altora atunci când aveau o atitudine negativă față de propria lui persoană. Singurele atitudini negative pe care le putea înțelege erau desconsiderarea şi indiferența. De obicei, era ultimul care afla când cineva avea o atitudine critică față de el – avea un simț atât de puternic dezvoltat al propriei sale justeți; nu-şi dădea seama că se râde de el şi că este deplâns, că ofițerii şi oamenii lui consideră că adoratul lor comandant a fost fermecat de o sirenă. Nu-şi dădea seama nici cât de nemulțumiți erau superiorii lui de la Amiralitate din cauza comportamentului său: autorizarea absurdului marş Neapoletan asupra Romei, distragerea unor resurse pentru a evacua familia regală şi amânarea reintrării în război împotriva francezilor, rămânerea la Palermo, acordând prioritate aşezării înapoi pe tron a Regelui şi a Reginei. Judecată greşită? Nu, abandonare a judecății, din motive personale despre care toată lumea bârfea.

Chiar şi soția Cavalerului, deşi cea mai perspicace dintre cei trei, era şi ea în felul autoînşelată. Dat fiind că a beneficiat de o experiență atât de profundă a generozității Cavalerului, ea nu poate crede că nu se va termina totul cu bine. Amândoi îl iubeau pe Cavaler. El îi iubea pe amândoi. De ce să nu trăiască întotdeauna împreună, cu Cavalerul în calitate de

tatăl cel bun. Vor fi o familie neobişnuită, totuşi o familie (soția eroului din Anglia nu intra în ecuație). Ea chiar îndrăznea să spere că putea rămâne însărcinată, după toți anii petrecuți cu Charles şi cu Cavalerul.

Avusese un vis recent în care era însoțită de Cavaler în susul unui vulcan, ca în zilele de altădată. Dar nu arăta ca Vezuviul. Nu, trebuie să fi fost Etna. Se pare că ştiau că o erupție minoră începuse cu câteva ore în urmă; şi după un timp, Cavalerul a sugerat să se oprească să mănânce şi să aştepte ca erupția să se potolească. Ea îşi scoase bluza transpirată ca să se usuce, ce delicios cădea vântul pe pielea ei; şi au mâncat porumbei prăjiți la un foc deschis pe care l-a ațâțat Cavalerul, cât de suculenți au fost. Apoi au continuat să urce panta, picioarele lor obosite făcând să trosnească cenuşa fierbinte, iar ea începu să se neliniştească în legătură cu ce vor vedea când vor ajunge în vârf. Nu va fi periculos dacă vulcanul mai erupea – ceea ce se şi întâmpla, în ciuda asigurărilor Cavalerului. Erau în vârf acum şi deschiderea tristă a craterului se afla în fața lor. Cavalerul i-a spus să rămână acolo unde era, iar el s-a apropiat mai mult. Părea că se ducea prea aproape. Ea a vrut să-l strige, să-i spună să fie atent. Dar când deschise gura, nu ieşi niciun sunet, deşi s-a chinuit până când a durut-o gâtul. Cavalerul era exact pe marginea craterului. Se transforma în ceva negru, ca paginile arse ale unei cărți. S-a uitat înapoi la ea şi a zâmbit. Şi apoi, când ei i-a revenit glasul ca să poată striga, el sări în abisul învăpăiat.

Extrăgându-se din scena înspăimântătoare, îşi făcu drum în sus prin acoperişul somnului şi ieşi la suprafață în pat, gâfâind, scăldată în sudoare. Deci voi fi văduvă. Visul era atât de clar. A avut un impuls să se îmbrace, să se ducă în camera Cavalerului şi să se asigure că era în regulă. Şi dându-şi seama

de ceea ce-şi imagina, a fost cutremurată, şocată, ruşinată. Însemna asta oare că dorea moartea Cavalerului? Nu, nu. Totul va ieşi bine.

*

O altă noapte – târziu, foarte târziu. Oaspeţii trebuie să fi plecat, gândi Cavalerul, care era de mult în apartamentul lui, suferind de insomnia celor bătrâni şi a celor profund mâhniţi. Avea atâtea la care trebuia să se gândească, şi chiar mai multe la care nu trebuia să se gândească: pierderea comorilor sale, datoriile, nesiguranţa viitorului, uşoarele dureri din trupul său fragil, un simţ mai vag de umilinţă. Viaţa lui, atât de plină de opţiuni, nu-i oferă acum nicio alternativă.

Fusese deja în pat de mai mult de o oră şi căuta o poziţie care să-i aducă somnul. Pe balcon, dincolo de geamul cel mare, încadrat de siluetele unor palmieri, se uita în aerul înmiresmat. Norii luminaţi de lună erau foarte jos, cerul era luminos, aproape trandafiriu. Noaptea însăşi sporeşte sentimentul neplăcut că orele stau pe loc, că noaptea pare suspendată. Este o noapte pură, nu poate fi noapte întotdeauna. Nu este nici măcar o mişcare a norilor care să-i arate că noaptea trecea. Auzi glasul unui bărbat cântând puţin cam fals, fără îndoială vreun localnic miorlăindu-se despre durerile lui în dragoste; huruiala unei căruţe îndepărtate; o pasăre de noapte; şi foarte slab glasurile marinarilor britanici într-un vas ce traversa golful, cântând imnuri. Apoi linişte.

Mânia îl împiedică să se reîntoarcă în pat. Deşi ar putea părea copilăresc să-ţi imaginezi Neapole distrus de o erupţie vulcanică, Cavalerul nu este ferit de astfel de fantezii uneori când încearcă să adoarmă. Dacă i-ar putea măcar pedepsi pe cei care i-au făcut rău, dacă ar putea măcar găsi vreun eve-

niment care ar putea răspunde simțului său de nedreptate și de pierdere. Atunci ar pleca în Anglia. La urma urmei, trebuie să trăiască undeva. Cât de furios este. Și cât de neconsolat.

Cavalerul a avut dreptate când a presupus că oaspeții plecaseră. Într-adevăr, servitorii terminaseră aproape de făcut curățenie în salonul cel mare. Soția lui și prietenul lor se duseseră în apartamentele lor separate, și apoi soția Cavalerului s-a alăturat eroului în camera acestuia la orele două dimineața. Îi adusese câteva smochine, rodii și prăjituri siciliene acoperite cu zahăr alb și cu coajă de lămâie. Ea era îngrijorată că el nu mânca destul, era atât de slăbuț și dormea atât de puțin. Orele lor împreună – de obicei, de la două până la cinci dimineața, când se întorcea în propriul ei apartament – era singurul moment când puteau fi singuri; ea putea dormi până târziu, dar el se trezea când se crăpa de ziuă. Și stăteau și ei pe balcon și respirau aerul cald înmiresmat cu dafin, cu flori de portocal și de alun. Și admirau norii care fuseseră lăsați în jos din ceruri, îmbibați de portocaliu și de trandafiriu. Dar nu tânjeau după ceea ce lipsea sau era lăsat în urmă. Totul era aici, complet.

Îi plăcea să-l dezbrace, ca și cum ar fost un copil. El avea cea mai frumoasă piele dintre toate pe care le văzuse la bărbați. O piele fină ca de fată. Ea își lipea buzele de bietul ciot ofilit al brațului său. El se înfiora. Ea îl săruta din nou. El ofta. Ea îi săruta burta și el râdea și o trăgea pe pat, punând-o în poziția lor – aveau deja deprinderi. Ea își punea capul pe umărul lui drept, el o ținea cu brațul stâng. Acesta era modul în care stăteau întotdeauna lungiți în pat: era atât de alinător. Este locul tău. Trupul tău este brațul meu.

Îi mângâia părul ondulat, apropiindu-i capul spre ea astfel ca fața ei să-i primească respirația. Îi atingea obrazul, cu frumoasa barbă nerasă. Îl trase spre ea, cu degetele scriind cuvinte

aiurea în jos pe spatele lui, palma ei alunecând în sus pentru a le şterge. Apropierea lor langur oasă unul lângă altul începu să se anime. Ea îşi zvârli piciorul peste şoldul lui şi-l zăvorî lângă ea. El gemu şi se afundă în trupul ei. Acţiunea de plăcere începu: coborârea şi împingerea pelvisului, osul acoperit de carne dizolvându-se, înflorind în cădere pură. Ce adânc era.

– Atinge-mă aici. Şi aici. Mai adânc.

Apăsând, îmbrăţişând, la început ea s-a temut că l-ar putea copleşi cu intensitatea dorinţei ei; el i se părea atât de fragil. Dar el dorea să fie dominat de ea, voia să fie inundat de ea cu emoţie.

Greutate contra greutate; fluid cu fluid; înăuntru împotrivă, umplut, învelit cu suprafaţa exterioară. El simţea că ea îl înghite, şi dorea să trăiască în interiorul ei.

Ea închise ochii, cu toate că nimic nu-i plăcea mai mult decât să-i urmărească faţa, deasupra ei, sub a ei; şi să-l vadă simţind ceea ce simţea şi ea. Ea îl poate simţi debordând şi inundând. Nu şi-a imaginat niciodată că un bărbat poate simţi ceea ce simţea şi ea. Întotdeauna dorea să-şi lase trupul pradă paroxismului plăcerii, să devină senzaţie pură. Dar aceasta, ştia ea, nu este modul în care simte un bărbat. Un bărbat nu-şi uită niciodată trupul aşa cum face o femeie, deoarece un bărbat îşi împinge trupul, o parte a trupului său, înainte, pentru a face ca actul iubirii să aibă loc. El împinge proeminenţa trupului său în actul iubirii, apoi îl retrage, după de a făcut ce-a dorit. Acesta era modul în care erau bărbaţii. Dar acum ştia că un bărbat îşi putea permite să geamă şi să se agaţe, exact aşa cum făcea ea atunci când el se urca pe ea şi o penetra. Că el voia să fie luat de ea tot atât de mult cât voia ea să fie luată de el. Că ea nu avea nevoie să pretindă că simte mai multă plăcere decât simţea; că el îi ceda tot atât cât îi ceda şi ea. Amândoi erau angrenaţi

într-o aventură de plăcere cu aceeaşi uşoară teamă despre abilitatea lor de a plăcea sau a se face plăcut, şi cu aceeaşi dezinvoltură, cu aceeaşi încredere. Erau egali în fața plăcerii, pentru că erau egali în iubire.

Între timp, lumea este tot acolo afară: misterul inepuizabil al simultaneității. În timp ce asta se întâmplă, se întâmplă şi altceva. Între timp, atât Vezuviul, cât şi Etna izbucneau în flăcări şi scoteau fum. Membrii grupului de trei se pregăteau să se împrăştie pentru a dormi. Cavalerul în patul său, gândindu-se la comorile lui înecate, la vulcan, la lumea lui pierdută. Şi iubita lui soție şi iubitul său prieten împletiți în alt pat, gândindu-se unul la altul în deplinătatea dorinței satisfăcute. Se sărutau delicat. Dormi, dragostea mea. Dormi, îi repeta ea. El spunea că nu poate dormi, că este prea fericit.

– Vorbeşte-mi, îi spunea el. Îmi place glasul tău.

Ea începe să reflecteze cu abilitate la ultimele ştiri de la Neapole: eficacitatea lentă a blocadei căpitanului Troubridge, care începuse la sfârşitul lui martie: înaintarea surprinzătoare a armatei creştine a cardinalului Ruffo, având acum un efectiv de şaptesprezece mii de ostaşi; dificultatea... El adormi în timp ce ea vorbea. Eroului îi place să doarmă acum.

6

Baronul Vitellio Scarpia era un om extraordinar de crud. Cu cinci ani în urmă fusese însărcinat de către Regină să reprime opoziția republicană de la Neapole, şi dacă plăcerea lui în a da pedepse nu era o recomandare suficientă pentru această numire, el era renumit ca fiind unul dintre iubiții ei (cine din apropierea Reginei nu era?). Scarpia şi-a îndeplinit sarcina cu zel. Era încântat să fie de aceeaşi părere cu Regina că fiecare aristocrat ascundea simpatii revoluționare; sicilian el însuşi, şi înnobilat doar de curând, ura vechea aristocrație napolitană. Şi bineînțeles nu numai pe aristocrați, ci şi pe teologi, chimişti, poeți, avocați, savanți, muzicieni, doctori, într-adevăr pe oricine, printre care preoții şi călugării, care posedau mai mult de două sau trei cărți, erau şi ei suspecți. Scarpia estima că erau cel puțin cincizeci de mii de duşmani potențiali sau reali ai monarhiei, circa o zecime din populația oraşului.

– Chiar aşa de mulți? exclamă Regina, care era nevoită să-i vorbească acestui baron crud în italieneşte.

– Probabil mai mulți, spuse Scarpia. Şi fiecare dintre ei, Maiestate, este sub supraveghere.

Enorma armată particulară de informatori, pe care o recrutase Scarpia, se afla peste tot. O cafenea putea fi sediul unui club de dezbatere secret iacobin sau al altor discuții; decrete recente au interzis toate întrunirile literare şi ştiințifice, precum şi citirea oricărei cărți sau reviste străine. Sala

de conferințe a unui botanist putea fi locul în care cineva transmitea un semnal revoluționar, cu ochii sau cu mâinile, unui alt spectator. Un spectacol la San Carlo putea fi ocazia de a purta o vestă stacojie sau de a distribui în mod clandestin foi volante republicane tipărite. Închisorile erau pline de cei mai respectabili – adică cei mai bogați și cei mai bine educați – locuitori ai regatului.

Aceasta era singura greșeală. Singura greșeală fusese să fie executați doar vreo treizeci sau patruzeci. O condamnare la moarte are un rezultat, care închide acest dosar special. O condamnare la închisoare are un termen. Majoritatea dosarelor lui Scarpia erau încă deschise. După ce a ispășit trei ani la galere pentru posesia a două cărți de Voltaire (o singură carte interzisă fiind pedepsită cu trei ani, trebuiau să îi aducă șase), marchizul Angelotti își transferase activitățile perfide la Roma, unde s-a angajat în revolta împotriva legii, ordinii și a Bisericii. Foarte rar rigorile închisorii au un efect calmant. Fratele ducelui della***, după un termen mult mai scurt (păr nepudrat, șase luni), a ieșit din închisoare alienat mintal și s-a retras în palatul familiei, pe care nu a fost văzut să-l mai părăsească de atunci; unul dintre informatorii lui Scarpia din gospodărie, un lacheu, a raportat că fratele ducelui, care era sechestrat la același etaj cu el, ordonase ca obloanele să fie prinse în cuie, și că își petrecea majoritatea timpului scriind poezii de neînțeles. Și când răufăcătorii erau eliberați, alții trebuiau să fie închiși. Acea doamnă portugheză de la curte, Eleonora de Fonseca Pimentel, care scria sonete în care lăuda Regina, arătase o *Odă Libertății* pe care o compusese unui prieten, și Scarpia a fost în stare să o bage la închisoare în luna octombrie pentru doi ani.

Poeți!

Când familia regală a fugit de la Neapole la sfârşitul lui decembrie sub protecţia amiralului britanic, Scarpia a rămas, însărcinat să fie ochii Reginei în absenţa ei. Colinda oraşul în căutare de pradă într-o manta neagră, precum cele purtate de avocaţi, urmărind ca predicţiile Reginei să se adeverească. Marchizul Angelotti se întorsese în grabă de la Roma pentru a se bucura de anarhia care a urmat plecării guvernului legitim de la Neapole. Mulţimea a răscolit Vicaria pentru a salva câţiva deţinuţi de drept comun. Din păcate, aceasta era închisoarea în care o aruncase pe Fonseca Pimentel, care a ieşit de acolo cu capul sus, îndrugând verzi şi uscate despre libertate, egalitate şi drepturile oamenilor. Nu s-a uitat la chipurile gloatei care a eliberat-o în mod necugetat? Credeau că ăştia vorbesc pentru popor, aceşti poeţi şi profesori şi aristocraţi liberali. Dar poporul avea alte idei. Poporul îl iubea pe Rege (oamenii erau prea ignoranţi ca să o iubească pe Regină), şi admira distanţa dintre luxul fără măsură, şi frivolitatea curţii, şi mizeria, şi servitutea propriilor lor vieţi. La fel ca Regele şi Regina, urau aristocraţia cultivată. Francezii avansau în josul peninsulei, şi plebea, înfuriată de plecarea Regelui, dădea vina pe aristocraţi. Ei bine, plebea avea dreptate. Să vină conflagraţia. Să fie curăţat Neapole de toate aceste nemulţumiri blestemate cu cărţile lor ateiste şi idei franţuzeşti şi părerile lor ştiinţifice şi reforme umanitare. Scarpia s-a dedat şi el la un extaz de fantezii răzbunătoare. Oamenii erau porci, dar oamenii se pregăteau pentru reîntoarcerea guvernului regal. El nu trebuia să facă toată treaba. O făceau oamenii pentru el.

*

Baronul Scarpia era un bărbat extrem de pătimaş. El înţelegea o mulţime în legătură cu patimile umane, mai ales

când duceau la un comportament urât. El înțelegea cum plăcerea sexuală este mărită prin pervertirea şi umilirea obiectului dorinței cuiva; aşa trăia el plăcerea. Înțelegea cum frica, frica de schimbare, frica de ceea ce este sau pare străin şi ca atare amenințător, este uşurată prin asocierea cu alții pentru a hărțui şi leza pe cei lipsiți de apărare şi pe cei ce sunt diferiți; de aceea, asta vedea el că se întâmplă în jurul lui. Patima pentru Scarpia însemna vehemență, agresiune. Ce nu putea înțelege era pasiunea de a găsi fericirea într-un loc de retragere din calea vehemenței, ceea ce îl face pe om auster. Ca şi pasiunea colecționarului.

Numeroşi cum erau convertiții ale căror opinii luminate i-au impus în clasele de sus, şi un număr şi mai mare erau colecționarii, iar colecționarilor le vine greu să accepte consecințele prefacerii revoluționare. Posesiunile lor sunt o investiție în vechiul regim, necontând câte volume de Voltaire au citit. O revoluție nu este un moment bun pentru colecționari.

A colecționa înseamnă prin definiție a colecționa trecutul – în timp ce a face o revoluție înseamnă condamnarea a ceea ce acum se numeşte trecutul. Iar trecutul este foarte greu, şi foarte mare. Dacă prăbuşirea vechii ordini te face să decizi să fugi, este improbabil că vei putea lua tot cu tine – aceasta era situația disperată a Cavalerului. Este improbabil că ai putea să o protejezi, dacă trebuie să rămâi.

*

Aceasta este una din situațiile constatate de baron.

19 ianuarie 1799. La trei săptămâni după fuga din Neapole, ceva îngrozitor i se întâmpla uneia dintre conştiințele Cavalerului, un coleg colecționar. Acest bărbat, ale cărui principale interese erau pictura, matematica,

arhitectura şi geologia, era unul dintre cei mai eruditi şi mai studioşi locuitori ai regatului. Şi departe de a împărtăşi simpatiile republicane ale celorlalți aristocrați cultivați precum fratele său, el era ca majoritatea colecționarilor, temperamental conservator; într-adevăr, acest colecționar era în mod deosebit împotriva noutăților zilei. El propusese să-i urmeze pe Rege şi pe Regină la Palermo. Dar i s-a refuzat permisiunea. Stai la Neapole, duce învățat! Şi vezi cum îți place conducerea francezilor nelegiuiți.

Desigur că apropierea soldaților francezi nu putea fi pericol mai mare decât gloatele jefuitoare care se perindau pe străzi, gândea ducele, care a rămas în palatul său pentru a delibera, a-şi face un plan, a anunța un plan. La un consiliu de familie care a durat mult, până noaptea târziu, la 18 ianuarie, poate că ducele, care se refăcea după un guturai grav, nu a prezidat cu suficientă putere cum ar fi trebuit. Vânturile laterale ale pericolului au fracturat ierarhiile exprimării. Fiul mai mic al ducelui țipa la mama lui. Fiica mai mică a ducelui îl întrerupea pe tatăl ei. Ducesa îl contrazicea atât pe soțul ei, cât şi pe venerabila ei soacră. Dar s-a ajuns până la urmă la o decizie în privința cui trebuia mutat din calea primejdiei, nu, nu-i spunem fugă, ceea ce a restabilit ierarhiile încălcate. Ducele şi cei doi fii ai săi se vor retrage, acesta este cuvântul, se vor retrage un timp la vila de la Sorento – lăsând în urma lor în siguranța palatului pe ducesă, pe fiica lor, pe mama lui vârstnică şi pe fratele care ieşise nebun de la închisoare.

Împreună cu fiii lui, ducele urma să plece din capitală a doua zi, după întrunirea nobililor la care era aşteptat să participe. Pentru a-şi păstra puterile pentru călătorie, el l-a trimis în locul lui pe fiul său cel mare, care avea nouăsprezece ani.

Tânărul s-a aşezat politicos ascultând discursurile nobililor care îşi reafirmau loialitatea faţă de monarhia bourbonică în exil la Palermo, după care au fost de acord că nu aveau altă opţiune decât să le ureze bun venit francezilor, care vor aduce cel puţin o oarecare ordine în oraş; şi la ora unu, s-a reîntors prin străzile ciudat de goale pentru a-i da raportul tatălui său. În timpul celor patru ore cât a fost plecat, a aflat că unchiul său a încercat să se spânzure în bibliotecă, dar i s-a tăiat ştreangul la timp şi a fost culcat în pat. Trei servitori stăteau în cameră cu el pentru a preveni o altă tentativă.

Fiul a fost trimis să-l aducă pe unchiul său, tot în lenjeria de noapte. Când îl ajutau să se aşeze pe scaun, un majordom a adus vestea că gloata se strânsese la intrarea în palat şi cerea să-l vadă pe duce. Împotriva sfatului soţiei şi mamei sale, ducele, însoţit doar de secretarul său, a coborât să vorbească el însuşi cu cei de jos. Printre cei cam cincizeci de oameni cu feţe bronzate din curte, ducele a recunoscut un vânzător de făină, pe bărbierul său, un sacagiu de pe Toledo şi pe rotarul care i-a reparat trăsurile. Vânzătorul de făină, care părea să fie şeful tărăboiului, a declarat că veniseră să întrerupă banchetul pe care îl dădea ducele prietenilor săi iacobini. Ducele zâmbi grav.

– Dragii mei vizitatori, greşiţi. Nu sunt decât eu şi familia mea la masă, şi nu este niciun banchet.

Vânzătorul de făină ceru din nou să fie lăsaţi înăuntru.

– Imposibil, spuse ducele, şi se întoarse ca să intre în casă. Un torent zăngănitor de oameni ameninţând cu beţe şi cuţite l-au prins pe duce, au trecut cu forţa de servitori şi au urcat scările în grabă. Familia a fugit la un etaj mai sus, în afară de fratele încremenit al ducelui, care a rămas la masă şi fărâma o bucată de pâine în mână. Cei doi fraţi au fost târâţi jos şi scoşi din palat. Câţiva oameni au fost trimişi să păzească familia, în timp ce a început jaful.

Oamenii mergeau din cameră în cameră, trăgând tablourile de pe pereți, deschizând cutii și bufete, golind sertare și aruncând conținutul acestora pe podea. În galeria de tablouri, unde era atârnată cea mai mare parte a magnificei colecții de tablouri a ducelui; în biblioteca lui, care găzduia miriade de hârtii și documente valoroase, splendida comoară de cărți rare și manuscrise neprețuite acumulate cu o sută cincizeci de ani în urmă de un strămoș ilustru, un cardinal, și un număr mare de lucrări moderne; în biroul lui, unde colecția sa de minerale era expusă într-un șir de vitrine cu partea din față din sticlă; laboratoarele de chimie ale ducelui, unde erau ținute zeci de instrumente mecanice; în studioul său de ceasornicar, unde ducelui, care fusese instruit în arta ceasornicăriei, îi plăcea să se relaxeze după îndeletnicirile sale savante. Ferestrele de la etajele superioare au fost deschise și în grădină au fost aruncate tablouri, statui, cărți, hârtii, ustensile și instrumente. Între timp, oamenii cărau pe scări tot mobilierul bogat, vesela de aur și de argint, rufăria, și părăseau palatul.

După câteva ore și multe bacșișuri, familiei ducelui i s-a permis să părăsească palatul, după ce au fost percheziționați ca să vadă dacă nu băgaseră în buzunare vreo posesiune a lor. Rugămințile lor de a li se permite să-l ia pe duce și pe fratele lui cu ei au fost întâmpinate cu zeflemele.

– Lăsați-l cel puțin pe fiul meu bolnav să vină cu noi, țipă bătrâna ducesă. Nu. Cel puțin, permiteți-mi să-mi iau rămas-bun de la tatăl meu, strigă tânăra fiică a ducelui. Nu. Nu sunteți voi înșiși soți, tați, fii? strigă soția ducelui. Nu aveți milă deloc? Da, la prima întrebare. La a doua: Nu.

Familia în lacrimi a fost condusă afară printr-o intrare din dos și îmbrâncită în stradă.

În tot acest timp, ducele şi fratele său, tremurând în halatul de noapte, fuseseră ţinuţi sub pază în grajd. Când a fost aprins focul în aer liber, au fost scoşi în curte şi legaţi cu frânghii de scaune ca să poată privi.

Toată după-amiaza arderea a continuat. Tablourile de Raphael, Tiţian, Correggio, Giorgione, Guercino şi toate celelalte şaizeci şi patru... puse pe foc. Şi cărţile, lucrări de istorie, călătorie şi ştiinţă, şi despre artă şi manufacturi; operele complete ale lui Vico şi Voltaire şi d'Alembert... pe foc. Într-un foc în aer liber ce se înalţă, ce nu arde: colecţia sa de vezuviene – scoasă din foc, aruncată înapoi pe foc. Ceasurile delicate, pendulele, compasurile, telescoapele cu oglinzi de platină, microscoapele, cronometrele, barometrele, termometrele, odometrele, grafometrele, ecometrele, hidrometrele, vinometrele, pirometrele... sparte, topindu-se. Lumina s-a întunecat. Focul continua să ardă. A căzut noaptea, au apărut stelele, şi arderea continua. Fratele a plâns un timp şi s-a rugat să fie dezlegat, apoi adormi. Ducele privea, simţind înţepături în ochi. Tuşea convulsiv, nu spunea nimic. Când nu a mai fost nimic de azvârlit pe foc, unii inşi din gloată s-au adunat lângă scaune pentru a le arunca insulte. Iacobinilor. Iubitori de francezi. Apoi câţiva au prins curaj şi au pus mâna mai întâi pe duce, trăgându-i ciorapii şi pantofii, apoi desfăcând frânghia care-i lega braţele la spate astfel încât să-i poată lua haina de mătase, jiletca, cravata şi cămaşa de pânză. Ducele se crispă când îi scoteau hainele, nu pentru a se opune la ceea ce i se făcea, ci mai curând pentru a le uşura munca, astfel încât să-şi poată relua mai repede postura ţeapănă de rectitudine mută, singurul reproş pe care îl considera potrivit demnităţii sale. Cu torsul gol, îşi ridică din nou capul. Şi a tăcut în continuare.

Mai mult curaj, mai multă cruzime. Un butoiaş de catran, care era într-un colţ al curţii, fu rostogolit lângă foc. Câţiva bărbaţi au înmuiat castroane de lemn în butoi şi au aruncat catranul fierbinte pe fratele ducelui, care s-a trezit cu un ţipăt, apoi îşi lăsă capul pe spate de parcă fusese împuşcat. Apoi cineva îl împuşcă. Ei au dezlegat trupul şi l-au aruncat în foc. Ducele ţipă.

*

La intrarea în curte cineva urmărea scena: un bărbat în mantie neagră, cu o frumoasă perucă pudrată. Flancat de câţiva soldaţi municipali în uniformă. Cei din mulţime care l-au zărit, chiar dacă au încercat să nu-l recunoască, îl priveau cu frică.

Bărbatul în negru se uita fix la duce, nu la chipul acestuia, ci la abdomenul greu, palid, umflându-se şi contractându-se cu suspine. Picioarele îi erau roşii – fusese împuşcat în amândouă – dar se ţinea încă drept în scaun, cu braţele din nou legate la spate.

Nici bărbatul în negru, nici gardienii săi nu s-au mişcat pentru a interveni. Dar cei care-l chinuiseră pe duce au făcut o pauză. Deşi păreau să ştie că nu îi va opri, nu erau siguri că puteau continua. Tuturor le era frică de bărbatul în negru – cu excepţia bărbierului, care era unul dintre informatorii săi.

Bărbierul făcu un pas înainte, cu briciul în mână, şi tăie urechile ducelui. Când cădeau de pe capul lui, pe partea de jos a feţei îi apăru un şuvoi de sânge. Mulţimea ţipă, focul tremură, iar bărbatul în negru fredonă satisfăcut şi plecă, astfel încât drama să se poată desfăşura până la capăt.

*

– Ai văzut când am plecat, spuse Scarpia a doua zi într-o tavernă de lângă port unui membru al gloatei aflat în slujba sa. Ce s-a întâmplat apoi? Mai era în viaţă?

– Da, spuse omul. Da, asta vreau să spun. Plângea şi sângele îi curgea de pe faţă şi cap.

– Da, domnule. Dar ştiţi cum e, când sudoarea ţi se prelinge pe piept...

(Omul era un purtător de lectică, o ocupaţie care îl făcea să cunoască foarte bine capriciile transpiraţiei.)

– Ştiţi, când sudoarea îţi curge pe piept, şi uneori se strânge la mijloc…

(Baronul îmbrăcat la patru ace nu ştia; dar i-a spus să continue...)

– Ştiţi cum e, sângele se strângea la mijloc şi el încerca să-l facă să curgă mai jos. Purtătorul de lectică îşi opri povestirea pentru a mima acţiunea, lăsându-şi bărbia pe piept şi suflând printre buzele sale pungite. Suflând aer. Asta e tot ce făcea. Să facă sângele să curgă în jos către un loc imaginar deasupra taliei sale unsuroase.

– Suflând, spuse el. Ştiţi. Continua să sufle. Suflând aer. Asta e tot ce făcea. Să facă sângele să curgă în jos. Apoi unul dintre băieţi a crezut că încearcă să facă o magie, suflând pe el însuşi pentru a dispărea, şi aşa că l-a împuşcat din nou.

– Şi a murit atunci?

– Aproape mort. Pierduse atâta sânge.

– Mai e în viaţă?

– Da. Da. Atunci mai mulţi dintre ai noştri au apărut şi au venit la el cu cuţitele lor. Cineva îi făcu o tăietură în partea din faţă a pantalonilor şi îi tăie... ştiţi, şi le ridică să le vadă mulţimea. Apoi am azvârlit trupul în butoiul cu catran şi l-am aruncat pe foc.

*

Când ştirea despre aceste evenimente a ajuns la Palermo, Cavalerul se cutremură, apoi amuţi. Îi plăcuse ducele, şi i-a

admirat colecțiile. O mare parte din ceea ce a fost distrus era de neînlocuit. În afară de tablouri, în biblioteca ducelui erau mai multe lucrări nepublicate ale prolificului Athanasius Kircher. Şi, îşi amintea Cavalerul, manuscrisul – se temea că s-ar putea să nu fi existat decât un singur exemplar – autobiografiei prietenului său Piranesi. Ce pierdere! Cavalerul se strâmbă. Ce pierdere teribilă!

Soția Cavalerului şi eroul au vorbit zile întregi numai despre asta. Ei vedeau în soarta ducelui şi a fratelui său înclinația tuturor mulțimilor nedisciplinate de a reveni la sălbăticie, şi nevoia de a proteja sanctitatea proprietății, proprietatea celor privilegiați. Acesta era şi sensul convingerilor Cavalerului, dar el le susținea cu mai puțină volubilitate, cu mai puțină indignare. Cu toate că o colecție este cu mult mai mult decât o simplă formă de deținere a unei proprietăți, regretele Cavalerului sunt greu de împărtăşit de alții, cu excepția altor colecționari. Iar în privința vulnerabilității statului şi a cărnii, Cavalerul aproape că se resemnase.

Regina nu era nici indignată, nici îndurerată. Când a citit lunga descriere, făcută de agentul ei cel mai de încredere lăsat la Neapole, a soartei crude a ducelui şi a fratelui lui şi a altor nobili din cauza gloatei, Regina îşi lua ceaiul cu cel mai de încredere agent al ei de aici, de la Palermo. După ce a terminat scrisoarea lui Scarpia, ea i-a dat-o soției Cavalerului.

– *Je crois que le peuple avait grandement raison*, spuse Regina.

Chiar şi soția Cavalerului s-a înfiorat.

Soției Cavalerului nu-i plăcea Scarpia. Nimănui nu-i plăcea Scarpia. Regina îi explicase dragii ei prietene că nu avea încredere în prințul Pignatelli, regentul numit de ei înainte

de plecare – şi, aşa cum va avea curând ocazia să sublinieze, a avut dreptate, pentru că Pignatelli a abandonat oraşul câteva săptămâni mai târziu. Regina nu avea încredere în acel calabrez, cardinalul Ruffo, care se pregătea să revină în secret pentru a conduce rezistența împotriva francezilor. Dar avea încredere în baronul Scarpia, i-a spus ea soției Cavalerului.

– *Vous verrez, ma chčre Milady. Notre Scarpia restera fidčle.*

*

În zilele care au urmat asasinării ducelui şi a fratelui său, mulțimile au continuat să jefuiască şi să prade proprietățile aristocraților, iar patrioții, aşa cum îşi spuneau ei, s-au refugiat în fortul maritim de la Ovo, de pe ai cărui parapeți puteau vedea noaptea focurile taberelor franceze din afara oraşului. Când armata generalului Championnet a intrat în Neapole, Scarpia s-a ascuns. Despre cele trei zile de lupte sângeroase între gloată şi soldații francezi, şi despre momentul când tricolorul a fost ridicat deasupra palatului regal şi revoluționarii au apărut din fortăreață, el nu a putut să-i dea Reginei o descriere de martor ocular.

Ascunzătoarea lui, în camerele unui episcop care era unul dintre informatorii săi, era sigură. Dar, desigur, nicio ascunzătoare nu este total sigură; o fi ştiut el cum poate fi depistat (bacşişuri nimerite, aplicarea justă a torturii). Ştia că revoluționarii îl căutau. Nu era el răspunzător pentru moartea unora dintre conspiratorii timpurii? Nu-i persecutase el pe mulți dintre aceia care conduc acum republica? Jurişti, savanți, preoți răspopiți, profesori de matematică şi chimie – cei douăzeci şi cinci de oameni numiți de generalul francez ca să slujească drept guvern provizoriu erau ca un apel no-

minal al genului de cosmopoliţi şi subversionişti pe care Scarpia îi aruncase în închisoare ori de câte ori a avut un pretext. Dar se pare că aceştia nu ştiau cum să-l găsească. Nestimulat de frică, Scarpia simţea că natura caustică era atenuată în fiecare zi din ce în ce mai mult de obositoarele fraze ale episcopului – Ştiam-din-totdeauna şi Dar-nu-m-am-aşteptat-niciodată – şi, nu în ultimul rând, de această neobişnuită restrângere a celibatului. Prima oară când s-a aventurat afară, pentru a face rost de o femeie, era sigur că a fost recunoscut. A doua oară, pentru a se expune uitându-se la gloata curioasă care privea cum se planta un pin mare în faţa fostului palat regal, nu a mai fost atât de sigur. A mai petrecut câteva zile cu episcopul şi apoi s-a dus acasă, a scris un lung raport către Regină şi a aşteptat să fie arestat. Duşmanii săi – aşa se părea – aveau concepţii morale prea înalte ca să recurgă la răzbunare.

Acum aştepta cu răbdare să treacă vremea în timp ce aceşti protejaţi ai auto-numitului Iluminism şi-au pus pe cap ridicola căciulă frigiană roşie, lăsată pe-o parte, şi se adresau unul altuia cu „Cetăţene”, şi ţineau discursuri, şi dădeau jos emblemele regale, şi îşi plantau Copacul Libertăţii în scuarurile din întreg oraşul, şi se formau în comitete pentru a scrie o constituţie modelată după cea a Republicii franceze. Erau nişte visători, toţi. Vor vedea ei. Se va răzbuna el.

Poţi întotdeauna conta pe credulitatea binevoitorilor. Ei pornesc, mărşăluiesc în faţă, crezând că au oamenii în spatele lor şi apoi se întorc şi... nu e nimeni acolo. Gloata a şters-o, în căutare de mâncare sau de vin, de sex sau de-o moţăială ori de o încăierare bună. Gloata nu vrea să aibă înalte concepţii morale. O gloată vrea să lupte sau să se disperseze. Domnii şi doamnele iacobine cu ideile lor sentimentale des-

pre justiţie şi libertate credeau că dădeau oamenilor ceea ce voiau, sau ceea ce era bine pentru ei. Care, în naivitatea lor sonoră, credeau că este acelaşi lucru. Nu, biciul, şi etalare punctuală a pompei ce glorifica statul şi puterea ecleziastică, asta este ceea ce vor oamenii. Desigur, aceşti profesori şi aristocraţi liberali credeau că au înţeles nevoia oamenilor de alai, de mascaradă şi plănuiau un festival care să celebreze Zeiţa Raţiunii. Raţiune! Ce fel de spectacol mai e şi ăsta! Se aşteptau ei cu adevărat ca oamenii să iubească raţiunea – nu. Raţiunea – aşa cum l-au iubit pe Rege? Se aşteptau cu adevărat ca oamenii să ţină de noul calendar care fusese decretat, cu versiuni italienizate ale lunilor din calendarul revoluţionar francez?

Scarpia a observat cu încântare că republicanii aveau să fie curând obligaţi să recunoască faptul că aceste rituri şi denumiri împrumutate nu erau suficiente pentru a inspira loialitate maselor ignorante. Un articol în ziarul revoluţionar editat de Eleonora de Fonseca Pimentel despre valoarea revoluţionării unei interpretări de succes a faimosului miracol bianual a fost primul semn de realism. Dar o astfel de sprijinire a credinţei oamenilor dovedeşte cât de departe erau aceşti prizonieri ai Raţiunii de înţelegerea necesară pentru a domina poporul. Scarpia, cel mai deştept dintre manipulatori şi bigoţi, ştia că îndată ce încetezi să vorbeşti despre religie – chiar şi mai indiscret, despre rolul religiei în menţinerea ordinii şi a moralei publice – credinţa este discreditată, şi adevărata autoritate a Bisericii este compromisă, în mod fatal. Valoarea religiei! Acesta era un secret ce nu trebuia menţionat în public. Cât de naivi erau.

Şi impotenţi. Pentru că riturile tradiţionale şi semnele prevestitoare locale care alarmau sau calmau masele

superstițioase nu se aflau sub controlul republicanilor. Luați de pildă exemplul miracolului lichefierii sângelui uscat din flacon al sfântului: republicanii aveau dreptate să se îngrijoreze că, pentru a demonstra retragerea protecției celeste asupra orașului, arhiepiscopul ar împiedica sigur ca miracolul să se întâmple. Şi desigur nimeni nu putea controla Vezuviul, prevestire universală şi expresie supremă a forței şi autonomiei naturii. Este adevărat, muntele s-a comportat bine în ultimul timp. Republicanii sperau că poporul va observa că dacă San Gennaro refuza să-şi dea binecuvântarea, muntele se afla de partea patrioților. Vezuviul, liniştit din 1794, a trimis o flacără paşnică, ca şi cum s-ar bucura, în seara focului de artificii în care se sărbătorea proclamarea republicii, scria doamna Fonseca. Alte fantezii de poet! Dar oamenii nu puteau fi liniştiții atât de uşor, cu toate că ei putea fi întotdeauna făcuți mai temători decât erau. Ce păcat că nu există un mod de a provoca o erupție. O mare erupție. Acum.

Cât de aproape de subiect era apelul Reginei la credința poporului. I-a încredințat prietenei ei exilate şi celei mai apropiate confidente, soția ministrului britanic, sarcina de a difuza pachete cu proclamații republicane false pe care le născocise ea. PAŞTELE ABOLIT! ORICE VENERARE A FECIOAREI ESTE INTERZISĂ PRIN ACEASTA! BOTEZUL LA VÂRSTA DE ŞAPTE ANI! CĂSĂTORIA NU MAI ESTE UN JURĂMÂNT SOLEMN! Tot ceea ce trebuiau să facă englezii era să le arunce în poşta de la Leghorn ce se ducea la Neapole, îi spusese Regina prietenei ei. Cavalerul, când a fost informat despre plan de către soția lui, s-a interesat dacă Regina se aştepta ca englezii, adică el însuşi, să plătească cheltuielile poştale. Nu, nu, i-a zis soția Cavalerului, ea plăteşte, din propria ei pungă. Mă întreb câte

vor sosi, spuse Cavalerul. O, Reginei nu-i pasă dacă vor sosi sau nu. Ea spune că unele vor ajunge, unele au ajuns; Scarpia le-a văzut trecute din mână în mână. El ştia că proclamaţiile care încântau poporul şi îi lăudau curajul erau mai puţin convingătoare decât cele care trezeau frica. Oameni buni, uitaţi-vă ce pregătesc pentru voi aceşti agenţi francezi ai Antihristului! Pentru cei mai avuţi, banii sunt mai eficienţi: sumele mari de bani din propria ei pungă pe care Regina i le trimitea lui pentru a întreţine loialitatea aristocraţilor, care ar fi putut ajunge la concluzia că nu aveau altă alegere decât să coopereze cu pretinşii patrioţii.

Revoluţia lor de basm era sub asediu de la bun început, dar, Scarpia a înţeles, deşi ştiau că vor fi obligaţi să ia armele în mână, nu vor înţelege niciodată necesitatea violenţei de stat. Deşi constituţia lor invocă spiritul marţial al Greciei şi Romei antice, ei habar nu aveau cum se organizează poliţia, ca să nu mai vorbim de o armată. Şi ce fel de poliţie, se gândea fostul şef al poliţiei secrete din Neapole, era o poliţie cetăţenească? Niciun fel de poliţie. De fapt, revoluţia lor era lipsită de apărare.

*

Din păcate, previziunile lui Scarpia au fost corecte.

O revoluţie făcută de membrii claselor privilegiate în metropolă, lipsită de orice sprijin la ţară sau printre masele urbane, acum pauperizate şi mai mult prin ieşirea capitalului odată cu fuga vechiului regim şi pierderea veniturilor aduse în ţară de turism..., o revoluţie condusă de cei onorabili şi de cei scrupuloşi, care nu se dau la o parte să folosească forţa pentru a suprima nemulţumirea populară, dar nu au nicio ambiţie să sporească puterea statului..., o revoluţie

amenințată cu invazia iminentă și deja încercuită de o blocadă navală a capitalei (înrăutățind lipsa de alimente), organizată de marele imperiu al contrarevoluției sprijinind guvernul în exil..., o revoluție protejată de trupele de ocupație, urâte de popor, a imperiului rival cuceritor al continentului..., o revoluție provocată de o mare gherilă insurgentă în zonele rurale, finanțată de guvernul în exil și comandată de un nobil exilat popular..., o revoluție răsturnată prin escamotarea pentru potențialii ei sprijinitori dintre clasele privilegiate a unor daruri mari în bani de afară, și printr-o campanie de dezinformare inițiată de guvernul în exil pentru a convinge poporul că cele mai dragi obiceiuri ale lor sunt pe cale să fie abolite..., o revoluție imobilizată din cauza conducătorilor ei, care recunosc fără rezerve nevoia unei reforme economice, ce au în rândurile lor atât radicali, cât și moderați, niciunul dintre ei nedobândind controlul. O revoluție fără timpul necesar de a duce totul la bun sfârșit.

O astfel de revoluție nu are nicio șansă. Într-adevăr, este schema clasică, elaborată în acel deceniu, refolosită de nenumărate ori de atunci pentru o revoluție. Și va intra în istorie ca naivă. Bine intenționată. Idealistă. Prematură. Genul de revoluție care, din punctul de vedere al unora, dă revoluției un nume bun; și le confirmă tuturor imposibilitatea unei cârmuiri căreia îi lipsește dorința de represiune.

Desigur că viitorul va dovedi că acești patrioți au dreptate. Viitorul va face din conducătorii condamnați ai republicii vezuviene niște eroi, martiri, înaintași. Dar viitorul înseamnă altă țară.

În țara care este singura pe care o au revoluționarii, există foamete și genuri necunoscute de dezordine. Totul trebuie importat, cu excepția ciorapilor de mătase, a săpunului, a

tabacherelor de prizat din cochilii, a meselor din marmură, a mobilierului ornamental şi a grupurilor de persoane din porţelan, a manufacturilor principale ale regatului. Fabricile de mătase şi ceramică ofereau locuri de muncă plătite câtorva aleşi; mulţi erau servitori sau artizani; şi o mare parte a populaţiei oraşului era obişnuită să subziste prin cerşetorie, furt şi bacşişuri pentru servicii umile făcute grangurilor şi turiştilor. Dar furtul întregului tezaur de către Rege şi Regină, care a lăsat regatul fără bani, micşorase clientela permanentă, oprise avântul construcţiilor care începuse odată cu sosirea monarhiei bourbonice în 1734 (construirea unor noi lucrări publice, a palatelor şi reşedinţelor pentru cei bogaţi, a bisericilor şi teatrelor, fusese una dintre puţinele surse permanente de angajare), şi suspendase turismul (nu mai exista Marele Tur al revoluţiei). Preţul alimentelor a crescut. Abia dacă avea cineva de lucru acum.

Nevoia de a elimina corupţia – într-adevăr, de reorganizare a întregii societăţi pe baze fireşti, raţionale de către Ştiinţa legislaţiei – era evidentă tuturor conducătorilor noii guvernări, care nu erau atât de naivi încât să creadă că nu mai trebuia nimic altceva pentru guvernare decât educaţia. Dar fisura dintre radicali şi moderaţi s-a lărgit, moderaţii susţinând taxarea bogaţilor şi reducerea scutirilor acordate Bisericii, iar radicalii cerând abolirea titlurilor şi confiscarea tuturor proprietăţilor aristocratice şi ecleziastice. Când unul dintre comitetele guvernamentale a propus loterii publice ca un mod de a reumple tezaurul gol, propunerea a fost denunţată ca nepotrivită sau nepractică, sau imorală, ultimul argument fiind avansat de Fonseca Pimentel în paginile ziarului ei. Instruirea poporului şi convertirea lui la ideile republicane – propaganda – a fost singura sarcină a revoluţiei cu care a

fost de acord toată lumea. Noi nume înălțătoare – Modestie, Tăcere, Cumpătare, Triumf – au fost date unor străzi principale din Toledo și Chiaia, și nu numai. Fonseca Pimentel a propus editarea unei gazete și a unor almanahuri pentru popor în dialectul Neapoletan. Ea a scris un articol despre nevoia reformei teatrului și a operei. Oamenii urmau să aibă spectacole de marionetă în aer liber cu mai multe escapade edificatoare pentru Pulcinelele lor, și la San Carlo – redenumit deja Teatrul Național – iar clasele educate vor avea opera cu subiecte alegorice precum cele montate în Franța: *Triumful rațiunii, Sacrificiul pe altarul libertății, Imn către Ființa Supremă, Disciplina republicană* și *Crimele Vechiului Regim.*

Toate acestea au durat cinci luni. Cinci luni redenumite: Piovose (ploioasă), Ventoso (vântoasă), Germile (care îmbobocește), Fiorile (care înflorește) și Pratile (a luncii).

Primele acte de rezistență au avut loc în satele și orășelele periferice – erau peste două mii de sate și orășele stabile în regat. Patrioții din capitală au fost surprinși de agitație și s-au reîntors în comitete pentru a discuta planurile lor pentru însușirea marilor domenii și distribuirea acestora țăranilor fără pământ.

Știrile s-a înrăutățit. Forțele republicane trimise în provincie s-au dovedit a nu fi de talia micilor grupuri ce debarcau din fregatele englezești pe care le întâlneau. Armata autodenumită creștină a lui Ruffo lua sat după sat. Includea acum mii de ocnași eliberați din închisori prin decret regal în Sicilia și transportați în vase englezești pe coasta calabreză. Asediată din afară și confruntată cu lipsă de loialitate și tulburări civile la Neapole, republica și-a mărit eforturile de cucerire a inimilor și minților poporului.

Au avut loc răzmerițe pentru mâncare. Au fost atacați prin surprindere și mai mulți soldați francezi. Copacii Libertății au fost arși noaptea în scuarurile publice.

„Copacul Libertății este o plantă artificială, îi scria Scarpia Reginei. Dat fiind că nu a prins rădăcini aici, nu trebuie dezrădăcinat. Chiar şi acum este viguros zdruncinat de supuşii loiali ai Maiestății Voastre, şi fără protecția francezilor se va răsturna de la sine îndată ce va pleca duşmanul."

În mai, Franța, învinsă în câteva bătălii cu nou formata Coaliție a Doua în nordul Italiei, şi-a retras forțele din Neapole. Fregate britanice au ocupat Capri şi Ischia. Câteva săptămâni mai târziu, Ruffo şi armata lui de țărani ursuzi şi bandiți de la țară au năvălit în oraş, s-au unit cu mulțimile de săraci urbani şireți scandând lozinci precum „Oricine are ceva ce merită furat trebuie să fie un iacobin" şi s-a apucat de o distracție extraordinară de furturi şi atrocități. Bogații erau vânați în casele lor, tinerii studenți la medicină cu simpatii republicane în spitalele în care lucrau, prelații cu conştiință în bisericile lor. Aproape o mie cinci sute de patrioți au reuşit să-şi găsească adăpost în forturile maritime de la Ovo şi Nuovo.

Mulțimea fluidă se scurgea în fiecare crăpătură a oraşului, sugând în îmbrățişarea ei letală pe oricine care nu-i aparținea. O mulțime ce vâna, în căutare de semne indicatoare ale identității iacobine (în afară de a avea ceva demn de furat): un bărbat îmbrăcat sobru cu păr nepudrat; cineva cu pantaloni; cineva cu ochelari; cineva care îndrăznea să meargă pe stradă singur sau părea că intră în panică la vederea mulțimii ce apărea pe după colț. O, da, şi întrucât fiecare patriot avea un Copac al Libertății tatuat în partea de sus a coapsei sale, cei care nu erau omorâți imediat sau răniți grav erau dezbrăcați şi purtați pe străzi, pentru a fi batjocoriți şi ocărâți de cei îmbrăcați. Nu conta că nimeni nu a găsit un astfel de tatuaj pe captivii goi. Nu atrag ei o ciupitură, o lovitură, o

batjocură? O mulțime hăituitoare, care se distrează în gura mare. Uite vine alt iacobin! Hai să-i căutăm tatuajul! Şi acum apare o femeie strânsă cu cureaua într-o cotigă, cu o bucată de pânză care de-abia îi acoperea partea superioară o trupului ei gol fără vlagă, o vagă aluzie la o haină antică ideală: Uită-te, altă Zeiță a Rațiunii!

Mulțimea nu chinuie aşa cum o face Scarpia. Acțiunea adevăratului torționar este călăuzită de faptul că, pentru a înregistra durere, este nevoie de conştiință. Mulțimea nu este mai puțin încântată dacă persoana torturată este inconştientă. Mulțimii îi place acțiunea trupurilor asupra trupurilor, nu a trupurilor asupra minții.

O piatră prin fereastră, o mână strângându-se în jurul încheieturii, pocnitura toiagului pe cap, cuțitul sau penisul intrând în carnea moale, urechea sau nasul, sau piciorul intrând în şanț sau ieşind din buzunarul cuiva. Doboară, mergi cu paşi apăsați, împuşcă, stranguleează, atacă, loveşte cu pietre, trage în țeapă, spânzură, arde, dezmembrează, îneacă. O întreagă revărsare de moduri de a ucide oameni, ale căror scopuri sunt mult mai mult decât a pretinde răzbunare sau de a exprima un fel de revendicare. Răzbunarea țării împotriva oraşului, a needucaților împotriva celor educați, a săracilor împotriva celor privilegiați – aceste explicații nu numesc energia mai profundă eliberată într-un astfel de prăpăd. Râul de lacrimi şi sânge care inundă, cărând cu el, amenințând revoluția şi restaurarea. Pentru aceasta este ceva ca şi natura – care, în mod notoriu, nu acționează în propriul ei interes sau nu face discriminări judicioase. Chiar înainte ca această energie să se epuizeze, ea va fi domolită de către conducătorii care au consfințit-o.

Ruffo a fost îngrozit de măcelul pe care îl provocase. El

avusese în minte doar o cantitate moderată de jafuri, bătăi, violuri şi schilodiri. Dar nu un măcel în masă: adică, ciomăgeala, înjunghierile cu cuţitul, împuşcările şi arderea câtorva mii de locuitori pe care, datorită rangului şi distincţiei lor, era obligat să-i considere ca indivizi. Dar nu atâta viol. Şi nu canibalism, nu. Nu se gândise la rugurile funerare, cu morţi sau muribunzi, mirosul de carne arzând, priveliştea cu cei doi băieţi care se ospătau cu braţele şi picioarele palide ale unei ducese căreia i-a fost confesor şi iubit cândva. Era momentul să domolească această energie. Actul final al hoardelor regaliste ale lui Ruffo, chiar înainte ca şi cardinalul să fi cerut o oprire a omorurilor şi jafurilor, era atacarea palatului regal şi înstrăinarea conţinutului lui. A fost luat până şi plumbul de la ferestre.

*

Acum stăpânii trebuie să-şi asume controlul a ceea ce poporul a început în mod impulsiv, corect, şi cu cruzime. Şi să nu se dea înapoi de la datoria pe care trebuie să o îndeplinească stăpânii.

Când ştirea despre evacuarea francezilor şi retragerea patrioţilor la Massada a ajuns la Palermo, Regina s-a temut că Ruffo nu va trata rebelii cu severitatea necesară, definitorie, pe care crimele lor o meritau. L-a convocat pe erou la palatul regal şi i-a cerut să se ducă la Neapole pentru a primi predarea lor necondiţionată şi pentru a face dreptate – adică să pedepsească – în numele Regelui. Ea spune, zice nevasta Cavalerului, care reda franceza Reginei în engleză pentru eroul monoglot: „Trebuie să trataţi Neapole ca şi cum ar fi un oraş irlandez într-o stare similară de rebeliune."

– Ah, spuse eroul.

Irlanda şi-a avut revoluţia ei de inspiraţie franceză cu un an în urmă şi Regina fusese foarte impresionată de perfecţiunea cu care a fost zdrobită de englezi.

Desigur, era de neconceput ca eroul să preia această misiune fără ajutorul, consilierea şi cunoştinţele de limbi străine ale Cavalerului şi ale soţiei sale.

Pentru soţia Cavalerului, era o misiune ideală, o misiune în care se putea dovedi indispensabilă atât Reginei, cât şi bărbatului pe care îl adora. Pentru Cavaler era o sarcină pe care nu o putea refuza. Însă nu voia nimic care să estompeze frumoasele imagini pe care le păstra de la Neapole. El spera bineînţeles să fie scutit de vederea ororilor raportate că ar avea loc în oraş. Ne putem forţa să privim, puţin cam încurcaţi, la o mare pictură despre jupuirea lui Marsyas, sau să ne uităm cu sânge rece, mai ales dacă nu suntem femei, la o redare plină de viaţă a răpirii Sabinelor... acestea fiind subiecte canonice pentru pictură. Şi Piranesi realizase imagini ale unor torturi indescriptibile ce au avut loc în colţuri ale unor închisori iscusit de mari, dar ar fi altceva să vezi o jupuire reală, sau o răpire în masă care a avut loc la Neapole, ori suferinţele a mii de oameni care au supravieţuit umilirii şi rănirii lor de către mulţimi şi au zăcut închişi în grânare înăbuşitoare, fără mâncare, dormind în excrementele lor.

La 20 iunie, mutându-şi drapelul de la vasul dezafectat *Vanguard* pe corabia de război cu optzeci de tunuri *Foudroyant*, eroul a părăsit Palermo cu o escadră de şaptesprezece vase de linie marină, cu trei mai multe decât cele aflate sub comanda sa în Bătălia Nilului. Patru zile mai târziu, nava amiral a intrat în Golful Neapole, şi Marte cu toate însemnele şi decoraţiile, păşea pe puntea superioară de la pupa lângă a sa Venus într-o rochie de muselină albă cu o eşarfă cu ciucuri

în jurul taliei şi o pălărie cu boruri mari, dichisită cu funde şi încununată cu pene de struţ. Cavalerul, moţăind în cabina lui, a simţit pereţii cutremurându-se când *Foudroyant* a aruncat ancora în cele treizeci de braţe de apă turcoaz.

– Ce călătorie liniştită, spuse el, când li se alătură.

Acolo se afla draga geografie, splendorile cunoscute ale peisajului urban – cu câteva detalii mai noi sau mai vechi. Focurile mai ardeau în oraş. Steaguri albe de armistiţiu fluturau de la Ovo până la Nuovo. Vezuviul fumega, dar benign. Şi nu se vedea niciun vas francez.

A doua zi, eroul l-a primit pe Ruffo în Marea Cabină, aşa cum se numea cartierul său general din spatele vasului, şi prin Cavaler l-a informat pe cardinal că el, el singur, reprezenta acum monarhii la Palermo. Ruffo îşi apără punctul de vedere în privinţa necesităţii de a opri vărsarea de sânge şi de a restaura ordinea. Ceea ce a început ca interviu glacial s-a transformat în curând într-un meci de vociferări. Cavalerul îl cunoştea pe Ruffo, îl cunoştea pe prietenul său, şi avea să explice ce zicea fiecare celuilalt. Dar încăperea era atât de înfierbântată, şi el se simţea că-i vine să se clatine – soţia lui şi eroul îl rugară fierbinte dă se retragă în cabina sa. Soţia Cavalerului făcea pe interpreta când Ruffo a explicat tratatul pe care l-a încheiat cu rebelii baricadaţi în forturile maritime. Aşa cum s-a temut Regina, el acceptase o capitulare cu termeni. Rebelilor urma să li se acorde câteva zile în care să-şi facă ordine în treburile lor, şi apoi să li se permită ieşirea din ţară în exil permanent. Paisprezece vase aşteptau în port, şi mulţi rebeli se urcaseră la bordul navelor împreună cu familiile şi posesiunile lor. Primul vas, deja încărcat, urma să plece la Toulon a doua zi dimineaţă.

Ruffo stătea în picioare în timp ce amiralul englez privea

în sus de la biroul său şi a rugat-o pe soţia Cavalerului să-i spună cardinalului că sosirea flotei britanice a distrus complet tratatul. Când cardinalul a protestat că acesta fusese deja semnat şi ratificat solemn de către ambele părţi, eroul a replicat, agitându-şi ciotul braţului său pierdut, că îl va aresta pe Ruffo dacă persista în trădarea lui. Apoi, eroul a ordonat încărcarea transporturilor, rebelii să fie luaţi în lanţuri şi încarceraţi, în aşteptarea unei pedepse rapide pentru crimele lor. Îl convocă pe căpitanul Troubridge şi emise ordine pentru desfăşurarea trupelor britanice care să reia fortăreţele franceze de la Sant'Elmo, Capus şi Gaeta.

– Trebuie să dăm un exemplu, îi spuse mai târziu eroul Cavalerului.

A da un exemplu însemna a fi necruţători – Cavalerul ştia asta.

Primul exemplu avea să fie amiralul Caracciolo care la începutul lunii martie se întorsese la Neapole şi şi-a oferit serviciile republicii, iar când armata lui Ruffo a sosit şi republica a căzut, el a plecat să se ascundă pe unul dintre domeniile sale din ţară. Eroul i-a ordonat lui Ruffo să-i predea amiralul; Ruffo a refuzat. „Aşteptăm ştiri despre Caracciolo, care va fi executat îndată ce va fi capturat", scria Cavalerul către Foreign Office.

Cavalerul de-abia l-a recunoscut pe prinţul şi amiralul Neapoletan de patruzeci şi şapte de ani în bătrânul cu chipul cenuşiu şi o barbă lungă, îmbrăcat în haine ţărăneşti pentru a se deghiza, care fusese răpit a doua zi de către soldaţii britanici, readus în oraş şi dus imediat la bordul vasului *Foudroyant,* încătuşat şi adus în faţa comandantului.

Caracciolo credea că rangul său – aparţinea uneia dintre cele mai vechi familii nobile animate de spirit patriotic din regat –, precum şi deceniile de serviciu credincios în slujba mo-

narhiei bourbonice pot conta în favoarea sa. Şi bunii lui prieteni, ministrul britanic şi soţia lui, îi vor lua apărarea pe lângă îndrăzneţul învingător din Bătălia Nilului. Niciodată nu şi-a putut imagina că nu va fi un proces, că nu va avea parte de avocat, că nu va fi admisă nicio dovadă, şi că verdictul va fi înjositoarea condamnare la moarte rezervată marinarilor obişnuiţi. Caracciolo a pledat pentru un proces corespunzător (nu), a implorat să i se permită să introducă probe cu martori în favoarea sa (nu), a rugat stăruitor să fie împuşcat (nu). Şi Cavalerul nu şi-a putut imagina niciodată, în timp ce şedea în Marea Cabină scriind o altă depeşă, cât de repede va merge totul. Uneori totul merge rapid. Păreau că au trecut doar câteva minute de când Caracciolo a fost tras în camera alăturată pentru caricatura de curte marţială ordonată de erou. Când s-a anunţat verdictul cerut de erou, Cavalerul şi-a luat prietenul lângă bovindoul lung pentru a-i sugera că s-ar putea să fie bine să se respecte obiceiul şi să se amâne execuţia încă douăzeci şi patru de ore. Eroul a aprobat din cap şi s-a reîntors la biroul său. Caracciolo a fost adus în faţa lui, cu capul plecat.

– Sentinţa trebuie îndeplinită imediat, a spus eroul.

Deja un mort viu, sudoarea curgându-i din subsuori, Caracciolo a fost dus rapid pe punte şi lăsat jos într-o barcă mică care l-a transportat pe o fregată siciliană, unde a fost tras la bordul ei şi spânzurat. La ordinal amiralului britanic, trupul amiralului Neapoletan s-a legănat de capătul vergii până seara. Doar când soarele de iunie a apus pe la nouă, eroul a dat ordin să i se atârne greutăţi de fier la fiecare picior; funia a fost tăiată şi trupul a fost lăsat să cadă, fără linţoliu, direct în mare.

Conform regulilor războiului, eroul nu avea niciun drept de a abroga tratatul lui Ruffo cu rebelii, niciun drept de a-l răpi şi executa pe ofiţerul naval superior al monarhilor bour-

bon sau chiar să-l primească la bordul unei nave engleze ca prizonier; dar nu era război. Aceasta era administrarea pedepsei.

– Aş vrea să-l putem spânzura pe Ruffo, îi spuse eroul Cavalerului.

Cavalerul îi recomandă prudenţă. Dar erau o mulţime de alţi prizonieri, cel puţin douăzeci de mii care acum lâncezeau în forturile şi închisorile statului, care vor trebui să fie cercetaţi ca să se vadă cine merita pedeapsa. După linşaj vine uciderea judiciară, care implică o mulţime de punere la punct a hârtiilor. În Marea Cabină, soţia Cavalerului şedea la un birou lângă cel al amiralului, întocmind liste de prizonieri care să fie înaintate Reginei pentru a obţine verdictul ei.

– Readucem fericirea Regatului Neapole şi facem bine câtorva milioane de oameni, îi scria eroul doamnei Cadogan, pe care o lăsaseră la Palermo, despre munca iniţiată de la cartierul său general în golf, în iunie 1799. Fiica ta este bine, dar este foarte obosită cu atâtea câte are de făcut.

Când nu este ocupată cu sprijinirea eroului, cu scrierea unor mesaje către Regină de trei ori pe zi, soţia Cavalerului îi primeşte pe nobilii Neapoletani care vin să-şi exprime omagiul şi să transmită jurământul lor de credinţă faţă de Regină. Sunt asistenta Reginei, îi scria ea lui Charles. Din păcate, Cavalerul nu putea să revendice un rol asemănător. De-abia putea să se numească el însuşi asistentul Regelui. Regele nu scria scrisori. Într-adevăr, Regele, aşa cum Regina îi relata asistentei *ei,* plecase la unul dintre palatele lor de la ţară şi, deşi ştie că trebuie să-şi facă apariţia curând pentru a primi jurământul de credinţă al supuşilor săi, nu vrea să fie deranjat cu nicio veste de la Neapole.

– Dar ce crede cu adevărat Regele? întrebă serios eroul.

Râzând, soția Cavalerului îi traduse un rând din scrisoarea de dimineață a reginei. În ceea ce îl privește pe Rege, scrisese Regina, Neapoletanii ar putea fi tot atât de bine hotentoți.

*

Alte exemple.

Execuțiile publice, care erau efectuate în piața mare din oraş, au început duminică, 7 iulie, ziua dinaintea sosirii Regelui.

Nici eroul, nici prietenii nu au asistat la vreo execuție. Nu erau cu gândul la măceluri, erau doar implacabili.

Şi totuşi uneori ceva se apropie, ceva la care nu te aştepți. Erau două zile după ce începuseră execuțiile publice şi o zi după ce sosise Regele de la Palermo pe o fregată siciliană, purtând la butonieră un picior uscat de bâtlan ca o amuletă împotriva deochiului, şi şi-a preluat reşedința pe vasul *Foudroyant.* Regele se urcase cu efort pe scara ce ducea la puntea pupa pentru a se plânge Cavalerului cât de plictisitor era Palermo vara, când un strigăt al unor marinari l-a atras la balustradă ca să vadă ce însemna toată agitația. Un peşte. Trebuie să fie un peşte mare. Acolo, sub el, cam la o depărtare de nouă metri de etravă, capul acoperit de spumă şi torsul în poziție verticală, jupuit de apă al vechiului său prieten amiralul Caracciolo îşi schimba mereu direcția şi se potolea, cu barba plutindu-i în fața chipului său intrat înfiorător în putrefacție. Dacă marinarii care strigau erau Neapoletani, şi-ar fi făcut semnul crucii. Regele îngrozit blestemă şi o luă în jos la goană. Cavalerul l-a găsit, smiorcăindu-se şi hlizindu-se între punți, înconjurat de slujitorii săi neliniştiți.

– Este acolo, mai este acolo? urlă Regele. Împingeți-l în jos sub apă!

– Aşa se va face, Maiestate.

– Acum!

– Maiestate, a fost lăsată în jos o barcă pentru a trage după sine trupul până la mal pentru a fi îngropat în nisip.

– De ce îmi face el asta mie? strigă acest bărbat incurabil de copilăros.

Cavalerul a avut o ultimă idee despre cât de mare curtean a fost cândva acest bărbat.

– Cu toate că s-ar putea să fi fost trădător, îi explică el Regelui, Caracciolo nu vă vrea răul acum. Dar căindu-se, el nu se poate odihni. Aşa că a venit să vă ceară iertare.

*

Eşti un pasager. Toţi suntem, adesea, pasageri. Ambarcaţiunea, istoria, merg undeva. Tu nu eşti căpitanul. Dar ai o locuinţă excelentă.

Desigur, acolo jos în cală sunt imigranţi înfometaţi sau africani înrobiţi sau matrozi bătrâni aduşi cu forţa în flotă. Îi poţi ajuta – îţi pare rău pentru ei – şi nici nu-l poţi control pe căpitan. Oricât de răsfăţat ai fi, eşti de fapt lipsit de putere. Un gest din partea ta ţi-ar putea uşura conştiinţa încărcată, dacă ai conştiinţa încărcată, dar nu va îmbunătăţi material situaţia lor. Cum îi va ajuta dacă renunţi la propria ta cabină spaţioasă, cu camera pe care o ceri pentru catrafusele tale, dacă cei de jos, deşi au foarte puţine bunuri, sunt aşa de mulţi? Mâncarea nu va fi destulă ca să-i hrăneşti pe toţi; într-adevăr, dacă este preparată avându-i pe ei în minte, nu va mai fi atât de rafinată; şi, desigur, vederea va fi alterată (mulţimile alterează o privelişte, mulţimile aruncă pe jos etc.). Aşa că nu ai ce face decât să de bucuri de mâncarea excelentă şi de privelişte.

Cu toate acestea, presupunând că nu eşti indiferent, te gândeşti mult la ceea ce se întâmplă. Chiar dacă nu este responsabilitatea ta, rămâi totuşi un participant şi un martor. (Pasagerii de la clasa întâi şi a doua, acestea sunt punctele de vedere din care sunt scrise majoritatea relatărilor istorice.) Şi dacă cei ce sunt persecutaţi sunt cei care ar fi putut avea locuinţe tot atât de agreabile ca a ta, ca oamenii de rangul tău sau care au aceleaşi interese ca şi tine, este cu mult mai puţin probabil să fii indiferent la nenorocirea lor actuală. Desigur, nu poţi împiedica să fie pedepsiţi dacă sunt cu adevărat vinovaţi. Dar, presupunând că nu eşti indiferent, că eşti o persoană decentă, vei încerca să intervii atunci când poţi. Să recomanzi indulgenţă. Sau cel puţin prudenţă.

Cavalerul încercase să intervină pentru cineva, vechiul său prieten Domenico Cirillo. Unul dintre cei mai eminenţi biologi din Italia, suficient de ilustru pentru fi ales ca membru al Academiei Regale de Ştiinţe Naturale, medic oficial al curţii şi medic al Cavalerului şi soţiei acestuia, Cirillo primise cu plăcere invitaţia republicii de a înfăptui deosebit de necesarele reforme în organizarea spitalelor şi în asistenţa medicală pentru săraci.

– Trebuie spus ceva în cazul bătrânului Cirillo, îi spuse Cavalerul eroului. Pot depune mărturie pentru bunăvoinţa şi mărinimia sa.

– Din păcate, nu ne putem amesteca în treburile justiţiei, spuse eroul. Ceea ce însemna că Cirillo va fi spânzurat.

*

Viaţa lor de pasageri continuă, cu vasul ancorat. Deocamdată, nu se duc nicăieri.

Despovărat de stresul războiului, vasul amiral este total

dedicat comenzii, propriei lui întreţineri şi amuzării pasagerilor lui de frunte. Cel mai greu de amuzat este, desigur, Regele. Când marinarii spală punţile sub soarele fierbinte din zori şi aruncă o apărătoare de pânză peste toată duneta, unde Regele îşi va ţine întrunirea la mijlocul dimineţii, ei îl găsesc pe Rege deja trezit din somn şi, undeva pe punte, împuşcând pescăruşi sau pescuind într-o barcă la câţiva metri de navă. În timpul întrunirii, se desparte de curteni şi, cu burta lipită de balustradă, strigă la cei care aprovizionau cu alimente echipajul şi pasagerii ce veniseră de la oraş în micile lor ambarcaţiuni. Regele se gândea la mesele generoase pe care le lua în fiecare zi la prânz în cabina amiralului împreună cu eroul, cu vechiul său prieten trimisul britanic şi cu încântătoarea lui soţie cu braţe albe lungi, care se întrece cu el în aprecierea grămezilor de peşte excelent şi de vânat pe care le-a ales pentru ospăţul lor. Ea nu se simte prea plină după mâncare, aşa cum se simte el, şi după masă le oferă un amuzament delicios. Când se ridică de la masă pentru a cânta şi se acompania la harfă, ştia că ea interpreta pentru el. Şi mai mult ca sigur a cântat pentru el „Rule, Britannia" într-o noapte cu lună, pe dunetă, având drept cor întregul echipaj al vasului *Foudroyant.* Versurile inspirate şi vocea frumoasă au părut să-l îndulcească pe Rege. Îmi place mai mult grasă, se gândea el somnoros, când exclamaţiile lui „Bravo, bravo, bravo" s-au transformat în aghioase.

Dat fiind că nu se duceau în oraş, oraşul trebuia să vină la ei. Şefi ai familiilor nobile sosesc în barje pentru a-şi prezenta omagiile Regelui, şi eroului, şi Cavalerului, şi soţiei acestuia, şi să explice că nu au cooperat niciodată cu republica, sau dacă au făcut-o a fost sub constrângere. Comercianţii oraşului înconjoară nava cu amestecătura lor de bunuri

în funcție de meserie: măcelari și zarzavagii, negustori de vinuri și brutari oferind bucatele zilei, fabricanți de stofe cu cupoane de mătase și modiste cu pălării noi pentru soția Cavalerului, vânzători de cărți cu cărți vechi și cu ultimele volume despre științele naturale pentru a-l tenta pe Cavaler. El era ușor de tentat; a fost atât de greu să procuri cărți noi la Palermo. Printre cărțile care îi erau oferite erau manuscrise rare pe care Cavalerul le-a recunoscut, le răsfoise în bibliotecile unor prieteni care zăceau acum în închisoare, așteptând – dar nu se știa sigur ce se va întâmpla cu ei. Ce trist era să te gândești că erau cărți ce deveniseră fără casă, deși acesta nu era un motiv să nu le cumpere. Nu, nu era genul de colecționar care fără nicio mustrare de conștiință adună ceea ce li s-a luat incorect altor colecționari sau li s-a confiscat. Totuși, nu era mai bine ca *el* să cumpere manuscrisele rare, el care știe valoarea lor și le va păstra cu sfințenie, decât ca aceste manuscrise să dispară sau să fie rupte pentru gravurile lor.

Golful este o pădure de nave – cele ale eroului au carene proaspăt vopsite în negru cu o dungă galbenă și catarge albe, culorile lui. Și peste tot alb, pânze albe ce devin roz în fiecare seară când apune soarele la Capri. Bărci mici, decorate țipător, aduc în fiecare seară muzicanți să cânte pentru cei trei și pentru Rege: bărci mai simple aduc grupuri de prostituate pentru marinari (toți știu că nu trebuie să i se spună eroului). Amuzamentele erotice ale Regelui ajung la orice oră.

În unele zile, neastâmpăratul Rege ieșea mai departe în golf, pentru a împușca prepelițe africane ce zburau peste Capri. Cavalerul nu s-a dus niciodată cu el. Picioarele lui nu mai sunt atât de sigure pentru povârnișurile abrupte și pline de pietre ale insulei. Cavalerul nu-l însoțea nici când Regele se ducea să prindă cu harponul pește-sabie în golf, sau pește

obişnuit (oricât de mult îi plăcea să pescuiască), dar îşi petrecea după-amiezile pe duneta umbrită citind şi se întâlnea cu soţia lui şi cu eroul din nou la cină. Uneori se duceau după aceea din nou pe dunetă pentru a privi cerul nopţii şi bărcile fantomă care se legănau în apropiere. Cu toate că ştia perfect de bine de ce duneta vasului *Foudroyant* are trei lanterne – este semnul vasului amiral – Cavalerul îşi imagina uneori câte o clipă, un gând drag, nebunesc, că cele trei lanterne sunt pentru soţia lui, pentru erou şi pentru el.

Fiecare are o reverie a lui când gândeşte foarte bine despre sine şi o experienţă, poate mărită când locuieşti pe mare, de nemărginirea egoului. Eroul consideră activităţile lui în numele monarhiei bourbonice ca un alt teatru al propriei lui glorii. Soţia Cavalerului le considerp şi teatru, şi glorie. Şi ca o aventură de dragoste constantă. Într-o noapte când stătea cu eroul în apartamentul lui, i-a luat apărătoarea pentru ochi de pe etajera de lângă pat şi a pus-o pe ochiul ei drept. Şocat, el a rugat-o insistent să o scoată imediat.

– Nu, lasă-mă să o ţin puţin pe ochi, spuse ea. Vreau să am doar un singur ochi. Vreau să fiu ca tine.

– Tu *eşti* eu, spuse el, aşa cum spun şi simt întotdeauna iubiţii.

Dar ea nu era doar el. Uneori, când erau singuri, ea era mulţi alţii, de asemenea. Putea să meargă legănat ca Regele, şi să-l imite atacându-şi mâncarea, şi să redea o mostră a flecărelii lui neînfrânate în stil Neapoletan (pe care eroul îl putea aprecia fără să înţeleagă o vorbă); îl putea face pe vicleanul Ruffo cu ochii lui acoperiţi cu glugă şi cu accent aristocratic (Da, exact aşa e! exclamă eroul); ea putea să se preschimbe în căpitanul Hardy şi ambiţiosul Troubridge; îşi putea schimba expresia, forma şi vocea pentru a maimuţări

strigătele şi umbletul legănat al marinarilor lui, bătrâni analfabeți. Doamne, cât a putut să-l facă să râdă pe erou. Apoi făcu o pauză, şi cumva eroul ştia ce avea de ea gând, iar ea a devenit Cavalerul, i-a imitat perfect modul în care umbla țeapăn, cu grijă, tăcerile lui aproape acuzatoare, atente, şi apoi a fost exact glasul lui ce descria frumusețile vreunui vas sau tablou, ridicând uşor sunetul când încerca să-şi țină entuziasmul sub control. Eroul era surprins şi se întreba dacă era o cruzime din partea femeii pe care o iubea să-l parodieze pe bărbatul pe care el îl venera şi față de care era condescendent, ca un părinte, el, bărbatul care în fiecare zi dădea ordin să se ucidă, îngrijorat că putea fi crud pe la spatele cuiva – dar, în cele din urmă, după o examinare serioasă a conştiinței lui, a hotărât că era în regulă ca ea să-l imite pe Cavaler, să se amuze pe seama modului în care umbla şi vorbea. Că nu erau cruzi, deloc.

*

Eroul şi soția Cavalerului au mai mult decât suficient amuzament. Eroul îşi petrecea majoritatea timpului în Marea Cabină, discutând cu căpitanii din escadronul său. Pentru parlamentările cu ofițerii săi Neapoletani avea nevoie să-i fie alături soția Cavalerului.

– Interpreta mea credincioasă în toate ocaziile, îi spunea el în public. Şi sunt momente când pot fi singuri, şi chiar şi acolo se sărută, radiază şi oftează.

Sper că această țară va fi mai fericită decât oricând, îi scria eroul noului comandant şef al flotei britanice din Mediterana. Lordul Keith i-a răspuns, convocându-l pe erou şi pe escadronul său (o parte considerabilă a tuturor navelor britanice disponibile pentru războiul împotriva francezilor în

Mediterana) la Minorca, unde britanicii se aşteptau la o luptă cu flota franceză. Eroul i-a răspuns insolent că Neapole era mai important decât Minorca, că misiunea pe care şi-o asumase la Neapole îi făcea imposibil să-şi aducă flota la acea întâlnire, adăugând că spera că judecata sa va fi respectată, dar ştia că ar putea fi judecat pentru nerespectarea ordinelor şi că era pregătit să suporte consecinţele.

Mai erau atâtea de făcut! De dragul lumii civilizate, şi ca cel mai bun act al vieţilor noastre, îi spunea eroul Cavalerului, hai să-l spânzurăm pe Ruffo şi pe toţi care complotează împotriva regelui nostru englez de la Neapole.

O săptămână mai târziu, Keith îl convocă pe erou din nou, şi eroul refuză din nou, deşi de data aceasta a permis unui număr de patru nave din escadronul său să plece şi să se alăture luptei, care, aşa cum se întâmplă, nu a avut loc niciodată.

*

Vântul fierbinte al verii sudice şi vântul fierbinte al istoriei.

Nava, ca şi încăperea observatorului Cavalerului, oferă o privelişte impresionantă.

De pe navă, Neapole este ca un tablou. Întotdeauna văzut din acelaşi punct. Ordinele pornesc de la navă, traversează apa şi sunt duse la îndeplinire; au loc caricaturi de procese în care uneori acuzatul nici nu este prezent; condamnaţii sunt aduşi în piaţa publică şi urcă pe eşafod. Nu era doar o singură formă de execuţie. Spânzurarea, cea mai urâtă şi cea mai umilitoare, era preferată. Dar unii erau împuşcaţi. Alţii erau decapitaţi.

Dacă cei răspunzători de moartea lor voiau să dea un

exemplu, cei care se duceau la moarte doreau să fie un exemplu. Şi aceştia se vedeau drept viitori cetăţeni ai lumii picturii istorice, ai artei didactice a momentului semnificativ. *Acesta* este modul în care suferim, în care depăşim suferinţa, în care murim. Dând un exemplu însemna că eşti stoic. Cu toate că nu puteau controla paloarea chipului lor, buzele tremurătoare şi genunchii care se scuturau, maţele lor neascultătoare, capul era ţinut sus. Când erau pe cale să moară, îşi făceau curaj gândindu-se (şi nu greşeau) că deveneau o imagine. O imagine, chiar a celor mai lamentabile evenimente, trebuie şi ea să dea curaj. Chiar cele mai îngrozitoare poveşti pot fi spuse într-un mod ca să nu ne facă să disperăm.

*

Dat fiind că o imagine nu poate arăta decât un moment, pictorul sau sculptorul trebuie să aleagă momentul care prezintă ceea ce privitorul are cel mai mult nevoie să ştie şi să simtă despre subiect.

Dar ce are nevoie privitorul să ştie şi să simtă?

Să luăm, de exemplu, soarta preotului troian, Laocoon, care s-a opus introducerii calului de lemn înlăuntrul zidurilor cetăţii, simţind că este o cursă montată de greci, şi pe care Atena l-a pedepsit pentru isteţimea sa cu o moarte îngrozitoare impusă lui şi celor doi fii ai săi. Să vedem reprezentarea chinurilor morţii lor în celebra sculptură din primul secol pe care Pliniu cel Bătrân a considerat-o superioară oricărui tablou sau oricărui bronz datorită virtuozităţii sale tehnice, şi pe care formatorii de gust de pe vremea Cavalerului au admirat-o pentru discreţia ei – pentru că evoca ceea ce era mai rău fără să ne arate ceea ce era mai rău. Acesta era clişeul dominant despre realizarea artei clasice: că arăta

suferința cu bună-cuviință, demnitatea în mijlocul ororii. În loc să descrie preotul și copiii așa cum ar fi putut să arate, încremeniți de doi șerpi uriași târându-se către ei, cu gurile deschise de țipete – sau și mai rău, într-un tablou al morții desfiguratoare, cu fețele umflate, cu ochii ieșindu-le din orbite – vedem efortul bărbătesc și rezistența eroică față de moartea învăluitoare. „Așa cum fundul mării stă pașnic sub o suprafață înspumată, scria Wickelmann, evocând modelul oferit de *Laocoon,* tot astfel un suflet mare rămâne calm în mijlocul unei lupte de patimi".

În zilele Cavalerului, momentul semnificativ pentru descrierea unei situații intolerabile a fost înainte ca deplina oroare să fi ajuns la culme, când mai puteam găsi ceva edificator în spectacol. Poate că ceea ce se află în spatele acestei teorii curioase a momentului semnificativ, și prejudecata în favoarea momentelor care nu sunt prea frământate, este o nouă îngrijorare cu privire la modul în care să reacționăm la sau să reprezentăm durerea profundă. Sau nedreptatea profundă. O teamă de a-ți păsa prea mult – de simțiri neostoite, simțiri ce ar putea provoca o fractură ireparabilă de protest față de ordinea socială stabilită.

Poți privi cele mai înspăimântătoare lucruri în artă. Chiar și un *Laocoon* mai pe gustul nostru modern, cu identificarea noastră a adevărului cu sentimente dureroase, va rămâne totuși doar marmură. Răsucirea celor doi șerpi nu se poate strânge mai mult în jurul preotului troian și al copiilor săi. Agonia lor este fixată pentru totdeauna. Orice arată arta, nu poate deveni mai rău. Satirul ce cânta la flaut Marsyas, care avusese temeritatea de a-l provoca pe Apolo însuși la concurs de muzică, este *tocmai* pe punctul de a fi jupuit. Cuțitele sunt scoase; privirea stupidă, pregătindu-se pentru (sau a nu-și da

încă seama pe deplin) martiriul său ce avea să vie, se regăseşte în jurul ochilor şi a gurii; dar cei care îl torturează nu au început încă... să taie. Nici cea mai mică bucăţică de carne. Pedeapsa lui monstruoasă are loc pentru totdeauna câteva secunde mai târziu.

*

Ceea ce oamenii admirau atunci era o artă (al cărei model era cel clasic) care miniaturiza durerea durerii. Arăta oameni capabili să păstreze buna-cuviinţă şi calmul, chiar într-o suferinţă colosală.

Admirăm, în numele adevărului, o artă care expune cantitatea maximă de traumă, de violenţă, de înjosire fizică. (Întrebarea este: O simţim?) Pentru noi, momentul semnificativ este cel care ne stânjeneşte cel mai mult.

*

Sunt multe feluri de linişte, de calm.

Sfidătorul erou către lordul Keith:

– Am onoarea să vă spun că nicio capitală nu este mai liniştită decât Neapole.

Şi apoi este calmul din inima Cavalerului.

Cavalerul îşi spune: Fii calm, fii calm. Nu poţi face nimic. Nu mai ai putere. N-ai avut niciodată putere adevărată.

Văzând de departe. Suntem aici, ei sunt acolo.

Este iunie, iulie, apoi august – miez de vară. În interiorul vasului *Foudroyant,* ale cărui podele sunt vopsite în roşu pentru a masca sângele vărsat în caz de accidente sinistre, era puţină lumină în cursul zilei; şi nimic care să usuce umezeala dintre punţi, unde, în tot timpul anului, sunt interzise focurile, cu excepţia bucătăriei de navă. Noaptea, şi chiar

atunci cânt sunt deschise hublourile, cabinele de dormit sunt înăbuşitoare. Iubiţii năduşesc unul în braţele celuilalt, şi Cavalerul se mişcă neliniştit în pat, reuşind în cele din urmă să astâmpere durerea din genunchii lui reumatici, îi vine miros de mâncare, cu adevărat sau imaginar, de la bucătăria navei aflată câteva punţi mai jos, aude scârţâitul neîncetat al podelelor şi al pereţilor transpiraţi produs de legănatul uşor al vasului.

Ar fi fost mult mai confortabil dacă ar fi locuit în oraşul cucerit. Unul dintre palatele prădate ar fi putut fi rapid aranjat pentru confortul lor: fie fostul conac al trimisului britanic sau însuşi palatul regal prădat. Dar pentru Rege şi pentru cei trei nici nu se punea problema de a se muta pe uscat. Neapole a devenit de neatins, o inimă a întunericului.

Ai fi putut crede că Neapole aparţinea centrului imperial, mereu îndrăgitei Europe, pentru că avea o operă renumită şi muzee minunate, reformatori străluciţi şi un monarh cu o buză inferioară habsburgică groasă. Dar nu, fusese abandonat de conducătorii lui şi redefinit drept colonie refractară, sau o ţară de la marginea Europei – care să fie disciplinată, fără milă, aşa cum sunt provinciile rebele. (Scarpia spune: Cruzimea este una dintre ramurile sensibilităţii. Deposedarea oamenilor de libertate mă amuză. Îmi place să ţin captivi... Dar acesta nu este Scarpia în acţiune. Aceasta nu este cruzime personală, aceasta este politică.) Neapole va fi tratat ca o colonie. Neapole a devenit Irlanda (sau Grecia, sau Turcia, sau Polonia). De dragul lumii civilizate, a spus eroul. Ei fac treaba civilizaţiei – ceea ce înseamnă întotdeauna: treaba imperiului. Supunere necondiţionată! Tăiaţi capul rebelului! Executaţi pe oricine se sustrage acestei politici.

Ruffo nu a fost spânzurat niciodată. Dar prietenul şi doc-

torul Cavalerului şi al soţiei sale a fost spânzurat; şi celebrul jurist Mario Pagano, conducătorul moderaţilor, şi amabilul poet Ignazio Ciaja; şi tot aşa a fost Eleonora de Fonseca Pimentel, ministru *de facto* al propagandei, după două săptămâni, când cei trei au înălţat pânzele în august şi s-au reîntors la Palermo. Şi mulţi, mulţi alţii.

Dacă ar fi fost o gloată, s-ar fi putut spune că bestia şi-a primit cantitatea suficientă de sânge. Dat fiind că erau indivizi, pretinzând că acţionează pentru binele public – „Principiul meu este să redau pacea şi fericirea omenirii", scria eroul – se spune că nu ştiau ce făceau. Sau că erau neghiobi. Sau că se simţeau vinovaţi, la urma urmelor.

Să-i fie de-a pururi ruşine eroului!

*

Au stat la bordul vasului *Foudroyant* şase săptămâni. Şase săptămâni este o perioadă lungă.

Ciudat este să vezi Neapole zi după zi în contracâmp, dinspre mare – în loc să fie observat aşa cum a făcut Cavalerul atâţia ani de la ferestre şi terase, privind în depărtare marea privelişte. Cu Capri şi Ischia în spatele lor acum, şi cu Vezuviul la dreapta şi nu la stânga, un cenuşiu fantomatic se decupa în lumina apusului, şi cu forturile de pe mare şi palatele de pe Chiaia strălucind aurii, tridimensionale, întunecând lumina mării.

Şi era ciudat de asemenea să-l vezi pe erou în contracâmp. Din alt unghi, vederea istoriei, judecata pe care posteritatea – alături de mulţi contemporani ai săi – avea să i-o facă eroului şi însoţitorilor săi. Eroul nepoliticos, cu înalte concepţii morale, dar răzbunător, cucernic; chiar dacă este neghiob, dovedindu-se în stare să-şi împietrească inima

împotriva celor mai evidente pretenții de îndurare. Cavalerul, prea puțin binevoitor, detașat, dar lipsit de spirit, pasiv. Soția Cavalerului nu doar exuberantă și vulgară, ci șireată, crudă, însetată de sânge. Toți trei dedându-se la o crimă teribilă.

Un nou chip pentru fiecare dintre ei. Dar dintre cei trei, cea mai vinovată era soția Cavalerului.

Erau o familie – o familie ce făcea rău. Și familia era un model de conducere, mai ales de proastă conducere, care era contestată de revoluție. Una dintre consecințele vechiului model, în care eligibilitatea pentru conducere era conferită de faptul că erai născut într-o familie conducătoare, era că femeile, câteva femei, se bucurau de o participare vizibilă și foarte reală la putere. Ocazional, monarhii înșiși, adesea consilieri ai monarhului, care era un fiu, soț, frate – indiferent de gradul lor de supunere, femeile nu pot fi total alungate din viața de familie. (Noul model de conducere, care revoca orice pretenție pe care femeile le-ar fi putut invoca la guvernare, era adunarea – compusă doar din bărbați, dat fiind că-și asigurau legitimitatea dintr-un contract ipotetic între egali. Femeile, definite ca nici total raționale, nici libere, nu puteau face parte din acest contract.)

Formau o familie – o familie care se zăpăcise, în care influența unei femei devenise predominantă. O parte a scandalului faptelor lor rele era că o femeie deținea un rol atât de vizibil printre ei. A devenit o altă dramă domestică a vechiului regim, scoțând în relief o femeie puternică – adică, o femeie exercitând o putere nepotrivită – care, aventurându-se în afara sferei potrivită femeilor (copii, datorii domestice, câteva preocupări în domeniul artelor), care devenise avidă de putere, depravată și prin trucurile ei sexuale reușise să înrobească un mascul slab și corupsese un alt bărbat virtuos.

*

Se spuneau, se inventau poveşti despre nevasta Cavalerului pentru a ilustra noua reputaţie pe care o dobândise: caracter răzbunător şi lipsă de milă.

De pildă, persecutarea aristocratului liberal Angelotti, pe care Scarpia îl ridicase pentru posesie de cărţi interzise, a fost refăcută într-o poveste despre urmărirea implacabilă de către soţia Cavalerului a unui bărbat care, cu ani în urmă, o ofensase de moarte referindu-se în public la trecutul ei compromiţător.

Era în 1792, anul Teroarei, când Scarpia primise de la Regină sarcina de a ridica conspiratorii republicani şi tovarăşii de drum ai Revoluţiei franceze. În timpul unei petreceri grandioase la reşedinţa trimisului britanic, soţia lui îi dădea zor în stilul ei zgomotos obişnuit despre scumpa, scumpa Regină, ororile francezilor, infamia revoluţiei şi perfidia unor aristocraţi care au îndrăznit să simpatizeze cu ucigaşii ordinii, ai decenţei şi ai surorii Reginei.

– Acestor trădători, spunea ea, nu merită să li arate niciun fel de milă.

Cu toate că marchizul Angelotti, care era unul dintre musafiri, nu putea să fi simţit că el era acela care fusese ales pentru a fi atacat, dat fiind că la acea dată nu era încă antimonarhist, a decis să ia personal remarcile ei. Poate că pur şi simplu se scârbise de vulgaritatea şi agresivitatea ei, aşa cum erau din ce în ce mai multe persoane. Sau poate că nu-i plăcea o femeie care vorbeşte atât de mult. Oricare ar fi fost motivul, se spune că el a fost atât de înfuriat de tirada ei feroce împotriva republicanilor, încât a bătut din palme şi a ridicat paharul.

– Vreau să închin un toast gazdei noastre, strigă el, şi să

recunosc plăcerea pe care o simt văzând-o într-o astfel de bună dispoziție, ocupând și o poziție socială atât de slăvită, atât de diferită de cea în se afla când am întâlnit-o prima oară.

Şoapte în jurul mesei. Toți ochii s-au întors către marchiz.

– Unde a fost asta, vă puteți întreba pe bună dreptate, strigă el.

Şi tăcere lacomă.

– La Londra, continuă cu glas tare. La Vauxhall Gardens, acum vreo doisprezece ani. Da, presupun că pot pretinde onoarea de a fi cunoscut-o pe soția Cavalerului cu mult înainte de oricine altcineva de la această masă, inclusiv pe Excelența Sa, soțul ei.

Cavalerul își drese glasul. Era singurul care a continuat să mănânce.

– Da, spuse mai departe marchizul, mă plimbam cu doi prieteni, Contele del *** de aici și un prieten englez de-al nostru, Sir ***, când am fost acostat de una dintre acele creaturi care hoinăresc seara prin grădinile publice în căutare de o masă și de cineva dornic să o achite. Aceasta nu avea mai mult de șaptesprezece ani, și era irezistibilă, de la boneta ei până la ciorapii de culoare deschisă și avea cei mai frumoși ochi albaștri. Presupun că noi, Neapoletanii, suntem întotdeauna subjugați de ochii albaștri. M-am despărțit de prietenii mei și am găsit compania acestei superbe creaturi chiar mai agreabilă decât m-am așteptat, cu toate că fiind străin nu puteam înțelege tot ceea ce spunea cu încântătorul ei accent de la țară. Îi plăcea să vorbească, dar din fericire acesta nu era singurul lucru care îi plăcea să-l facă. Legătura noastră a durat opt zile. Nu putea fi, cred, de mult timp, în profesiunea ei, pentru că mai păstra încă o umbră de inocență

de țară, ceea ce adaugă o oarecare picanterie la ceea ce ar putea fi considerat una dintre cele mai facile plăceri ale unui mare oraş. Aşa cum spuneam, legătura noastră a durat opt zile, lăsându-mi amintiri nu mai puțin intense decât merita acea întâlnire. Imaginați-vă încântarea mea să o întâlnesc din nou după atâția ani, să o văd foarte transformată, transpusă într-o altă viață, şi aşezată printre noi aici pentru a fi ornamentul societății noastre muzicale locale, încântarea distinsului nostru ambasador britanic, şi scumpa prietenă a Reginei noastre...

Se spune că Regina a ordonat arestarea lui Angelotti câteva zile mai târziu la cererea soției Cavalerului, şi marchizul a fost condamnat la trei ani la galere, unde s-a convertit de la cauza monarhiei constituționale la republicanism. Desigur, cei ce spun poveştile ar fi putut spune şi că a fost arestat la cererea Cavalerului, atât de îndrăgostit era bătrânul de nevasta lui. Dar vina a fost întotdeauna dată pe nevasta Cavalerului. După ce s-a isprăvit totul, s-a spus că eroul n-ar fi făcut niciodată ceea ce a făcut dacă n-ar fi fost sub influența unei femei de care era atât de puternic îndrăgostit, care era cea mai apropiată prietenă a Reginei Neapoletane. De unul singur, se credea, amiralul englez n-ar fi consimțit niciodată să devină călăul bourbon.

Nu numai că bărbații din povestire erau văzuți ca nişte proşti ai unei femei, dar aşa erau văzute şi femeile. După ce s-a terminat totul, şi acțiunile lor au fost scandalul Europei, unii au spus că distructiva nevastă a Cavalerului a fost cea care o influențase pe nervoasa Regină şi a convins-o să ordone uciderea judiciară a patrioților Neapoletani – deşi alții insistau că distructiva Regină a fost cea care a transformat-o în pion pe credula şi entuziasmata ei prietenă. În ambele cazuri, Regina însăşi trebuia blamată mai mult decât Regele.

Una dintre progeniturile diabolice ale despoticei Maria Theresa, nu avea ea oare o autoritate deplină asupra soţului ei ignorant şi pasiv? (Lăsat de capul lui, se credea, Regele n-ar fi autorizat niciodată astfel de cruzimi.) Femeia poate fi blamată că se afla pe scena crimei, chiar dacă numai pentru a-i încuraja pe bărbaţi. Şi blamată şi atunci când era absentă. Pentru că atunci când se hotărâse că era necesară o prezenţă regală în Golful Neapole pentru a conferi deplină legitimitate cursului sângeros al restaurării, regina dorise, dorise foarte mult, să-l însoţească pe soţul ei, pentru a se alătura prietenilor ei de pe vasul *Foudroyant.* Dar Regele, care tânjea după o vacanţă departe de poruncitoarea lui nevastă, îi ordonase să rămână la Palermo.

Lăsând femeia, sau femeile, din povestire să fie blamate este un mod de a ascunde întreaga coerenţă politică a ceea ce s-a decretat pe vasul amiral al eroului. (Aceasta este adesea o parte a utilităţii misoginiei.) Relatările despre Regină reflectau invariabil discreditarea perenă a conducătorilor femei şi a consoartelor feminine dominatoare – ţinte ale zeflemelei şi condescendenţei (pentru a fi în mod nepotrivit de virile) sau ale calomniilor cu două înţelesuri (că ar fi frivole sau nesătule sexual). Dar rolul Reginei nu se potrivea unui şablon cunoscut – guvernare de către o familie – şi ea avea acreditările potrivite. Participarea soţiei Cavalerului la Teroarea Albă care a urmat înăbuşirii Republicii Neapoletane părea total gratuită şi mult mai condamnabilă. Cine era această parvenită social, această beţivă, femeia fatală, această actriţă... care poza, era exuberantă şi se îmbrăca extravagant? O subretă care s-a insinuat în inima dramei publice, dar care o ia razna câteodată – nu este ea femeie? nu este total răspunzătoare? – ori de câte ori vrea.

*

Probabil că ar fi fost considerată o nouă dovadă a insensibilității dacă s-ar fi știut că soția Cavalerului, singura dintre cei trei, a vizitat orașul martirizat în timpul celor șase săptămâni cât vasul *Foudroyant* a stat ancorat în golf. Nu putea fi eroul, al cărui rol îi cerea să aibă grijă de postul lui de comandant, cel mai bun care să administreze sentința dată orașului strălucitor și cuprins de disperare. Nici Cavalerul, care ori de câte ori se ducea pe punte nu se putea abține să nu deslușească în amfiteatrul de clădiri și de grădini de deasupra portului, casa în care locuise peste treizeci și cinci de ani, mai mult decât jumătate din viața sa; perspectiva de a se duce la mal, și a ceda tentației de a inspecta locuința sa devastată, îl umplea de o amărăciune știută dinainte. Dar într-o zi fierbinte de iulie, soția Cavalerului s-a dus pe țărm pentru câteva ore, izgonind cu râsete pledoariile soțului și ale iubitului ei, care erau peste poate de îngrijorați din cauza aventurii ei nebunești.

Dar se va duce deghizată, le-a spus ea veselă. Fatima, Julia și Marianne, cele trei slujnice pe care le-a adus cu ea de la Palermo, îi coseau costumul în timp ce ei vorbeau. La Palermo, nu îl însoțise ea adesea pe erou în preumblările nocturne prin oraș îmbrăcată în haine de marinar. Pentru excursia la Neapole va purta îmbrăcăminte de doliu, de văduvă, care o va acoperi în întregime.

O trăsură cu slujitori, angajați de britanici a întâmpinat mica ambarcațiune ce a adus-o pe soția Cavalerului la un loc de debarcare la o distanță sigură de furnicarul de cerșetori, vânzători, prostituate și marinari străini. În apropiere într-o a doua trăsură erau patru ofițeri de pe vasul *Foudroyant,* trimiși de îngrijoratul erou cu instrucțiuni să nu o piardă din

ochi pe doamnă şi să-i apere viaţa cu propria lor viaţă. Au văzut-o împiedicându-se când s-a dat jos din barcă, apoi clătinându-se când s-a oprit să-şi acopere faţa cu un şal negru de mătase. Trebuie să fi pornit devreme azi. Dumnezeule mare! Auziţi, credeţi că trebuie să o ajutăm? Nu, priviţi, şi-a revenit. Toată lumea ştia că sirena amiralului făcea abuz de vin. Dar greşeau. Nu vinul pe care îl sorbise în barcă, ci şocul ameţitor al pământului stabil sub picioarele ei era de vină, după aproape patru săptămâni petrecute la bordul unei nave care se balansa.

Ea i-a spus birjarului destinaţia ei, a fost ajutată de slujitori să se urce în trăsură, şi s-a instalat în căldura înnebunitoare pentru a privi din spatele perdelei la şirul de clădiri, la oameni, la vehicule ce treceau pe lângă ea. Străzile erau aglomerate ca întotdeauna, dar păreau să fie mai multe ca de obicei femeile îmbrăcate de sus până jos în negru, ca şi ea. Se opri să cumpere un buchet imens de iasomie şi de trandafiri roz.

Soţia Cavalerului îşi descoperi faţa şi intră în biserica rece şi cavernoasă. Înăuntru erau mase de oameni foarte tăcuţi, şi ici, şi colo chipuri întunecate în rugă printre coloanele înalte. Îşi muie degetele în bazinul de apă sfinţită, făcu o genuflexiune şi se închină, după ce a sărutat vârfurile degetelor ei aşa cum fac oamenii de aici. Înainte de a pătrunde mai adânc în biserică, ezită, pentru că nu se putea abţine să nu creadă că va fi recunoscută, că oamenii se vor repezi la ea, ca pe vremuri, şi îi vor atinge rochia şi vor cere favoruri şi pomeni de la a doua femeie din regat, soţia trimisului britanic. Nimeni nu a observat-o, a fost puţin dezamăgită. O stea, spre deosebire de o actriţă, vrea întotdeauna să fie recunoscută.

În ultimul an la Neapole, venise în multe după-amiezi la

San Domenico Maggiore, pretinzând că studiază inscripțiile de pe mormintele vechi ale nobilimii Neapoletane; de fapt, pentru a privi lumea cum se roagă şi pentru a-şi imagina mângâierea pe care o dă o prezență protectoare, binevoitoare. Acum dorea să protejeze pe altcineva. Eroul suferea, multe feluri de suferințe, nu doar în braț şi în ochi. El vorbea de o strânsoare în jurul inimii, şi în mijlocul nopții, când ea era întinsă lângă el şi el adormise deja, eroul se văita jalnic. Ea începuse să se roage în tăcere pentru sănătatea lui – nu se rugase niciodată în copilărie, dar o alina acum să se roage în această religie străină – şi Madona îi venea adesea în minte. Ajunsese să fie convinsă – întinsă lângă el, ascultând bătaia de clopot a vasului anunțând orele – că dacă s-ar duce din nou la biserică şi ar face o danie acestei statui a Madonei, ruga ei va fi sigur ascultată. Nu dorea protecție pentru ea, o dorea pentru bărbatul pe care îl iubea. Voia să i se alunge suferința.

Se duse la un altar lateral, puse florile într-un vas bogat împodobit de aur de la picioarele Madonei, aprinse un şir de lumânări, îngenunche şi murmură o rugăminte stăruitoare către statuie. Când termină, se uită în sus la ochii pictați albaştri ai Madonei şi îşi închipui că vede compasiune în ei. Cât de frumoasă era. Presupun că sunt atât de necugetată, gândi ea. Apoi se întrebă dacă Madona a auzit ceea ce îşi spusese în gând. Puse lângă flori dania ei, o mare sumă de bani, într-o punguță de catifea.

Cu toate că nimeni nu s-a apropiat de ea, avea acum impresia clară că era observată. Totuşi în clipa în care s-a întors şi a văzut un bărbat cu umeri lați şi o gură cărnoasă stând lângă o coloană din spate, şi l-a recunoscut, el nu se uita la ea. Poate că voia ca ea să se apropie de el.

El zâmbi şi se înclină. Îi spuse că este surprins să o vadă. Nu a spus: şi aici. Desigur că nu era deloc o surpriză. Spionii lui Scarpia de pe vasul *Foudroyant* îl informaseră despre vizita pe ţărm a soţiei Cavalerului. El fusese în port când a coborât pe uscat şi a urmat-o la biserică. Cu toate că nu putea aprecia recenta schimbare în înfăţişarea exterioară a lui Scarpia, şi anume că nu mai purta lunga mantie neagră, ci îşi reluase găteala lui de nobil, Scarpia nu a omis să observe schimbările suferite de femeie, această frumuseţe de cândva, care a reuşit să-i sucească minţile naivului amiral britanic. Trebuie că se bea mult la Palermo. Dar avea un chip frumos şi picioare frumoase.

Curajul doamnei este admirabil. Totuşi, oraşul nu este lipsit de pericole.

– Mă simt în siguranţă aici, spuse ea. Îmi plac bisericile.

Şi lui Scarpia îi plac. Bisericile îi reamintesc lui Scarpia de ceea ce l-a atras spre creştinism. Nu doctrinele lui, ci preocuparea pentru suferinţă: gama lui de martirii inventive, tortura inchizitorială şi chinurile damnaţilor.

– Fără îndoială, aţi făcut rugăciuni pentru bunăstarea Maiestăţilor Lor şi pentru restabilirea rapidă a ordinii în acest nefericit regat.

– Mama mea nu a fost prea deranjată, spuse ea, că a găsit necesar să-l mintă.

Avea de gând să viziteze fosta ei locuinţă? o întrebă Scarpia.

– Desigur că nu!

– Nu mi-a plăcut niciodată prea mult această biserică, atât de dragă nobilimii, mi-a plăcut mai curând cea unde pot primi Comuniunea, Biserica Carminelor, din piaţă. Este o execuţie programată acolo la orele două.

– Biserica cu Madona Neagră, spuse soţia Cavalerului, ca şi cum ar fi înţeles ceea ce sugera Scarpia.

– Puteți asista la pedepsirea dreaptă a câtorva dintre principalii trădători, spuse Scarpia. Dar poate înălțimea voastră nu se simte în stare să asiste la acest spectacol, care îi distrează atât de mult pe toți supușii credincioși ai Maiestăților lor.

Desigur că putea să asiste, dacă trebuia. El se referea la cruzimea pe care avea să o vadă. Ce conta? Se putea uita la orice. Nu era prea gingașă. Nu era proastă, tremurătoare, sentimentală ca domnișoara Knight. Dar nu se putea hotărî să accepte provocarea lui Scarpia.

Scarpia așteptă o clipă. În tăcere (și acesta era răspunsul ei), a început un *Te Deum*.

– Sau putem face orice v-ar face plăcere, continuă Scarpia cu vocea lui zeflemitoare, onctuoasă. Sunt la dispoziția înălțimii voastre oricâte ore doriți.

Biserica a început să se umple, și acum sunt observați.

Ar merita poate să accepte această ocazie de a petrece o oră cu Scarpia, gândi soția Cavalerului. Regina ar fi interesată să afle o primă impresie despre șeful poliției. Dar știa că exact când ea va face un raport cu privire la el, el va face un raport cu privire la ea. Toate instinctele ei spuneau: Fii atentă! Și pentru că era femeie: Fii fermecătoare!

El își muie degele în bolul cu apă sfințită și îi oferi și ei niște apă sfințită. Ea aprobă grav din cap, îi atinse degetele, și se închină.

– Mulțumesc.

Ieșiră afară în căldura dogoritoare, și de la un chioșc cu mâncare din piață ea cumpără un pachet de prăjituri cam soioase, pe care Scarpia a sfătuit-o să nu le ia.

– O, am o digestie foarte bună! exclamă soția Cavalerului. Pot mânca orice.

El repetă oferta de a o escorta și din nou fu refuzat. Poate că i-ar fi plăcut să facă puțin turism, turism clandestin, în orașul

în care a petrecut o treime din viața ei. Dar nu cu el. De ce zâmbea el tot timpul? Probabil că își închipuie că este foarte atrăgător. Era. Scarpia cunoştea efectul pe care-l avea asupra femeilor, nu pentru că era frumos (nu era), ci pentru că privirea lui intensă le făcea pe femei să întoarcă capul; de asemenea, vocea lui răguşită, cu tonalitate gravă; modul lui de a-şi muta greutatea de pe un picior pe celălalt; rafinamentul vestimentației sale, manierele şi uneori chiar asprimea caracterului său. Dar soția Cavalerului nu era atrasă de bărbații ostentativ de virili. Nu dorea să se gândească cum ar fi el ca iubit. Îi venea greu să-şi imagineze pe cineva care, aşa cum presupunea, nu căuta o opinie pozitivă a altora, într-adevăr nu-i păsa deloc ce credeau alții despre el. Trebuie deci să fie adevărat ceea ce spuneau oamenii despre Scarpia, şi anume că era foarte rău. Dar ei nu-i plăcea să se gândească nici la acest lucru. Printre multele lucruri la care prefera să nu se gândească acum unul era răutatea omenească. Răul este ceva ca spațiul. Ca toate spațiile care există. Când îți închipui că ajungi la capăt, nu ți-l poți imagina decât ca o graniță, sau un perete, ceea ce înseamnă că există ceva în ambele părți; când crezi că ai ajuns la fund, este întotdeauna ceva care ciocăne de dedesubt.

Voia să se ducă în caleaşca ei răcoroasă şi să-şi mănânce prăjiturile.

– Nu vă pot tenta cu compania mea?

Fără să se mai simtă stingherită, spuse în mod grațios că trebuie să renunțe la această plăcere întrucât...

– Îl veți dezamăgi pe unul dintre cei mai credincioşi admiratori ai dumneavoastră?

– ...întrucât trebuie să revin pe vasul *Foudroyant* cât se poate de repede, continuă ea fără inflexiuni. Stăteau lângă caleaşca ei.

Cum de îndrăzneşte ea să-l respingă atât de categoric! Dar poate ar putea-o provoca. Nu exista oare vreo poveste despre vulpea asta şi Angelotti, că fuseseră amanţi? Sperând să redeştepte o amintire neplăcută sau stânjenitoare, el o informă că Angelotti, care fugise la Roma, a fost tocmai arestat.

– Sunt sigur că această veste este agreabilă.

– O, da, Angelotti, spuse soţia Cavalerului.

Nu pentru că îl iertase pe Angelotti. Dar insulta lui fusese îngropată sub atâtea alte emoţii şi evenimente, sub atâta triumf, atâta fericire. Soţia Cavalerului se mândrea că nu era ranchiunoasă. Dacă doreşte moartea tuturor conspiratorilor, o face pentru că Regina le doreşte moartea. Lipsa de simpatie (pentru Cirillo) era o simpatie pentru altcineva (Regina). Ea nu este mai crudă decât eroul sau Cavalerul. Pare mai crudă doar pentru că este cea mai emotivă – aşa cum sunt presupuse femeile a fi. Şi femeile emotive care nu au putere, adevărata putere, sfârşesc de obicei prin a fi victime.

Merită reţinut acest lucru ca o scenă din ceea ce se va întâmpla în viitor.

*

17 iunie 1800. Regina Neapolelui, care continuase să locuiască la Palermo, fără să viziteze niciodată prima ei capitală, deşi a trecut aproape un an de când a fost restaurat guvernul regal, a ajuns pentru o scurtă vizită la Roma, în ajunul a ceea ce se aştepta să fie o luptă decisivă cu Napoleon.

În seara aceasta, va da o petrecere pentru a sărbători vestea, primită în acea dimineaţă, despre înfrângerea lui Napoleon de către forţele austriece la Marengo. Vestea bună

falsă (Napoleon câştigase de fapt bătălia) a fost urmată de o mică veste proastă, dar adevărată. Angelotti, care urma să fie trimis în lanţuri înapoi la Neapole pentru a fi spânzurat, a evadat din fortăreaţa papală de la Sant'Angelo unde fusese închis peste un an. Regina era furioasă pe Scarpia, pe care îl convocase de la Neapole şi îl instalase într-unul din etajele superioare ale Palatului Farnese. Ea se aşteaptă ca cel mai de nădejde slujitor al ei să obţină fără greş răzbunarea.

– Găseşte-l azi, că de nu..., spuse Regina.

– Maiestate, spuse baronul, este ca şi făcut.

Paznicul de la închisoare, care l-a ajutat pe Angelotti să evadeze, a fost deja identificat, i-a spus Scarpia Reginei, şi înainte de a muri (interogarea lui fusese puţin cam categorică) a dezvăluit prima destinaţie a fugarului, o biserică în care familia lui are o capelă. Cu toate că Angelotti plecase deja atunci când Scarpia a ajuns la biserică, s-au găsit dovezi care incriminau un bărbat, probabil complicele lui. Dar desigur ei îşi spun liberali sau patrioţi. Acesta este mai rău decât ceilalţi, obişnuiţi. Un artist. Un expatriat dezrădăcinat. Nici măcar italian cu adevărat. Crescut la Paris – tatăl lui, care se căsătorise cu o franţuzoaică, era prieten cu Voltaire. Şi fiul lui era un elev al artistului oficial al Revoluţiei Franceze, David.

– Nu-mi pasă cine este, exclamă Regina mânioasă.

Scarpia se grăbi să-şi informeze Regina că tânărul pictor este acum arestat.

– Vă garantez că vom şti pe unde se află Angelotti în câteva ore, spuse Scarpia zâmbind.

Regina ştia ce voia să spună şeful poliţiei. Tortura este încă legală în Statele Papale, precum şi în Regatul celor Două Sicilii, deşi reformatorii au reuşit să o abolească în alte părţi. Nu mai este legală pe domeniile mai civilizate habsburgice,

nici în Prusia şi Suedia. Ea regretă metodele lui Scarpia, deşi trebuie să fim realişti. În pofida încântării ei pentru soarta rebelilor Neapoletani, Regina va fi şocată să afle că ei sunt aceia care o consideră o femeie lacomă de sânge. Deşi este întotdeauna pentru execuții, este împotriva torturii.

– Angelotti trebuie recapturat în seara aceasta, înțelegi?

– Da, Maiestate.

Scarpia îşi ia rămas-bun pentru a se întoarce în apartamentele sale de sus din palat, unde va fi interogat pictorul.

Regina, după ce şi-a vărsat furia pe Scarpia, este hotărâtă să nu permită nici celei mai mici ştiri proaste să-i strice petrecerea.

În timp ce vorbesc, marele Paisiello este aplecat pe claviatură, undeva în palat, compunând o cantată în cinstea victoriei, care va fi interpretată în această seară. Compozitorul va dirija şi va fi cântată de senzația actualei stagiuni din Argentina. Regina are o slăbiciune pentru femeile care cântă. Steaua operei i-a reamintit de draga ei prietenă, soția trimisului britanic, care are o voce şi mai frumoasă.

Steaua operei, precum prietena Reginei, este şi ea impetuoasă, caldă, exuberantă şi ştie cum să cedeze în dragoste.

Diva a sosit în marea sală de bal unde petrecerea este în toi şi a făcut o reverență în fața Reginei. S-a uitat la partitura lui Paisiello şi este încrezătoare (nu este niciodată altfel decât încrezătoare) în partea ei.

Aude oaspeții discutând politică. Nu ştie nimic în legătură cu politica, şi nici nu vrea să ştie. Toată această conversație despre Franța de-abia o înțelege. Iubitul ei încercase să i-o explice. Încercase să o facă să citească una dintre cărțile lui preferate, de Russ – cam aşa ceva, dar scriitorul era francez, nu italian. N-a putut face nimic cu ea şi se întreba oare

de ce insista ca ea să citească romanul. Cu toate că el are prieteni precum marchizul Angelotti, un aristocrat Neapoletan care era închis pentru că fusese unul dintre cei şase consuli ai nelegiuitei dar de scurtă durată Republici romane. Ştie că iubitului ei îi pasă prea puţin de politică. Şi el este artist. Ea trăind doar pentru artă şi pentru dragoste, el se gândeşte doar la ea şi la pictura lui.

Urmărea jocul la una dintre mesele de joc, când slujnica ei, Luciana, îi înmână un bilet. Era de la Paisiello, care nu terminase complet cantata şi îi cere să distragă atenţia Reginei de la întârziere începând seara de muzică fără el. Desigur, speră că va cânta aria dintr-una din operele sale; scrisese aproape o sută. Furioasă că este obligată să aştepte, diva şi-a început recitalul improvizat cu o arie de Jommelli. Apoi Regina a cerut o altă arie, remarcând că aceasta era una pe care prietena ei, soţia ambasadorului britanic, o cânta atât de frumos. Este scena nebună din *Nina* de Paisiello. Diva, care nu are nicio intenţie de a se supune dorinţei unui compozitor, poate cu greu să refuze o cerere regală.

Când Paisiello a apărut în sfârşit cu partitura cantatei victoriei, interpretarea a fost un adevărat succes. A fost un astfel de succes încât Regina a vrut ca ea să continue să cânte. Ea cântă şi cântă... despre iubire veşnică şi despre stele, despre artă şi gelozie. Ştie o mulţime despre gelozie.

De-abia aştepta să se termine acea seară. Din păcate, înainte de a se putea duce lângă iubitul ei, avea ceva neplăcut de făcut. A promis să-l viziteze pe reputatul şef Neapoletan al poliţiei, pe care îl întâlnise în acea după-amiază la biserica ce îi comandase iubitului ei un tablou al madonei. Când se oprise pe la el mai devreme, iubitul ei păruse înnebunit de ceva şi a fost surprinsă că nu era acolo când s-a întors; în

schimb, l-a găsit pe acest admirator declarat al ei, umblând după pradă lângă eşafod. Deci acesta este bărbatul în faţa căruia întreg Neapole tremura! Şi era atrăgător, nu a putut ea să nu observe. Şeful poliţiei, flirtând cu ea într-un mod destul de persuasiv, încercase să o convingă de faptul că iubitul ei era interesat de altă femeie. Fusese destul de neghioabă să-l creadă când i-a arătat printre multele pensule murdare ale iubitului ei un evantai care nu-i aparţinea ei.

Diva este o femeie care ştie cum să aibă grijă de ea. Ştie cum să ţină la distanţă bărbaţii libidinoşi. Ca şi soţia Cavalerului, este capabilă să cedeze doar pentru dragoste. Va afla ceea ce vrea să-i spună şeful poliţiei. Apoi se va duce lângă iubitul ei şi vor pleca amândoi la vila lui de la ţară să petreacă sfârşitul de săptămână. Are motive acum să creadă că probabil el nu i-a fost necredincios; dar gelozia este una dintre puţinele arme pe care le are o femeie. La urma urmei, este actriţă. Poate că el va mărturisi că a găsit-o atrăgătoare pe femeia de la biserică al cărei chip l-a folosit pentru tabloul madonei; şi ea va fi rece cu el câteva minute şi apoi îl va ierta, şi vor fi mai fericiţi ca niciodată.

Diva nu era o femeie răzbunătoare. Şi văzuse opere şi piese de teatru preamărind clemenţa. Multe drame despre monarhi îngăduitori au fost jucate în acest deceniu, deceniul în care până acum autocraţii miloşi au descoperit că pumnul de fier şi galerele îşi aveau şi ele foloasele lor. De ce nu poate fi întotdeauna ca în operele lui Mozart, precum cea despre răpire, care conţine versul sublim: Nimic nu este mai odios decât răzbunarea. Sau cea despre îndurarea împăratului roman – scrisă pentru încoronarea fratelui Reginei Neapolelui, împăratul habsburgic, ca Rege al Boemiei – în care Titus descoperă un complot împotriva vieţii lui urzit de cei

mai dragi lui şi, refuzând să-i execute pe conspiratori, declară: Se pare că stelele conspiră ca să mă oblige împotriva voinţei mele să devin crud. Nu, nu vor obţine această victorie!

Este adevărat. Titus din operă, a cărui zi, în anul 79 d. Hr., a început prin anunţul că Vezuviul a erupt şi a ordonat ca aurul alocat de Senat pentru un templu în onoarea lui să fie folosit pentru a ajuta victimele vulcanului şi s-a terminat prin a-l ierta pe prietenul care a încercat să-l omoare, este tot Titus din istorie, biciul evreilor şi distrugător al templului. Dar poate avem nevoie de fiecare model care ni se oferă. Inclusiv de cele inventate. Chiar şi diva ştie asta, care habar nu are de istorie, deşi ar trebui să ştie. Nimic nu este mai odios decât răzbunarea.

*

Ştim despre oameni răi. Ca Scarpia. Baronul Scarpia este cu adevărat rău. El jubilează în răutatea sa şi în inteligenţa sa. Puţine lucruri îi plac mai mult decât să-şi practice măiestria de înşelătorie. Un excelent judecător al caracterului, el înţelege că diva este impetuoasă şi naivă. Pentru cei răi, o persoană înţeleasă este o persoană manipulată. A fost deosebit de uşor să o convingă de faptul că iubitul ei se dă în spectacol cu altă femeie, cea ce a făcut-o să comită indiscreţia care îi pecetluieşte soarta lui Angelotti. Mai mult, există acea plăcere de a provoca suferinţă. Când a ajuns sus, el l-a adus pe iubitul ei înăuntru şi l-a torturat astfel ca ea să audă – în parte din cauză că lui îi place tortura, în parte pentru că tortura poate produce informaţiile pe care le caută el, şi în parte pentru că îi place întotdeauna să se uite la ce apare pe chipul ei atunci când aude ţipetele venind din cealaltă încăpere. Lacrimile tale au fost ca lava, arzându-mi simţurile, spunea el. După ce tortura a făcut-o să vorbească, el declară că dacă ea îi

cedează, el îi va cruţa viaţa iubitului ei (plutonul de execuţie va folosi gloanţe oarbe) şi le va permite să părăsească Roma. Desigur, el nu are nicio intenţie să facă ceva din toate astea. Pentru cei răi, o promisiune făcută este o promisiune care trebuie încălcată.

Ştim despre oamenii buni şi despre reputaţia lor de a nu fi foarte isteţi. Diva este inimoasă, generoasă. Dar pentru a fi uşor manipulată aşa cum este ea, nu exclude partea de vină. Dacă diva ar fi fost puţin mai sceptică – adică, mai puţin mândră că era pasională – poate că Scarpia nu ar fi putut-o transforma atât de repede în momeală; pentru că fluturându-i evantaiul altei femei au făcut-o să se grăbească să plece în acea după-amiază la vila de la ţară a iubitului ei, unde l-a găsit nu cu altă femeie, ci cu Angelotti, pe care îl ascundea acolo, aşa că ea acum cunoştea ceea ce iubitul ei a vrut să ascundă de ea, lucru pe care îl poate divulga atunci când Scarpia o confruntă cu opţiunea de nesuportat de a-l trăda pe Angelotti sau a-l lăsa pe iubitul ei să moară. În timp ce iubitul nu ar fi trădat niciodată, niciodată locul în care se află Angelotti oricât de groaznică a devenit tortura (sau aşa crede el), femeia care îl iubeşte nu poate suporta ţipetele lui. Poate că ea nu este mai emotivă decât un bărbat. Scarpia, de asemenea, este dominat de emoţii. Dar combinaţia de emoţii cu puterea creează... putere. Combinaţia emoţiilor cu lipsa de putere creează... lipsă de putere. Era prea târziu pentru bietul Angelotti, care a înghiţit otravă când oamenii lui Scarpia au coborât să-l scoată din fântână. Dar Diva a crezut că acceptând să-l lase pe Scarpia să o violeze, ea îi salvase viaţa iubitului ei. L-a văzut pe şeful poliţiei dând ordin pentru o execuţie simulată în zori; apoi, când sunt singuri, a scris permisele de liberă trecere care le vor îngădui să părăsească

orașul. Dar cu toate că diva apucă un cuțit ascuțit de pe masă exact atunci când Scarpia este pe cale să se năpustească – nimic nu ar părea mai puternic decât un omor – curajul ei nu poate opri ceea ce credulitatea ei a pus în mișcare, iubitul ei va fi secerat în falsa sa falsă execuție dinaintea ochilor ei și ea trebuie să sară jos de pe parapetul Castelului Sant' Angelo, adăugând celor trei alte morți, propria ei moarte.

Știm despre cei foarte răi și deștepți, și despre cei foarte buni și naivi.

Dar ce este cu toți ceilalți: cei care nu sunt nici răi, nici inocenți. Doar oameni importanți normali, văzându-și de treaba lor importantă, dorind să gândească bine despre ei înșiși, și comițând cele mai atroce crime.

Să-l luăm pe Cavaler și pe soția lui. De ce n-au fost mișcați de țipetele victimelor lor? Sau bietul Caraciollo, care, ca și Angelotti, fusese găsit ghemuit în fundul unei fântâni. Dar spre deosebire de Angelotti, el nu a ales să se omoare imediat. Spre deosebire de Angelotti, nu a crezut că are certitudinea morții înaintea lui. Caraciollo credea că are o șansă. A greșit.

*

Poți pleda pentru viața ta, și asta nu ajută la nimic. Diva pledând în fața lui Scarpia pentru a-l cruța pe iubitul ei. Bătrânul doctor Cirillo scriind din celula sa la câteva zile după arestarea lui, în fiare, Cavalerului și soției acestuia: „Sper că nu mi-o luați în nume de rău dacă îmi iau libertatea de a vă deranja cu câteva rânduri, pentru a vă reaminti că nimeni de pe lumea aceasta nu poate proteja și salva o ființă mizerabilă în afară de timp..."

Poți merge cu curaj supranatural. Tânărul aristocrat

Ettore Carafa, condamnat în septembrie la decapitare, care a cerut să fie pus pe butuc uitându-se în sus în loc de a fi cu fața în jos, şi şi-a ținut ochii deschişi în timp ce cobora securea. Sau cu lipsă de patimă şi previziune. Eleonora de Fonseca Pimentel, care întorcându-se către colegii ei deținuți în timp ce aşteptau să fie luați în căruța care îi va duce la galere, a recitat un vers din Vergiliu: *Forsan et haec olim meminisse juvabit* – Poate într-o zi chiar şi această voință va fi o bucurie să mi-o reamintesc.

Demnitatea sau o jalnică umilință, nimic nu va afecta ceea ce decretează învingătorii implacabili, transformându-se într-o forță a naturii. Tot atât de pasivă la milă ca şi vulcanul. Mila este ceea ce ne duce dincolo de natură, dincolo de naturile noastre, care sunt întotdeauna pline de sentimente crude. Mila, care nu înseamnă iertare, care nu înseamnă să faci ceea ce natura, interesul personal, ne spun că avem dreptul să facem. Şi poate că avem dreptul, precum şi puterea. Oricum, cât de sublim este să nu facem. Nimic nu este mai admirabil decât mila.

7

Politica este în întregime frapantă şi fascinantă. Vai, trebuie să te ocupi de politică, chiar dacă nu vrei. Dar sunt multe alte lucruri despre care trebuie să ai grijă. De pildă, alegerea hainelor cu care să te îmbraci poate fi de mare importanţă. Ce să porţi ca să-ţi faci obezitatea plăcută la vedere – nu ca să ascunzi sarcina. O sarcină cel mai bine ascunsă, dat fiind că toată lumea va presupune corect că tatăl este iubitul, nu soţul cam în vârstă. O pelerină voluminoasă? O rochie largă? Şi poate un şal aranjat peste ea, câteva şaluri în ciuda căldurii, dat fiind că cea care le poartă este specialistă în arta drapării şalurilor.

Şi ce să porţi pentru a răspunde dizgraţiei, ajunsă publică, pentru a arăta că nu confirmi ceea ce spun pe la spatele tău oamenii a căror opinie nu te lasă indiferent. Dacă eşti un erou, îţi porţi cordoanele, ordinele, stelele şi medaliile. Toate. Uneori porţi mantaua stacojie, lungă până la glezne, garnisită cu blană de samur pe care ţi-a dăruit-o ambasadorul turc. Egreta de diamante cu steaua ei rotitoare, alt dar (ei o numesc *chelengk*) de la Marele Senior de la Constantinopol. Şi sabia de aur cu mânerul şi tăişul ornate cu diamante pe care Regele ţi-a dat-o, împreună cu un ducat sicilian, pentru a-şi exprima gratitudinea pentru acţiunile care au adus dizgraţie asupra capului tău. Şi întotdeauna, alături de inima ta, o batistă de dantelă aparţinând femeii a cărei influenţă se ştie că te-a făcut să comiţi acţiunile care au adus dizgraţia ta.

Este important, de asemenea, cum este echipată orice reprezentare a ta. Pentru petrecerea pe care a dat-o Regina în parcul imens al palatului regal de la țară, la care au fost invitate cinci mii de persoane, a fost ridicat un mic templu grecesc, în care au fost plasate efigii din ceară în mărime naturală ale celor trei, garnisite cu cunune de laur. Regina ceruse ca originalele statuilor să contribuie cu propriile lor veşminte. Efigia zveltă a soției Cavalerului purta rochia stacojie de saten de la ultima gală de operă din Neapole, pe care fuseseră brodate numele căpitanilor de la Bătălia de pe Nil; efigia cu aer tineresc a Cavalerului era în ținuta lui diplomatică cu steaua şi eşarfa roşie a Ordinului de Bath; între ele era efigia eroului cu doi ochi strălucitori albaştri din agate, însemnele sale de amiral formând un şir întreg de medalii şi stele scânteietoare şi Ordinul *lui* de Bath. Pe acoperişul templului era ghemuit un muzicant în spatele statuii Faimei cântând la trompetă, şi când au început ceremoniile, trompeta statuii părea să răsune. Cavalerul a primit un portret al Regelui cu o ramă împodobită cu diamante; soției Cavalerului i s-a dăruit un portret al Reginei, împodobit cu diamante şi încununat de Regină cu o cunună de laur din efigia ei; şi Regele i-a dat eroului un portret dublu al Maiestăților Lor, decorat cu pietre prețioase şi i-a acordat Ordinul Sf. Ferdinand, ai cărui membri aveau privilegiul de a nu-şi scoate pălăria în prezența Regelui. Orchestra a început să cânte „Rule, Britannia". Cerul a început să vuiască: o mare desfăşurare de focuri de artificii reprezentând Bătălia de pe Nil, care s-a încheiat cu o spectaculoasă explozie a tricolorului francez. Foarte veridic, a spus eroul, neavând altceva mai bun de spus.

*

Rolul ruşinos al eroului de călău bourbon a fost subiectul de bârfe al Europei, Europa privilegiului. Să-l spânzuri pe cel mai bun poet al ţării? Pe cel mai eminent învăţat grec? Oameni de ştiinţă de frunte? Chiar şi cei mai fervenţi opozanţi ai republicanismului şi ai ideilor franceze au fost şocaţi de măcelărirea nobilimii Neapoletane. Solidaritatea de clasă nu a luat în seamă cu uşurinţă duşmăniile naţionale.

Apoi să-l facă pe erou un nemernic? Dar eroii sunt folositori. Nu, este mai uşor să găseşti o influenţă asupra eroului care i-a denaturat judecata, care l-a corupt. Cei buni nu devin răi, dar cei puternici pot deveni slabi. Ceea ce l-a făcut slab este că nu mai este autonom, solitar – aşa cum trebuie să fie un erou. Un erou este cel care ştie cum să plece, cum să rupă legăturile. Destul de rău atunci când un erou devine un bărbat însurat. Dacă este căsătorit, nu poate fi credincios nevestei. Dacă este amant, el trebuie (precum Enea), să dezamăgească. Dacă face parte dintr-un trio..., dar eroul nu trebuie să devină membru al unui trio. Un erou trebuie să plutească, trebuie să-şi ia zborul. Un erou nu se agaţă.

*

Ruşine, ruşine, ruşine.

De trei o ruşine. Trei uniţi într-unul.

Eroul, care a şters-o de fapt, nu putea fi înlocuit, înlăturat de superiorii lui de la Londra – deşi acest lucru a fost luat în consideraţie. Dar cei care îl instigau, pionul cărora devenise, puteau simţi greutatea nemulţumirii oficiale. Rolul Cavalerului în represaliile sălbatice împotriva patrioţilor napolitani îl făcuseră, cel puţin, controversat. Unii spuneau că este prostul nevestei; alţii, al guvernului bourbon. Desigur, ni-

meni nu se aştepta ca un diplomat să fie un model de perfecţiune, aşa cum spuneau despre erou. Dar nu trebuie să fie nici controversat. Un diplomat care a devenit un partizan deschis al guvernului pe lângă care este numit la post a prejudiciat guvernul care l-a trimis şi ale cărui interese trebuiau să le promoveze. Nu este decât o chestiune de timp până când va fi înlocuit.

Într-o dimineaţă, Cavalerul a primit o scrisoare de la Charles care regreta că trebuie să-l informeze pe unchiul lui că aflase din nenorocitul de ziar liberal, *Morning Chronicle,* că fusese numit un nou trimis în Regatul celor Două Sicilii, tânărul Arthur Paget. Cavalerul nu mai putea ascunde faţă de el însuşi proporţiile dizgraţiei sale. Nu numai că fusese înlăturat, după treizeci şi şapte de ani la post, în loc să i se permită să se retragă, după ce ar fi fost consultat în legătură cu alegerea succesorului său; nu le-a păsat dacă era ultimul care afla. Documentul de la Foreign Office a urmat o lună mai târziu, cu un adaos scurt prin care era informat că succesorul său a părăsit deja Londra. Auzind vestea, Regina a îmbrăţişat-o cu ochii plini de lacrimi pe cea mai dragă confidentă a ei, sora ei, soţia ambasadorului.

– O, ce mă voi face fără prietenii mei. Toată vina o poartă francezii.

Paget Fatalul, cum îi spune Regina, a ajuns la Palermo şi după cinci zile a fost primit de Cavaler. Iată un tânăr – Paget are douăzeci şi nouă de ani, patruzeci de ani în cap mai tânăr decât Cavalerul – pentru care Cavalerul nu simţea niciun fel de atracţie avunculară.

– Şi vii din ce post? întrebă Cavalerul rece.

– Am fost trimis extraordinar în Bavaria.

– Dar nu ministru plenipotenţiar?

– Aşa e.

– Am auzit că ai deținut acest post doar un an.

– Da.

– Şi înainte de asta?

– Bavaria a fost primul meu post.

– Desigur vorbeşti italiana, spuse Cavalerul.

– Nu, dar voi învăța. La München, am învățat repede germana.

– Şi vei avea nevoie să înveți siciliana, pentru când, nu se ştie, Maiestățile lor se vor întoarce la prima lor capitală. Şi dialectul Neapoletan de asemenea, chiar dacă nu vei vedea niciodată Neapole, pentru că Regele nu vorbeşte italiana.

– Aşa am auzit.

Au urmat câteva momente de tăcere, în timpul cărora Cavalerul s-a mustrat că spusese prea mult. Apoi, dregându-şi glasul nervos, Paget găsi curajul să spună că era gata să-şi prezinte scrisoarea de acreditare Regelui şi Reginei, îndată ce Cavalerul îşi va prezenta scrisoarea de rechemare.

Cavalerul îi răspunse că, întrucât nu avea nicio intenție de a rămâne nici măcar o singură zi în Regatul celor Două Sicilii ca persoană particulară şi că şi-a făcut deja planuri pentru o călătorie de agrement de o lună, se va ocupa de problemă la întoarcere. Şi a plecat cu soția lui, cu doamna Cadogan şi cu eroul pe vasul *Foudroyant,* din nou purtați pe apă, dar de data aceasta nu pentru a se implica în istorie (deşi eroul trebuie să facă o oprire la Malta), ci să plutească afară din istorie, afară din programul vieții lor.

Oare superiorii şi prietenii lui de odinioară de la Foreign Office l-au concediat? El îi va alunga din minte pentru o vreme. Să aibă o vedere mai clară. Să se uite cum se desfăşoară linia de coastă, şi când maiestosul munte Etna în-

cununat cu nori a început să se vadă, bubuind uşor, Cavalerul îşi reaminti priveliştea uluitoare de pe vârf în zorii albaştri, cu întreaga insulă a Siciliei, Malta, Liparis şi Calabria conturate sub el ca într-o hartă. Da, am făcut asta. Sunt singurul de aici care a făcut aşa ceva. Ce viață bogată am avut.

Trecând pe lângă Etna, vasul *Foudroyant* nu era departe de Brontë, fieful ataşat noului titlu sicilian al eroului. Soția Cavalerului era dornică să debarce, dar eroul a spus că prefera să inspecteze domeniul, al cărui sol vulcanic aducea beneficii – aşa i se spusese – ce se ridicau la trei mii de lire anual, atunci când fusese pregătită vizita lui aşa cum se cuvenea. Ducele de Brontë, a declarat el, nu trebuie să apară pur şi simplu, neanunțat, pe propriul său domeniu. Cavalerul, care suspecta o oarecare glumă proastă în alegerea ducatului ce i-a fost dat salvatorului britanic, Brontë fiind numele ciclopului care provoacă tunetul Etnei, a crezut că este mai bine să țină pentru el această informație. Eroul cu un singur ochi, care părea atât de mândru că este un duce sicilian, s-ar putea să nu fie amuzat de glumă. Cavalerul a socotit-o foarte nostimă.

Cavalerul a ajuns la punctul zero al plăcerii, unde plăcerea este capabilă să scoată din minte gândurile negre. Demiterea lui, Paget, datoriile sale, viitorul nesigur ce-l aştepta în Anglia – acestea au erupt în mintea lui, apoi au fost zvârlite înapoi în vânt, ca păsările marine ce zburau deasupra capului său de la pupă la prora. Uşurarea de a nu stărui asupra ceea ce îl preocupa era atât de plăcută încât avea impresia că se distra cu adevărat. Acest vas era locuința sa. Când s-au oprit la Siracusa timp de două zile pentru a vizita ruinele Templului lui Jupiter şi celebrele cariere şi peşteri, soția Cavalerului,

în ciuda grețurilor de dimineață, a refuzat să rămână la bord cu mama ei. Nu voia să piardă nici măcar una din prelegerile entuziaste pe teren ale Cavalerului şi nu voia să fie despărțită nici măcar pentru o oră de erou. Soția lui şi prietenul său păreau atât de fericiți. Nici naiv, nici soț curtenitor, el îşi iubea cu adevărat nevasta şi îl iubea şi pe bărbatul apropiat de vârsta soției lui, iar ei îl iubeau cu adevărat, şi astfel el nu a pierdut o nevastă, ci a dobândit un fiu, nu aşa se rezolvă tot?

Ca şi în palatul de la Palermo, ca şi pe nava amiral ancorată în Golful Neapole, ei se comportă cu o corectitudine perfectă în prezența Cavalerului. Adică, nu se drăgălesc unul pe altul mai mult decât înainte de a deveni amanți. Ceea ce înseamnă că mint. El habar nu are unde şi cât de des se duce soția lui în apartamentele eroului sau acesta într-ale ei. Nici nu vrea să ştie. Soția lui, cu tractul ei intestinal invulnerabil şi rezistența dovedită la răul de mare, se plânge acum la micul dejun că ar avea probleme digestive şi că suferă de grețuri din cauza mişcărilor navei. Desigur, el nu vrea ca ei să facă aluzii în mod public la relația lor sau ca ea să menționeze grețurile sarcinii – ar fi dureros. Şi totuşi, în mod pervers, îl deranjează că ei joacă teatru în fața lui. Îl fac să se simtă exclus, tratat cu condescendență. Îl fac să se simtă ignorat, dat fiind că el este cel care are o digestie proastă, el este cel care are uneori rău de mare, deşi nu s-ar putea spera să fie o mare mai liniştită.

*

Şi ce să poarte acum când vor pleca aproape imediat din nou în călătorie, pentru că eroul doreşte neapărat să se reîntoarcă în Anglia, şi Amiralitatea este nerăbdătoare ca arma

lor cea mai puternică împotriva lui Napoleon să pună capăt restricției sale ca paladin bourbon şi căpitan de iaht, să fie discreditat, acum fostul ambasador britanic şi irezistibila sa soție; şi desigur, ei vor merge cu el. Cu ce să se îmbrace, în această călătorie lungă şi complexă. Mai întâi pe mare, pe vasul amiral al eroului, până la Leghorn; apoi pe uscat în multe vehicule cu roți (caleaşcă, trăsură de gală, diligență), mergând de la sud spre nord, îndreptându-se de la caniculă şi zile lungi spre o vară mai modestă, călătorind prin multe state, oprindu-se pentru a participa la numeroase festivități, şi la fiecare ei trebuie să se prezinte cât mai bine.

Nu s-a pus nicioadată problema ca ei să nu plece împreună. Singura chestiune era câți alții vor pleca împreună cu cei trei şi cu doamna Cadogan, în afară de domnişoara Knight, care nici nu voia să audă să nu fie luată, şi Oliver, unul dintre cei doi secretari englezi ai Cavalerului, care au fost detaşați eroului, plus obişnuitul grup mare de servitori. Ce cavalcadă mare va fi.

La reîntoarcerea lor la începutul lunii iunie din croaziera de o lună, Cavalerul şi-a înaintat scrisoarea de rechemare şi lui Paget i s-a permis să-şi prezinte scrisorile de acreditare la curte. Regina a scrâşnit din dinți şi nu s-a uitat deloc la el. Mult mai multe decât pierderea iminentă a prietenilor ei credincioşi îi munceau mintea Reginei, pentru că a înțeles că înlocuirea Cavalerului cu un nou trimis semnifica supărarea britanicilor pe *ea.* Desconsiderarea lui Paget şi solidaritatea cu prietenii ei este unul dintre motivele ei pentru care s-a hotărât să părăsească Palermo şi să se ducă la Viena, pentru a-şi vizita fiica (precum şi pe nepotul şi pe ginerele ei) – primul ei născut, Maria Tereza, este acum împărăteasa habsburgică. (Celălalt motiv pentru plecare: conştientizarea

faptului că influența ei asupra Regelui era în declin. Eroul sperase să se întoarcă pe mare în Anglia împreună cu Cavalerul şi soția acestuia, cu anturajul lor, şi cu toate bunurile care le aparțineau, ceea ce i-ar permite să-i ducă pe Regină şi tot alaiul de doamne de onoare, capelani, doctori şi servitori în spre nord până la Leghorn. Când cererea lui de a lua vasul *Foudroyant* până în Anglia a fost refuzată, iar eroul nu a mai văzut niciun motiv pentru care aceştia să nu facă o lungă călătorie prin Europa şi să accepte dorința Reginei ca prietenii ei să o escorteze tot drumul până la Viena.

Când au ajuns la Leghorn, unde mâniosul lord Keith a recuperat în sfârşit vasul *Foudroyant* pentru scopurile militare pentru care fusese menit, şi în timp ce se făceau aranjamentele pentru continuarea călătoriei, au sosit veşti despre o angajare iminentă a forțelor austriece cu Napoleon la Marengo, iar Regina a hotărât în mod impulsiv să nu se ducă direct la Viena, ci să meargă pentru o scurtă şedere la Palazzo Farnese din Roma (a trimis vorbă ca baronul Scarpia să i se alăture acolo) pentru a aştepta rezultatul bătăliei. Se va alătura prietenilor ei britanici la Viena peste câteva săptămâni.

În continuare veneau şapte caleşti urmate de patru furgoane cu bagaje în care fuseseră încărcate toate tablourile Cavalerului şi alte posesiuni salvate de la Neapole. Călătoria care îți rupea oasele pe drumul de-a lungul râului Arno se dovedeşte mai obositoare decât se aşteptase Cavalerul. Nu a fost în stare să citească, nu putea decât să-şi țină ochii închişi şi să încerce să alunge durerea din spate, coapse şi genunchi, în timp ce doamna Cadogan îi ținea o cârpă udă pe frunte. Cavalerul dorise să stea mai mult. Nu numai pentru că nu se simte bine deloc. I-ar plăcea să viziteze din nou Uffizi, ale cărui comori au fost în mod inexplicabil cruțate de Napoleon

– nu te poți opri la Florența fără să privești tablourile – dar soția lui și prietenul său nici n-au vrut să audă.

– Dacă ești atât de bolnav și de obosit, atunci sigur nu ești suficient de puternic să te plimbi și să privești tablourile.

– Sunt întotdeauna suficient de puternic pentru a privi tablouri, spuse el cu glasul slab. Cum mă simt, nu contează. Îmi face plăcere.

– Nu, nu, spuse soția lui. Ești bolnav. Suntem îngrijorați din cauza ta. Trebuie să te odihnești. Și apoi vom continua călătoria. Și așa s-a odihnit demoralizat, lipsit de plăcerea pe care o anticipase. Cât de plictisitor este să fii doar un trup. Și apoi la Triest, unde sunt câteva tablouri notabile, s-au oprit aproape o săptămână. Cavalerul nu a putut înțelege întârzierea.

Nemângâiata Regină a sosit la o săptămână după ce au venit ei la Viena, scurtându-și vizita la Roma după ce a auzit știrea despre victoria lui Napoleon. Șederea eroului, a Cavalerului și a soției lui s-a prelungit încă o lună cu petreceri și baluri în onoarea eroului. Soția Cavalerului a avut și ea triumfurile ei. Într-o seară a câștigat cinci sute de lire sterline la masa de faro. Șederea lor de patru zile pe domeniul de la țară al lui Esterhŕzy s-a încheiat cu o festivitate pentru care celebrul compozitor al prințului, ce locuia acolo, a adus un tribut muzical eroului, compozitorul la clape, acompaniat de soția Cavalerului.

Câteva zile mai târziu, ea a cântat din nou *Bătălia Nilului* a lui Haydn, acompaniindu-se, pentru prietenul ei regal, care trăia într-o antipatică singurătate la Palatul Schönbrunn.

– *Trčs beau, trčs émouvant*, exclamă Ręgina, care nu s-a putut abține să nu-și amintească o voce pe care a auzit-o la Roma, aproape tot atât de frumoasă ca aceea a soției Cavalerului. Din păcate, descriind această voce ar însemna să

amestece părerea ei despre norocosul Haydn, autorul cantatei ce celebra victoria asupra francezilor care a avut loc, cu amintirea plicticosului Paisiello şi cantata *lui.* S-ar putea să fie nevoie să se menţioneze că diva, o femeie cu mult farmec, se sinucisese în cele mai melodramatice condiţii chiar în dimineaţa de după spectacol, după asasinarea incompetentului şef al poliţiei.

– Baron Scarpia est mort, Milady, *vous l'avez entendu.*

– Ce îngrozitor! exclamă soţia Cavalerului. Vreau să spun, cât de tulburată trebuie să fiţi!

Regina a negat că ar fi tulburată. După toate aceste morţi, ce mai conta una în plus. Şi apoi începu să plângă şi să spună că toate evenimentele îngrozitoare pe care a fost nevoită să le îndure au făcut-o insensibilă la sentimentele umane – adică simţea că nu mai era femeie. Şi apoi a fost dezvăluită întreaga poveste, de la coadă la cap. După cât se pare diva a fost ofensată de atenţiile erotice ale baronului.

– Nu este uluitor, exclamă Regina, ştergându-şi ochii, cât de exagerat reacţionează italienii aceştia la orice? Soţia Cavalerului, tot atât de iscusită ca şi Regina în materie de reacţii histrionice, a spus că ea înţelegea foarte bine ce voia să spună Regina.

– Soţul meu a susţinut întotdeauna că italienilor le lipseşte simţul realităţii, îi spuse ea Reginei, crezând că nemulţumirea faţă de toate lucrurile italieneşti se va acorda cu starea de spirit a Reginei Neapoletane de când se întorsese în oraşul ei natal.

Regina, o stea evident mai mică pe firmamentul habsburgic de la Viena, fusese surghiunită de miniştrii nepotului ei în apartamentele de la Schönbrunn ceea ce ea a interpretat (fără să greşească) ca o desconsiderare, dar simpatiile ne-

vestei Cavalerului nu mai erau atât de concentrate asupra plângerilor Reginei. Şi Regina a început să-şi dea seama că prietenii ei nu erau atât de stimaţi la Viena cum crezuse ea. Mai mulţi membri ai curţii habsburgice s-au simţit uşuraţi când gruparea britanică, epuizând distracţia şi ovaţiile eroului pe care Viena le-a putut oferi, nu a mai avut nicio scuză ca să-şi continue călătoria, deşi Regina părea foarte nefericită din cauza despărţirilor, adăugând la bijuteriile şi portretele ei pe care le dăduse deja prietenei ei, şi dăruind Cavalerului o tabacheră din aur montată cu diamante.

Apoi, plimbându-se din Europa Centrală până la Praga, oraşul în care se spun legende despre statui care vin la viaţă, oraşul cândva condus de faimosul colecţionar Rudolf al II-lea, care a cumpărat mult râvnitul Dürer la Veneţia şi apoi nu a putut să suporte (Cavalerul îşi amintea cum se hurduca în trăsura cu arcuri proaste) gândul că acea comoară a lui era hurducată şi izbită peste Alpi, şi a pus ca tabloul blindat să fie dus în braţe prin munţi de către patru tineri vânjoşi care aveau grijă pe rând să-l ţină drept tot drumul. La Praga, ducele regent, alt nepot al Reginei, a dat o petrecere formidabilă pentru a sărbători cea de-a patruzeci şi doua aniversare a eroului. Apoi, de-a lungul Elbei până la Dresda, unde au văzut colecţia de porţelanuri a Electorului şi s-au dus la operă, unde s-a relatat despre erou şi despre soţia Cavalerului că au fost total absorbiţi de o conversaţie între ei; şi unde, la unul din balurile date în cinstea eroului, el a pierdut un diamant de pe mânerul sabiei sale (au anunţat că vor da aducătorului o recompensă, însă nu a mai fost returnat niciodată). Acolo, ca şi cu ocazia altor opriri, pofta eroului de tributuri, de daruri, şi de focuri de artificii a fost satisfăcută din plin. În fiecare oraş, comunitatea diplomatică şi englezii rezidenţi au avut parte de bârfă suficientă

şi de observaţii răutăcioase despre trio pentru a înveseli multe notaţii de jurnal zilnic şi în scrisori. El este acoperit cu stele, panglici şi medalii, scria una dintre gazdele lor, mai curând ca un prinţ dintr-o operă decât ca acel Cuceritor al Nilului. Şi nimeni nu a izbutit să nu deplângă servilismul lui pe lângă soţia Cavalerului, a cărei prezentări supradimensionate a propriei ei persoane, fie sub forma unor interpretări teatrale, a poftei de mâncare şi de băutură, sau măsură a taliei, era notată şi ea în mod caustic.

Singura favoare cerută de Cavaler în timpul călătoriei era să dea un ocol pe la Anhalt-Dessau pentru a-i face o vizită prinţului, care fusese la Neapole în câteva rânduri şi era unul dintre primii abonaţi la volumele sale de scrieri vulcanice şi cu zece ani în urmă îşi construise propriul Vezuviu pe o insulă dintr-un lac de pe domeniul lui de la ţară. Având o circumferinţă de vreo două sute şaptezeci şi cinci de metri la bază, şi o înălţime de vreo douăzeci şi cinci de metri, putea arunca foc adevărat şi fum (când materialul combustibil din interiorul conului scobit era aprins) şi să emită versiunea lui de lavă topită (de fapt, apă pompată peste buza conului ce se prelingea în jos pe versanţii vulcanului pe lângă luminatoarele din sticlă vopsite în roşu şi iluminate din interior). Spre deosebire de structura înaltă de aproape şaptesprezece metri din sticlă, din sticlă fibroasă şi beton armat din faţa hotelului din Las Vegas – un vulcan generic, care se stinge la fiecare cincisprezece minute (între apus şi ora 1 a.m.) – vulcanul lui Anhalt-Dessau era în mod precis Vezuviul şi izbucnea doar la ocazii speciale, pentru oaspeţi distinşi. Cu şase ani în urmă dăduse spectacol pentru Goethe. Cavalerul dorea să dea spectacol pentru el. (La urma urmei, era şi Vezuviul lui, ca şi priveliştea vulcanului care îl inspirase pe

prinţ, care costruise pe o insulă o replică a vilei Cavalerului de lângă Portici.) Asta ar fi amuzant, spuse soţia lui, care nu era împotrivă să se oprească la curtea altui mic principat german. Cavalerul a trimis vorbă prinţului înainte că intenţionau să-i facă o vizită. Dar, din păcate, secretarul particular al prinţului i-a răspuns că stăpânul lui era plecat şi că maşinăria nu putea fi activată în absenţa lui. Cavalerul nu a avut succes cu ultimul lui vulcan.

– Poate că este mai bine, spuse soţia Cavalerului, care şi-a dat seama că eroul era obosit şi dornic acum să ajungă la Hamburg şi la festivităţile de acolo. Au călătorit pe râu; când au plecat de la Dresda, fiecare pod, fiecare fereastră cu vedere spre Elba erau ticsite cu spectatori care aclamau. De la Hamburg, unde a semnat multe Biblii şi cărţi de rugăciune, eroul a trimis vorbă la Amiralitate că aştepta o fregată să-i ia şi să-i ducă în Anglia. Cererea lui nu a primit răspuns.

*

Şi ce să poarte în Anglia, unde eroul nu mai pusese piciorul de aproape trei ani. Mulţimile adoratoare care se află acolo pentru a-l saluta atunci când vizitează domeniile închiriate la Yarmouth, şi care apar peste tot acolo unde el şi însoţitorii săi se opresc în călătoria lor cu caleaşca spre Londra, nu au de unde să ştie nemulţumirea conducătorilor faţă de erou şi faţă de viaţa pe care a dus-o în ultimul an. Nu au citit relatările zeflemitoare ale realizărilor triumfale ale eroului (doar zece mii de oameni din ţară citesc ziare). Nici nu ştiu diferenţa între stelele Neapoletane şi steaua Ordinului de Bath prinsă la pieptul uniformei sale.

Pentru mulţime el era încă cel mai mare erou pe care Anglia l-a cunoscut vreodată. În ceea ce o priveşte pe Fanny,

el era încă soțul ei. Fanny și tatăl ușor senil al eroului, care venise de la țară la Londra și își luase camere într-un hotel din King Street, așteptau de mai bine de o săptămână. Eroul l-a îmbrățișat pe tatăl lui cu adevărată fervoare și pe soția lui cu o rezervă dureroasă. Soția Cavalerului, care purta o haină de muselină albă cu numele eroului și BRONTË brodate în jurul tivului cu fir de aur și paiete, a îmbrățișat-o pe soția și pe tatăl iubitului ei. Au luat masa împreună la hotel – un spectacol dureros. Soția Cavalerului a imitat strigătele de urale ale mulțimilor la diversele lor opriri din timpul călătoriei de trei zile la Londra, precum și dangătele clopotelor orașului. Eroul posac, care purta, așa cum va face până la moarte, sub cămașa sa o miniatură a soției Cavalerului prinsă în jurul gâtului, își mușca buza cărnoasă de fiecare dată când vorbea Fanny. Cavalerul a observat întipărit pe chipul lui Fanny un semn de disperare și de umilință.

Pentru a-și prezenta omagiile a doua zi la Amiralitate, eroul s-a îmbrăcat în ținută de dimineață: haină navală, pantaloni navali albi cu butoni navali la genunchi, ciorapi de mătase, pantofi cu catarame mari. A fost un gest prudent, și vechii săi prieteni de la Amiralitate, puși pe dojană, s-au înmuiat când l-au ascultat pe erou ținându-le o prelegere despre planurile sale pentru apărarea coastei Canalului în cazul în care Napoleon ar fi atât de nesăbuit încât să încerce o invazie, și despre dorința sa de a se reîntoarce în serviciul activ cât de curând posibil. Dar eroul a făcut un calcul greșit a doua zi când a apărut la palat, pentru audiența acordată de Rege, cu chelengkul Marelui Senior la pălărie, cele trei stele la piept (una pentru Ordinul de Bath, două pentru onorurile siciliene) și portretul înzorzonat cu pietre prețioase al Regelui Neapolelui atârnând de gâtul său. Nu este de mirare că a fost

umilit de Regele britanic, care abia dacă a observat prezenţa lui, întrebându-l doar dacă s-a însănătoşit, şi apoi s-a întors pentru a discuta cu însufleţire cu generalul *** vreo treizeci de minute despre dorinţa sa ca armata să aibă un rol mai mare în războiul cu francezii. Monarhul britanic nu a recunoscut titlul Sicilian al eroului, ceea ce purtătorul lui ştia foarte bine. (Şi nu va face acest lucru decât două luni mai târziu, când eroul va primi o nouă comandă şi va pleca pentru a obţine o nouă faimoasă victorie.) Dacă ar fi atras atenţia suveranului său chiar şi pentru zece minute, eroul ar fi folosit fără îndoială o parte din timp pentru a o lăuda pe soţia Cavalerului şi serviciile ei patriotice indispensabile la Neapole şi la Palermo, care meritau remunerate şi răsplătite cu mulţumiri publice. Dar nici laudele eroului aduse femeii care îl ruina, nicio scrisoare exuberantă de recomandare din partea discreditatei Regine a Neapolelui, n-ar fi făcut-o mai puţin o paria. Acestea n-au făcut decât să confirme ceea ce toată lumea gândea deja.

Ziarele speculaseră dacă soţia Cavalerului va fi socotită demnă de a fi prezentată la Curte, şi absenţa ei, atunci când cavalerul şi-a făcut apariţia impecabilă, a declanşat o evocare neînduplecată a dizgraţiei ei fizice. Dacă unii şi-au dat seama că obezitatea ei ascundea şi o sarcină – înălţimea ei ajunsese pe malurile acestea tocmai la timp, nota succint ziarul *Morning Post* – ceea ce fascina societatea era mai puţin sarcina ei, cât pierderea frumuseţii. ÎNFĂŢIŞARE. Atât de trandafirie şi de înfloritoare este înfăţişarea doamnei, aşa cum ar spune doctoral Graham, încât ea apare ca o perfectă Zeiţă a Sănătăţii! (Un dublu sarcasm: atât o aluzie la sarcină şi o scurtă reamintire a folosirii ei cu jumătate din viaţa ei în urmă de către tămăduitorul şi terapeutul fertilităţii cândva la

modă.) ÎNFĂŢIŞARE EXTERIOARĂ. Cea pentru care a fost proslăvită în mod special şi, în consecinţă, de unde i-a început reputaţia, şi care era acum atât de umflată că îşi pierduse întreaga frumuseţe iniţială. ATITUDINI. Înălţimea ei îşi instalează o cameră pentru a-şi prezenta *Atitudinile* şi unde plănuieşte să dea petreceri de *Atitudine*. *Atitudinile* vor fi mai mult în vogă în această iarnă decât forma sau trăsăturile.

Caricaturiştii nu i-au scutit nici pe ea, nici pe Cavaler. Gillray l-a arătat ca pe un grotesc bătrân ofilit, absorbit de o armată de statuete urâte şi un vas stricat; deasupra capului lui sunt portrete ale Cleopatrei cu sânii goi ţinând o sticlă de gin şi un Marc Antoniu cu un singur braţ purtând un tricorn, şi un tablou cu Vezuviu în plină erupţie. Dar nu erau caricaturi în mărime naturală ale eroului, care pozează pentru multe busturi şi portrete, şi fusese primit în Camera Lorzilor – doar flecăreli. Se răspândeşte zvonul, şi zvonul era adevărat, că eroul îşi vopseşte faţa. Zvonul exagerează, şi spune că nu cântăreşte mai mult de 36 de kilograme.

Camera Lorzilor este o scenă, curtea este o scenă, un dineu este o scenă – chiar şi o lojă la teatru este o scenă. Cele două cupluri s-au dus împreună la Drury Lane şi când şi-au ocupat locurile, întregul auditoriu s-a sculat în picioare şi i-a aclamat, iar orchestra a început să cânte „Rule, Britannia" şi eroul a fost nevoit să se ridice în picioare şi să mulţumească făcând o plecăciune. A doua zi ziarele au relatat că soţia eroului a apărut în alb cu o maramă de satin violet şi o mică pană albă, iar nevasta Cavalerului purta o rochie din satin albastru şi o maramă împodobită cu un frumos penaj. În drama pe care au văzut-o, rolul principal feminin a fost interpretat de Jane Powell, despre care soţia Cavalerului i-a spus soţului ei că o cunoştea de foarte mult timp chiar de

dinainte de a-l cunoaşte pe Charles – însemnând, a presupus Cavalerul, că era atunci când ea era o..., lui nu-i plăcea să se gândească la acest lucru. De fapt, o cunoscuse pe Jane când era servitoare în casa doctorului ***, avea atunci paisprezece ani, când a venit la Londra. Jane, altă servitoare, fusese prima ei prietenă. Au împărțit aceeaşi cameră la mansardă. Amândouă aveau să ajungă actrițe.

Arta dramatică este una, a fi civilizat (ceea ce include arta dramatică) este alta. Cavalerul dorea ca eroul să păstreze aparențele – aşa cum face el. Poate înțelege că eroul este enervat de încăpățânarea iubirii lui Fanny, de credința ei disperată că, dacă are răbdare şi se comportă ca şi cum nu s-ar fi schimbat nimic, soțul ei va fi mulțumit să trăiască cu ea şi cu tatăl lui în casa mobilată din Dover Street. Dar nu există niciun motiv ca eroul să arate ceea ce simte, aşa cum se pare că a făcut la un banchet dat în onoarea sa de Contele Spencer în interiorul Amiralității. În timp ce el îi explica cele patru slăbiciuni principale ale artileriei franceze Contesei Spencer, aflată la dreapta sa, Fanny, aşezată la stânga lui, era absorbită de sarcina pe care şi-o atribuise ea însăşi de a sparge nuci pentru el şi când a terminat le-a pus alături de farfuria lui într-un pahar mic, pe care el l-a lovit cu palma. Paharul s-a spart şi Fanny a inzbucnit în lacrimi şi a părăsit masa. Continuând să-şi îndrepte atât ochiul fix, cât şi pe cel sănătos către dreapta spre nevasta Primului Lord al Amiralității, cu ciotul zvârcolindu-se în mâneca lui goală, eroul a fost mai departe strălucitor, original, de neimitat, cu privire la subiectul tacticii navale.

Prefăcătoria de a fi două cupluri a luat sfârşit. Eroul s-a mutat în casa prietenilor săi din Picadilly, oferindu-se să-şi asume jumătate din chiria plătită anual de Cavaler de o sută

şi cincizeci de lire; Cavalerul a refuzat. Curând după aceea, Fanny s-a reîntors la ţară împreună cu tatăl eroului.

Cavalerul s-a simţit obligat să-şi valorifice energiile. Timpul pe care l-ar fi petrecut asistând la întrunirile Academiei Regale de Ştiinţe Naturale era acum folosit conferind cu bancherii săi, care au încercat să alcătuiască un program rezonabil de achitare a datoriilor sale. Belşugul şi noutatea mărfurilor din prăvălii l-au surprins peste măsură. Londra, după nouă ani de absenţă, l-a izbit ca fiind extraordinar de modernă, energică şi opulentă – aproape un oraş străin. A urmărit câteva licitaţii, cu toate că nu era în situaţia de a cumpăra ceva. A vizitat colecţia sa de vase de la British Museum. Charles era adesea cu el. Charles este întotdeauna disponibil. Cu Charles şi fără soţia lui, a făcut o călătorie la domeniul lui din Ţara Galilor, acum ipotecat pentru treisprezece mii de lire. Cavalerul a înaintat la Foreign Office o evidenţă contabilă a pierderilor sale de la Neapole (mobilier, caleşti etc.: treisprezece mii de lire) şi cheltuielile enorme (zece mii de lire) suportate în timpul anului şi o jumătate la Palermo. În timp ce reuşea să-şi ţină creditorii la distanţă, a făcut cerere pentru o pensie anuală de două mii de lire, o cerere modestă. Toată lumea îi spune, mai ales Charles, că are dreptul să se aştepte şi la un titlu nobiliar. Dar el se îndoieşte că le poate căpăta pe amândouă. Ar dori mai curând să primească banii decât să fie lord. Era prea târziu pentru titluri. Charles îl întreabă dacă este mulţumit că s-a întors la Londra.

– Voi fi acasă îndată ce mă voi simţi bine, i-a răspuns el.

*

Au fost salvaţi de un sfârşit de decembrie la Londra cu excesul lui de petreceri de estimare a statutului de către o invitaţie de la William, rubedenia lui singuratică, învăluită

în scandal, de a petrece săptămâna Crăciunului cu el în casa sa de la țară în stilul lui Palladio şi de a vedea uimitorul proiect de construcție în care s-a angajat în pădurile de la Foothill.

– El îl numeşte o catedrală, ceea ce înseamnă că arhitectura sa este inspirată din gotic, a spus Cavalerul. Arce butante şi ferestre pictate, a adăugat el, pentru beneficiul eroului.

– Ca Strawberry Hill, strigă soția Cavalerului.

– Vezi să nu te audă William spunând aşa ceva, draga mea. Ele este cel mai mare rival şi detractor al defunctului nostru prieten Walpole, şi îi disprețuieşte castelul.

Se opriseră în oraşul apropiat Salisbury, unde eroul a fost primit de primar şi i s-a prezentat oraşul, iar caleaşca lor – mergând încet, pentru a minimaliza hurducăturile, ținând seama de condiția delicată a soției Cavalerului – a fost escortată de un detaşament de călăraşi voluntari până la porțile domeniului Fonthill.

– Nu, spuse Cavalerul după o pauză lungă, e mult mai grandioasă.

– Ce este grandioasă? întrebă soția lui.

– Catedrala! exclamă Cavalerul. Nu am vorbit destul de clar? Vorbim despre Catedrală, nu-i aşa? Turnul ei, îmi spune William, va fi mai înalt decât cel al Catedralei Salisbury.

Ningea şi Cavalerului i se părea că e zidit în frig. Acesta era primul Crăciun englezesc de care avea parte după câți ani? Pentru că, atunci când a fost ultima oară în Anglia, şi-a început călătoria înapoi în Italia, în septembrie. Da. La două zile după căsătorie. Şi înainte de aceasta, când a adus trupul Catherinei şi a vândut vasul, fusese în octombrie când s-a întors. Anteriorul concediu acasă – dar acesta a fost cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, când era războiul cu coloniile americane – nu plecaseră el şi Catherine înainte de Crăciun?

Era sigur că plecaseră înainte de Crăciun. Şi îşi petrecea timpul, făcând calcule în capul lui, numere şi fețe intrând şi ieşind din mintea sa, dar era important să calculeze exact. Ultimul Crăciun în Anglia, câți ani au trecut? Câți?

– Câți, întrebă soția Cavalerului.

Cavalerul, trezit din reverie, se întrebă dacă soția lui îi putea citi gândurile.

– Câți metri, spuse ea. Înălțimea ei.

– Înălțime?

– Cât de înalt va fi turnul Catedralei?

– Aproape 90 de metri, murmură Cavalerul.

– Nu ştiu nimic în materie de arhitectură, spuse eroul, dar sunt sigur că fără o ambiție excesivă, nu poate fi realizat vreodată ceva bun.

– De acord, spuse Cavalerul, dar ambiţiile lui William nu sunt sprijinite atât de bine cât ar trebui. Cu opt luni în urmă, când era încă la mai puțin de jumătate din înălțimea lui posibilă, turnul s-a prăbuşit în timpul unei vijelii. După cât se pare el îi permite arhitectului său să construiască nu cu piatră, ci cu stuc şi compociment.

– Ce nebunie, spuse eroul. Cine ar construi ca să nu dureze?

– Ah, dar el crede că va dura, răspunse Cavalerul, şi l-a reconstruit cu aceleaşi materiale pentru vizita noastră. Nu voi fi surprins dacă rubedenia mea nu intenționează cumva să locuiască într-o zi în turn. Astfel încât să poată privi în jos la lume, să privească în jos către noi toți, şi să vadă cât de mici suntem.

*

William, William al lui Catherine, tânărul uşor grăsuț, visător, care era acum un bărbat de patruzeci şi unu de ani

cu un aspect juvenil, era în continuare un muzician dotat. În prima seară, a interpretat pentru oaspeții săi în salonul mare, timp de o oră, Mozart, Scarlatti, Couperin. Apoi, cu o scurtă politețe, i-a cedat dreptul de interpretare muzicală soției Cavalerului, care a oferit o arie siciliană, arii de Vivaldi şi Händel, şi „Oody, Oody Purbum", un cântec hindus pe care îl învățase pentru această ocazie, ştiind pasiunea nebună a lui William pentru Orient. Ea a încheiat cu câteva cântece marțiale în onoarea eroului.

Cei trei bărbați se mutaseră lângă căminul unde ardea un foc încins, în timp ce soția Cavalerului a rămas la pian, atingând uşor clapele. William, vorbind cu dinții strânşi, a abordat subiectul fericirii, adresându-se mai întâi celebrului său oaspete pentru a-i cere părerea.

– Fericire! exclamă eroul. Fericirea pentru mine constă în primul şi în ultimul rând în slujirea țării mele. Dacă țara mea mai are nevoie de, sau doreşte, serviciile unui biet soldat care şi-a sacrificat deja sănătatea, vederea şi multe altele pentru gloria ei. Dar dacă țara mea nu mai are nevoie de mine, nimic nu m-ar face mai fericit decât să am o simplă locuință rustică, lângă un mic curs de apă, unde să-mi petrec restul vieții cu prietenii mei.

– Şi doamna?

Doamna a strigat de la pian că era fericită atunci când cei pe care îi iubea erau fericiți.

– Ce absurdă eşti, draga mea, spuse Cavalerul.

– S-ar putea să ai dreptate, replică ea, zâmbind. Fără îndoială, am multe lipsuri...

– Nu! spuse eroul.

– Dar, continuă ea, am o inimă bună.

– Nu este suficient, spuse William.

Soția Cavalerului continua să zdrăngăne la pian. „Oody, oody purbum”, cântă ea cu glas tare, provocator.

– Şi ce l-ar face fericit pe Cavaler?

– Am observat că multe persoane şi-au exprimat în ultimul timp preocuparea pentru mulțumirea mea, spuse Cavalerul. Dar eu nu par să-i mulțumesc cu răspunsurile mele. Lipsă de străduință. Libertate față de nelinişte. Fermitate a nervilor. La vârsta mea, eu nu aştept exaltare.

Toți s-au unit în a-i spune că nu era atât de bătrân.

Şi William? Care aşteptase nerăbdător să-i vină rândul.

– Cred că am găsit rețeta fericirii, spuse William. Să nu te schimbi niciodată, să rămâi întotdeauna tânăr. A fi bătrân este o stare de spirit. Omul îmbătrâneşte pentru că îşi permite să îmbătrânească. Şi eu mă mândresc că nu sunt, cu excepția câtorva riduri pe fața mea, diferit de ceea ce am fost la şaptesprezece ani. Am aceleaşi visuri, aceleaşi idealuri.

Ah, gândi Cavalerul, să fii tânăr de-a pururi. Să nu te schimbi. Aceasta este perfect posibil dacă nu-ți pasă de nimeni în afară de tine. Dacă şi-ar putea trăi viața din nou, aceasta este exact ceea ce va face.

*

A doua zi, William şi-a invitat oaspeții la o călătorie cu caleaşca printr-o porțiune a marelui său domeniu, din care a închis o mare parte cu un zid de trei metri şi jumătate, acoperit cu țepe din fier pentru a proteja animalele sălbatice din custodia sa, şi pentru a le interzice vecinilor săi vânători să folosească măcar unul dintre cele două mii de pogoane pentru urmărirea prăzii lor lipsite de apărare.

– Fără îndoială, spuse William, vecinii mei nu pot înțelege pe cineva care se opune sacrificării animalelor nevino-

vate şi cred că am ridicat zidul pentru a tăinui orgiile şi riturile satanice despre care mi s-a dus buhul că le practic aici. Nu sunt plăcut prin vecinătate, şi nici eu nu aş gândi prea bine despre mine dacă aş fi.

După-amiaza, după masă, în timp ce Cavalerul rătăcea prin galeria de tablouri a lui William (Dürer, Bellini, Mantegna, Caravaggio, Rembrandt, Poussin etc., etc., precum şi multe picturi ale unui turn), soția lui şi eroul se strecuraseră afară pentru a fi singuri o clipă, sperând să se ferească de servitori şi să găsească vreun colț unde se puteau îmbrățişa. Precum copiii neastâmpărați, s-au uitat în dormitorul lui William cu draperiile lui indiene ca albastrul cerului, şi eroul a mărturisit că nu văzuse niciodată un pat atât de mare. Pentru soția Cavalerului era cel de-al doilea pat mai mare pe care îl văzuse vreodată, cel mai mare fiind Marele Pat Celest al doctorului Graham – trei metri şi jumătate pe doi metri şi jumătate, construit pe un cadru dublu astfel încât să poată fi transformat într-un plan înclinat, sprijinit de patru stâlpi de sticlă foarte colorată, strălucitoare, şi acoperit de Domul Super Celest din lemn prețios în care erau introduse mirodenii foarte mirositoare, cu oglinzi în partea de dedesubt, şi încununat cu flauturi, chitare, viori, oboiuri, clarinete, şi timpane ce cântau automat. Garantat să producă fertilitate oricărui cuplu până atunci steril. Cincizeci de guinee pe noapte.

– O, este aproape tot atât de mare ca Patul Celest.

– Ce e ăla? întrebă eroul.

– Este patul în care sunt ori de câte ori sunt culcată lângă tine, îi răspunse iubita lui dintr-o răsuflare, şi continuă să mediteze cu şiretenie: Pun pariu că de obicei stă singur în patul acesta, în ciuda reputației lui de depravat. Săracul William!

– Se pare că dispreţuieşte foarte mult societatea, observă eroul.

Între timp, Cavalerul urma acelaşi gen de reflecţii. După ce a admirat tablourile glorioase, cărţile, porţelanurile rococo, scrinurile lăcuite japoneze, miniaturile emailate, bronzurile italieneşti şi toate celelalte comori care i s-au arătat, se minuna acum din cauza faptului că el era prima persoană care le vedea şi care nu era dintre angajaţii lui William. Cavalerul nu s-a gândit niciodată la colecţionare ca la operaţiunea unui singuratic împătimit.

Se instalaseră în biroul lui William, unde mesele din lemn de abanos incrustat cu mozaic florentin erau încărcate cu cărţile pe care le citea. Spre deosebire de majoritatea bibliofililor, William citea fiecare volum pe care îl achiziţiona, şi apoi, cu un creion foarte ascuţit şi cu o scriere măruntă care cu anii devenise meticulos de lizibilă, umplea dosul copertelor şi paginile de sfârşit cu glose numerotate şi o apreciere, favorabilă sau dispreţuitoare, a cărţii. Biroul era acoperit cu liste adnotate de la vânzătorii de carte şi cataloage de licitaţie, dintre care unele le-a oferit Cavalerului, indicând instrucţiunile pe care le-a dat agenţilor săi să cumpere.

– Deduc că nu-ţi place să răsfoieşti cărţile în librării sau să participi la licitaţii, spuse Cavalerul, menţionând două dintre activităţile sale favorite.

– Să asist la ceva este un chin pentru mine, întrucât, într-adevăr, înseamnă să plec de la Fonthill pentru orice motiv, exclamă William, care petrecuse ani întregi într-un exil peripatetic pe Continent înainte de a se stabili înapoi pe domeniul său pentru a-şi alcătui colecţiile şi a construi Catedrala. Dar când am adăpostit cum trebuie obiectele frumoase şi rare pe care le deţin, nu voi mai avea nevoie să ies, să nu

mai fiu vreodată obligat să mai văd din nou pe cineva. Închis astfel în fortăreață, pot contempla cu voioşie distrugerea lumii, pentru că am salvat tot ceea ce este de valoare în ea.

– Nu vrei să dai altora ocazia să admire ceea ce ai colecționat, spuse Cavalerul.

– De ce să mă intereseze opinia celor mai puțin inteligenți şi mai puțin sensibili decât mine?

– Înțeleg ce vrei să spui, spuse Cavalerul care nu se gândise niciodată înainte că a colecționa ar exclude lumea. Nu avea o ceartă cu lumea (deşi în ultimul timp se pare că începuse să aibă o ceartă cu el însuşi), şi colecțiile sale fuseseră o legătură profitabilă, precum şi plăcută, cu ea.

E limpede, rubedenia lui nu dădea nici două parale pe îmbunătățirea gustului public.

– Dar, n-ar putea William, riscă totuşi Cavalerul, să preconizeze deschiderea colecțiilor sale pentru public şi acestea să fie prețuite la adevărata lor valoare de către cunoscătorii dintr-o epocă viitoare care să aibă înțelepciunea să aprecieze ceea ce avea el...

– Nimic nu mi se pare mai odios decât să mă gândesc la viitor, îl întrerupse William.

– Atunci trecutul este...

– Nu ştiu dacă iubesc trecutul, îl întrerupse din nou William impacientat. În orice caz, iubirea nu-şi găseşte locul în el.

Aceasta era prima experiență a Cavalerului de socotire a colecționării ca formă de răzbunare. Răzbunarea facilitată de un privilegiu imens peste poate. Rubedenia sa nu a fost niciodată nevoit să se gândească dacă îşi putea permite ceea ce i-a captat fantezia sau dacă ar fi o investiție bună, aşa cum era Cavalerul întotdeauna nevoit să facă. Colecționarea,

ca toate experiențele lui William, era o aventură în infinit, în imprecis, în lipsa de nevoie de a fi numărat sau cântărit. El nu avea niciuna din plăcerile pătimaşe ale colecționarului de a face inventare. Acestea descriau doar finitul, aşa cum ar putea spune William. S-ar putea să nu existe niciun interes în a şti că poseda patruzeci de cutii cu lac maki-e şi treisprezece statui ale Sfântului Anton din Padova şi un serviciu de masă Meissen cu trei sute şaizeci şi trei de piese. Şi toate cele şase mii o sută patru volume din splendida bibliotecă a lui Edward Gibbon, pe care le cumpărase după ce a aflat de moartea marelui istoric la Lausanne – William a desconsiderat lucrarea lui, *Declinul şi Căderea Imperiului Roman* –, dar nu le-a transferat niciodată. Pentru că nu numai că nu avea nevoie să ştie exact ce are, dar uneori cumpăra lucruri *nu* pentru a le avea, ci a le sechestra de la alții: chiar de la el însuşi.

– În unele situații, spuse William gânditor, ideea posesiunii îmi ajunge.

– Dar dacă nu vezi şi nu atingi ceea ce posezi, spuse Cavalerul, nu ai experiența frumuseții, ceea ce toți iubitorii de artă – toți îndrăgostiții era să spună – îşi doresc.

– Frumusețe! exclamă William. Cine este mai susceptibil la frumusețe decât mine? Nu trebuie să-mi preamăreşti frumusețea! Dar există ceva şi mai înalt.

– Care este...?

– Ceva mistic, spuse William pe un ton rece. Mă tem că nu vei înțelege.

– Poți să-mi spui, spuse Cavalerul, căruia îi plăcea acest schimb de replici cu ruda lui arțăgoasă, şi îi plăcea şi sentimentul de claritate din propria sa minte. Poate, gândi el, motivul pentru care a deviat atât de des în ultimul timp este că

nu a mai avut parte de o conversație care să-l stimuleze sau care să abordeze un subiect elevat. Totul devenise anecdotă. Spune-mi, zise el.

– Să mergi pe cât de sus posibil, proclamă William. Acolo. M-am exprimat cu adevărat clar?

– Perfect de clar. Te referi la turnul tău.

– Da, dacă vrei, turnul meu. Mă voi retrage în turn şi nu voi mai coborî niciodată.

– În felul acesta scapi de lumea căreia îi reproşezi că se poartă urât cu tine. Dar te şi privezi de libertate.

– Ca un călugăr care caută...

– Nu vei spune, desigur, că vrei să trăieşti ca un călugăr, l-a întrerupt Cavalerul râzând.

– Da. Voi fi călugăr! Nu mă înțelegi, fireşte. Tot acest lux – William făcu semn cu mâna lui subțire către draperiile de damasc şi către mobila rococo – nu este mai puțin un instrument al spiritului decât biciul pe care călugărul îl atârnă pe peretele chiliei sale şi îl dă jos în fiecare noapte pentru a-şi purifica sufletul!

*

Să te înconjori cu obiecte încântătoare şi stimulatoare, un prisos de obiecte, să te asiguri că simțurile nu vor fi niciodată neocupate, nici facultatea imaginației lăsată neantrenată – acestea toate Cavalerul le înțelegea bine. Ceea ce nu-şi putea imagina era dorința unui colecționar angajată în ceva mai înalt decât arta, mai fermecător decât frumusețea, dintre care arta, precum şi frumusețea, este singurul instrument posibil. Cavalerul era un căutător de fericire, nu de beatitudine. Niciodată, în toate meditațiile sale despre fericire, nu observase o prăpastie între o viață fericită şi una care râvneşte

extazul. Extazul nu numai că adresează, aşa cum ar putea spune Cavalerul, o cerere nerezonabilă vieţii. Trebuie să devină, de asemenea, şi brutală.

Ca şi sentimentele sexuale, atunci când centralizează dedicaţia sau devoţiunea şi sunt cu adevărat resimţite în toată vehemenţa şi dependenţa lor, tot astfel sentimentul pentru artă (sau frumuseţe) poate fi trăit, după un timp, doar ca un exces, ca ceva care se străduieşte să se autodepăşească, să fie anihilat.

A iubi ceva cu adevărat înseamnă a dori să mori din cauza lui.

Sau să trăieşti în interiorul lui, ceea ce este cam acelaşi lucru. Să urci şi să nu fii niciodată nevoit să cobori.

– Vreau asta, spui tu. Şi asta. Şi asta. Precum şi asta.

– E vândut, spune amabilul negustor.

Dacă eşti suficient de bogat ca să cumperi tot ce vrei, vei fi poate îndemnat să-ţi schimbi pofta nepotolită, pofta de a avea ceva de neatins, spre o clădire – o clădire unică, o locuinţă unică pentru tine şi colecţiile tale. Această locuinţă este forma de bază a fanteziei colecţionarului a independenţei economice ideale.

Aşa că îi spui arhitectului tău: Vreau asta. Şi asta. Şi asta.

Şi arhitectul oferă obstacolul. El spune: Este imposibil. Sau: Nu înţeleg.

Încerci să-i explici. Foloseşti cuvântul imperfect gotic, sau oricare ar fi stilul retro în momentul acela. Dar tu nu vrei cu adevărat ca el să înţeleagă. Mă gândesc la Orient, îi spui tu, pe care l-ai considerat întotdeauna în stare să te piardă în ceea ce numeşti tu viziunile tale şi transele profetice.

Arhitectul face ceea ce vrei tu: oricât ai fi de dificil, eşti

cel mai bun client pe care l-a avut vreodată. Dar indiferent cât de fidel îți execută fanteziile, el nu le poate satisface complet. Îi tot ceri schimbări şi adăugiri la structură. Noi fantezii apar în minte. Sau, mai curând noi elaborări ale vechilor fantezii care te-au îndemnat să te apuci de această clădire de la bun început.

Vreau mai mult, îi spui arhitectului hărțuit, care deja nu mai ține seama de instrucțiunile excentrice ale patronului său să economisească materialele de construcție. Mai mult, mai mult. O astfel de clădire are indefinirea unei colecții. Crezi că vrei să o termini, dar nu o faci.

*

Doar pentru că nu este terminată (de fapt, nu va fi niciodată terminată), că el poate acum să le-o arate, să o pună în scenă pentru ei. Pentru că odată, nu este teatrul lor. Nimeni, nici măcar eroul, nu îl poate trata cu răceală pe William.

Ordonase să se atârne torțe aprinse în kilometri întregi de copaci şi a instalat orchestre cu muzicanți de-a lungul noii şosele şi mult în spate pentru a oferi solemnitatea ecoului, pentru a-i încânta în timp ce străbăteau prin pădure la asfințit. Când prima caleaşcă a ajuns în teren deschis, mai era încă suficientă lumină să se poată distinge culorile eroului ce zburau de la turnul octogonal al prodigioasei clădiri cruciforme, înmugurind deja cu turnulețe, frontoane, balcoane închise şi foişoare. Steagul era singura concesie a lui William în tot acest teatru, făcută pentru prezența printre oaspeții săi a celui mai celebru om din Anglia.

I-a condus în clădire printr-o intrare la vestul transeptului, prin Marele Hol, într-o încăpere despre care le-a spus că se numea Cabinetul Cardinalului, unde s-a instalat un banchet

pe o masă lungă şi îngustă acoperită cu farfurii de argint. Când au terminat de mâncat, soția Cavalerului le-a interpretat o pantomimă cu o stareță care întâmpină nişte novice în mănăstirea ei. A părut un subiect bun, îi mărturisi ea lui William după interpretare.

Cea mai mare parte a interiorului era plină de schelărie pe care erau figurile obscure ale celor cinci sute de meşteşugari locali, dulgheri, tencuitori şi zidari pe care William îi folosea în serviciu permanent. Chicotind nervos, cu glasul său încordat, strident, blestemând încetineala arhitectului şi lentoarea muncitorilor, şi apoi uitând supărarea şi cedând unei viziuni frenetice a ceea ce va fi, William îşi conduse oaspeții de-a lungul unor galerii şi coridoare boltite luminate cu aplice de argint, şi în susul şi în josul unor scări circulare pe care soția Cavalerului, care mai avea o lună până la lăuzie, le-a parcurs plină de curaj. Cavalerul zâmbi în sinea lui la vederea persoanelor acoperite cu glugă şi cu brațe goale musculoase ce țineau mari lumânări din ceară pentru a lumina drumul.

O catedrală a artei, explică William oaspeților săi, în care toate senzațiile tari pe care organele noastre de simț le râvnesc vor fi amplificate şi toate gândurile înălțătoare de care este capabil spiritul nostru subțirel vor fi trezite.

Le-a arătat Galeria, lungă de o sută şase metri, care va găzdui tablourile sale. Biblioteca Boltită. Şi Camera de Muzică, unde va face să răsune, pe instrumentele sale cu clape, toată muzica ce merita să fie cântată.

Câteva încăperi. Terminate provizoriu pentru inspecție erau panelate şi aveau draperii albastru-verzui, purpurii şi stacojii. Dar William părea din ce în ce mai îngrijorat că grupul nu va înțelege ceea ce vedeau.

– Acesta este Oratoriul meu, spuse el. Trebuiau să şi-l

imagineze plin cu sfeşnice de aur, relicvarii smălțuite şi vase, potire şi chivoturi țintuite cu bijuterii. Bolta lui în evantai va fi din aur lucios. Aici trebuie să vă închipuiți uşi din catifea violet, acoperite cu broderie purpurie cu aur, spuse William. Şi această încăpere, pe care o numesc Sanctuarul, va avea ferestre cu grilaj precum cele ale confesionalelor.

– Mi-e cam frig, murmură Cavalerul.

– Şi pentru fiecare din cele şaizeci de şeminee, vor fi coşuri din filigran aurit umplute cu cărbune parfumat.

Întunericul, frigul, lumina pâlpâitoare a torțelor – Cavalerul începea să se simtă rău. Soția lui dorea să existe vreun scaun sau un *prie-dieu* pentru trupul ei greu. Pe erou îl usturau ochii din cauza fumului de la torțe.

Le-a arătat Camera Revelației, care va avea o podea din jasp lustruit, unde va fi înmormântat.

Le-a arătat ceea ce avea să fie Salonul Purpuriu, care va fi acoperit cu damasc purpuriu, Şi Camera Galbenă de Retragere ce va fi acoperită cu galben etc., etc.

În cele din urmă, i-a dus în încăperea imensă de sub turnul central.

– Auditoriul Octogonal. Aici trebuie să vă imaginați lambriuri de stejar şi vitralii în toate arcele supraînălțate, cu o mare fereastră circulară compartimentată, spuse William.

– Priviți, exclamă soția Cavalerului. Este într-adevăr ca o biserică.

– Estimez că înălțimea ei va fi aproape de patruzeci de metri, spuse eroul.

– Trebuie să vă folosiți imaginația, continuă William pe un ton iritat. Dar, când va fi terminată, Catedrala mea nu va lăsa nimic pe seama imaginației. Va *fi* imaginația, dată fiind forma ei tangibilă.

Îşi dorea atât de mult ca ei să o admire.

Aşa că în cele din urmă – pentru că William nu era unic printre colecţionari, aşa cum credea el – a fost dezamăgit. Nu se aşteptase nimic de la acest fiu de popă, această fantomă umflată într-o uniformă de amiral, al cărui unic interes, în afară de soţia Cavalerului, era să ucidă oameni. Nu aştepta nimic nici de la aleasa inimii eroului, care aparţinea acelei rase deplorabile de oameni care se manifestă cu exuberanţă în legătură cu orice. Dar poate aşteptase ceva de la soţul ei. Soţul Catherinei, ruda lui mai în vârstă, greu de mulţumit, cu o faţă sfrijită şi o privire absentă. Nu era nimic. Am jurat când aveam douăzeci de ani că voi rămâne întotdeauna copil, se gândi William în sinea lui; trebuie să suport ideea de a avea vulnerabilitatea unui copil, dorinţa absurdă a unui copil de a fi înţeles.

Nu va avea niciodată oaspeţi atunci când lucrul la Catedrală va fi suficient de avansat pentru ca el să poată locui acolo. Nu era o catedrală, ci un templu, doar pentru iniţiaţi: pentru cei care îi împărtăşeau visurile şi care, ca şi el, au trecut prin încercări grele şi dezamăgiri.

Se va dovedi, totuşi, că folosirea ulterioară a acestor monumente grandioase dedicate sentimentalismului şi demnităţii personale desfid, în mod invariabil, restricţiile pioase ale constructorilor lor. Considerate de către posteritate ca fiind încântătoare, ele sunt destinate să lase cu gura căscată generaţii de turişti ce participă la un tur organizat, care se întind peste frânghiile roşii, atunci când paznicii nu se uită, pentru a pipăi obiectele preţioase megalomanice sau draperiile de mătase. Dar Catedrala lui William, precursoarea puternică a tuturor palatelor estetice excesive şi a sinesteziei şi a artei teatrale în interior din următoarele două secole (atât

cele construite, cât şi cele evocate în romane), nu va supravieţui pentru a suferi soarta de tip Disney a castelului Neuschwanstein construit de Ludovic al II-lea şi a casei lui D'Annunzio Vittoriale degli Italiani. Construită prost, Catedrala a fost de la bun început o ruină aşa cum a fost alcătuită. Şi dat fiind că această catedrală a artei, cu toate arenele ei bătătoare la ochi pentru auto-dramatizare, era în principal o scuză pentru construirea unui turn, pare drept ca soarta turnului să împărtăşească soarta construcţiei. Turnul nu s-a mai prăbuşit în următorii douăzeci şi cinci de ani, curând după ce Fonthill a fost vândută, dar atunci când s-a prăbuşit, norul de stuc putred şi mortar a luat în calea lui şi o mare parte a Catedralei. Şi nimeni nu a mai văzut vreun motiv ca să nu dărâme şi ce a mai rămas din ea.

*

Lucrurile se degradează, se distrug, dispar. Aşa este legea universului, se gândea Cavalerul. Înţelepciune a vârstei. Şi cei câţiva socotiţi demni de a reconstrui sau repara vor purta veşnic semnele violenţei care li s-a făcut.

La jumătatea unei după-amieze din 1845, un tânăr de nouăsprezece ani a intrat în British Museum, s-a dus direct în camera nepăzită în care Vasul Portland, una din posesiunile cele mai valoroase şi mai renumite ale muzeului de când a fost dat cu împrumut de către cel de-al patrulea Duce de Portland, în 1810, era ţinut într-o vitrină de sticlă, a ales ceea ce s-a numit mai târziu „o curiozitate în sculptură" şi a început să lovească vasul puternic. Vasul s-a spart, s-a fracturat, s-a sfărâmat, a fost distrus, des-creat. Tânărul fluiera uşor şi s-a aşezat în faţa grămezii pentru a-şi admira munca manuală. Paznicii au sosit în fugă.

Au fost convocați polițiștii și tânărul a fost dus la Secția de Poliție din Bow Street, unde și-a dat un nume și o adresă falsă; directorul muzeului a plecat să-i dea ducelui vestea neplăcută; curatorii s-au așezat în genunchi pentru a strânge toate bucățelele. Cu grijă să nu omită vreuna!

Răufăcătorul, descoperit că este un student irlandez la teologie, care plecase de la Trinity College după câteva săptămâni de studii, a fost mult mai puțin voios când a fost adus în fața magistratului. Când i s-a cerut să explice ce l-a apucat ca să comită acest act de vandalism lipsit de sens, a spus că era beat... sau că suferea de un fel de excitație nervoasă, o teamă continuă de orice vedea... sau că a auzit voci care îi spuneau să-l facă... sau că l-a invidiat pe creatorul vasului... sau că s-a trezit incitat de figura lui Thetis, întinsă așteptându-și mirele... sau că a crezut că descrierea poftei erotice de pe vas este un sacrilegiu, o ofensă adusă moralei creștine... sau că n-a putut suporta să vadă un astfel de lucru frumos atât de admirat în timp ce el era sărac și singur, și fără succes. Motivele obișnuite evocate pentru distrugerea unor obiecte de o valoare incalculabilă, admirate de toată lumea. Există întotdeauna povești despre vreo bântuire. Autodenumiți proscriși și solitari, aproape întotdeauna bărbați, încep să fie bântuiți de câte o clădire extrem de frumoasă, Precum Templul Pavilionului de Aur, sau de reprezentări ale unei frumuseți feminine languroase, precum Thetis de pe Vasul Portland sau *Venus în Oglindă* (cunoscută și ca *Rokeby Venus*) de Velázquez, sau a frumuseții masculine ideale, precum *David* al lui Michelangelo – încep să fie bântuiți, continuă să fie bântuiți, ajung la o stare de nefericire fabuloasă, congestionată, inversul unui scop de extaz continuu, și devin convinși că au dreptul de a fi eliberați de această

stare. Trebuie să dea o lovitură, să-şi croiască drum afară din ea. Obiectul încântător îi provoacă. Obiectul este insolent. Obiectul este, ah, ceea ce este mai rău, indiferent.

Incendiază un templu. Distruge un vas. Face praf o Venus. Sfărâmă degetele de la picioare ale unui efeb perfect.

Apoi, alunecă îndărăt, într-o torpoare lipsită de ruşine, mâhnită: de aici înainte răufăcătorul va fi după toate probabilităţile un pericol doar pentru sine. Pentru că aceasta nu este o mârşăvie pe care cineva o comite mai mult decât o singură dată. Această formă de obsesie pentru un obiect, obsesia de a-l distruge, este monogamă. Ştim că dl *** nu se va întoarce la British Museum şi nu va pocni Piatra Rosetta sau colecţia Elgin de sculpturi în marmură – nici nu este probabil că altcineva va face acest lucru, pentru că se pare că nu sunt mai mult decât zece sau cincisprezece lucrări de artă în întreaga lume care creează obsesii (această estimare recentă, probabil redusă, făcută de Administratorul pentru Belearte de la Florenţa, al cărui oraş are onoarea să găzduiască două dintre ele, statuia lui Michelangelo şi *Naşterea lui Venus* de Botticelli). Vasul Portland nu este pe listă.

Nimeni nu-l poate repara pe dl***, pe care magistratul l-a condamnat la plata unei amenzi de trei lire sau două luni de munca silnică. Având doar nouă penny în buzunar, a fost dus la închisoare, şi eliberat câteva zile mai târziu când cineva a plătit amenda. (Binefăcătorul său, se zvonea, a fost un aristocrat îndurător, nimeni altul decât Ducele de Portland însuşi, care a declarat că nu vrea să pară că ar persecuta un tânăr care s-ar putea să fie nebun.) Dar vasul, în o sută optzeci şi nouă de bucăţele întinse pe o masă din subsolul muzeului, fiind examinat cu pensete şi o lupă, a fost reasamblat în şapte luni de către un angajat întreprinzător, îndemânatic şi cooperant.

Poate ceva sfărâmat, apoi reparat cu deosebită pricepere, să fie același, la fel cu ceea ce a fost? Da, pentru ochi, da, dacă cineva nu se uită prea îndeaproape; pentru minte, nu.

Pus înapoi în vitrina lui de sticlă, acest vas nou, nici replica, nici originalul, era suficient de asemănător fostei lui întrupări încât niciun vizitator al muzeului nu observa că fusese spart și restaurat, decât doar dacă i se spunea. O treabă perfectă de reconstrucție pentru timpurile acelea. Până când timpul îl uzează. Puncte galbene transparente de lipici și proeminențe făcând îmbinările vizibile. Decizia primejdioasă de a încerca o reconstrucție mai bună a vasului a fost luată în 1789. Mai întâi, trebuia readus în starea lui sfărâmată. O echipă de experți a cufundat vasul într-un solvent deshidratant pentru a înmuia vechiul adeziv, a descojit unul câte unul cele o sută optzeci și nouă de fragmente, l-a spălat pe fiecare într-o soluție de apă caldă și săpun neionic, și le-a reasamblat cu un nou adeziv care se întărește în mod natural, și rășină, care poate fi întărită cu lumină ultravioletă în treizeci de secunde. Munca, controlată cu microscopul electronic și fotografiată la fiecare treizeci de secunde, a ținut nouă luni. Rezultatul este optim. Vasul va ține acum pentru vecie. Ei bine, cel puțin pentru alți o sută de ani.

*

Unele lucruri nu mai pot fi recondiționate: viața cuiva, reputația cuiva.

În primele săptămâni ale lunii ianuarie, eroul a fost făcut adjunct al comandantului Flotei Canalului – mai avea de suportat încă puțin sub umbra dezaprobării oficiale pentru comportamentul său reprobabil din timpul ultimilor doi ani – și i s-a dat un nou vas amiral. Gillray a sărbătorit reîntoarcerea eroului la

destinul său de erou cu o gravură intitulată „Dido disperată”. Dido este un munte de femeie dizgrațioasă ce se ridică dintr-un pat, cu picioarele uriașe lăbărțate, cu brațele mamut și mâinile cărnoase deschise larg către o fereastră ce dă spre mare și către o escadră de nave de război gata de plecare.

Ah, unde, ah unde, s-a dus bravul
meu marinar?
S-a dus să se lupte cu francezii, pentru
George de pe tron,
S-a dus să se lupte cu francezii, să piardă
alt braț și alt ochi,
Și m-a lăsat aici înconjurată de antichități, să mă
sacrific și să plâng.

Și, într-adevăr, într-un colț întunecat al patului, se poate zări chipul ofilit al unei femei dormind.

Sunt puțini oameni, precum eroul, ale căror vieți sunt ca Vasul Portland, deja într-un muzeu și prea valoros pentru a i se permite să dispară.

El este un erou, cel mai bun pe care l-a produs țara sa belicoasă, pe cale de a deveni cea mai mare putere imperială pe care lumea a cunoscut-o vreodată. Toată lumea îl admiră. Crearea reputației sale a mers prea departe. Nu i se poate permite să fie distrusă.

Dar cui îi pasă de această femeie grasă, vulgară și de acest bătrân obosit și emaciat. Ei pot fi distruși. Societatea nu va fi în pierdere. Nu s-a investit în ei nimic important.

Așa că, de aici înainte, nimic din ceea ce vor face va fi în regulă.

Rușine, rușine, de două ori rușine.

Iar pentru erou, în curând, glorie nemuritoare.

Desigur, reputația eroului are o fisură. Nimic nu o poate

şterge. Nici marea victorie pe care a obținut-o câteva luni mai târziu, cea de-a doua dintre cele trei mari victorii, în care a distrus controlul lui Napoleon în Marea Baltică; nici chiar victoria finală, supremă, când ignorând sfatul care i s-a dat să nu se facă o țintă purtând toate stelele și decorațiile la bord în timpul bătăliei, a fost zgâlțâit de un glonte de muschetă tras de pe artimonul unei nave de război franceze din apropriere. Toată lumea care relatează povestea vieții lui trebuie să ia poziție cu privire la perioada de proastă conducere în Mediterana, fie chiar doar sub forma unei declarații că nu merită a fi discutată. Trebuie păstrată viteza corectă a narațiunii, pentru că trebuie să se păstreze distanța corectă de Vasul Portland, zdrobit și refăcut. Dacă încetinești, sau intri să privești mai de aproape, nu poți să nu-l vezi. Dacă iei viteză, descrii doar esențialul – și s-a dus.

*

Şi ce trebuie să porți pentru a masca motivul unei pierderi subite în greutate, pentru că aceasta este problema soției Cavalerului la două săptămâni după ce eroul a plecat cu nava spre Marea Baltică. Din fericire, este februarie și extrem de frig. Răspuns: hainele voluminoase din ultimele luni de sarcină, dar puțin mărite cu umplutură, în speranța ca, pe măsură ce se renunță treptat la straturi, schimbarea siluetei să poată apărea ca rezultat al unei cure de slăbire extrem de eficiente.

Şi ce să porți noaptea când, în cel mai mare secret, îți trimiți fiica de o săptămână afară din casa din Piccadilly și o trimiți într-o birjă în strada Little Titchfield, unde trebuie lăsată cu o doică până când îți dai seama cum poți recupera bebelușul ca progenitura altcuiva care ți-a fost încredințat pentru a avea grijă de el. Răspuns: un manșon de blană.

A sosit vestea despre marea victorie obţinută la Copenhaga, câştigată de adevăratul tău soţ, tatăl preţioasei tale fiice, primul tău copil după câte ştie iubitul tău, care este nebun de supărare că nu a putut să fie prezent la naşterea fiicei lui, nebun de bucurie că este tată, îţi scrie, îţi spune, îţi scrie o dată sau de două ori pe zi; tu îi scrii de trei sau patru ori pe zi. El scrie acum mai ales despre copil, cum trebuie botezată, nici nu se pune problema să nu-i recunoască paternitatea, cât de îngrijorat este în legătură cu sănătatea ei. Asta şi gelozia lui. El nu crede în mod serios că îi vei fi necredincioasă, dar este convins că fiecare bărbat din Londra este atras de tine. Şi adevărul este că sunt câţiva. Poţi să nu fii prezentabilă la curte şi Miss Knight, avertizată chiar în seara reîntoarcerii la Londra că, orice contact cu tine ţi-ar păta reputaţia, nu ţi-a făcut nici măcar o vizită. Dar ceilalţi vin. Eşti primită, primeşti musafiri, trebuie să aibă loc petreceri şi serate muzicale, măcar pentru că soţul tău, pe care îl priveşti acum ca pe tatăl pe care nu l-ai avut niciodată, erai o fetiţă când te-ai măritat cu el, dar acum eşti cu adevărat femeie, tatăl-soţul tău trebuie să arate că este încă înstărit, cu nicio nevoie presantă să-şi vândă colecţia.

Se fac planuri pentru o petrecere la care va participa şi Prinţul moştenitor. Şi un prieten al eroului a fost încântat să-l poată informa că prinţul spune prin oraş că i-ai frapat imaginaţia.

– Va sta lângă lângă tine, spunându-ţi vorbe dulci, se tânguie eroul. Îşi va pune piciorul lângă al tău!

Pentru că aţi schimbat între voi scrisori nebune, excitante, amândoi aţi înnebunit din cauza despărţirii. Îl faci să-ţi promită că nu va coborî la ţărm ori de câte ori vasul său este în port, nu contează cât de mult timp, sau că nu va permite niciunei femei să se urce la bord. El îşi ţine promisiunea. El

te face să-i promiți că nu-ți vei permite niciodată să fii așezată lângă Prințul moștenitor la nicio petrecere (tu nu ai respectat această promisiune), dar când prințul și-a lipit un picior lângă al tău sub masă, tu ți-ai tras imediat piciorul, și scuzându-te că trebuie să-ți pregătești recitalul, ai plecat de la masă. El nu te-a făcut să-i promiți că nu te vei da în spectacol.

Și la un mare dineu în cinstea veștii despre marea victorie a eroului la Copenhaga, după ce ai dat un scurt recital liniștit la harfă, începi să dansezi tarantela, și îl tragi spre tine pe lordul*** ca să danseze cu tine, și când el se dovedește a nu fi în stare să țină pasul cu tine, îl prinzi de mână pe sir ***, și după câteva minute îți reamintești că trebuia mai întâi să-l inviți pe soțul tău, bietul bătrân, care, cavaler așa cum este, ți se alătură pentru câțiva pași, iar tu poți simți cum îi tremură picioarele crăcănate. Apoi îi faci semn cu degetul lui Charles, dar el refuză. Și când ai terminat puținii posibili parteneri din încăpere, nu ești încă obosită, bineînțeles ai băut, cum ai putea altfel să treci toată seara, poate că ai băut prea mult, așa cum faci adesea, știi și tu. Dar nu vrei să te oprești. Continui să dansezi singură un timp. Ca să prezinți folclorul Neapoletan, despre care ai crezut că îi va impresiona pe oaspeții tăi, ai dansat tarantela de multe ori la Palermo, dar aceasta este prima oară când o dansezi în Londra rece și cenușie. Nu contează. Tarantela este în tine. Ai găsit întotdeauna un pretext pentru a interpreta, ai fost statuie vie sau model al pictorului, reproducând posturile și comportamentul vreunui personaj din istorie sau poezie, ai întruchipat pe cineva sau ai creat *Atitudini*, pe care cei care te pun acum la stâlpul infamiei sunt deprinși să le spună, ai cântat, cu strigătul sau veselia altuia în gura ta. Acum nu ai niciun pretext, nicio mască. Nu este acum decât simțământul de bucurie să dansezi

pe muzica din mintea ta, aici, la Londra, în propria ta casă, cu bătrânul tău soţ şezând acolo, neuitându-se la tine, uitându-se într-altă parte, în timp ce toţi ceilalţi se uită la tine, cum îţi dai în petic, nu contează, te simţi atât de vie. Ştii că nu mai eşti atât de graţioasă cum erai cândva, eşti tu, ceea ce ai devenit, ai început să te îngraşi din nou, mama ta şi slujnicele încep din nou să desfacă cusăturile, le chemi pe Fatima cea neagră şi pe blonda Marianne, care se află împreună cu o parte din celelalte slujnice într-un prag de uşă îndepărtat privind cum se distrează stăpânii, să ţi se alăture în dansul tarantelei. Amândouă se apropie timid şi încep să danseze împreună cu tine, dar Marianne s-a înroşit toată şi spune ceva ce tu nu auzi, şi se retrage, în timp ce Fatima dansează tot atât de pătimaş ca şi tine. Poate că este vinul, poate că este pielea neagră lucioasă a Fatimei, poate că este buna dispoziţie pe care ţi-o dă Copenhaga, şi tu dansezi acum ţinând mâna neagră şi transpirată a Fatimei – mai repede, cu inima bătându-ţi tare, şi cu sânii tăi fără lapte izbindu-se de piept. Nu ai niciun pretext acum, tu aveai întotdeauna un pretext înainte pentru a juca. Acum eşti doar tu. Energie pură, sfidare pură, presimţire pură. Şi auzi ţipetele şi strigătele care îţi ies din gură, vezi că stârneşti un scandal, oaspeţii tăi par uimiţi. Dar asta şi-au dorit. Asta este ceea ce cred ei despre tine. Îţi doreşti să-ţi poţi smulge hainele de pe tine şi să le arăţi corpul tău mătăhălos, petele şi vergeturile de pe burta ta, sânii tăi imenşi cu vine albastre evidente, eczema de pe coate şi genunchi. Tragi de hainele tale, tragi de hainele Fatimei. Asta este ceea ce cred că ai fi în realitate, învârtindu-te, stridentă, ţipând, toată numai gură, toată numai sâni, toată numai coapse, vulgară, necumpătată, desfrânată, lascivă, grasă, udă. Lasă-i să vadă ceea ce cred că văd oricum. Şi o tragi pe Fatima lângă tine, primind

în respirația ei, îți imaginezi tu, întreaga Africă, şi o săruți pe gură, gustând mirodeniile, mirosurile, toate locurile îndepărtate, vrei să fi peste tot, dar nu eşti decât aici, cu ceva care îți umple trupul, şi dansezi mai repede, mai repede. Ceva explodează din tine, aproape ca atunci când copilul se împingea afară din tine, este înfricoşător, aşa cum a fost atunci, credeai să vei muri când contracțiile s-au înmulțit, şi ți s-a părut imposibil să poți face ca acest lucru imens să iasă din tine. Aşa, este înfricoşător cu toate că nu este dureros, nu atât de dureros cât este acela de a da viață. Nu, este bucurie, starea de a fi viu, ai devenit un obiect de scandal, dar simți cât de fericită eşti, cât de mândră de el eşti, şi cât de mare este lumea – el este departe şi s-ar putea să fie departe luni întregi, s-ar putea să fie rănit, poate fi ucis oricând, ştii asta – şi cât de singură eşti, nu atât de diferită de docila Fatima, o străină în lume ca şi tine, o femeie, o paria, care trebuie să fie, ceea ce alții doresc să fie. Şi lumea este atât de mare, şi ai trăit atât de mult, dar toată lumea te învinovățeşte, ştii asta. Dar este gloria lui, gloria lui, şi te prăbuşeşti în genunchi, şi te urmează Fatima, şi vă îmbrățişați şi vă mai sărutați odată, apoi vă ridicați amândouă, şi Fatima, cu ochii închişi, rosteşte țipete tânguitoare, care ies şi din gâtlejul tău. Şi oaspeții sunt stânjeniți, dar mult timp tu ai fost stânjenitoare, acum stânjeneşti oamenii mereu. Ai văzut-o în ochii lor, eşti orice altceva dar nu îți lipseşte simțul observației, doar pretinzi că nu observi. Lasă-i să fie stânjeniți şi mai departe. Este atât de bine să cânți, să bați din picior şi să te învârți. De ce te critică şi râd de tine? De ce îi stânjeneşti? Ei trebuie să se simtă câteodată aşa cum te simți tu acum. De ce încearcă oamenii mereu să te oprească? Ai încercat să fii ceea ce voiau ei să fii.

*

„Iubita mea soție, îi scrie eroul soției Cavalerului. Despărțirea de tine smulge literalmente carnea de pe mine. Sunt atât de deprimat că nu-mi pot ridica nici capul."

În februarie, eroul a primit o permisie de trei zile şi a văzut-o pe fiica sa din strada Little Titchfield. A plâns când a ridicat copila şi a ținut-o la pieptul său. Au plâns împreună când a plecat înapoi pe mare.

Ea a vrut întotdeauna să-i spună despre cealaltă fiică a ei, căreia îi dăduse propriul ei nume. Dar momentul potrivit nu s-a ivit niciodată, şi acum este prea târziu. Cealaltă fiică era ea însăşi, în timp ce acest copil purta numele eroului, cu un *a* feminin la sfârşit. Aşa că acest bebeluş era singurul ei copil.

Ori de câte ori Cavalerul pleca în timpul zilei cu Charles, i se aducea bebeluşul din strada Little Titchfield. Ea se băga din nou în pat şi dormea alături de fetiță. Era amabil din partea lui să nu facă niciodată aluzie la existența copilului, îi era recunoscătoare pentru asta. Ar fi putut să-i reproşeze. El nu îi va reproşa. Mama ei va bate la uşă când se întorcea Cavalerul. Ea nu vrea să-i impună copilul, îşi spunea ea. Adevărul era că nu dorea să împartă copilul cu el, dar într-o bună zi... nu prea îndepărtată... el va fi... ea nu va mai fi... nu va trebui să-şi trimită copilul în altă parte!

*

Cavalerul îi reproşa soției sale doar în legătură cu banii – cheltuielile pentru primirea musafirilor, de pildă, o factură pentru vin de patru sute de lire, în special. Dar ea nu era atât de lipsită de mercantilism pe cât era de extravagantă. S-a oferit să vândă toate darurile primite de la Regină, colierul

de diamante pe care i l-a dat Cavalerul cu mulți în urmă de ziua ei, şi restul bijuteriilor ei. Era o supraabundență de diamante pe piața londoneză (prea mulți aristocrați francezi emigranți rămaşi lefteri îşi vindeau bijuteriile); evaluate în Italia la echivalentul a treizeci de mii de lire, ei au primit doar a douăzecea parte din această sumă. Dar cel puțin această sumă a acoperit mobilarea casei din Piccadilly.

Acum el trebuia să vândă ceea ce avea el de vândut.

Inventarul fusese făcut cu doi ani şi jumătate în urmă, o viață de om, înainte de a părăsi Neapole. Cele câteva tablouri care fuseseră scoase din lăzi şi atârnau acum pe pereții casei din Piccadilly au fost reîmpachetate; şi cele paisprezece cutii cu tablouri şi celelalte cutii au fost scoase din casa de pe Piccadilly şi trimise la un om care se ocupa de licitații.

Greu este să alegi. Voi ține asta, voi renunța la asta. Nu, nu pot renunța la asta. *Asta* este greu.

Dar îndată ce te decizi să renunți la tot, nu mai este atât de greu. Te simți indiferent, buimac. Important este să nu reții nimic.

O colecție este, în mod ideal, alcătuită bucată cu bucată – ai mult mai multă plăcere în felul acesta – dar devine cel mai greu când este să o vinzi. În loc de moarte din cauza a mii de tăieturi, o singură lovitură de moarte. Când dl Christies l-a informat de rezultatul primelor două zile de vânzări, în întregime dedicate tablourilor, de-abia s-a uitat la analiza explicativă. Nu voia să se aplece prea mult asupra faptului că Veronese şi Rubens s-au dat pentru mai mult decât s-a aşteptat, şi Tițian şi Canaletto pentru mai puțin. Lucrul important era că primise mai mult decât plătise pentru ele, aproape şase mii de lire.

Deşi plecat pe mare, eroul instruise un agent să liciteze

pentru două din cele cincisprezece tablouri ale soției Cavalerului. Dă orice preț. Trebuie să le am. Şi soției Cavalerului: Vezi, eşti de VÂNZARE. Cum poate el să se despartă de tablouri ale tale? Când mă gândesc că le poate cumpăra oricine. Cât mi-aş dori să le pot cumpăra pe toate! Cel pe care eroului i-ar fi plăcut cel mai mult să-l achiziționeze a fost cel al senzualei Ariadna pictat de Vigée-Lebrun; dar, din păcate, nu fusese niciodată în colecția Cavalerului.

Încă două zile de vânzări la începutul lunii mai au adus alte trei mii de lire. Atunci Cavalerul şi-a scris testamentul, testamentul pe care s-a gândit întotdeauna să-l facă şi pe care nu avea acum de gând să-l schimbe. Se simțea mai uşor, despovărat de o greutate.

Şi ce să porți acasă, căminul pe care l-ai dorit întotdeauna, o casă adevărată, ceea ce înseamnă o proprietate la țară, o fermă, cu un pârău care să treacă prin ea. Chiar atunci când faci onorurile mesei, un costum negru simplu. Şi când îți străbați proprietatea cu piciorul uitându-te la şeptelul tău, supervizând curățarea copacilor de uscături, cu o pălărie boțită şi un pardesiu maro în dungi simplu pe umerii tăi.

Teama din vară a unei invazii trecuse fără ca flota lui Napoleon să-şi facă apariția aşteptată în Canal. Eroul scrisese totuşi încă o scrisoare la Amiralitate. Cer permisiunea înălțimilor voastre să debarc, dat fiind că vreau să mă odihnesc. Şi i-a cerut soției Cavalerului să caute o casă unde să se poată instala când se reîntoarce, aşa cum se aşteaptă, în octombrie. Ea a găsit o proprietate cu o casă cu două caturi, în provincie, într-o zonă nealterată din Surrey, doar la o distanță de mers cu caleaşca de o oră de Podul Westminster. Împotriva sfatului prietenilor, care credeau prea modeste casa din cărămidă de un secol şi suprafața de teren şi, la prețul de

nouă mii de lire, prea scump plătită, eroul a împrumutat banii pentru a fi cumpărată şi i-a cerut soției Cavalerului să o pregătească pentru reîntoarcerea lui. Cu mama ei, s-a apucat să o aranjeze. Trebuia să fie frumoasă şi avea nevoie să fie retencuită, zugrăvită, mobilată (nu vor lipsi niciun pian, nici drapele, trofee, tablouri şi porțelanuri care celebrau victoriile eroului). Trebuia să fie la modă: a instalat cinci closete cu apă curgătoare şi a pus sobe moderne în bucătărie. Şi trebuia să aibă ceva dintr-o fermă, cu o stână, cocine de porci şi coteţe pentru găini. „Mă amuză oile, porcii şi găinile tot atât de mult cât eram la curtea de la Neapole, îi scria ea eroului. Sper că nu te plictisesc cu aceste detalii."

Iubita mea, i-a răspuns eroul, prefer să citesc şi să te aud vorbind despre porci şi găini, cearşafuri şi prosoape, solnițe şi linguri, tâmplari şi tapițeri, decât orice discurs pe care îl voi auzi în Camera Lorzilor, pentru că nu există niciun subiect pe care tu să nu-l iluminezi cu duhul şi cu elocința ta. Sunt de acord cu papagali africani pe verandă. Asigură-o pe Fatima că sper să fie acasă la timp pentru botezul ei. Nu uita, te rog, să-l instruieşti pe dl Morley să pună plase pe malul pârului şi pe pod pentru a preveni orice posibilitate ca dragul nostru copil să cadă în pârâu când va veni să locuiască cu noi. Vei avea amabilitatea să îți aduci aminte că nu vreau nimic în casă în afară de ceea ce îmi aparține, şi să-mi spui tot ceea ce faci tu şi doamna Cadogan. Vorbeşti despre paradisul nostru. Nu ştiu cât timp voi mai putea suporta despărțirea noastră. Cât de mult doreşte Cuceritorul să se reîntoarcă şi să devină din nou cel Cucerit.

Acoperitoarea caprei vizitiului a fost furată de pe trăsura lui când s-a oprit la un han ca să se răcorească după o zi de pescuit în Wandle. Cavalerul a ieşit şi a văzut imediat că

dispăruse şi că şi călăreţul înaintaş moţăia pe calul pe care era cocoţat. Ochii i s-au umplut de lacrimi. Pe drumul de întoarcere nu a putut să nu se gândească la acoperitoare. I-a spus nevestei sale îndată ce a ajuns şi a putut să-i reţină atenţia.

– Oh, alea se fură mereu, spuse ea.

Cavalerul s-a simţit foarte prost că îi păsa atât de mult de pierderea cârpei de pe trăsura lui. Valoarea ei era nesemnificativă. Dar nu era o chestiune de bani. Uneori omul se ataşează de lucruri care nu valorează nimic. Uneori, mai ales când eşti bătrân, te ataşezi cel mai mult de astfel de lucruri. Pierderea unui creion sau a unui ac sau a unei funde doare, de neuitat. El a insistat să pună un anunţ despre cârpa furată.

– Este o risipă de bani să pui un anunţ despre cârpă, a spus soţia lui. Nu este ca diamantul pe care l-am pierdut la Dresda.

„S-a pierdut o Acoperitoare de Capră a unui Domn, din pânză stacojie, bordată cu dantelă de mătase albă, brodată cu alb şi albastru."

– Nu i-o vor înapoia niciodată, a spus soţia Cavalerului. Ar fi putut spune că pierderea ei l-a afectat mai mult decât oricare dintre lucrurile de care s-a despărţit recent.

*

Să zaci în pat, să faci loc unei contraofensive a unei oboseli imense, să pluteşti între vis şi realitate, să-ţi aminteşti trecutul, să nu ai nimic în minte, să ai totul în minte, să vezi feţele aplecate peste tine, uitându-se îngrijorate, acolo e nevasta mea, acolo e mama ei. Cineva pune o cârpă udă pe buzele lui. Ce este acest sunet ciudat, scârţâitor? Cineva din cameră are greutăţi în respiraţie.

Sunt pasaje nenumărate prin care trebuie să umble, până când îşi dă seama că nu-şi mai poate folosi picioarele. Sunt lucruri pe care le-a lăsat neterminate, Este primăvară şi fereastra este deschisă, se aud glasuri. Îi pun multe întrebări. Cum te simţi, te simţi mai bine? Desigur, nu se aşteaptă din partea lui să răspundă. Nu a fost în stare să spună că avea nevoie să meargă la toaletă. Nu le va spune că cearşaful este ud. S-ar putea ca ei să se supere. El vrea ca ei să stea aşa cum sunt acum, cu chipurile lor zâmbitoare, aţintite asupra lui – chipul ei, chipul lui. Se ţin de mână. Ce calde sunt mâinile lor. L-au luat în braţe. Aude încreţirea pânzei. Aceasta este nevasta lui la stânga lui. Îi poate simţi pieptul. Şi acela este prietenul lui, pe partea cealaltă. El este de braţul stâng al prietenului său. Speră că nu este prea greu pentru ei. Există un spaţiu mare gol în interiorul pieptului său acolo unde era înainte durerea.

A evadat din carcera gândului. Se simte în culmea fericirii. Urcă. Este o ascensiune grea. Dar acum nu mai trebuie urcat. El a urcat. Printr-un fel de levitaţie. S-a uitat în sus atât de mult timp, şi acum se poate uita în jos din acest loc înalt. Este o mare panoramă. Deci asta înseamnă să mori, gândi Cavalerul.

PARTEA A TREIA

6 aprilie 1803

Doar pentru că țin ochii închişi şi zac foarte liniştit ei presupun că nu aud ceea ce spun ei, deşi aud perfect. Dar este mai bine aşa, încăperea este atât de mare, perdelele flutură la ferestre, nimic nu poate fi văzut dintr-o privire. Cineva a spus încetişor, că nu mai poate dura prea mult. Am auzit tot ceea ce au spus mai devreme în timp ce dormeam, când nu voiam să mă trezesc. Nu încă. A te trezi înseamnă a fi surprins. Nu mi-a păsat niciodată prea mult de surprize. Tolo şi soția mea se înghesuie pe mine. Au făcut pace de când m-am îmbolnăvit. La Neapole, Tolo s-a comportat cu ea ca un servitor ursuz, privind în jos ori de câte ori ea i se adresa, dar acum conversează liniştit, apoi fac pauze, ca prieteni vechi, şi chiar acum le-am simțit capetele apropiindu-se peste pieptul meu şi buzele lor lipindu-se. Ce ciudat, credinciosul meu ciclop Neapoletan poartă o uniformă navală britanică. Poate că şi-a pus costumul acesta ca să mă amuze. El mă înțelege foarte bine. S-a întâmplat câteodată să mă apuse frica, aşa cum s-a întâmplat când m-a trecut peste râul de lavă şi inima mi-a bubuit în piept, dar nu am arătat acest lucru, nu era potrivit să arăt că mi-e teamă. El poate presupune, în mod greşit, că acum sunt speriat sau demoralizat. El, Tolo, este neînfricat. A câştigat multe bătălii. Toți îl admiră. Deşi de obârşie obscură, el este acum duce sicilian. Regele ar dori să-l facă acel ciclop al tunetului, care stă ascuns în Etna, dar eu sunt sigur că el preferă în continuare Vezuviul, ca şi mine. Nu putem urca pe Etna împreună. Pentru mine

nu a existat rangul de lord. Dar permițându-mi să fiu descurajat de acest lucru nu oferă niciun remediu, pentru că nu se poate câştiga nimic dacă te agiți atunci când eşti înhățat de ghearele fricii. Mai bine să stai foarte liniştit. Dând astfel impresia că nu eşti speriat, ceea ce îi linişteşte pe ceilalți, pentru că este necesar să dai altora un exemplu, şi în felul acesta să fii mai liniştit tu însuți. În drum spre Palermo, am tremurat şi m-am zdruncinat odată cu tremurul şi zdruncinătura vasului, şi Tolo a venit să stea cu mine şi să-mi țină picioarele, aşa cum aş dori să facă acum pentru că sunt foarte reci, aş dori să mi le frece. Şi oricât ar părea că mi-am luat pistoalele, ce mi-oi fi închipuit că puteam face cu ele, să execut furtuna, am fost în stare să stau jos foarte calm după aceea, când Tolo a fost nevoit să se reîntoarcă pe punte, pentru că şi el trebuia să dea un exemplu de linişte. Am stat liniştit şi am închis ochii, şi furtuna s-a liniştit. Şi ştiu că, dacă stau întins atunci fără să mă mişc, nu îmi va fi frică. Ei vorbesc acum. Nu mai pot dura prea mult. Poate că Tolo este neînfricat pentru că vede doar jumătate din ceea ce văd ceilalți. Pe jumătate orb, el a câştigat marile sale bătălii. Şi dacă țin închişi ambii ochi nu voi vedea niciun fel de primejdie. Este total imprevizibil unde se află adevărata primejdie. Prietenii mei de aici şi-au imaginat că sunt în permanent pericol din cauza vulcanului şi mi-au spus cât de nemulțumiți ar fi să audă că am pierit într-o erupție ca Pliniu cel Bătrân, dar au greşit când s-au temut pentru siguranța mea. Vulcanul era un paradis. Neapole însuşi era foarte curat. Mă simțeam atât de bine. Aerul. Nu mă simt bine acum. Şi marea. Când înotam de la barcă, senzația delicioasă a apei care îmi susținea membrele. Sunt fericit că ei mă susțin pentru că membrele mele sunt foarte grele. Constat că am un impediment la respirație.

Nu aş fi fost bolnav dacă eram încă la Neapole. Aerul a fost delicat cu Catherine. Dacă Pliniu n-ar fi fost gras şi întotdeauna cu greutăţi în respiraţie, nu ar fi murit atunci când a erupt Vezuviul. El nu a prezis, nimeni nu ştia atunci, că era un vulcan. Cât de surprinşi trebuie să fi fost. Când a luat o ambarcaţiune pentru a salva pe unele dintre victimele erupţiei, cei care îl însoţeau nu au pierit. Doar el a sucombat din cauza vaporilor pestilenţiali. Poate că vulcanul i-a dăunat Catherinei. Îmi amintesc că era foarte supărată că moare şi mi-a cerut să am grijă să nu fie îngropată. Era foarte obosită. Cred că se odihneşte acum în camera ei. Multe persoane doresc să se odihnească. După ce a ajuns la mal, Pliniu s-a simţit obosit şi i s-a întins un cearşaf pe pământ ca să se poată aşeza pentru o scurtă odihnă, din care nu şi-a revenit niciodată. Omul nu poate şti când va muri, dar poate să-şi ia precauţiuni rezonabile. În timp ce le evită pe cale nerezonabile. Pentru că, acum îmi amintesc de ce ţineam pistoalele, ca să mă pot împuşca când aş fi simţit că nava era pe cale să se scufunde. Îi era şi mai teamă de apa care urma să-mi umple gâtul, să nu permită aerului să intre, decât de un metal care să-mi deschidă capul. Nu voi intra din nou în panică. Cât de absurd ar fi fost dacă mă omoram pentru că am auzit un zgomot prea puternic, pentru că vasul se lăsase prea mult într-o parte. Un zgomot poate să se domolească, un obiect oblic se poate îndrepta. Şi atunci aş fi murit înainte de se presupune că trebuie să mor. Mama lui Tolo a spus că nu voi muri în furtună, şi s-a dovedit că a avut dreptate. M-a asigurat că voi trăi până la vârsta la care am ajuns acum, pe care nu pot să mi-o amintesc, deşi îmi va veni în minte într-o clipă. Nu îmi pasă de previziuni. Orice număr de ani face viaţa unui om mai scurtă decât ar trebui să fie. La douăzeci şi doi

de ani, da, evenimentele tinereții cuiva sunt mai ușor de reamintit, luna era septembrie și anul 1752, atunci când s-a schimbat calendarul, am văzut o mulțime urmând un semn pe care scria DAȚI-NE ZECE ZILE, pentru că ignoranții credeau că zilele eliminate erau scăzute din viețile lor. Dar nimic nu se scade niciodată. Și nimeni nu-i va convinge pe ignoranți că sunt ignoranți, nici pe proști că sunt proști. Cu toate acestea este firesc să vrei să-ți prelungești existența, oricât de jalnică ar putea fi. Nu mai poate dura mult. La Neapole, persoanele în vârstă sunt trântite în fiecare zi de caleștile gonite de birjarii lor insolenți, care țipă la toată lumea, fără să aleagă, să se dea de-o parte din drum. Unul dintre aceștia, l-am văzut, era un tip bătrân, foarte bătrân, foarte slab, un schelet ambulant, un schelet în zdrențe, care își punea fiecare picior pe pământ nu înainte și oblic, ci perpendicular și parcă strivea ceva sub picioare, cu întreaga talpă dintr-odată. Nu era cutezanță, ci încăpățânare. Dar zăcând aici, chiar dacă nu îmi mai pot folosi brațele și picioarele, și am doar rațiunea și tristețea mea, tot mă mai bucur urmărind evenimentele. Cine ar dori să vadă cortina căzând înainte ca o piesă să se termine. Cine a spus așa ceva nu poate dura prea mult. Chiar dacă nicio poveste nu se termină niciodată, sau mai curând o poveste se transformă într-alta și apoi într-alta, etc., etc. Aș vrea să știu când și cum afurisitul de Bonaparte își ia pedeapsa bine meritată și, ah, cineva a închis fereastra. Am auzit roți de caleașcă. Cred că ei plănuiesc să mă ducă într-o călătorie. Dar cel puțin am trăit să văd coluziunea cu infamia revoluționară slăbind în Anglia. Natura umană este atât de perversă că este absurd chiar și să speri, și cu atât mai puțin să dorești, că societatea va putea fi vreodată înălțată la un alt nivel, mai bun. Cel mai mult la care poate aspira

cineva este o înălțare foarte înceată. Nimic conic. Pentru că ceea ce se ridică prea sus se va prăbuşi. Este foarte greu pentru orice să stea în picioare prea mult. Trupul mă părăseşte. Mă întreb dacă aş putea sta acum în picioare. Ar trebui să fac exerciții de stat în picioare dacă suntem pe cale să plecăm într-o călătorie. Îi voi surprinde dacă m-aş ridica cu picioarele mele reci şi grele. Tolo va veni când pleacă tipul acesta mic în uniformă de amiral şi îmi va freca picioarele. Dar vreau ca nevasta mea să rămână. Ea nu are nevoie să plece întotdeauna cu el. Poate să rămână cu mine şi să-mi cânte. Pentru ea chiar mi-aş deschide ochii. Este foarte amabilă acum. În ultimul timp nu a fost atât de amabilă cu mine aşa cum mi-aş fi dorit. Sunt încredințat că nu este amabilă cu mine pentru că sunt bolnav, pentru că intenționez să mă fac acceptabil de bine. Sunt persoane care devin protectoare doar atunci când cineva este în primejdie sau aproape pierdut. Muncitorii ignoranți de la Pompei şi Herculanaeum nu se gândiseră la ce taie şi îngroapă cu cazmaua şi lopata, până când Winckelmann nu a vizitat excavațiile şi a arătat lipsa totală de metodă şi grijă cu care erau conduşi, şi s-a adoptat o metodă mai prevăzătoare. Şi apoi, curând după aceea, a fost ucis de un tânăr oribil, nu vreun Ganimede, ci de o brută urâtă, ciupită de vărsat, pe care susceptibilul meu prieten l-a invitat în camera sa de hotel şi a avut imprudența de a-i arăta o parte din comorile pe care le trimitea la Roma. Ar fi trebuit să mă gândesc că lui Winckelmann îi plăceau doar tinerii cu fețe şi trupuri precum cele ale statuilor greceşti pe care le preamărea, dar nu există un singur standard al gustului în ciuda legiuitorilor pătimaşi, şi atunci când cineva urmează să fie ucis, dacă acesta este destinul lui, el nu poate anticipa cine va fi ucigaşul.

Niciodată, nici măcar o dată, nu mi-a fost frică de strălucirea unui cuțit în cei treizeci şi şapte de ani trăiți în mijlocul unui popor violent şi netemperat. Dar în siguranța patului meu a Angliei mele, nu mai poate dura mult, terorile de noapte sunt una dintre infirmitățile pe care trebuie să le suport acum, despre care sunt încredințat că vor trece când mă voi însănătoşi, aş dori să nu mă gândesc la ele acum. Propria mea mamă înaintează spre mine în timp ce-şi deschide capotul şi îmi face semne obscene. Un cerc de bărbați şi de femei şed chefuind pe trupuri moarte, plescăind din buze încet şi scuipând bucăți de oase albe, ca piatra ponce pe care am colecționat-o din vulcan. Şi un bărbat umflat plutind în apă şi o femeie gravidă bâțâindu-se într-o spânzurătoare. În vise am fost luat să fiu spânzurat, foarte dezagreabil, deşi am protestat că nu pot umbla, în vise o bandă de bărbați cu cuțite se strângeau în jurul meu în timp ce eu zăceam neajutorat în pat. Visez adesea că sunt pe cale să fiu ucis. De obicei, mă pot controla când mă trezesc, cu toate că aceste fantasme se prelungesc câteva minute în starea mea de trezie, dar dacă este necesar trag de cordonul clopotului şi îl fac pe bătrânul Gaetano să se aşeze lângă mine până când adorm din nou. Şi odată, cred că a fost seara trecută, m-am auzit țipând, mă tem că în mod jalnic, şi soția mea şi ciclopul au intrat în cameră şi m-au întrebat dacă mă doare ceva. Nu, nu mă doare, am răspuns eu. A fost doar un vis, dar sunt surprins cât de aievea era. Lăsați-mă să nu mai insist asupra lui. Prefer, am preferat întotdeauna să insist asupra ceea ce era plăcut, şi spre norocul meu, despre care am multe să-mi reamintesc. În primul rând, sănătatea mea bună. În toți anii la Neapole, n-am fost aproape deloc bolnav. Mi-am deranjat o dată stomacul, nimic mai mult. Distinsul meu medic a remarcat

adesea că aveam o constituție puternică și o stare de nervi stabilă. Un om excelent, Cirillo. Îmi plăcea să-l ascult perorând despre ultimele descoperiri din științele ființelor vii. Nu trebuia decât să mențin ce-mi dăruise natura, ferindu-mă de mâncare și băutură excesivă, mai ales mâncăruri foarte picante, care îngroașe și fac vâscoase fluidele corpului, și subțiază canalele prin care curg. Și să practic o stimulare continuă a funcționării animalului, călărind, înotând, făcând ascensiuni și alte forme de exerciții. Acțiunea trupului m-a readus mie însumi. Și când în casă sufeream de o încetineală a spiritului, nu aveam decât să citesc sau să-mi iau vioara sau violoncelul și eram din nou bine dispus. Nu eram greu de consolat, Natura m-a făcut calm. Vârsta m-a făcut flegmatic. Nu mă perturbă. Nu-i pot necăji prea mult pe cei care au grijă de mine acum. Dacă l-ar chema pe Simon să mă bărbierească, fața mea nu ar fi atât de aspră. Am avut întotdeauna noroc. M-a înconjurat frumusețea. Fiecare entuziasm era ca un nou crater al un vechi vulcan. Pentru a intra într-o prăvălie sau într-o cameră de licitații sau în sanctuarul unui coleg colecționar, și să fiu surprins. Când o pasiune începe să se stingă e necesar să-ți creezi alta, pentru că întreaga artă de a trece tolerabil prin viață înseamnă să fii pasionat de orice. Cu toate că entuziasmele regelui, cu excepția biliardului și a pescuitului, se desfășurau fără moderație, iar el însuși era extraordinar de respingător ca persoană și total lipsit de duh și de discernământ, eu am preferat compania lui aceleia a inteligentei Regine. Femeile sunt adesea nemulțumite, am observat. Cred că multe dintre ele sunt plictisite. Eu nu sunt niciodată plictisit atâta timp cât am un entuziasm de împărtășit sau de observat, Am apreciat fiecare entuziasm în afară de cele religioase, și atâta timp cât am fost la Viena mi-a făcut plăcere să pescuiesc în Dunăre. Catherine a sperat

că voi deveni credincios, dar nu ține de firea mea, fiind sceptic. N-aş nega total că iluziile sunt necesare pentru ca viața umană să fie suportabilă, poveştile pesimiste şi triste ale creştinătății nu mă farmecă. Nu vreau să fiu cuprins de indignare. Gura mea este foarte uscată. Primul principiu al ştiinței fericirii este să nu cedezi ispitei indignării sau a autocompătimirii. Sau apă. Aş vrea nişte apă. Ei nu mă aud. Presiunea unei mâini. Dar afecțiunile se rătăcesc. O Venus nu poate rămâne credincioasă. Eu nu sunt Marte. Dar am refuzat toate ocaziile de a mă răzbuna Nu am vândut-o pe Venus a mea. Credincioasă în pofida mea, pentru că am încercat să o vând. Dar nu am iubit niciodată un tablou mai mult ca pe Correggio al meu. Sunt surprins că Charles nu este în cameră, nu este amabil, pentru că eu nu am uitat să-l fac moştenitorul meu. Ştiu că este deprimat pentru că nu mai am mulți bani. Charles nu este atât de fericit cât se aştepta să fie. N-a fost nicio Venus pentru Charles. El îşi iubeşte pietrele prețioase şi scarabeii, şi monturile de inele. Pentru că este mult mai în vârstă acum. Cred că m-a invidiat. Întâi în arta fericirii. În timp ce eu mă satisfăceam, eram folositor şi altora. Nu mi-am supraestimat niciodată capacitățile. În timp ce există mai multe destine exaltate, eu susțin că a descoperi ceea ce este frumos şi a-l împărtăşi cu alții este şi ea o ocupare meritorie în viață. Arta nu trebuie să fie doar un simplu obiect de admirație sterilă. Am spus asta. O operă de artă trebuie să-i inspire pe artiştii şi meşteşugarii de frunte ai epocii cuiva. Eu am fost cel care am adus vasul înapoi în Anglia, pe care Wedgwood îl scoate acum în multe copii. Dolofănel. Prostovănel. Cine a spus asta. Când cineva a trăit atât de mult timp ca mine, este de aşteptat să amestece totul, dar nu mă preocup să îndrept lucrurile chiar acum. Este de

aşteptat ca multe subiecte să se înghesuie în minte în acelaşi timp, pentru că am avut o viaţă foarte lungă. Dar nu am nevoie să le ating sau să le tratez pe toate. Braţele şi picioarele îmi sunt foarte grele şi nu sunt sigur unde este spatele meu. Bagajul greu, povara fiecărei călătorii, nu poate fi atât de greu aşa cum este trupul meu acum. Ceva se apasă pe mine. Totul este foarte aproape. Un copil fusese îngropat săptămâni întregi sub casă după cutremur, după ce a murit Catherine. Mă întreb dacă ea a ştiut destul pentru a spera că acel copil ar putea fi salvat, sau credea că ea a fost îngropată de vie pentru totdeauna. Mă gândesc la copil, copilul care îşi împingea pumnul pe o parte a feţei şi a ieşit din pământ cu o gaură în obraz. Bărbaţilor nu le place să recunoască o catastrofă. Pagano a scris un eseu în care a făcut din cutremurul din Calabria o emblemă a disoluţiei societăţii şi o reîntoarcere la egalitatea primitivă. Nu-mi pot aminti de ce a avansat o astfel de noţiune iraţională. A fost foarte inteligent, Pagano. Dar ceva s-a întâmplat cu el, nu-mi amintesc ce. Am observat că autorii sunt în stare să ridice orice eveniment la înălţimea unei lecţii sau a unei avertizări sau a unei pedepse, dar eu sunt de părere că un om cu judecată sănătoasă, de ce vocile devin mai slabe, sper că nu mă părăsesc când mi se usucă gura, când îmi înţepeneşte limba, sunt de părere că un om cu judecată limpede va observa desfăşurarea evenimentelor cu calm, cu detaşare. Chiar şi sub greutate. Când se întâmplă câte o catastrofă, omul trebuie să încerce să se salveze pe el şi pe alţii. Stimatul roman Pliniu cel Bătrân s-a simţit obligat să încerce să salveze victimele vulcanului. A fost crescut să fie gentleman. Dar sunt şi aceia care îşi dau lecţii cum trebuie să se comporte. Asta este un lucru obişnuit în epoca în care am trăit ca să văd, unde cei dotaţi se pot ridica de la cea mai

joasă situație în viață. Cei născuți sărăcăcios învață cum să se autodepășească. Când Vezuviul a erupt din nou, Tolo a debarcat din barca sa și i-a salvat pe Rege și pe Regină și ne-a adus pe toți la Palermo. Dar a pierdut vasele. A fost o furtună și s-au scufundat pe fundul mării. Am impresia că nu mai raționez cu aceeași claritate și impasibilitate care m-au caracterizat întotdeauna. Glasuri strigând *bella cosa č l'aqua fresca.* Tolo trebuie să-mi spună de ce oamenii lui au ales să salveze amiralul din coșciug în loc de vasele mele, care i-ar fi încântat și i-ar fi instruit pe mulți. Bancherii mei se așteptau să fie salvate. Un amiral nu face foarte multe guinee. Mă refer la amiralul din coșciug, un bărbat de nu prea mare distincție sau care nu a avut cine știe ce realizări. Dar pe mare se poate câștiga multă glorie. Cine nu îl laudă pe cutezătorul comandant al cărui nume l-am uitat, dar este pe buzele tuturor. Nu, nu Pliniu cel Bătrân, ci alt amiral, care este orice dar nu corpolent și nu suferă de astm. Dar aceea a fost Catherine. Nu, amândoi. Este perfect posibil ca două ființe umane să se asemene cu alta. Dacă nu era așa cum puteam înțelege ceva despre semenii noștri, pentru că doar prin comparații asidue între diversele tipuri, da, amiralul, marele meu prieten, salvatorul țării noastre. Așa l-a salutat Regele Neapolelui. Vorbele lui. Vreau, să spun țara asta, Anglia. Și acest amiral, care a devenit ca un fiu al meu, și a cărui bunăstare și pace sufletească înseamnă mai mult pentru mine decât ale mele, pentru că nu mi-a fost ușor în acești ultimi cinci ani. Trebuie să recunosc, lumea în care m-am simțit acasă s-a schimbat mult. Vechile obiceiuri aruncate. Noi sentimente pe care nu le înțeleg și pe care pot doar să le deplâng, pentru că, din păcate, le înțeleg și de aceea nu-mi voi atribui o slăbiciune în înțelegere care nu mi-a aparținut

niciodată. Altora. Pentru alţii sunt un nătărău. Ea ar trebui pedepsită pentru că i-a făcut pe alţii să gândească despre mine că aş fi nătărău. Pot căpăta nişte apă, mă întreb dacă ei mă pot auzi. Eu îi aud perfect de bine.

*

Mă simt mai limpede la minte acum. Somnul a fost înviorător. Nu-i mai pot auzi pe Tolo şi pe soţia mea, însă pot să-i simt. Hainele lor. Dacă nu mi-ar fi atât de frig, m-aş simţi foarte confortabil. A fost întotdeauna foarte frig în vârful vulcanului atunci când era îngrozitor de fierbinte jos. Nu văd de ce chiar şi cei timoraţi nu ar vrea să se urce pe vulcan, de ce le e teamă. N-am putut niciodată să-l conving pe Charles să facă o ascensiune cu mine, şi Catherine era prea plăpândă. Şi Pliniu prea gras. Este neînţelept să-ţi permiţi să devii corpolent, deşi eu am devenit poate prea slab. Trebuia să fi insistat ce ei să urce cu mine, este un efort stimulator, mai ales în timpul erupţiei. În timp ce eu avansez fără frică, ghizii îi trag pe ei cu chingi. Fiecare ar trebui să urce vulcanul şi să observe pentru el însuşi să monstrul este neprimejdios. Pot mirosi suflarea lui fierbinte sulfuroasă. Şi mirosul plăcut de castane coapte. Nu, s-ar putea să fie cafea, dar dacă cer puţină cafea, bănuiesc că nu-mi vor da, ar putea să-mi spună că mă va ţine treaz. Lumina mă ţine treaz acum. Un curent de lumină roşie-portocalie. Pentru a-i atrage pe sedentari, pe delicaţi şi pe cei decăzuţi în vârf, le voi oferi o adunare muzicală după eforturile lor. Catherine va cânta la pian, şi cea care nu mă mai iubeşte va cânta din gură. Rule Britannia. Şi eu voi cânta la violoncel, pentru că oamenii nu-şi uită îndemânările din tinereţe. După ce ne vom asigura că au fost ridicate ziduri care să ne protejeze împotriva vântului, este o mulţime de

vânt în interiorul capului meu, vântul trebuie să nu iasă afară şi să treacă peste pianul Catherinei. Astfel apăraţi, astfel apăraţi, Tolo îmi strânge mâna, *al fresco,* cel mai original, totul este aici, purtat pe braţe zdravene, pe spinări puternice, în susul pantelor muntelui. Toţi s-au strâns într-un loc. Observ că majoritatea oaspeţilor îmi examinează tablourile şi vasele. Câţiva vor fi interesaţi de mostrele mele de roci vulcanice. Şi ce crezi tu despre toată chestia asta, Jack. Maimuţa mi-a aruncat o privire pe care nu o pot considera decât răutăcioasă, Jack şi-a coborât capul către puţa lui mică şi roşie, Jack îmi şopteşte. Deşi toate relele sunt o povară, totuşi un spirit atent le poate suporta, dar când sprijinul cade şi acoperă omul cu ţăndările lui, pustiirea este perfectă. O creatură deosebit de remarcabilă. Mă înţelege foarte bine. Voi scrie o comunicare şi o voi trimite la Royal Society, care este cea mai importantă academie ştiinţifică din Europa şi al cărui membru am onoarea să fiu. Tărie de caracter, răbdare, linişte şi resemnare. Şi sclipire. Un miros rece de mucegăit ca o *mofetta.* O, fii atent. Este posibil să fii prea lipsit de teamă. Jack s-a repezit în spatele unei stânci. Cineva trebuie să aibă grijă ca nu cumva pungaşul să se apropie prea mult de marginea craterului. Îl voi salva. Este aici. Şade pe pieptul meu. Îi pot simţi greutatea. Pot mirosi putoarea maţelor lui de animal. Nu voi mai înghiţi aer cu nările mele. Şi când oaspeţii vor pleca, mă voi întoarce în pat, pentru că este permis să te odihneşti atunci când te-ai străduit foarte mult, nu trebuie să fii în vârstă ca să oboseşti după un efort mare. Respiraţia mea. Am găsit întotdeauna energia de a face ceea ce îmi plăcea. Şi cu cât mă străduiam mai mult, cu atât mai plin de viaţă mă simţeam. Statul prea mult în pat m-a slăbit. Fiind un anticar, nu m-a îmbătrânit. Mai curând, obiectele pe care le-am iubit m-au

ținut tânăr. Principalul meu interes a fost întotdeauna timpul extraordinar în care am trăit. Nu îmi place ce se spune acum despre mine. Prietenii care m-au înțeles sunt toți morți. Chiar şi lor le-am părut excentric, deşi poate că nu am fost suficient de excentric. Dar un om în situația mea nu se apără, ca un autor obişnuit, şi în fiecare zi pot vedea rezultatele fericite ale strădaniilor mele în îmbunătățirea gustului şi creşterea cunoaşterii în întreaga cameră. Voiam să zic altceva. Nu m-am gândit la cameră. Printre oamenii la modă. Ca un vapor, balansându-se. Mi-a fost întotdeauna clar ce admiram şi voiam să le explic altora. Îmi dădeam seama că le pot menține interesul. Lumina este albă. Ei îmi respectau judecata. Entuziasmul meu mă făcea vizibil, de aceea nu trebuie să deschid ochii. S-au aşteptat de la mine să cad în exces. Doar ceea ce este excesiv face impresie îndelungată. Dar apoi au învățat să-şi bată joc de mine. Gustul este capricios, ca o femeie. Ei mai sunt aici? Brațele unei femei legănându-mi capul. Nevasta mea cred, cât de liniştitoare. Da, în legătură cu ceea ce m-a făcut renumit. Aprobarea poate să şovăie, dar eu am exercitat o influență considerabilă. Aş vrea să-mi pun mâna în fața gurii, aerul pleacă din capul meu. Dar nevasta mea care îmi vrea binele mă ține prea strâns. Aerul iese în şuvoi din gura mea. Să văd dacă pot să readuc o parte înapoi. Apoi îl voi ține bine. Înghițituri mici. Aşa. Noroc că am trăit în acelaşi timp şi m-am bucurat de stima multor oameni mari, mă pot lăuda cu rolul meu de a mă dedica unor energii în numele lor. Aer. Nu, influență. Tot în gura mea. Pun rămăşag că nu voi fi uitat. Dar istoria ne învață că omul nu trăieşte întotdeauna în mințile oamenilor pentru ceea ce doreşte să nu fie uitat. Se concentrează cu sârguință, realizările lui sporesc, realizări adevărate, şi apoi, vai, o poveste este lipită de

numele cuiva, cineva o aude, toată lumea o spune şi aceasta este ceea ce îşi reaminteşte toată lumea. Aceasta a fost soarta lui Pliniu cel Bătrân, voi lăsa acum să iasă puţin aer. Cel care nu a pierdut nicio clipă, nu a încetat niciodată să studieze, să colecţioneze fapte şi să-şi scrie sutele de cărţi, care ar fi fost gândurile lui Pliniu dacă ar fi putut să ştie că toate produsele muncii sale vor fi depăşite, înghiţite, absorbite, aerul continuă să iasă afară, că şi cunoaşterea sa n-a însemnat nimic, pentru că şi cunoaşterea se năpusteşte înainte, devorând, îngropând cunoaşterea trecutului câştigată cu greu. Ajunge cât am expirat. Că va fi ţinut minte doar pentru o poveste, cea a sfârşitului său. Pentru că doar pentru Vezuviu toată lumea îi mai pronunţă numele. Acum voi lua puţin aer înapoi. Doar un pic de aer mi se dă înapoi, am expirat prea mult, dar mă voi descurca. Bine, bine, dacă cineva trebuie să rămână în istorie doar pentru o poveste, un singur eveniment dintr-o viaţă foarte încărcată, presupun că sunt destine şi mai proaste decât acelea de a fi ţinut minte drept cea mai renumită victimă a vulcanului. Am fost mai norocos. Departe de a mă pedepsi pentru devoţiunea mea, mi-a adus numai plăcere. Este momentul să nu mai las să nu-mi iasă niciun pic de aer din gură. Am avut o viaţă fericită. Aş dori să fiu ţinut minte pentru vulcan.

PARTEA A PATRA

1

Nu pot vorbi despre mine fără să vorbesc de el. Chiar atunci când nu l-am menționat, este prezent prin omisiune. Dar voi vorbi și despre mine însămi.

Am fost prima lui soție.

Am fost urâtă. De multe ori nu mă simțeam bine. Mi-a plăcut muzica. S-a însurat cu mine pentru banii mei. M-am îndrăgostit de el după ce ne-am căsătorit, Dumnezeule, cât l-am iubit! A ajuns să mă iubească mai mult decât se aștepase.

Nu s-a bucurat de multă afecțiune din partea femeilor. Mama lui, doamnă de onoare a Prințesei de Wales și amanta soțului ei regal, a fost foarte aspră cu el. Și în ochii severului său tată el era doar cel de-al patrulea fiu, aproape un străin, dat fiind că în copilărie a fost luat de mama lui ca să trăiască la curte. Cât de deosebiți de proprii mei părinți dragi, care au revărsat dragoste asupra mea și au vărsat lacrimi când am plecat pentru a trăi pe un tărâm păgân, temându-se că nu-și vor mai revedea niciodată singurul lor copil, care ar fi putut fi ucis de bandiți sau pieri din cauza ciumei. Și eu, fiică nerecunoscătoare, am fost atât de fericită să plec.

Am părăsit Anglia, după cum spunea, pentru că soțul meu devenise diplomat. Sperase să fie numit la post într-o capitală mai influentă, dar a hotărât, așa cum făcea întotdeauna, să facă maximum din ceea ce se putea face. Doar pentru climatul folositor sănătății, și îmbunătățirea sănătății

mele, s-a împăcat cu dezamăgirea. Curând după ce am sosit, a descoperit multe alte avantaje, avantaje pentru el, în noua sa situație. Era incapabil să nu se bucure, indiferent ce făcea, şi incapabil, de asemenea, să nu le facă plăcere şi să-i impresioneze pe alții. Mi-a permis să contribui la ascensiunea sa prin faptul că am fost o soție perfectă.

Mi-ar fi plăcut să fiu perfectă. Am fost o soție de ambasador excelentă. N-am fost niciodată delăsătoare sau neatentă, sau dezagreabilă, dar – asta se credea că îi şade bine unei femei – nici nu am părut că mă distrez nemaipomenit, ceea ce m-a făcut să vreau să mă distrez mai mult, într-un mod incompatibil cu datoriile mele. Nu i-am dat niciodată ocazia ca el să se plângă de mine. Ceea ce îmi plăcea cel mai mult era că el m-a ales pe mine şi că eu nu l-am dezamăgit. Ceea ce îi plăcea cel mai mult la mine a fost că eram admirabilă.

Eram socotită superioară celor de acelaşi sex cu mine datorită comportamentului meu solemn, penajului meu lipsit de strălucire, poftei mele de citit şi realizărilor mele la pian.

A fost o căsătorie extraordinar de prietenoasă. Amândurora ne plăcea muzica. Ştiam cum să-l distrag atunci când era exasperat din cauza vreunei activități plictisitoare la curte sau când era neliniştit din cauza unei negocieri prelungite pentru un tablou sau un vas pe care îl dorea foarte mult. Se purta cu mine cu cea mai mare atenție, cu rezultatul că mi-am reproşat mereu lipsa de gratitudine sau o predispoziție stânjenitoare spre melancolie. Nu era genul de bărbat care să frângă inima unei femei, dar inima mea nu se putea abține să nu fie frântă: vina era a mea, pentru că mă ridicam la culmea unei înverşunări indecente de ataşament.

A vorbi cu el era ca şi cum ai vorbi cu cineva călare.

Aveam doruri arzătoare, despre care credeam că se referea la Dumnezeu sau la îndurarea cerurilor. Nu cred că erau pentru un copil, deşi regret că n-am avut copii. Un copil ar fi fost un alt suflet pe care să-l iubesc, şi m-ar fi ajutat sămi pese mai puțin de absențele lui.

Sunt recunoscătoare pentru consolările pe care mi le-a adus credința. Nimic altceva nu aduce o reacție față de întunericul groaznic, care, într-un moment sau altul, îl observăm în jurul nostru.

În copilărie, una dintre cărțile mele preferate a fost *Cartea martirilor* a lui Foxe. Mă treceau fiorii când citeam poveştile despre ticăloşia Bisericii de la Roma şi curajul însuflețitor al nobililor martiri protestanți, care erau bătuți şi biciuiți, bătuți la tălpi, a căror carne era ruptă cu cleşti fierbinți, ale căror unghii le erau smulse şi ai căror dinți erau scoşi cu forța, ale căror extremități muiate în ulei fiert, înainte de a primi în cele din urmă mila rugului. Am văzut cum erau arşi perverşii, mantia flăcării învăluind hainele lor, şi arcul din spate ale grumazului şi umerilor lor, ca şi cum ar fi vrut să-şi arunce capul în ceruri, părăsind bietele lor trupuri pentru a arde dedesubt. Cu milă şi respect am cugetat la osânda glorioasă a Episcopului Latimer, al cărui trup a fost penetrat cu forța de foc şi al cărui sânge s-a scurs cu abundență din inimă, ca pentru a verifica dorința sa constantă ca sângele inimii sale să fie vărsat în apărarea Bibliei. Doream cu înfocare să fiu încercată aşa cum au fost ei şi să mă dovedesc fidelă credinței mele în moartea unui sfânt martir. Vise ale unei fete nesăbuite, încrezute. Pentru că nu era curajoasă, cred, cu toate că nu am avut niciodată ocazia să dau dovadă de vitejia mea. Nu ştiu dacă aş fi putut suporta rugul, eu care nu puteam suporta nici măcar să mă uit în jos de la o distanță lipsită de primejdie în focul unui vulcan!

Soțul meu m-a descris altora ca pe o pustnică. Nu am temperamentul unei singuratice. Dar nu mi-am putut stăpâni antipatia față de curtea scandaloasă, insensibilă, iar el era adesea prezent la curte, şi eu preferam compania lui oricui altcineva.

Îmi găseam plăcerea doar cu el. Ceea ce a putut să-mi dea muzica nu putea fi descrisă ca plăcere, pentru că era mai mult întăritoare. Muzica îmi sporea respirația. Muzica mă susținea. Muzica mă auzea. Harfa mea era vocea mea. În sunetul ei luminos auzeam sunetul pur, subțire care era al meu. Am compus melodii delicate, care nu erau nici originale, nici foarte ambițioase. Eram mai îndrăzneață atunci când interpretam muzica altora.

Dat fiind că participarea regulată la operă era pretinsă tuturor celor care aveau legătură cu curtea, într-adevăr, toți cei de condiție bună, am pretins că îmi place, aşa cum îi plăcea lui cu adevărat. Mie nu-mi place teatrul. Nu-mi place ceea ce este fals. Muzica n-a trebui să fie văzută. Muzica ar trebui să fie pură. Nu i-am mărturist niciunuia dintre însoțitorii mei la operă acest gând, nici măcar lui William, tânărul nefericit, înflăcărat, care a intrat în viața mea către sfârşit şi m-a făcut să simt cum era când erai înțeles şi să mă cunosc mai bine pe mine însămi. Cu William, puteam vorbi despre setea mea de puritate; în compania lui, am îndrăznit să recunosc fantezii incompatibile cu destinul meu. Am fost adesea numită un model de perfecțiune, un înger – complimente ridicole – dar când William spunea aceste cuvinte, le-am auzit ca efuziuni reale ale unei inimi pline de recunoştință. Credeam că vrea să spună că ține foarte mult la mine. Fusesem foarte amabilă cu el. Era prietenul meu, credeam eu, şi eu eram prietena lui. Apoi am înțeles că mă consideră

un înger. Eu care eram plină de toane. Odată, după ce am interpretat o sonată la patru mâini, el a plecat de la pian pentru a se întinde pe canapea şi şi-a închis ochii. Când i-am atras atenția asupra reacției sale prea senzuale la muzica noastră, el mi-a răspuns:

– Vai, este foarte adevărat că muzica mă distruge – şi ceea ce este mai rău, îmi place să fiu distrus.

Am tăcut în loc să-mi continui predica, pentru că mi-am dat seama că aş fi fost în stare să spun vorbe mult mai îndrăznețe. Nu aş fi spus că muzica mă distruge, ci mai curând că eu îi distrug pe alții cu muzica. Atunci când cântam, nici chiar soțul meu nu exista.

Eram mai tânără ca soțul meu, dar nu m-am simțit niciodată tânără. Nu-mi pot imagina că aş fi putut avea o viață mai bună. O slăbiciune femeiască mă lega de el. Sufletul meu se agăța de al lui. Nu m-am respectat destul. Sunt surprinsă să descopăr că am atâtea de care să mă plâng, dat fiind că eu cred că rolul unei soții este să scuze, să ierte, să suporte orice. Cui să-i fi mărturisit amărăciunea mea? Am fost orbită de subiectivitatea dragostei, dar mă tensiona să-l judec. N-am fost niciodată furioasă. N-am avut niciodată sentimente dezagreabile sau grosolane. Este o uşurare să le admit acum.

Presupun că trebuie să recunosc că am fost nefericită, sau singură. Dar nu am cerut milă. Trebuie să disprețuiesc ideea de a mă plânge de soarta mea când sunt atâtea femei cu adevărat nefericite, precum cele înşelate sau abandonate de soții lor, sau cele care au născut un copil doar pentru a-l pierde.

Cred că poate fi descris ca egoist. Nu-mi vine uşor să spun asta. Îndată ce încep să-i găsesc lipsuri, mi-aduc aminte

că un bărbat de condiția lui este crescut să-și vadă de plăcerile și obligațiile lui și că un bărbat cu temperamentul lui va căuta să se piardă în ele, în toată varietatea pretențiilor lor la atenția lui, și toată vechea mea dragoste renaște pentru a-mi întuneca simțul meu de nedreptate. Știu că era capabil de neliniște, pentru că adesea perora despre fericire. Când îl auzeam oftând, puteam suporta orice.

Și mai trebuie să recunosc că era cinic. El ar fi considerat o prostie femeiască noțiunea că în această lume nerușinată cineva s-ar putea comporta altfel. Poate că ar trebui să recunosc chiar că el putea fi nemilos, pentru că presupun că se poate spune că el nu era un bărbat cu sentimente blajine. Ați putea răspunde că era bărbat, și că sentimentele blajine sunt de domeniul sexului slab, căruia în lipsește lupta cu adversitatea. Sexul nostru lipsit de apărare, cum sunt cele mai multe dintre femei, se întâlnește cu adversitatea într-o formă neprotejată, așa cum face orice bărbat. Și sunt mulți bărbați cu inimi blajine, sunt sigură, cu toate că am cunoscut doar unul, propriul meu tată drag.

O femeie este mai întâi o fiică, apoi jumătate dintr-un cuplu. Eu sunt descrisă, mă descriu eu însămi în primul rând drept cineva care s-a măritat cu el. El nu s-ar fi descris în primul rând ca însurat cu mine, deși el este cel mai des reamintit – ciudat destin pentru un bărbat – drept cel care s-a căsătorit cu cea de-a doua nevastă a lui.

I-a displăcut că l-am părăsit. Mâhnirea pe care am resimțit-o, în timpul ultimei mele maladii, este indescriptibilă. Și am știut că îi voi lipsi mai mult decât s-a așteptat. Am sperat că se va recăsători. Mi-am imaginat că se va însura cu o văduvă respectabilă, puțin mai tânără decât el, nu neapărat cu avere, căreia îi plăcea muzica. Și că se va gândi cu dragoste

la mine. Noi, femeile, nu ne putem imagina cât de diferiți sunt bărbații de noi. Bărbații simt ceva imperativ, care îi face şi pe cei mai buni dintre ei, predispuşi la un comportament desfrânat şi indecent. El m-a iubit, atât cât era el capabil să iubească pe cineva, şi apoi a iubit cu adevărat o femeie care a fost cât se poate de diferită de mine. Dar se întâmplă adesea ca soția cea bună, izolată cu virtuțile ei pe care le-a cultivat pentru a fi fără cusur, să fie abandonată pentru o femeie mai vioaie, mai tânără, mai distractivă. Cel puțin eu am fost ferită de această ofensă comună, ofensă suferită de soția bărbatului care a cucerit dragostea celei de-a doua neveste a soțului meu. Eu m-am bucurat de tot ceea ce soțul meu putea să dea uneia ca mine.

Regret că nu am avut aşteptări mai mari din partea lui. Dacă mă lăsa singură prea mult, şi era distrat mai mult de către el însuşi decât de mine, atunci când eram împreună, cine se poartă altfel cu o nevastă? Aşteptam înflăcărarea pe care i-o poate arăta unei amante? Mi se pare necreştineşte să-i reproşez că nu era ceea nu putea să fie.

Ar trebui să fiu capabilă să-mi imaginez o viață fără el, dar nu pot. Chiar dacă îmi imaginez că ar fi putut să moară înaintea mea, mintea mi se întunecă. Nu am trăit niciodată despărțiți. Am avut plăcerea de a-l vedea aproape şi departe în multe încăperi strălucitoare, în care era întotdeauna cea mai strălucitoare prezență dintre toți, şi aveam tabloul său la care să mă uit atunci când era chemat într-altă parte. Un tablou mic de nu cine ştie ce distincție, de care însă eram foarte legată. Acest tablou l-am purtat pe trupul meu când am fost coborâtă în mormânt.

2

Sunt mama ei. Ştiţi ce vreau să spun: mama *ei.* Mulţi m-au luat întotdeauna drept slujnica doamnei. Ştiu cum să mă ţin în umbră. Dar sunt mama ei.

Am fost cununată în biserică cu bătrânul Lyon, fierarul, tatăl ei, care a murit de friguri la două luni după ce s-a născut scumpa mea. Dat fiind că el a fost singurul soţ al lui Mary, ea era singurul copil al lui Mary, aşa că vă puteţi închipui cât de drăgăstoasă era această Mary. Mai mult decât atât, eram încă tânără şi cu vino-ncoace şi aveam idei ce depăşeau statutul meu, aşa cum oamenii din sat îmi spuneau întotdeauna. Se poate ca ea să fi moştenit o parte din cutezanţa ei de la mine, suntem foarte asemănătoare, aproape ca nişte surori. Eram fericită doar când eram cu ea. Întotdeauna eram împreună.

M-am dus mai întâi la Londra, urmându-mi inima, a fost Joe Hart berarul, îndată ce ea s-a angajat ca bonă la doamna Thomas din sat. Nu am socotit greşit să o las acolo, împlinise deja treisprezece ani, în timp ce a fi mamă nu era încă totul pentru mine. Tocmai în timpul în care am părăsit-o, şi am trăit cu Hart fără ea, Londra era ca o altă ţară, de ce distracţii am avut parte, eram eu însămi tânără. Dar ea a apărut nu după mult timp, având paisprezece ani şi crescuse mult, pentru că iubita mea deşteaptă s-a angajat ca servitoare la un doctor care avea o casă întreagă într-o piaţă frumoasă de lângă Podul Blackfriars, de unde, atunci când au început răz-

merițele mai târziu în anul acela, soldații au aruncat toate trupurile în Tamisa. Era o mulțime beată, jefuind și arzând casele și prăvăliile superiorilor timp de o săptămână, dar a fost oprită înainte de a ajunge la casa doctorului, în care era toată lumea, spunea ea, aproape asurzită de focurile de muschete. Este îngrozitor să fii sărac. Dar și mai rău este să nu ai nicio altă idee de a-ți îmbunătăți situația decât prin VIOLENȚĂ.

Ea a avut o reținere în a ne prezenta una alteia – pe mine și pe stăpâna ei – și nu avea să viziteze berăria unde locuiam cu Joe al meu. Obișnuiam să ne întâlnim în secret ca iubiții, să împărțim câte un pahar sau să ne plimbăm braț la braț în Vauxhall, ascultând păsărelele. Presupun că i-a spus doctorului Budd o poveste despre locul din care provenea, mai puțin comun, unde nu își avea locul doamna Hart, așa cum îmi spuneam eu atunci, iar el o învăța să citească. Dar apoi, într-o zi mi-a spus că fiul lui a posedat-o. O mamă se întristează întotdeauna la auzul unor astfel de vești, când este pentru prima oară, dar i-am spus că la ce putea să se aștepte fiind atât de frumoasă. Am rugat-o să nu plece de la doctorul Budd, întrucât putea avea acolo o situație bună, dar mi-a spus că n-a avut de gând niciodată să fie cu adevărat slujnică, avea de gând să devină actriță, o actriță renumită, ea și prietena ei cea mai bună, tot servitoare în casa doctorului Budd. Și oricum auzise de alt doctor care angaja femei tinere dar nu pentru a fi slujnice, ci mai curând să devină actrițe, dar de ce avea nevoie un doctor de actrițe, am întrebat eu. Era parte dintr-o cură pentru oameni de calitate, a spus ea. Și apoi a intrat în serviciu la doctorul Graham până când l-a cunoscut pe Sir Harry la Teatrul Drury Lane, și el i-a spus că o va ajuta să devină o actriță adevărată, pentru că el mergea

la teatru mereu. Săraca mea scumpă inocentă, dar cine putea şti mai mult la cincisprezece ani. Şi el, un baronet adevărat, cu un baston cu ciucuri care-i atârna la betelie, a invitat-o la moşia lui din Sussex pe timpul verii. Ce schimbare de destin, şi nu avea să fie doar asta! Ştia destule pentru a ghici că acolo va fi o lume petrecăreață, prietenii lui Sir Harry, şi ea m-a rugat să vin cu ea. Ca o doamnă, ceea ce era deja, care îşi va avea însoțitoarea ei. Doar pentru vară, a spus ea. Şi după aceea, am întrebat eu. Dumnezeu cu mila, a spus ea veselă. N-am putut rezista zâmbetului ei. Într-adevăr, am stat împreună până la sfârşitul anului. Aşa că a trebuit să-l părăsesc pe Joe al meu, doar pentru un timp, dar a fost pentru totdeauna, Cadogan a apărut mai târziu, şi de atunci nimeni nu ne-a despărțit. Ea îmi era mai mult decât o fiică. Avea grijă de mine. Îmi spunea totul. Mă lua cu ea oriunde se ducea şi trebuia să se ducă acolo unde se ducea bărbatul, dar mă lua întotdeauna. Şi când s-a stabilit să locuiască împreună cu gentlemanul ei, a fost datoria mea să am grijă de gospodărie, aşa că am fost ca o servitoare, dar eu sunt mama ei.

Cât de mândră de ea eram. Să ai o fiică atât de frumoasă, admirată de atât de mulți. Când era mică ştiam deja că bărbații nu vor fi în stare să-i reziste. Dar nu s-a născut să nu aibă nimic în cap aşa cum o dorea Sir Harry să fie. El a fost primul şi a fost cel mai rău, poate că întotdeauna se întâmplă aşa. El şi prietenii lui erau toată ziua plecați la vânătoare şi la pescuit, şi la curse în faetoane pe drumuri noroioase, şi în fiecare seară se jucau cărți şi zaruri, şi se organizau şarade, şi se bea porto şi punci. Şarade care se terminau întotdeauna cu cineva care îşi dezbrăca hainele şi se ducea direct în pat. Dar în continuare iubita mea făcea tot ceea ce era posibil şi se uita cu acei frumoşi ochi strălucitori la ce făceau cei bogați şi

cum se îmbrăcau. Şi Sir Harry a învăţat-o să călărească, şi era atât de frumoasă şi de dreaptă pe cal. Şi uneori era Charles pentru o săptămână şi ei îi plăcea să stea de vorbă cu el. Şi atâţia servitori, eu nu eram slujnica ei, ci stăteam în camera noastră. Eram mama ei.

După ce a fost şase luni cu Sir Harry, a scris o scrisoare disperată celuilalt, lui Charles, pentru că avea nevoie de ajutor. Sir Harry păruse mai bun decât Charles pentru că era mai bogat. Dar curând a descoperit că un copil era pe cale să vină, şi altceva nu a putut să se gândească mai bine decât să ne dea afară. Şi nu era nicio posibilitate să ţinem copilul nelegitim al lui Sir Harry. Nu am vrut ca ea să se agaţe de bebeluşul ei aşa cum o poate face o mamă. Ce durere a fost în inima mea când iubita mea a învelit mâna micuţă în jurul degetului meu şi m-a tras către ea. Un copil este cea mai mare fericire pe care o cunoaşte vreodată o femeie. Nu mă pornesc împotriva bărbaţilor, am cunoscut bărbaţi şi am avut vremuri bune, şi unii m-au iubit. Dar iubirea unui copil şi iubirea pe care o mamă o simte pentru un copil este cea mai bună dintre toate.

A trebuit să mai aşteptăm un pic, întoarse la Londra, şi aproape moarte de foame, şi am ştiut care era următorul pas pentru o femeie, oh, ca iubita mea să ajungă la asta. Dar atunci Charles a răspuns scrisorii ei şi situaţia noastră s-a schimbat. El voia ca ea să locuiască la el, dar ea nu s-ar fi dus fără mine, iar el nu a ridicat nicio obiecţie. A fost o vreme lungă, ani întregi. Şi eu m-am înţeles bine cu Charles al ei, întotdeauna am considerat important să mă înţeleg bine cu bărbatul care o aprecia, şi el nu era deloc ca Sir Harry, deşi era unul dintre prietenii lui Sir Harry, pentru că nu era atât de bogat şi de-abia dacă atingea sticla şi întotdeauna era cu

o carte în mână. El dorea ca scumpa mea să învețe să citească cărți şi să scrie scrisori, şi să toarne ceai şi să primească oaspeți exact ca o soție. Şi eu eram acolo, aşa că el economisea salariul unei servitoare, pentru că el nu avea prea mulți bani, aşa spunea. A învățat-o să scrie o carte a ei, cu toate cuvintele pe partea stângă mergând în jos pe pagină, Pâinea, Picior de Oaie, Lemn, Zahăr, Ace şi Ață, Carne de porc, Spălător de podele, Nucşoară, Muştar, Lumânări topite, Brânză, o Jumătate de litru de porto, şi altele de acest fel, şi apoi o linie. Şi pe partea dreaptă sumele, şi el le controla cu ea în fiecare săptămână şi spunea cât de încântat este că ea este atât de chibzuită. Dar după ce m-a lăsat pe mine să fac acest lucru pentru ea, voiam să fie liberă pentru a sta mai mult cu el, astfel încât să se perfecționeze copiindu-l pe el şi pe distinşii lui prieteni astfel încât să vorbească mai mult ca ei decât ca mine. Şi unul dintre prieteni s-a dat în vânt după ea şi i-a cerut să-i pozeze, pentru un tablou adevărat, şi după aceea el a spus că nu va mai folosi un alt model. Domnul Romney o venera, spunea că ea era un geniu şi că nu era nicio femeie pe lume ca ea, şi nici măcar nu erau amanți. Fiica mea era foarte specială.

Şi aşa am avut o viață bună, nu-mi puteam imagina vreuna mai bună, cu Charles într-o casă mare în care era cald iarna, şi eu aveam camera mea, şi ea se perfecționa mereu, şi eram şi eu fericită, cu ea, asta este tot ceea ce voiam, cu excepția faptului că l-am cunoscut pe Cadogan şi mi-am pierdut firea. Era afurisit de frumos şi după o săptămână i-am spus lui Charles al ei că eram chemată în sat să-mi văd sora, cea care murea de scrofuloză şi avea nouă copii mici. Dar adevărul era, aşa cum ştia scumpa mea, pentru că nu aveam niciodată secrete față de ea, că mă duceam cu Cadogan al meu. Şi ne-am dus cu o

căruță la Swansea, unde fratele lui ținea o tavernă și am slugărit acolo șapte luni, dormind în pod, și apoi el a șters-o cu o târâtură pe care a cunoscut-o în tavernă, a dispărut și fratele lui m-a dat afară. M-am întors pe jos, având multe greutăți pe drum din cauza bărbaților de pe câmpii, dar nu contează, am ajuns la Londra în siguranță și scumpa mea a fost foarte supărată pe mine dar m-a iertat, era atât de fericită să o vadă pe mama ei. I-am spus lui Charles că m-am măritat cu cineva din sat, crezând că va trebui să stau acolo, apoi sora mea nu a murit, așa că m-am întors la Londra pentru că mi-era prea dor de fiica mea. Lucru care, într-un fel, era adevărat.

Nu știu de ce am ales numele de Cadogan pentru numele meu de femeie măritată pe care a trebuit să i-l spun lui Charles, acesta fiind numele acelui galez care mi-a frânt inima. Puteam să-i fi spus că m-am măritat cu un bărbat pe care îl chema Cooper. Dar inima mea era prea îngăduitoare. Așa că am spus Cadogan, și Cadogan avea să rămână. Noi, femeile avem întotdeauna mai mult decât un singur nume. Vei crede despre un bărbat care și-a schimbat numele de patru ori că are ceva de ascuns. Dar nu o femeie. Imaginați-vă un bărbat care și-ar schimbat numele ori de câte ori se însura cu o femeie sau spunea că așa a procedat. Mă face să râd. Ar fi o lume anapoda.

Oricum, acesta a fost ultimul meu nume, ultimul meu bărbat, eram atât de bucuroasă că m-am întors. Și de atunci încolo acest suflet bătrân drăgăstos, pentru că eu nu eram chiar așa bătrână atunci m-am lăsat să arăt bătrână, bărbații sunt cei care țin o femeie tânără, și eu terminasem cu bărbații, nu mă voi gândi decât la scumpa mea și o voi ajuta. Și niciodată n-am fost mai fericită, pentru că aceasta este cea mai mare fericire. Bărbații sunt răi, iată că am spus-o. Nu se gân-

desc decât la propria lor plăcere şi ei pot răni o femeie atunci când sunt beți. Eu n-am rănit pe nimeni când am fost beată, şi pun rămăşag că-mi place ginul meu tot atât cât îi place oricărui bărbat. Dar femeile sunt diferite. Bărbații sunt răi, o voi mai spune o dată şi apoi mă voi linişti, dar nu ne putem descurca fără ei, ca acele biete fete din Irlanda care sunt încuiate în mănăstiri şi nu pot ieşi niciodată de acolo. Biserica romană este aşa de rea, n-am înțeles niciodată de ce scumpa mea când a înaintat în vârstă... dar aceasta este altă poveste. Vorbeam despre bărbați şi cum noi, biete femei, avem nevoie de ei, n-avem ce face, dar partea cea mai bună este copilul. Aceasta este iubirea adevărată, a unei mame pentru copilul ei.

Deşi o mamă nu poate să se aştepte să fie iubită de copilul ei atât de aprig, mai ales când copilul a crescut, este îndeajuns că ea a avut nevoie de mine şi voia să fiu întotdeauna cu ea.

Viața, după cum spuneam, nu putea fi mai bună, cu excepția faptului că Charles este mereu posomorât din cauza banilor şi ne face să avem grijă de fiecare penny. El putea ieşi în oraş şi să cumpere un tablou vechi pentru el, într-o ramă mare de aur care trebuie să fi costat multe guinee, şi apoi ridica vocea la scumpa mea când, în cartea ei, între patru penny pentru ouă şi doisprezece şilingi pentru ceai a văzut doi penny pentru un om sărac. El este încă foarte amabil cu ea, îi spunea fata lui iubită, şi ea a ajuns să-l iubească la disperare şi să se gândească doar cum să-i placă şi el era drăgăstos cu ea, puteam vedea asta pe chipul lui, îi ştiu eu pe bărbați. Şi ne dădea bani ca să mergem două săptămâni să facem baie de mare pentru urticaria de pe umerii şi genunchii ei frumoşi, Şi a plătit o familie la țară care să-i țină copilul, ceea ce a fost amabil din partea lui, dat fiind că nu era al lui, ci al lui Sir Harry care nu voia să audă nimic despre ea.

Astfel totul era bine, cu excepția faptului că Charles nu avea un caracter atât de frumos pe cât părea. Pentru că a decis să renunțe la această fată neprețuită pentru ca să se poată însura cu banii dar nu avea curajul să o spună, şi a mințit-o, şi deşi toate au ieşit cât se poate de bine, mai întâi inima scumpei mele a trebuit să sângereze până când s-a obişnuit. Pentru că Charles avea un unchi bătrân şi bogat, şi voia ca unchiul lui să-i plătească datoriile, îi scria mereu scrisori unchiului lui, şi Charles se uita în sus la el, şi el era foarte înalt, dar aşa era şi Charles, pentru că amândoi proveneau din aceeaşi familie. Ei erau asemănători, amândoi bărbați bine, numai că unchiul nu părea întotdeauna atât de îngrijorat ca Charles. Era în Anglia acum pentru că îşi pierduse soția galeză şi a trebuit să aducă trupul bietei femei astfel încât să nu fie înmormântată în pământ păgân. Şi după aceea a venit adesea să ne viziteze. Nu cred că-i dădea atenție frumoasei mele fiice, cred că a fost în întregime ideea lui Charles, dar nu se ştie niciodată, bărbații pot deveni atât de repede excitați. Şi următorul lucru pe care îl ştiți, unchiul se întorsese de la Londra acolo unde locuia, unde era foarte important, spunea Charles, şi Charles a vrut ca amândouă să mergem să-l vizităm, astfel încât scumpa mea să poată vorbi franceza şi italiana, să învețe să cânte la pian şi tot ceea ce face din ea o doamnă. Şi scumpa mea, care n-a putut niciodată să reziste ocaziei de a progresa, a spus da. Era atât de fericită că merge în locuri străine şi că vede ce era în cărți, dar făcea acest lucru mai ales ca Charles să o iubească mai mult şi să fie mândru de ea. Ştiu că nu gândea nimic, dar tot l-a pus pe Charles să jure de nenumărate ori că va veni şi el în curând, în doar câteva luni. Eu nu eram atât de dornică să merg, fiindu-mi puțin teamă de călătorie, oasele mele bătrâne fiind

burduşite pe atâtea drumuri şi locuri înalte. Am auzit că vom traversa Alpii, de care credeam atunci că sunt un singur munte, iar țările erau foarte primejdioase, şi un trup poate muri de foame când nu mănâncă mâncarea care este plină de piper iute. Dar dacă scumpa mea dorea să meargă, am spus eu, atunci voi fi fericită. Şi ea m-a sărutat.

A fost o călătorie foarte lungă, nu cunoşteam niciun loc care putea fi atât de îndepărtat, dar m-a încântat foarte mult pentru că vedeam noi priveliști mereu, ceea ce este firesc pentru că nu mai venisem niciodată pe aici înainte. Scumpa mea se lăsa pe fereastră în afara caleştii de dimineața până seara, atât de voioasă să vadă tot ceea ce nu văzuse. Cu noi era un pictor care era un prieten de-a lui Charles şi locuia la Roma şi se întorcea acolo, şi a spus că toți pictorii buni trebuiau să locuiască la Roma acum. Şi ea îi spuse că domnul Romney nu vrea să trăiască la Roma, ceea ce era cam îndrăzneț pentru ea, pentru că voia să spună că domnul Romney este un pictor mai bun decât dumneavoastră, dar n-a spus asta. Dar el ştia. Scumpa mea îl iubea pe domnul Romney atât de mult, ca pe un tată. Era aproape tot atât de mâhnită să-l părăsească ca şi pe Charles, deşi ea credea că va fi cel mult pentru un an înainte ca ea să-şi vadă pictorul din nou, şi cinci luni înainte de a-l vedea pe Charles. Habar nu avea că vor fi cinci ANI.

Chiar dacă ar fi fost mai puțin timp, aceste schimbări şi despărțirea sunt greu de suportat dacă eşti cu adevărat îndrăgostit. Cât de fericită sunt că după Cadogan, Dumnezeu să-i ia inima lui neagră de galez, nu m-am mai despărțit din nou de scumpa mea.

Când am ajuns la Roma, ea voia să vadă clădirile, dar unchiul trimisese un intendent să ne aducă şi am continuat

restul călătoriei cu el în caleaşca unchiului. Acest intendent ne-a povestit că stăpânul lui avea şapte caleşti şi că aceasta era cea mai puţin bună din toate. Şapte caleşti. Cum de are nevoie un om de şapte caleşti, fie şi el mare gentleman, dat fiind că nevasta lui este moartă acum, şi presupun că o pereche bogată vrea să călătorească separat, dar chiar dacă nevastă-sa mai trăia asta ar face să fie nevoie doar de două. Şi aşa ce făcea cu celelalte cinci? În timp ce-mi spărgeam capul cu aceste întrebări prosteşti, pentru că prosteşti erau, aveam să-mi dau în curând seama, pentru că bogaţii găsesc întotdeauna un folos pentru luxul lor, nu trebuie să te îngrijorezi pentru ei, scumpa mea urmărea priveliştile care se puteau vedea de la fereastra caleştii, care era, că veni vorba, din sticlă adevărată. Avea întrebări pe care i le-a pus intendentului Valerio, care vorbea un pic de engleză cultă. Îl întreba numele florilor şi ale copacilor, şi ale fructelor din ei, şi scria pe un carnet de note pe care îl avea cu ea ceea ce îi spunea el. Şi ea l-a rugat să-i spună rar unele cuvinte din limba lui, bună ziua, şi la revedere, şi vă rog, şi mulţumesc, şi ce frumos, şi sunt atât de fericită, şi ce este asta. Le-a notat şi pe acestea. Învăţa întotdeauna.

Şi când am ajuns acolo unde ne duceam, casa mare, unde unchiul lui Charles era ambasador, a fost cu adevărat o surpriză. N-am văzut niciodată o astfel de casă, şi mai mulţi servitor decât puteai număra, şi unchiul ne-a dat patru camere mari şi servitori pentru scumpa mea care să o slujească doar pe ea. Şi eu eram atât de fericită pentru ea, pentru că am văzut unchiul uitându-se la ea, şi m-am gândit de ce nu. Dar biata scumpete nu a văzut la început. Ea credea că el este atât de amabil cu ea pentru că îl iubea atât de mult pe nepotul lui. Fiica mea avea o inimă atât de bună, putea fi foarte ino-

centă. A trebuit să-i spun ceea ce era limpede ca nasul de pe chipul unchiului, şi că Charles ne-a trimis aici pentru asta şi ea s-a înfuriat. Era prima oară când propriul meu copil s-a înfuriat pe propria ei mamă, şi era greu de suportat. M-a ameninţat că mă va trimite înapoi în Anglia a doua zi să-i cer iertare dragului ei Charles pentru faptul că l-am insultat, dar eu nu am pus-o la inimă. A spus că propria ei mamă încearcă să o vândă unchiului. Domnul Romney îi spusese despre un tablou al cuiva ca mine, a spus ea, pictat de un artist francez în care se vedea un artist şi un model, şi o femeie în vârstă în colţ, care putea să fi fost mama, şi era cu adevărat codoaşa, şi cum acesta poate fi obiceiul în alte ţări precum Franţa sau Italia, dar aşa ceva nu se întâmpla în Anglia. Uită-te la domnul Romney, ea se dusese în studioul lui de atâtea ori singură, fără nicio doamnă care să o însoţească şi el n-a pus niciodată o mână pe ea. Iar Charles al ei era prietenul lui şi nu putea fi necioplit. Cum i-aş putea sugera că Charles i-o va trece unchiului lui pentru bani. Apoi, spune-mi, am zis eu, de ce nu ai primit nicio scrisoare de la el de când suntem aici, şi tu îi scrii scrisori drăgăstoase în fiecare zi. Şi atunci ea a arătat atât de tristă, şi a plâns, oh, trebuie să vină, îl voi face să vină şi să mă ia. Cât de mult doream să mă înşel, dar am avut dreptate. Nu vreau să spun că o mamă are întotdeauna dreptate, dar uneori are atunci când n-ar vrea să aibă.

Dar apoi totul s-a sfârşit cu bine, aşa cum s-a întâmplat întotdeauna pentru scumpa mea, când era tânără. Cel mai prost a fost după ce i-a spus lui Sir Harry că era gravidă, eu i-am zis să nu-i spună, dar ea n-a vrut să mă asculte. Şi el ne-a dat afară şi ne-am întors la Londra, ea gravidă, deşi nu se vedea, şi curând am rămas fără niciun ban, datorând chiria la un azil de noapte şi ea a plecat şi a lipsit opt zile. Cât de posomorâtă m-am

simțit în timp ce așteptam, gândindu-mă la toți acei bărbați, de sub poduri, lângă ziduri pe străzile înguste, știți cum sunt bărbații. Dar când s-a întors, pentru a mă menaja, pentru că se gândește întotdeauna la sentimentele mele, mi-a spus că n-a fost decât un singur bărbat tot timpul, și un domn, plimbându-se cu prietenii săi distinși prin Vauxhall Gardens deși era un străin, care i-a dat toți acești bani, suficienți să ne putem hrăni o lună întreagă. Și tocmai când banii ăștia se terminau a venit scrisoarea lui Charles și am fost salvate. Și acum este la fel cu unchiul lui Charles, trăind cum n-am mai avut parte niciodată înainte, mult mai bine decât cu Charles.

Casa lui mi se părea atât de mică acum. Cât de repede s-a obișnuit această bătrână Mary să fie servită. Într-o zi la azilul de noapte, a doua zi într-un palat! Așa e viața, întotdeauna spun așa. Sau invers. Era un oraș frumos, îmi plăcea să văd marea, deși nu puteam să înțeleg pe nimeni ce spunea, și ea mi-a zis, va trebui să înveți să vorbești această limbă. Dar n-am reușit niciodată, care poate fi unul dintre motivele pentru care oamenii credeau că sunt slujnica scumpei mele. Dar eu eram mama ei.

Așa cum spuneam, unchiul era cu adevărat o persoană importantă acolo. Era apropiat de Rege și de Regină, care erau primul rege și prima regină pe care i-am cunoscut vreodată, așa că ne simțeam foarte curioase. Regele avea un nas îngrozitor de mare și Regina avea buza de jos foarte proeminentă. Aceasta a fost o surpriză. Totuși a rămas o minune să-i vedem în caleștile lor de aur.

Nu am spus că scumpa mea a fost fericită la început. Trebuia să uite de celălalt pentru că avea o inimă blândă și îl iubea pe Charles atât de mult. Plângea și plângeam pentru că în cele din urmă a sosit o scrisoare de la Charles în care îi

spunea să se lipească de unchiul lui. Bătrânul îi dădea lecții de franceză şi italiană şi ne lua în caleaşca lui şi se mândrea cu noi față de toată lumea. Nu-şi putea lua privirile de la ea, puteați vedea că îi dădea orice, dar ea spunea nu. Trebuia să-şi găsească propria cale. Dar pentru a fi sigură că se îndrăgosteşte de el, el fiind atât de bun şi atât de bine dispus, ea nu putea să nu fie recunoscătoare tuturor celor care o iubeau, şi, aşa, în cele din urmă, totul a ieşit bine, şi ea a intrat în patul bătrânului.

Am răsuflat uşurată pentru că ştiam că aceasta însemna că puteam sta un timp aici, poate chiar douăsprezece luni înainte de a fi nevoite să ne întoarcem în Anglia, şi n-are rost să ne gândim ce se va întâmpla atunci. Las-o să se distreze, mi-am spus eu, este încă tânără. Avea un profesor care venea de trei ori pe zi să cânte cu ea, şi în camera alăturată uneori nu puteam spune cine cânta. Când l-am întrebat pe Valerio cum putea să cânte un bărbat atât de subțire, el a râs de ignoranța mea, şi a spus că profesorului i s-au scos amigdalele când era puşti, că acesta era obiceiul aici pentru a face un bun cântăreț, deşi era interzis de lege, dar bisericile foloseau toți băieții de felul acesta pe care îi găseau. Şi el îşi atinse propriile lui amigdale şi îşi făcu semnul crucii. Şi când i-am spus scumpei mele, gândindu-mă că va fi tot atât de surprinsă ca şi mine, mi-a spus că ştia şi că trebuie să mă obişnuiesc cu gândul că ne aflăm într-o țară străină unde lucrurile sunt diferite de cele din draga noastră Anglie, şi că el era un mare cântăreț, care i-a spus că ea are o voce minunată. Dar atunci înseamnă că el nu este bărbat, iar unora dintre ei le plăceau femeile şi femeile umblă după ei. Dar ce va face el dacă nu i se scoală, am întrebat eu. Şi atunci ea a dat din cap şi a spus că este surprinsă cât de puțin ştiu despre artele patului ca să nu-mi imaginez ce putea face. Şi a trebuit

să recunosc că n-am întâlnit niciodată un bărbat care voia orice în afară de un singur lucru şi aceasta foarte repede, dar ea mi-a spus că erau unii bărbaţi, nu prea mulţi, care studiau cum să-i facă plăcere unei femei aşa cum o femeie studia cum să-i placă unui bărbat. Şi a spus că-i părea foarte rău că nu ştiam acest lucru despre bărbaţi. Dar i-am spus tinerei mele doamne că m-am distrat de minune cu tatăl ei, odihnească-se în pace, şi cu Joe, şi cu alţi câţiva, şi cu acel hoţ galez al inimii mele, Cadogan. Şi să-şi ţină gura, şi să nu-şi dea aere faţă de bătrâna ei mamă, acum când trăia ca o mare doamnă, ci să-şi amintească de oamenii simpli dintre care provenea. Şi a spus că nu a uitat niciodată cine era, şi că voia doar să mă tachineze. Dar nu puteam să mă abţin să nu mă întreb ce bărbat fusese un astfel de iubit. Nu putea să fi fost Sir Harry, care era beat tot timpul, nici Charles, care se spăla întotdeauna pe mâini, semn care nu este bun la un bărbat. Şi unchiul bătrân, oricât ar fi iubit-o de nebuneşte, nu părea să fie un astfel de bărbat pentru pat. Dar n-am întrebat. Ne spuneam întotdeauna tot, dar nu-mi păsa să o văd atât de limpede în mintea mea cum se culcă cu bărbaţi. Pentru mine ea va fi întotdeauna fetiţa mea, cu pielea ei palidă şi cu ochi mari, mari de tot. Sunt fericită că ştia cum sunt bărbaţii, pentru că ce ar fi o femeie fără un bărbat, mai ales o femeie ca ea care speră să progreseze, să urce în lume. Nu se poate face altfel. Şi totuşi aş dori câteodată ca lumea să fie cu susul în jos. Vreau să spun că o femeie nu trebuie să-i facă plăcere unui bărbat dacă este o fată atât de deşteaptă şi îndrăzneaţă ca scumpa mea. Dar aceasta este doar părerea mea.

Şi i-am spus, cât timp crezi că va dura. Şi ea m-a întrebat ce, şi i-am spus cu unchiul, şi ea a râs, şi a râs, şi mi-a răspuns, pentru totdeauna. Şi eu am zis, nu fi proastă, ştii cum sunt

bărbații, desigur acum înțelegi, după ceea ce ți-a făcut Charles. Şi ea a spus, nu, el este diferit, el mă iubeşte cu adevărat şi eu am de gând să-l iubesc şi să-l fac cât se poate de fericit.

Cred că a fost fericită cu bătrânul. Pentru că, desigur, ea îl făcea foarte fericit, iar el o iubea din ce în ce mai mult. Şi el a fost bun şi cu mine, şi mi-a dat şi nişte bani de buzunar. Şi eu întotdeauna mâncam cu ei şi mi se cerea să rămân atunci când veneau oaspeți. El avea multe pietre, şi statui, şi tablouri, şi chestii d-astea, casa era plină de ele pe oriunde te învârteai, şi sunt desigur încântată că nu trebuie să le şterg de praf şi să le lustruiesc. Şi ea le-a învățat numele, şi putea urmări tot ce spunea el. Când el îi comanda haine, unele erau aşa încât putea arăta ca o doamnă de pe unul dintre vasele lui roşu cu negru de care avea peste tot, şi ea se îmbrăca ca o femeie de pe vase şi poza pentru oaspeți şi toată lumea o admira. Eu stăteam pe unul dintre primele scaune, dar oaspeții nu vorbeau cu mine. Unii veneau din întreaga Europă la petrecerile lui, chiar din Rusia. Şi de oriunde ar fi venit, ei gândeau că scumpa mea era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuseră vreodată, şi bătrânul era atât de mândru de ea. Aproape aşa simțeam şi eu, ca şi cum el era tatăl ei, cu toate că se putea vedea că era un om bogat şi nu avea răbdare să nu-şi pună mâinile pe ea, dar mulți tați sunt aşa cu fiicele lor. Cine ştie dacă nu ar fi dus-o greu cu bătrânul Lyon, care a murit când ea avea doar două luni, dacă el ar fi trăit încă zece ani. Bărbații îşi au obiceiurile lor, şi mulţi nu pot lăsa o femeie singură dacă ea este sânge din sângele lor. Singura iubire adevărată este între o mamă şi copilul ei. Dar cel mai bine este dacă acel copil este o fiică, pentru că un fiu creşte şi devine un alt bărbat. Dar o fiică poate fi a ta întreaga ta viață.

Şi aşa am avut mulţi ani de fericire în această ţară străină, deşi mie mi-a fost întotdeauna greu să cred în fericire, dar scumpa mea credea. Ori de câte ori lucrurile luau o întorsătură proastă, eu vedeam ceea ce era mai rău, şi ea spunea nu, se va rezolva totul. A spus că va fi cândva o mare doamnă, şi eu i-am spus că era scrântită. Şi a avut dreptate, şi bătrânul s-a însurat cu ea şi a făcut-o pe această bătrână Mary soacra lui, şi el este mai bătrân ca mine. Dar el era un om pe cinste şi întotdeauna mi se adresa cu numele meu, doamna Cadogan. Pun rămăşag că galezul meu ar fi supărat că nu m-a păstrat dacă ar fi putut să ştie cât de bine aveam să devin.

Atunci când ne-am întors în Anglia el s-a căsătorit cu scumpa mea, ceea ce familiei lui nu i-a plăcut deloc, şi rar era o căsătorie la care să asiste atât de puţini oameni, deşi s-a oficiat într-o biserică bogată. Mi-a făcut bine să văd expresia de pe chipul lui Charles. Dar scumpa nu a ţinut niciodată supărarea pe el, în toţi aceşti ani i-a trimis scrisori, ea fiind genul de om care dacă iubea pe cineva îl iubea chiar dacă s-a purtat prost cu ea, femeile sunt aşa, mă gândesc încă şi acum cu dragoste la bătrânul Lyon, la iubitul meu tată, şi Dumnezeu să mă ajute, la frumosul meu Cadogan. Nu mă gândesc acum la Joe Hart, care mi-a ieşit din minte, aşa că poate nu l-am iubit chiar aşa de mult.

Atunci când am stat în Anglia, m-am dus înapoi în sat şi mi-am văzut rudele care nu muriseră, ceea ce s-a întâmplat cu biata mea soră bolnavă de scrofuloză, şi le-am dat bani şi daruri de la scumpa mea. Nu şi-a uitat niciodată familia. Se prăpădea de dor să o vadă pe fiica ei, care era o fetiţă mare acum şi am fost supărată că nu voia să mă lase să merg cu ea. M-am dus peste tot cu ea, ea dorea întotdeauna să o însoţesc ca să vorbim despre unele probleme, deşi erau

rezolvate. Dar mi-a spus că pentru asta trebuie să fie singură. Eram necăjită că nu o puteam proteja așa cum făceam întotdeauna.

Când s-a întors la mine mi-a spus că o doare inima. Nu ne întâlnisem de când avea patru ani, și acum m-a descoperit din nou și a ajuns să mă iubească și eu am părăsit-o. Și mama iubitoare a plâns, ceea ce se întâmpla pentru prima oară de când venisem în casa unchiului, care acum era soțul ei, când a descoperit că Charles nu venea să o ia. Nu este soarta mea să fiu mamă, a spus ea. Pot fi măritată cu el acum, dar el se așteaptă în continuare de la mine să fiu ca o amantă. Și a plâns din nou. Dar, îmi imaginez, am spus în timp ce-i ștergeam lacrimile, îmi imaginez o femeie care nu vărsase o lacrimă pentru cinci ani buni, câte femei pot spune așa ceva, trebuie să-ți numeri binecuvântările.

Atunci el s-a dus înapoi, și noi am văzut un balon ridicându-se la Paris cu un bărbat în el, și scumpa mea a cunoscut-o pe regina franceză, dar era obișnuită să se întâlnească cu capete încoronate. Și acum ea devenise Înălțimea Voastră iar eu eram madame mama Înălțimii Ei, madame mama soției ambasadorului. Și bărbații își scoteau pălăria în fața mea, deși mulți mă luau drept slujnica sau însoțitoarea ei. N-am învățat niciodată italiana. Nu am o minte precum cea a fiicei mele. Eram femeia în rochie neagră și bonetă albă căreia nu-i dădea nimeni atenție, cu excepția cazurilor când li se spunea cine eram. Eram mama ei.

Acum scumpa mea a spus că eram întotdeauna binevenită la operă, pentru că uneori se duceau aproape în fiecare seară, dar nu țineam prea mult să mai merg după ce am fost prima oară. I-am spus scumpei mele, ce rost avea când nu înțelegeam ceea de spuneau, și ea a râs, îmi place să o fac să râdă,

şi a spus că eram proastă şi că nu trebuia să înţeleg cuvintele, era ca o piesă, doar că era pe muzică. Şi muzica era atât de frumoasă. Aşa că m-am mai dus dar n-am înţeles mare lucru, dar scumpa mea şi soţul ei stăteau foarte liniştiţi şi ascultau. Dar ei vorbeau amândoi limba, în timp tot ce nouă ne rămânea doar să mâncăm, şi să bem, şi să jucăm cărţi, şi din zgomotele pe care le-am auzit şi cel al unui scaun care a căzut, şi Regele care obişnuia să vorbească foarte tare în loja lui, aşa că la ce te puteai aştepta de la ceilalţi. N-am putut niciodată să spun ce avea să se întâmple jos pe scenă unde nu toţi făceau parte din piesă. Scumpa mea mi-a explicat acest lucru. Unul dintre ei era acolo să le reamintească interpreţilor, în cazul în care îşi uitau replicile, aşa că îmi închipui că ei nu înţelegeau nici ceea ce spuneau. Şi cântăreţii erau liberi să se comporte pe scenă cum doreau, exact ca lumea bună din loji. Într-o operă era o doamnă grasă într-un colţ cu doi bărbaţi îmbrăcaţi foarte frumos lângă scaunul ei despre care scumpa mea mi-a spus că era mama şi doi admiratori ai primadonei, chiar acolo pe scenă! Mama avea o masă mică lângă scaunul ei cu oţet, şi oglinzi, şi dulciuri, şi apă pentru gargară şi piepteni de care fiica ei putea avea brusc nevoie, în timp ce altcineva interpreta o arie.

Aşa sunt eu, i-am spus eu scumpei mele. Aşa voi fi fost întotdeauna pentru tine. Şi m-a strâns în braţe, şi am putut vedea că i se umeziseră puţin ochii, ştia cât de mult o iubeam. Cum era ea LUMINA OCHILOR MEI, dacă pot să mă exprim aşa cum se vorbeşte în piese. Nu o voi părăsi niciodată, nu o voi dezamăgi niciodată. Dar nu era întotdeauna atât de fericită, dorea atât de mult să fie fericită, îi plăcea să se distreze şi am petrecut bine împreună când eram singure sau cu slujnicele ei. Ce norocoasă eram să împărtăşesc toate astea cu ea.

Desigur, nimic bun nu durează o veşnicie, deşi toate acestea au durat foarte mult timp. Nu am văzut sau auzit un soţ atât de îndrăgostit de soţia lui cum era ambasadorul de fiica mea, el o venera. Şi am văzut câţiva oaspeţi făcând cu ochiul şi aprobând din cap când vedeau cum el se concentra asupra ei, fiind deja ani întregi de când începuseră să fie împreună şi se căsătoriseră. Ei îl considerau un prost bătrân drăgăstos pentru că o iubea atât de mult, dar el nu putea niciodată să o iubească suficient din punctul meu de vedere. El nu era nici pe jumătate atât de valoros ca ea, cu toate titlurile lui de nobleţe. Orice bărbat putea să se socotească binecuvântat să fie iubit de ea. Fiica mea era o comoară.

Şi el era mult mai în vârstă ca ea, aşa că era firesc ca un bărbat mai aproape de vârsta ei să fie pe placul ei. Se înţelegeau bine şi el îi făcea viaţa uşoară, dar ea era încă o femeie tânără, sănătoasă, plină de spirit, şi cine i-ar putea rezista micuţului amiral, pe care toată lumea îl ovaţiona când a venit imediat după marea lui victorie în Egipt împotriva flotei lui Bonaparte, el însuşi a scufundat toate vasele, dar acum era bolnav şi slăbit. Mi-a dat ceva de făcut. Căci ce aveam de făcut în afară de a sta cu braţele încrucişate şi să mă uit la mine cum îmbătrânesc, până când bătrânul a murit, şi apoi aveam să ne reîntoarcem în Anglia. Dar apoi s-a dovedit că trăiam vremuri agitate, m-am simţit mândră că era englezoaică, ceea ce n-a uitat niciodată că eram. Şi amiralul a venit să locuiască cu noi, şi nu se putea opri din a o privi pe scumpa mea. Se uita atât de aspru la ea tot timpul că puteam să jur că o vedea cu bietul lui ochi orb. În primele zile a stat în pat, şi eu o ajutam pe scumpa mea să-l îngrijească şi am putut vedea limpede, aşa cum vedeam acel bătrân vulcan de la fereastra mea, că el o va iubi-o şi ea îl va iubi pe el, şi vom

avea o întreagă nouă viață în fața noastră cu amiralul. Aşa că ne vom întoarce în Anglia mai repede decât credeam. Pentru că, deşi amiralul era însurat, el o iubea pe fiica mea şi găsise cea mai bună femeie de pe lume ceea ce nu va găsi desigur la nevasta lui din nou. Aşa sunt bărbații.

Presupun de asemenea că mai am un pic de foc şi în mine, pentru că mi-a plăcut să văd că inima scumpei mele se aprindea din nou. Şi îmi va da ceva de făcut, îndată ce vor descoperi că se iubesc, deşi asta a durat mai mult decât m-am aşteptat, el fiind diferit, cine a mai auzit despre un bărbat că îi este credincios soției sale. Dar el, mi-a povestit scumpa mea, că mai căzuse pleaşcă odată după o femeie în alt port din Italia, cu câțiva ani în urmă, dar era o femeie cumsecade, nu o curvă. Desigur că nu am auzit niciodată despre un marinar ca acesta care să fie bărbat adevărat, dar n-am auzit-o niciodată pe scumpa mea să spună că a căzut pleaşcă. Avea acum cuvinte serioase, şi chiar mergea la una dintre biserici uneori şi se ruga după tipicul roman. Cum spuneam, nu s-au grăbit ca două fete inocente, uitându-se una la alta şi apoi uitându-se într-altă parte, dar ştiam ce urmează.

Şi apoi totul s-a întâmplat brusc, şi veneau francezii, şi a trebuit să împachetăm totul şi bătrânul ambasador era distrus şi tăcut din cauză că trebuia să-şi părăsească casa şi mobila, am plecat la miezul nopții într-o furtună înfiorătoare. Pețitorul scumpei mele ne-a salvat pe noi, pe Rege şi pe Regină, şi pe toată lumea, dar călătoria a fost teribilă, cu cinci sau şase într-o cabină, toți dormind pe paturi de campanie şi pe saltele sau pe jos. Şi nu ne-am dus la culcare niciodată. L-am instalat pe Rege în pat, ce bebeluş mare era, ținea un clopoțel sfințit şi se închina. Şi scumpa mea a instalat-o pe Regină în pat, regina şi ea erau cele mai bune prie-

tene, pentru că ea se ducea în fiecare zi la palat ca să vadă Regina. Şi apoi am umblat în tot vasul ajutând oamenii să vomite şi să se curețe puțin. Nu mi-a fost teamă, şi scumpei mele nu i-a fost teamă deloc. A fost cea mai curajoasă, o adevărată eroină. Toată lumea o admira. Şi am trecut marea în siguranță, cu toate că Regina l-a pierdut pe băiețelul ei, a fost cea mai tristă priveliște, scumpa mea ținând copilul la pieptul ei şi încercând să-l țină în viață. Cred că am ştiut atunci că era făcută să fie mamă şi că va avea un copil în cele din urmă, care va fi cu adevărat al ei făcut cu acest amiral mic care o iubea atât de mult. O mamă ştie genul ăsta de lucruri.

Eram atât de fericită pentru ea, să o văd atât de fericită, într-un fel în care n-a fost niciodată înainte. Şi în toți aceşti ani în care am fost madame mama soției ambasadorului nu aveam prea mare lucru de făcut decât să-i dau pieptenii, şi dulciuri, şi apă de gargară, ca mama primadonei de pe scenă, dar acum puteam să o ajut, puteam să stau cu ochii pe bătrân, când venea şi când pleca, atunci când cei doi iubiți voiau să fie împreună. Amiralul era ca un băiețel cu ea. Puteam să-mi dau seama că voia să-l plac, pentru că şi-a pierdut mama când era un puştan, chiar înainte de a pleca pe mare, mi-a spus scumpa mea. Nu era ca majoritatea bărbaților. Îi plăcea cu adevărat să fie în preajma femeilor şi să vorbească cu ele.

Aşa că am fost mai apropiate ca oricând, şi singurul timp în care am fost despărțite a fost când au trebuit să se ducă înapoi la Napoli şi să oprească revoluția după ce au plecat francezii. Nu au putut să mă ia şi pe mine, m-au lăsat la Palermo pentru şase săptămâni. A fost cea mai lungă perioadă în care am fost despărțită de scumpa mea după ce a împlinit şaisprezece ani. Am fost întotdeauna împreună, ştia că poate conta pe mine.

După ce s-au întors, ne-am dus pe vasul lui să vedem priveliştile, şi am avut o petrecere pentru ziua ei, dar n-a mai fost un marinar atât de bun de data aceasta, fiind însărcinată acum, exact aşa cum ştiam că va fi. Soţul ei a acceptat foarte bine înşelătoria, mai bine decât ar putea unii, nespunând niciodată vreo vorbă, dar el era bătrân atunci şi unde va găsi el o altă femeie ca fiica mea. Nu a existat niciodată o astfel de femeie. Amândoi ştiau asta. Aşa că bătrânul ambasador nu a fost prea amărât, cu excepţia faptului că nu a mai putut fi ambasador, şi toată lumea a fost încântată să se întoarcă în Anglia, am avut o călătorie frumoasă, deşi toate acele caleşti mi-au obosit oasele bătrâne şi acele tunuri care bubuiau peste tot unde ne duceam pentru amiralul au fost un pic cam tari pentru urechile mele. Şi am ajuns acasă teferi, el a fost salutat în acelaşi fel dar mai mult, ne-a luat trei zile să ajungem la Londra. Şi apoi a fost ceva ce-i privea peste care trebuia să trecem, m-a avertizat scumpa mea, cu nevasta amiralului însăşi care aştepta într-un hotel din King Street. Aşa că atunci când am intrat în Londra, m-au lăsat mai întâi pe mine şi pe domnişoara Knight în Albermarle Stereet, unde trebuia să locuim. Domnişoara Knight era cu noi de mult timp, ea o admira cu adevărat pe fiica mea. Eram atât de obosită încât m-am dus direct în camera mea, dar a doua zi dimineaţa când m-am dus să o întreb pe domnişoara Knight dacă dorea să ia micul dejun, am constatat că nici nu petrecuse noaptea acolo. Plecase după o oră după ce am ajuns, mi-a spus hotelierul, şi a fugit la casa unui prieten, pentru că venise cineva la hotel şi a spus poveşti netrebnice despre scumpa mea, şi că ea nu era o companie potrivită pentru o femeie respectabilă. Şi aşa, oricât de greu ar fi de crezut, am fost foarte amabili cu această domnişoară Knight, fiica mea a

insistat să o primească acasă după ce a murit mama ei, am avut-o cu noi ca pe o membră a familiei, timp de aproape doi ani, dar apoi n-am mai văzut-o din nou.

Se pare că erau mulți la Londra geloşi pe scumpa mea, şi cum puteau să nu fie, când cel mai renumit bărbat dintre toți era la picioarele ei! Dar puteți fi siguri că nu le-am dat nicio atenție şi am mers înainte, şi era multă muncă pentru bătrâna Mary, cu o nouă casă la Londra, şi curând amiralul a venit să locuiască cu noi când soția lui şi-a dat seama că nu va putea concura cu farmecul scumpei mele. Şi apoi s-a născut copilul. Eram acolo, am ținut-o de mână, am suportat durerea împreună cu ea, a fost atât de curajoasă că aproape nu a țipat, dar n-a fost o naştere grea, fiind al doilea copil al ei, însă n-am vorbit niciodată despre primul copil, care trebuia să fie femeie acum. Nu voia ca amiralul să ştie despre asta, pentru că el era atât de mândru că ea rămăsese însărcinată pentru prima oară cu el. Am fost acolo, eu eram tot ceea ce avea, pentru că plecase din nou pe mare cu două săptămâni în urmă. Bietul om îşi pierduse dinții, şi ochiul, şi brațul, şi ei tot nu se pot descurca fără el, şi l-au făcut să plece să se lupte cu danezii, pentru că era cel mai curajos. I-a lipsit scumpa mea atât de mult, nu cred că a existat vreodată un bărbat ca el care să iubească la nebunie o femeie. Ce scrisori îi scria! Şi în aprilie întreaga flotă a trebuit să-i celebreze aniversarea şi toți ofițerii lui au ridicat toasturi în cinstea ei, iar el şi-a atârnat un medalion cu chipul ei de gât. Şi într-un port când unul dintre ofițeri a început să-şi aducă nevasta la bord, amiralul nu i-a permis pentru că a spus că i-a promis fiicei mele că nu va permite niciodată unei femei să urce pe vas, dar eu nu cred că ea s-a gândit că el va merge atât de departe. Dar el era atât de dornic să dovedească ce mult o

iubea. Şi apoi nu l-au lăsat din nou să vină acasă, pentru că era în acea vară când toată lumea auzise că va veni Bonaparte şi ne va ucide pe toți, şi va planta Copacul Libertății, şi ne va lua libertățile noastre englezeşti. Dar eu nu m-am temut. Şi nici fiica mea nu s-a temut, ştiam cine ne apără malurile şi căutam în vara aceea o casă la țară pentru momentul în care salvatorul națiunii şi iubitul scumpei mele va veni acasă şi i se va permite să-şi odihnească bietele lui oase.

Acum avea şi Mary ceva ce să facă. O viață extravagantă cu slujitori nu-i scad meritele, dar eram mai fericită să aleg rațe cu care să populez canalul amiralului şi să supraveghez rândaşii şi grădinarii. Şi scumpa mea care ducea şi ea o viață veselă, pentru că ştia totul despre ceea ce era nou, nu ştiu cum reuşea dar o făcea. Nu era o casă mare după toate pe care le cunoscuserăm, doar cinci dormitoare, dar asta era ceea ce dorea el. Aşa că ea a instalat câte un closet cu apă curentă şi un lighean cu un rezervor din plumb şi capac, şi o cadă de baie care să fie umplută de servitori. Au fost toate bune în Italia cu acele palate mari cu mai multe încăperi decât poate număra cineva, dar acum eram înapoi în Anglia, care s-ar putea să nu aibă ruine, dar aici oamenii ştiu cum să se facă comozi şi să se simtă confortabil. Şi amiralul a fost încântat la culme când a văzut ce am făcut, când i s-a permis să se întoarcă acasă, în casa pe care am aranjat-o pentru el. Iar ambasadorul şi-a avut şi el locul lui, pentru că am văzut că s-a simțit puțin pierdut în Anglia. Eu nu m-am simțit aşa, e ca şi cum n-aş fi plecat niciodată, toți acei ani petrecuți în Italia şi în care am auzit o limbă străină s-au risipit. Dar lui îi lipsea gloria, şi banii îl nelinişteau, chiar mai rău. A fost întotdeauna strâns cu ultimul gologan, şi când a venit să locuiască cu noi la țară, pentru că nu-i putea îngădui soției

lui să locuiască acolo fără el şi să stârnească un scandal, s-a oferit să plătească jumătate din cheltuielile gospodăriei. Dar mă făcea să zâmbesc când îi vedeam pe cei doi mari bărbați, amiralul, aproape orb, care câştigase toate acele bătălii, şi pe acest nobil bătrân care a fost crescut împreună cu regele nostru, acolo la o masă dintr-unul dintre saloanele noastre, aplecându-se asupra facturilor de la negustorul de peşte, de la berar, de la brutar, de la măcelar, de la lăptar, de la negustorul de lumânări, numărând lire, şi şilingi, şi penny, şi apoi scriindu-şi numele lor faimoase la capătul de jos al agendei după ce o aprobau. Bărbații ajung atât de importanți şi nu te lasă să uiți asta niciodată, încât mă fac să râd când ajung şi ei ca nişte femei.

Şi a continuat în acelaşi fel cu amiralul, era un bărbat care nu se schimba. Nu am văzut niciodată un bărbat care să venereze o femeie aşa cum făcea el, el tot nu putea să-şi ia ochii de la ea. Şi chipul i se lumina când ea intra într-o cameră, chiar dacă plecase de acolo cu o clipă înainte, dar acesta era exact modul în care m-am simțit eu toată viața când ea intra într-o cameră. Dar eu eram mama ei. Nu există iubire ca aceea a unei mame fără bărbat față de unicul ei copil. Niciun bărbat nu simte asta pentru o femeie, nicio femeie pentru un bărbat. Dar trebuie să spun că amiralul s-a apropiat foarte mult de ceea ce simțea această bătrână mamă. Dar, apoi noi iubeam aceeaşi persoană, care era cea mai minunată femeie din lume. Şi eu aveam bucuria de a o fi cunoscut toată viața, iar el doar de şapte ani.

Am fost tristă când a murit soțul bătrân, deşi ei se aşteptaseră şi speraseră să moară, pentru că atunci îşi puteau avea copilul cu ei, şi puteam fi o familie în regulă, doar dacă soția amiralului ar muri şi ea sau l-ar lăsa să divorțeze de ea.

Bătrânul nu a suferit prea mult, doar că s-a oprit din pescuit, acesta a fost primul semn. Apoi nu a vorbit mult şi s-a instalat în pat în februarie şi la sfârşit, când s-a înrăutăţit, a cerut să fie dus înapoi în casa lui din Londra, care era o casă minunată, plină de mobilă scumpă, plătită de scumpa mea după ce şi-a vândut bijuteriile. Eu l-am îngrijit cel mai mult. El avea încredere în mine pentru că eram bătrână ca el, deşi nu chiar atât de bătrână, eu eram plină de duh. Îi frecam picioarele. Şi a murit în aprilie în pace, cu scumpa mea şi amiralul acolo, de-o parte şi de alta a patului, ţinându-l în braţe.

Am avut un şoc când s-a citit testamentul. A fost un testament meschin, lipsit de inimă. Dar scumpa mea a spus că nu contează, că a ştiut întotdeauna că Charles era moştenitorul lui, chiar de pe vremea în care ea era cu Charles, înainte ca ea să-l fi cunoscut. Dar gândiţi-vă la tot ce s-a întâmplat după aceea, am spus eu. Ssst, ssst, a spus ea. Nu voia să mă lase să vorbesc despre asta. Şi Charles avea să ne dea afară din casă o lună mai târziu. Dar am găsit alta, deşi era mică, şi aceasta avea să fie începutul unei noi vieţi, dar apoi războiul a început din nou şi iubirea scumpei mele a fost nevoit să plece înapoi pe mare şi a stat plecat un an şi jumătate! Erau disperaţi. A fost trimis peste tot, urmărindu-l pe Bonaparte, în Indiile de Vest şi din nou în Mediterana, şi chiar s-a oprit la Napoli. Se pare, mi-a spus-o scumpa mea, că vechea noastră casă era acum un hotel, şi nu un hotel prea curat. Ne părea bine că bătrânul ambasador nu a trăit ca să audă asta, pentru că l-ar fi doborât, dar nouă nu ne-a păsat prea mult, cel puţin mie nu mi-a păsat. Trebuie să ştii când să laşi să dispară vechea viaţă şi să nu priveşti înapoi şi să ai regrete, asta spun întotdeauna. Altfel vei fi întotdeauna trist, pentru că întotdeauna pierzi ceva. Aşa e viaţa, dacă laşi neno-

rocirile să te lovească prea tare, nu vei vedea venind o nouă şansă. N-aş fi ştiut asta dacă nu aş fi avut o astfel de VIAŢĂ BUNĂ. Şi acelaşi lucru este valabil pentru scumpa mea, pentru că ea are aceeaşi părere ca mine în această privinţă.

Aşa că am rămas pline de speranţă, şi în anul următor, iubitul ei a venit acasă şi...

Dar nu a ieşit aşa cum am sperat. Biata, biata mea scumpă. Nu s-au bucurat decât de optsprezece zile împreună, şi casa era tot timpul plină de ofiţeri şi de oameni de la Amiralitate.

Îi tot spuneam că totul va fi bine, că el se întorsese de fiecare dată, şi că se va întoarce din nou. Dar de data aceasta, a spus ea, va fi o mare bătălie. De aceea pleacă. I-am spus că el era mai bun decât francezii, că ea s-a născut sub o stea mărinimoasă, că totul s-a terminat cu bine întotdeauna, dar de data aceasta nu a fost aşa.

Şi după ce a murit, cu numele ei pe buze, după cum i-a spus căpitanul Hardy, toată lumea ne-a întors spatele, cu excepţia creditorilor. Bătrânul îi lăsase ceva bani pe ani şi alţii cu care să-şi plătească datoriile, dar ea avea mult mai multe de plătit. Ne-am mutat într-o casă mai mică, şi apoi într-alta şi mai mică, aveam acum copilul cu noi care îi purta numele lui, dar nu venea nimic de la curte, nicio pensie ce era de presupus că trebuia să o primească, şi pentru a-şi creşte copilul LUI cum se cuvine, trebuia să fie generoasă, şi să bucure de unele plăceri, ceea ce făcea noi datorii, şi servitori, şi guvernantă pentru copil, şi puţin cam multă băutură, dar aşa eram eu, ce să faci altceva când toată lumea devine atât de nemiloasă. Dar, i-am spus, vei vedea că lucrurile nu vor fi astfel întotdeauna, ne avem una pe alta, şi te va ajuta cineva. Şi a fost un vecin de la ţară care ne trimitea bani, un om

cumsecade, cred că ne simpatiza pentru că oamenii îl luau în zeflemea şi pe el. Şi am spus ce e cu domnul Goldsmid, şi ea a râs, dar râsul ei a fost amar şi a spus că Abraham Goldsmid este foarte fericit cu nevasta lui şi că are o familie minunată. Şi i-am reamintit că niciun bărbat nu-i putea rezista, indiferent cât de bună era nevasta lui, dar m-a făcut să-i promit să nu mai vorbesc niciodată despre ea şi domnul Goldsmid, şi n-a ieşit nimic din chestia asta. Dar omul acesta bun ne-a trimis din când în când ceva bani şi sper că va ajunge în rai pentru asta.

Aşa că în cele din urmă nu s-a întâmplat să fie mai bine. Pentru că toți au părăsit-o, chiar şi cel pe care îl iubea cel mai mult, dar el nu a vrut să moară, dar de ce să se fâțâie pe vas în costumul lui de amiral şi cu stele lui astfel încât să-l poată găsi uşor un trăgător de elită şi să-l omoare, dacă voia să trăiască şi să se întoarcă la ea. Bărbații sunt atât de proşti. Femeile pot fi înfumurate, dar când un bărbat este înfumurat este de necrezut, este de necrezut ca un bărbat să vrea să moară din cauza îngâmfării sale. Toată lumea a părăsit-o pe biata mea scumpă, chiar şi eu am părăsit-o la patru ani după ce micuțul amiral a fost omorât, şi eu doream atât de mult să fiu cu ea şi să am grijă, ea avea nevoie să aibă grijă cineva de ea, şi putea conta pe mine. Nu vreau să povestesc ce s-a întâmplat cu ea după aceea. Fiica mea a fost foarte nefericită când am murit.

3

A fost întotdeauna ceva magic în legătură cu mine. Ştiam după felul în care reacţionau alţii, reacţionaseră întotdeauna faţă de mine, ca şi cum aş fi fost mai mare decât viaţa. Apoi sunt şi toate acele poveşti despre mine, unele false, cele mai multe adevărate.

Doar astfel pot explica de ce am fost cândva atât de preţuită, de ce mi se deschideau atâtea uşi. Dar nu puteau fi doar talentele mele. Am fost inteligentă, curioasă, sprintenă şi, deşi bărbaţii nu se aşteaptă ca o femeie să fie inteligentă, de multe ori le place că este aşa, mai ales atunci când îşi foloseşte mintea pentru ceea ce îi interesează pe ei. Dar există multe femei inteligente. Şi să nu presupuneţi că subestimez puterea frumuseţii – cum aş putea să o fac, când am fost atât de desconsiderată când mi-am pierdut-o. Chiar şi acea parte a reputaţiei mele, celebra mea frumuseţe, dovedeşte ceva ce am avut şi care era mai cuprinzător, care impunea atenţie, ca un inel de lumină.

Pot descrie ceea ce m-a făcut câteodată să fac. Îmi reamintesc de vremea când eram mic copil cutreierând pe drumul din sat într-o zi de iarnă, şi simţind cum mi se scurge privirea din ochi. A înregistrat asta, şi aia, toţi tremurând şi cu chipurile acre în timp ce munceau sau leneveau. M-am simţit dintr-odată diferită şi mi-a venit ideea că îi pot încălzi cu privirea mea. Aşa că am început să înaintez pe drum, încălzindu-i, atrăgându-i să se întoarcă spre mine. Dar când am

crescut, ori de câte ori mergeam pe stradă sau intram într-o încăpere sau mă uitam pe fereastra vreunei case sau a unei caleşti, simţeam încă: trebuie să găsesc din priviri cât de mulţi se poate.

Ori de câte ori mergeam, mă simţeam aleasă. Nu ştiu de unde am căpătat această încredere. Nu puteam fi chiar *atât* de extraordinară, şi totuşi eram. Ceilalţi păreau atât de uşor satisfăcuţi şi resemnaţi. Voiam să-i trezesc şi să-i fac să vadă cât de minunată este această existenţă. Ceilalţi încercau de obicei să fie calmi. Voiam să-i fac să se aprecieze. Voiam să-i fac să iubească ceea ce iubeau.

Era mai bine când erau obsedaţi. Eu nu eram obsedată, dar eram întotdeauna dornică. Chiar când am fost frumoasă, nu am fost niciodată elegantă. Nu m-am abţinut niciodată. Nu am fost snoabă. Am fost expansivă. Doream cu înfocare exaltarea unei afecţiuni fierbinţi. Nu trebuia să îmbrăţişez. Trupurile nu trebuie să se frece sau să transpire împreună. Îmi plăcea să străpung şi să fiu străpunsă cu o privire.

Auzeam sunetul propriei mele voci. Îi învăluia pe alţii, îi încuraja. Dar eram şi mai pricepută să ascult. Există un moment când cineva trebuie să tacă. Acesta este momentul în care atingi sufletul altcuiva. Cineva cu suflet cald – pe care l-ai ajutat să ajungă în acel punct, poate arătându-ţi propriile tale sentimente. Şi apoi te uiţi adânc în ochii celuilalt. Scoţi un mic mmmm sau ahhh, un sunet încurajator, plin de înţelegere. Pentru acum, ascultă doar, ascultă cu adevărat şi arată că pui la inimă ceea ce ai auzit. Foarte puţini fac acest lucru.

Este adevărat că m-am trudit din greu să devin ceea ce am putut deveni, dar am şi impresia că succesul se obţinea uşor, extraordinar de uşor. La un an după ce mi s-au dat

primele lecții de cântat la Napoli, cu alocația care i s-a dat mamei mele și mie pentru toate cheltuielile fixate la o sută și cincizeci de lire pe an, opera din Madrid a vrut să mă facă primadonă pentru suma de șase mii de lire pentru trei ani. Și au fost mai multe astfel de oferte de contracte din partea operelor europene, toate pe care le-am refuzat fără regret.

Voiam să cânt, puteam cânta bine. Când aveam nevoie să fiu curajoasă, mi-era ușor să fiu curajoasă.

Orice n-aș fi făcut bine, nu încercasem să fac bine... uneori pentru că înțelesesem că o realizare mai mare m-ar fi obligat să-mi schimb caracterul și să-i înfrânez revărsarea. Astfel am fost expertă la pian, dar n-am cântat niciodată așa cum o făcea Catherine, sunt sigură. Însă puteam exprima emoții cu trupul meu, cu chipul meu. Toată lumea se minuna de *Atitudinile* mele.

N-aveam ce face dacă aveam talentul unei actrițe. Dacă îmi plăcea să fac plăcere. Ce puteam face dacă am înțeles atât de repede ceea ce doreau alții. Și cine m-ar fi putut apăra dacă nu m-aș fi educat să-mi înving temperamentul. Dar mi-am folosit inima pentru a-i atrage pe alții către mine. Am văzut-o pe Regină de mai multe ori, pentru a avea câștig de cauză într-o problemă de stat față de Rege, venind în fața lui și apoi netezind o pereche de mânuși lungi și albe peste brațele ei. Regelui îi plăceau brațele femeilor și mânușile lor. Nu am folosit astfel de tertipuri. Nu aveam nevoie. Este într-adevăr foarte ușor să placi. Nu diferă de învățătură. În lumea care mă urmărea, accentul meu era observat cu dezaprobare, precum și ortografia mea, pe care am îmbunătățit-o. Dar dacă nu mi-aș fi iubit mama atât de mult, nu mă îndoiesc că m-aș fi lepădat de toate urmele originii mele rurale, și aș fi vorbit o engleză pură ca lumina lunii. Așa cum spuneam, mult timp, am fost în stare să fac întotdeauna ceea ce voiam.

S-a spus despre mine că flatam pe toată lumea cu nerușinare – pe soțul meu, apoi pe Regină, și pe ceilalți oameni care îmi puteau fi de folos la Napoli, și în cele din urmă pe iubitul meu. Am flatat, da. Dar *am fost* flatată. Domnul Romney mi-a spus că eram un geniu, o divinitate, că nu trebuia decât să pozez și tabloul era compus; restul era pură transcripție. Soțul meu credea că eram toate vasele și statuile lui, toată frumusețea pe care o admira, aduse la viață. Iubitul meu mă credea sincer superioară întregului neam femeiesc. Mă numea o sfântă, și spunea tuturor că eram religia lui. Mama mi-a spus întotdeauna că eram cea mai minunată femeie din lume. Și am fost considerată cea mai mare frumusețe a epocii.

Acesta putea să nu fie un lucru bun pentru caracterul meu. Dar nu este vina mea că se spuneau astfel de lucruri.

Chiar atunci când eram considerată cea mai frumoasă, aveam un defect, sau mai bine spus frumusețea mea avea un defect: mica mea bărbie retrasă. Apoi, când eram încă tânără, trupul meu s-a îngroșat. Beam, nu pentru a contrabalansa deprimarea, ci pentru că eram uneori furioasă și știam că voi fi dojenită, poate abandonată, dacă mă manifestam. Eram adesea flămândă. Am văzut cum bărbia mea devine grea. Într-o noapte înăbușitoare, când m-am întors în pat, mi-am simțit burta, și m-am gândit că ceva s-a întâmplat cu talia mea, trupul meu se schimba. Fără frumusețea mea, scutul meu, toată lumea își putea bate joc de mine.

Toată lumea spunea cât de grosolană și de monstruoasă devenisem. Totdeauna s-a crezut că vorbesc prea mult. Recunosc că aveam întotdeauna ceva de spus. Viața mea se desfășura foarte rapid. Apoi s-a istovit. Detractorii mei vor fi fără îndoială încântați să știe că am fost foarte tăcută la sfârșit.

Nu am atât de multe de spus acum pe cât v-ați aștepta.

Dacă ar fi trăit, aş fi fost fericită. Dar a murit, câştigând marea victorie care se aştepta de la el. A murit cu numele meu pe buze şi în testamentul lui a lăsat-o pe fiica mea şi pe mine drept moştenire pentru rege şi ţară. N-am primit nicio pensie. Eu şi copilul lui nu am fost invitate nici măcar la funeralii, cele mai glorioase organizate vreodată în Anglia. Întreaga naţiune era în lacrimi. Dar nu mă pot abţine să nu mă gândesc cât de uşuraţi s-au simţit unii că a murit în culmea destinului său, că nu a supravieţuit ca să trăiască precum un om obişnuit, ducând o viaţă obişnuită, cu mine, în braţele mele, cu copilul nostru, şi mai mulţi copii. Pentru că aş fi continuat să am copii, atât de mulţi câţi puteam, darurile lui de dragoste pentru mine şi ale mele pentru el.

Nu am cerut şi nu am pledat şi nu m-am plâns până când nu a murit iubitul meu. Apoi am descoperit că nimeni n-avea de gând să mă ajute... că destinul meu avea să fie o stinghereală, o povară pentru toată lumea.

După ce iubitul meu a plecat din braţele mele pentru a se duce la Trafalgar, n-am mai îmbrăţişat un alt bărbat. Cât de mult trebuie să regrete detractorii mei că nu sunt în stare să mă acuze de lascivitate. Nu au existat nici motive de a mă descrie drept mercantilă, cu toate că le-ar fi plăcut să răspândească şi această calomnie. Nu mi-a păsat niciodată de bani, cu excepţia faptului de a-i cheltui şi de a cumpăra daruri. Afecţiunile mele nu au fost mânate niciodată de dorinţa de a duce o viaţă tihnită: aş fi fost mulţumită să trăiesc în condiţii modeste sau chiar în sărăcie cu cel pe care îl iubeam. Nu mi-ar fi păsat dacă eram mai puţin frumoasă, atâta timp cât nu eram urâtă. Nu mi-ar fi păsat dacă eram o bătrână grasă urcând cu greu treptele bisericii la sfârşitul unei vieţi care nu a fost atât de tristă.

Oamenilor le va părea foarte rău că au vorbit cu atâta cruzime despre mine. Într-o bună zi vor constata că au vorbit de rău un personaj tragic.

Ce acuzații mi se aduc? Beție, datorii, vulgaritate, lipsă de atracție, ispite de sirenă. O, da, şi complicitate la omor.

Voi menționa una dintre poveştile spuse despre mine care nu este adevărată. S-a spus despre sine că m-am simțit vinovată după aceea pentru că nu am intervenit pentru a-l salva pe doctorul Cirillo, şi că ştiam la vremea aceea că se vărsa sânge nevinovat la Napoli. Mi s-a spus că voi avea coşmaruri până la sfârşitul vieții mele şi, că în unele nopți, precum Lady Macbeth, voi umbla în somn şi voi striga, şi voi ridica mâinile pentru a căuta sânge. Nu cred că m-am simțit vinovată. Pentru ce se presupunea că ar trebui să mă simt vinovată?

În cele din urmă toți m-au repudiat. I-am scris Reginei, prietena mea. Nu mi-a răspuns. Am fost trimisă la închisoarea datornicilor. Îndată ce am fost eliberată condiționat, am împachetat două cufere cu haine și câteva bijuterii și suveniruri şi am cumpărat bilete pentru o navă mică poştală ce mergea la Calais care a plecat de la Turnul Londrei cu mine şi copilul meu – care nu ştia mai multe decât că era fiica tatălui ei şi eu, prietena lui, eram protectoarea ei. La Calais am luat cea mai bună cameră în cel mai bun hotel pentru două săptămâni şi am cheltuit jumătate din banii pe care îi luasem cu mine. Apoi m-am mutat la o fermă la câțiva kilometri dincolo de oraş. Dat fiind că nu exista nicio şcoală pentru ea, îi dădeam eu lecții, învățând-o germana şi spaniola – franceza ei era deja acceptabilă – şi citeam împreună cu ea istorie greacă şi romană. Şi am angajat o femeie din sat să o scoată la călărit pe un asin, aşa ca să aibă şi ea parte de mişcare.

Fiica mea avea paisprezece ani când am fugit din Anglia. Eu aveam paisprezece ani când am venit la Londra din satul meu, atât de dornică şi de fericită să-mi încep viața şi să mă ridic în lume. M-am născut o nimeni. Ea era fiica celui mai mare erou şi a celei mai mari frumuseți dintr-o epocă apusă. Am avut o mamă care m-a prețuit întotdeauna, indiferent ce aş fi făcut – o mamă ignorantă şi proastă, a cărei companie şi dragoste mi-au oferit multă plăcere şi mângâiere. Fiica mea avea o mamă care n-a prețuit-o niciodată, care îi spunea întotdeauna să nu uite cine a fost tatăl ei, că el se uită din ceruri la ea şi că trebuia în toate clipele să vadă doar ceea ce l-ar fi făcut mândru de ea – o mamă cu mintea ageră a cărei prezență o înspăimânta şi o îngrozea.

Nimeni nu a venit din Anglia să ne vadă. Devenisem atât de respingătoare, încât nu mă uitam niciodată într-o oglindă. Eram portocalie din cauza gălbinării şi plină de zemuri. Când m-am îmbolnăvit prea tare, ne-am întors în oraş şi ne-am dus într-o cameră întunecoasă dintr-o casă mizerabilă. Patul meu era în alcov. Trimiteam copilul în fiecare săptămână la casa de amanet, mai întâi cu un ceas, apoi cu un ac de aur, apoi cu rochiile mele, astfel încât era de mâncare pentru ea şi eu puteam să continui să beau. Am învățat-o să joace table cu mine. Dormeam majoritatea timpului. Singurul meu vizitator era un preot de la o biserică din apropiere.

Nu exista nimeni altcineva în afara unui copil care să îngrijească o femeie urât mirositoare, care plângea, care era pe moarte, nimeni în afară de ea care să golească plosca şi să spele cearşafurile. Am fost foarte nemiloasă cu ea şi ea era foarte supusă.

La sfârşitul sfârşitului am rugat-o pe fiica mea să aducă preotul de la Biserica Sant Pierre pentru ultimele ritualuri.

Doar atunci, şi pentru prima oară, a încercat să se opună dorinţei mele acea creatură solemnă şi oprimată, care avea să crească pentru a se mărita cu un vicar şi pentru a-şi aminti de teribilele ultime şase luni din Franţa, cu milă creştină îndurerată.

– Nu-mi vei refuza această consolare, am strigat eu. Cum îndrăzneşti!

– Mă voi duce la preot dacă îmi spui cine este mama mea, a răspuns nefericita.

– Mama ta este, am şuierat eu, este o femeie nefericită care vrea să rămână nepomenită. Nu îi voi trăda încrederea.

Ea a aşteptat. Eu am închis ochii. Mi-a atins mâna. Am dat-o la o parte. Am început să-mi cânt. Am simţit şuvoiul acru de vomă curgându-mi dintr-o parte a gurii. Nimic, nici măcar certitudinea de a pierde intrarea în ceruri nu mă putea face să-i spun adevărul. De ce aş fi consolat-o când nu exista nimeni care să mă consoleze pe mine. Am auzit uşa închizându-se. Plecase după preot.

4

Pot vedea vasul lor în golf de la fereastra celulei mele.

Prietenii mei şi cu mine ne urcasem deja la bordul unuia din vasele de transport care plecau la Toulon, când au sosit la 24 iunie şi au anulat tratatul care fusese semnat cu cardinalul Monstru: am fost târâţi afară din vas şi duşi la Vicaria. Ca una dintre puţinele femei din închisoare, mi s-a repartizat o celulă nenorocită doar pentru mine, zece paşi pe şapte, cu un pat de campanie pe care să dorm şi fără lanţuri. Doi dintre prietenii mei şi-au petrecut vara prinşi în lanţuri de perete cu gulere de fier, şi alţii au fost înghesuiţi câte cinci într-o celulă şi dormeau trup lângă trup pe jos. Unii dintre noi au trecu prin farsa audierilor numite procese, dar vina noastră fusese decisă deja.

Zi după zi, urmăream vasul negru înaintând pe apă. Nu le voi trimite o scrisoare soioasă cu transpiraţie şi lacrimi. Nu-mi voi cerşi viaţa.

Noaptea vedeam lanterne şi catarge albe strălucind în lumina lunii. Uneori priveam atât de mult la vas încât puteam să fac să stea liniştite catargele ce se legănau şi să simt cum se mişcă închisoarea.

Am văzut micuţa ambarcaţiune venind încoace şi încolo care le aducea de mâncare şi vin, şi muzicieni pentru distracţia lor de seară. Puteam auzi strigătele şi râsetele. Mi-am amintit multele ospeţe somptuoase de la masa lor. Mi-am

amintit adunările pentru care ambasadorul britanic şi soția lui erau sărbătoriți. În câteva seri în care ea şi-a interpretat *Atitudinile*, eu mi-am citit poeziile. În celula mea am scris câteva versuri, două în Neapoletană şi o elegie dedicată cerului albastru şi pescăruşilor, compusă ca omagiu, dedicată în latină maestrului meu Vergiliu.

Cât de glorios este să fii o barcă ce spintecă marea în plină vară. Cât de glorios este să fii un pescăruş ce se ridică în aerul albastru de vară. Pe vremea copilăriei îmi imaginam puterea de a zbura. Dar trupul se îngreunează în închisoare. Deşi foarte slăbită din cauza rației sărace de pâine şi supă ce se aducea de două ori pe zi în celula mea, nu m-am simțit niciodată legată de pământ. Spiritul meu dorea să urce, dar nu puteam nici să mă visez în închipuire că aş putea zbura cu trupul pe care îl aveam. Nu-mi puteam imagina decât că, mai curând din înaltul cerului, mă voi afunda – lângă vasul lor, vasul lor – direct în mare.

În zorii zilei de 6 august, când m-am dus la fereastră, am văzut că vasul amiral plecase. Activitatea lor de a autoriza şi legitima uciderea patrioților Neapoletani fiind încheiată, ei s-au întors la Palermo. Spânzurările şi decapitările urmau să continue până în primăvara viitoare.

Am fost executată două săptămâni mai târziu.

Când am văzut că nu pot scăpa de execuție, am cerut să fiu decapitată şi nu spânzurată. Era singurul drept ce se potrivea clasei mele care mi-ar fi plăcut să fie exercitat. Cererea mea a fost respinsă de Junta de Stat pe motivul că eram străini. Şi eram străină. M-am născut la Roma şi am trăit la Neapole de la vârsta de opt ani. Fusesem naturalizată când tatăl meu portughez a primit brevetul Neapoletan de aristocrat şi şi-a luat cetățenia Neapoletană. Am fost măritată cu un nobil şi ofițer Neapoletan. Da, eram o străină.

Pentru executarea morții mele, alesesem o rochie lungă neagră care se strâmta la glezne, purtată ultima oară la funeraliile soțului meu. Am ales această îmbrăcăminte nu pentru a mă prezenta în doliu pentru speranțele noastre spulberate, ci pentru că mi se pornise menstruația lunară şi am preferat să port ceva care nu va avea nicio pată când voi sta la picioarele eşafodului.

Mi-am petrecut ultima noapte încercând să-mi stăpânesc frica.

Mai întâi, mă temeam să nu-mi pierd demnitatea. Am auzit că cei pe cale să fie spânzurați îşi pierd adesea controlul asupra intestinelor lor. Mi-era teamă ca nu cumva să mi se moaie genunchii când eram dusă prin piață către platforma pe care stăteau spânzurătoarea şi scara ei. Mă temeam de vreo zvârcolire de groază teribilă la vederea apropierii de mine a călăului, ce ținea o frânghie lungă cu un laț. Strigătele mulțimii de Trăiască Regele îi provocaseră pe unii prieteni de-ai mei să strige ca ultime cuvinte Trăiască Republica. Dar eu doream să merg la moarte în linişte.

Apoi, mă temem să nu mă sufoc înainte de a fi spânzurată. Pentru că ştiam că după ce călăul lega o zdreanță murdară în jurul capului meu, el sau ajutorul lui avea să lase să cadă un laț greu şi păros de ştreang peste capul meu până la umeri. Mâini nevăzute vor trage mai tare şi acolo unde se smucea trebuia să mă duc până la picioarele scării, apoi în sus – trebuia să urmez ştreangul. Îmi închipuiam că scara se va încovoia sub greutatea celor trei oameni. Călăul deasupra mea, trăgându-mă de cap în sus. Ajutorul sub mine, ținându-mi gleznele şi călăuzindu-le, împingându-le de la o treaptă în sus la alta.

Apoi, mă temeam să nu mor după ce călăul se cățăra pe

grinda transversală pentru a strânge capătul frânghiei, şi ajutorul lui, strângându-şi mâinile pe gleznele mele, să se arunce în aer luându-mă cu el. Era cu putinţă să fiu încă în viaţă când eram doi legănându-ne în aer, greutatea lui trăgând în jos de la picioarele mele? Să fiu încă în viaţă când călăul sărea de pe grinda transversală pentru a încăleca pe umerii mei, şi deveneam un lanţ atârnat şi balansat de trei oameni?

Au sosit zorile. M-am îmbrăcat. Am fost adusă din celula mea într-o încăpere de lângă biroul directorului închisorii, şi spre bucuria pe care am avut-o văzându-mi din nou prietenii – urmam să fiu spânzurată în companie bună, cu şapte dintre colegii mei patrioţi – am avut dintr-odată impresia că nu mi-e frică să mor.

Aerul era deja încins. Ni s-a oferit apă. Eu am cerut cafea. Un paznic s-a dus la directorul închisorii, iar acesta şi-a dat permisiunea. Dar cafeaua mea a sosit fierbinte, şi cât am aşteptat să se răcească, cei de la uşă mă aşteptau şi ei. Mi-au spus că nu mai am timp. Le-am spus că mi s-a permis să-mi beau cafeaua mai întâi, şi că ei vor trebui să-mi mai acorde câteva minute. Era un poet printre noi, doar de douăzeci şi trei de ani, care a folosit această amânare pentru a scoate o bucată de hârtie şi a scrie. Mă întrebam dacă era altă poezie, sau câteva cuvinte pe care se pregătea să le spună la picioarele ghilotinei. Cafeaua îmi ardea încă limba când am încercat să o sorb. Am lăsat-o jos, nedând atenţie privirilor cumplite de la uşă. Poetul scria în continuare. Sunt încântată că pot să-i dau prilejul de a mai scrie în plus câteva cuvinte. Episcopul era în genunchi cu rozariul său. Era ca şi cum aş fi făcut ca timpul să stea în loc – dar eu voi fi aceea care îl va porni din nou. Pentru că între timp cafeaua mea se răcea. Venea momentul în care o puteam bea, farmecul se va destrăma, şi noi ne vom duce înainte către morţile noastre.

Nu m-am mişcat. Orice mişcare din partea mea, simţeam eu, ar fi destrămat farmecul. Eram înfometată, şi strecurasem între sâni o bucată de chiflă salvată de la masa săracă din seara trecută. Aş fi putut mânca bucata de chiflă în timp ce aşteptam să se răcească cafeaua. Dar paznicul ar fi putut spune că aveam permisiune să beau cafea, nu să mănânc.

Am mai ridicat o dată bolul cu cafea către buzele mele, dar, vai, cafeaua era suficient de călduţă ca să fie băută.

M-am gândit – poate un gând de femeie – să adresez un cuvânt de consolare celorlalţi, pentru că am văzut că ei erau cel puţin tot atât de slăbiţi ca şi mine din cauza disperării. Mi-au venit în minte câteva cuvinte din *Eneida: Forsan et haec olim meminisse juvabit* – Poate într-o zi aceasta va fi o bucurie de care să-mi reamintesc. Am văzut un zâmbet trecând pe chipul poetului.

Am fost escortaţi afară din închisoare şi, înainte de a fi urcaţi în căruţă, braţele ne-au fost legate strâns la spatele nostru. Mi-am dat seama că braţele mele nu vor mai fi dezlegate din nou. Cât de mult regret că n-am fost mai curajoasă ca să mănânc bucata de chiflă.

Căruţa ne-a dus sub cerul liber lipsit de nori; prin străzile aglomerate cu cei obişnuiţi cu spectacolul repetat, corupător al suferinţei; către piaţa cu podiumul ei cu spânzurătoare şi o audienţă vastă adunată să ne privească dansând în aer. Aceşti spectatori nerăbdători era ei înşişi observaţi, încercuiţi de soldaţi din unităţile regulate şi armata cardinalului Monstru, şi două regimente de cavalerie. Am fost duşi în interiorul zidurilor Bisericii Carminelor, unde alţi soldaţi stăteau de rezervă în cazul în care se întâmpla vreo zarvă, şi am fost puşi în casa fără ferestre a corpului de gardă.

L-au luat mai întâi pe ofiţerul nostru de cavalerie. Douăzeci

şi patru de ani, şi vlăstar al unei mari familii ducale, fusese adjunct de comandant la Garda Națională. Părea să nu dureze mai mult de douăzeci de minute. Am ascultat strigătele mulțimii.

Apoi l-au luat pe preotul în vârstă de şaptezeci şi trei de ani, un bătrân sănătos, minunat.

Îmi priveam prietenii ducându-se unul câte unul, m-am întrebat dacă – poate pentru că eram singura femeie – nu voi fi lăsată la urmă.

Când am rămas doar tânărul poet şi cu mine, i-am spus:

– Sper că nu te deranjez cu cererea aceasta, dar întrucât trupurile noastre vor fi curând schilodite şi profanate, poate că putem fi eliberați cu câteva minute mai devreme de scrupulele de decență care ne leagă de obicei. Îmi este îngrozitor de foame şi am o bucățică mică de chiflă în corsajul rochiei mele. Vrei să ai amabilitate de a încerca să o scoți. Gândeşte-te că îți pleci capul la pieptul mamei tale.

– Îmi plec capul cu reverență în fața unui coleg poet, spuse el.

Uitasem cum se simțea fața unui poet îngropată între sânii mei. Ce frumos era. Îşi ridică capul. Avea lacrimi în ochi tot aşa cum mi se umeziseră şi mie ochi. Ne-am apropiat fețele astfel încât să putem împărți pâinea între noi. Şi apoi l-au luat.

Am auzit strigătele mulțimii. Asta însemna că poetul era spânzurat. Apoi, a fost rândul meu – şi, da, a fost exact aşa cum mi-am imaginat.

*

Numele meu este Eleonora de Fonseca Pimentel. Acesta este numele cu care m-am născut (tatăl meu a fost Don Clemente de Fonseca Pimentel) şi este numele după care

sunt cunoscută (mi-am reluat numele de fată după moartea soțului meu) – sau o versiune a lui. De obicei mi se spune Eleonora Pimentel Fonseca, ocazional Eleonora de Fonseca. Adeseori doar Eleonora, atunci când istoricii îi tot dau zor despre mine destul de mult în cărți și articole, în timp ce colegii mei din revoluția de la 1799, toți bărbați, nu sunt menționați doar cu numele de botez.

Am fost precoce: copiii minune nu sunt rari printre privilegiații vremii mele. La paisprezece ani am compus versuri în latină și italiană, am corespondat cu Metastasio, și am scris o piesă numită *Triumful virtuții,* pe care am dedicat-o marchizului de Pombal. Versurile mele au circulat în manuscris și au fost lăudate. Am scris un epithalamium pentru căsătoria Regelui cu Regina în 1768; aveam șaisprezece ani, aceeași vârstă ca regina. Am scris câteva tratate de economie, inclusiv unul despre un proiect de înființare a unei bănci naționale. M-am măritat târziu: aveam deja douăzeci și cinci de ani și bărbatul meu nepotrivit avea patruzeci și patru. Mi-am continuat studiile de matematică, fizică și botanică. Soțul meu și prietenii lui mă credeau o soție ciudată, nepotrivită. Eram curajoasă, pentru o femeie de pe vremea mea. Nu l-am părăsit, pur și simplu, pe soțul meu șapte ani mai târziu, sau, ceea ce este mai obișnuit, nu i-am pus pe tatăl și pe frații mei să vorbească cu el cu severitate și să obțină acordul său pentru ca să trăim despărțiți. L-am dat în judecată pentru o separare legală. A fost un proces, în care am adus mărturie despre unele infidelități ale lui, și el m-a contraacuzat că-mi petreceam cea mai mare parte din timp citind, fiind atee, și având o legătură cu tutorele meu de matematică, precum și alte orgii mai neclare. În ciuda scandalului, mi-am câștigat decretul meu de separare. Apoi am stat singură.

Am continuat să citesc, să scriu, să traduc, să studiez. Am primit o bursă de la curte pentru activitățile mele literare. Traducerea mea din latină în italiană a unei istorii a influenței papale în Regatul celor Două Sicilii a fost dedicată Regelui atunci când a fost publicată în 1790. Am devenit republicană şi m-am despărțit de patronii mei regali. Să recit *Oda Libertății* – cea pentru care am fost dusă la închisoare? Nu. Nu eram mai mult decât un poet convențional de dotat. Cele mai puternice poeme ale mele au fost scrise cu mulți ani înainte – sonete la moartea copilului meu, Francesco, în vârstă de doar opt luni.

A explodat revoluția şi odată cu ea am explodat şi eu. Am creat principalul ziar al republicii noastre de cinci luni. Am scris multe articole. Deşi eram în necunoştință de cauză în legătură cu problemele noastre practice economice şi politice, nu cred că am greşit că educația era sarcina cea mai imperativă. Ce este o revoluție dacă nu schimbă inimile şi mințile? Ştiu că vorbesc ca o femeie, dar nu ca orice femeie. Ştiu că vorbesc ca o femeie din clasa mea. Citisem şi admirasem cartea scrisă de Mary Wollstonecraft atunci când a fost publicată la Neapole în 1792, dar nu am ridicat niciodată, în ziarul meu, problema drepturilor femeilor. Eram independentă. Nu-mi sacrificasem mintea pentru vreo problemă trivială a sexului meu. Într-adevăr, nu mă închipui în primul rând ca femeie. Mă gândeam la cauza noastră justă. Am fost încântată să uit că sunt doar femeie. A fost uşor să uit că eram, la multe din întrunirile noastre, singura femcie. Voiam să fiu o flacără pură.

Nu vă puteți imagina ticăloşia vieții în acel regat. Depravarea curții, nefericirea oamenilor, falsitatea manierelor. O, nu spuneți că era splendid atunci, Era splendid doar

pentru cei bogați, era agreabil doar dacă cineva nu cugeta la viețile celor săraci.

M-am născut în acea lume, am aparținut acelei clase, am trăit farmecele acelei vieți agreabile, m-am bucurat de perspectivele ei nelimitate de cunoaștere și de măiestrie. Cât de firesc se adaptează ființele umane la abjecție, la minciuni, la prerogative necâștigate în mod cinstit. Cei pe care nașterea sau formele nimerite de ambiție i-au plasat înlăuntrul cercului de privilegii ar trebui să fie acei socotiți inadaptabili – care fac pe sfinții sau au tendințe de autoprivare – care să nu se bucure de nimic. Dar cei pe care nașterea sau revolta i-au dat afară, acolo unde trăiesc majoritatea ființelor de pe acest pământ, ar trebui să fie obtuzi sau cu temperament de sclavi pentru a nu vedea cât de dizgrațios este că atât de puțini monopolizează bogăția și rafinamentul, și le provoacă altora o astfel de suferință.

Am fost serioasă, am fost extaziată, nu am înțeles cinismul, am vrut ca lucrurile să fie mai bune pentru mai mulți, mai curând decât pentru puțini. Am vrut să renunț la privilegiile mele. Am avut nostalgia trecutului. Am crezut în viitor. Mi-am cântat cântecul, și mi-au retezat gâtul. Am văzut frumusețea, și mi-au scos ochii. Poate că am fost naivă. Dar nu am cedat infatuării. Nu m-am înecat în dragostea unei singure persoane.

Nu voi îndrăzni să vorbesc despre ura și disprețul față de războinicul, campion al Imperiului Britanic și salvator al monarhiei bourbonice, care i-a ucis pe prietenii mei. Dar voi vorbi despre prietenii lui, care erau și ei mulțumiți de ei înșiși.

Cine a fost stimatul Sir William Hamilton decât un dile-tant din clasa de sus, bucurându-se de multele ocazii oferite

într-o ţară săracă şi coruptă de a şterpeli arta şi a trăi pe seama ei şi a ajunge cunoscut drept expert. A avut el vreodată vreun gând original, ori s-a supus disciplinei de a scrie un poem, ori să descopere sau să inventeze ceva folositor umanităţii, ori să ardă de interesul de a face ceva în afară de a-şi satisface propriile plăceri şi privilegiile ataşate situaţiei lui? Ştia suficient pentru a aprecia ceea ce au lăsat băştinaşii pitoreşti, în materie de artă şi de ruine, să zacă pe pământ. El a catadicsit să admire vulcanul nostru. Prietenii lui de acasă trebuie să fi fost impresionaţi de lipsa lui de frică.

Cine a fost nevasta lui decât o altă femeie talentată, surescitată, care se credea valoroasă pentru că bărbaţii pe care îi putea admira o iubeau. Spre deosebire de soţul şi de iubitul ei, nu avea convingeri autentice. Era o entuziastă şi s-ar fi înregimentat cu aceeaşi ardoare în cauza oricui pe care îl iubea. Pot să mi-o imaginez uşor pe Emma Hamilton, fiind de o naţionalitate diferită, ca o eroină republicană, care ar fi putut să sfârşească foarte curajos la picioarele unor galere. Aceasta este nulitatea unor femei ca ea.

Nu voi permite să se spună că am fost mânată de dreptate mai curând decât de dragoste, pentru că dreptatea este şi ea o formă de iubire. Am cunoscut puterea, am văzut cum a fost condusă lumea aceasta, dar nu am acceptat-o. Nu am vrut să mă dezamăgesc. Dar mi-a fost teamă şi am fost furioasă, în moduri pe care le-am socotit prea lipsite de putere pentru a le recunoaşte. Mi-a fost teamă că furia mea îi va ofensa pe alţii, şi ei mă vor distruge. Pentru toată certitudinea mea, m-am temut că nu voi fi niciodată suficient de puternică să înţeleg ce mi se va permite să am care să mă protejeze. Uneori a trebuit să uit că eram femeie pentru a îndeplini cel mai bun lucru de care eram capabilă. Sau să mă mint în

legătură cu cât de complicat este să fii femeie. Aşa fac toate femeile, inclusiv autoarea acestei cărţi. Dar nu îi pot ierta pe cei căror nu le-a păsat prea mult decât de propria lor glorie sau bunăstare. Credeau că sunt civilizaţi. Erau vrednici de dispreţ. La naiba cu toţi.

BESTSELLER INTERNAȚIONAL

Cunoscuta autoare SUSAN SONTAG (1933-2004) a fost recompensată de-a lungul vieții cu prestigioase premii literare, cărțile sale fiind publicate în tiraje impresionante, în numeroase țări.

Acest roman, care s-a bucurat de un imens succes, este construit în jurul unui triunghi amoros: Sir William Hamilton, ambasadorul Imperiului Britanic în Regatul celor Două Sicilii, soția sa Emma, cu 36 de ani mai tânără, și amantul ei, celebrul amiral Nelson. Idila celor doi este considerată drept una dintre cele mai pasionante cunoscute în istorie, splendoarea iubirii lor făcând obiectul mai multor ecranizări, romane, dramatizări etc.

Întâmplările se derulează pe fundalul vieții mondene de la curtea regală, populată cu mari personalități ale epocii: Napoleon Bonaparte, regi, regine, mari scriitori, printre care Goethe, pictori şi artişti.

Trecerea timpului va lăsa urme adânci asupra fiecăruia dintre amanți, dar dragostea este oarbă şi ei nu vor înceta niciun moment să-şi contemple reciproc perfecțiunea.

O captivantă poveste de dragoste, plină de sensibilitate şi rafinament, o carte rar întâlnită, cu adevărat magnifică.

EDITURA ORIZONTURI

LEI 34,90 (31,40 + 2,88 TVA + 0,62 TL)

9 789737 361417